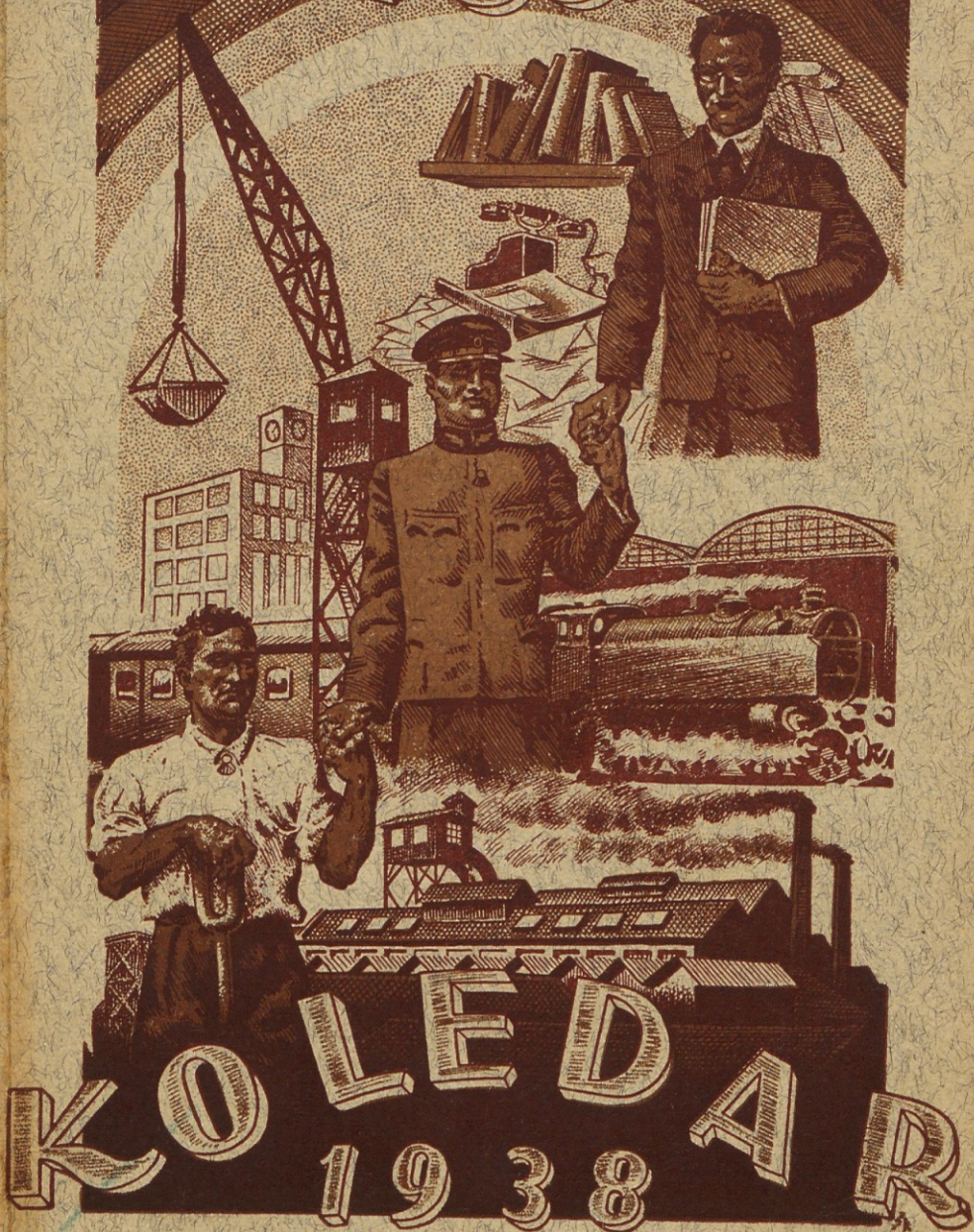

ZADRUŽNI

Letne
svilene
srajce,

rokavice,

Damsko
svileno perilo,
naramnice.

Ivan Savnik

K r a n j

Pazite na znamko „Iska“

Pletenine vseh vrst

jopice, telovnike, kopalne kostime, otroške obleke, nogavice, rokavice, razno perilo i. t. d. od najpreprostejše do najboljše izdelave, vedno po zadnji modi, na veliko in na malo, tudi po meri, vedno solidno in po cenah brez konkurence, izdeluje

**ZElezničarska splošna
60spodarska Zadruga**
v Ljubljani, Bleiweisova c. 35

Lastna predilnica angorske in ovčje volne. Zadruga na željo obiščemo z vzorci. Naj ne bo zadruga državnih uslužbencev brez naših pletenin! Naročila sprejemamo samo od zadrug, zato zahtevajte naše izdelke pri svojih zadrugah. Podpirajte zadržno samoprodukcijo!

Čitajte naš članek v koledarju!

Priporoča se prva
domača tvornica
gradla za žimnice

Božič Anton

K r a n j

Vrvarske lastne izdelke

kupite najcenejše in najboljše
samo v novi in povečani trgovini

prve kranjske vrvarne
in trgovine s konopnino

Ivan N. Adamič
Ljubljana, Sv. Petra cesta 31

Telefon štev. 24-41

Maribor, Vetrinjska ulica 20

Celje, Kralja Petra cesta 33

Telefon štev. 24-54

Žima, afrik, volna, platno, gradl, juta (Hessian), nepremočljive konjske plahete, brčevniki, biči, predpražniki, konopene in gumijaste cevi, ribje in gugalne mreže vseh vrst itd.

Vse na drobno in debelo

Kdor ga pozna mu ostane zvest..

In se nikoli več ne odreče njegovi edinstveni pomoči. Baje ravno tako dobro izrečno zavrne in pri nakupu vedno natančno pazi na ime „Schicht“ in varnostno znamko „Jelen“ na rdečem ovitku.

SCHICHTovo

Terpentinovo milo

domači izdelek

...ampak izrečno pristno zahtevati!

**Kateri čevlji
se Vam
bolj dopade?**

Brez dvoma prvi, ki je pravilno negovan. Vsak čevlj morate napeti na kopito in čistiti **z dobro** terpentinsko kremo za čevlje, potem bo tak čevlj trpežen in Vam v veselje. Najbolj razširjena krema za čevlje je

Šmolpasta

to je pravo terpentinsko blago, ki daje lep sijaj, močno barva, čisti in konzervira. Za štrpapne čevlje pri mokrem vremenu uporabljajte

Šmol gumitran mast za usnje.

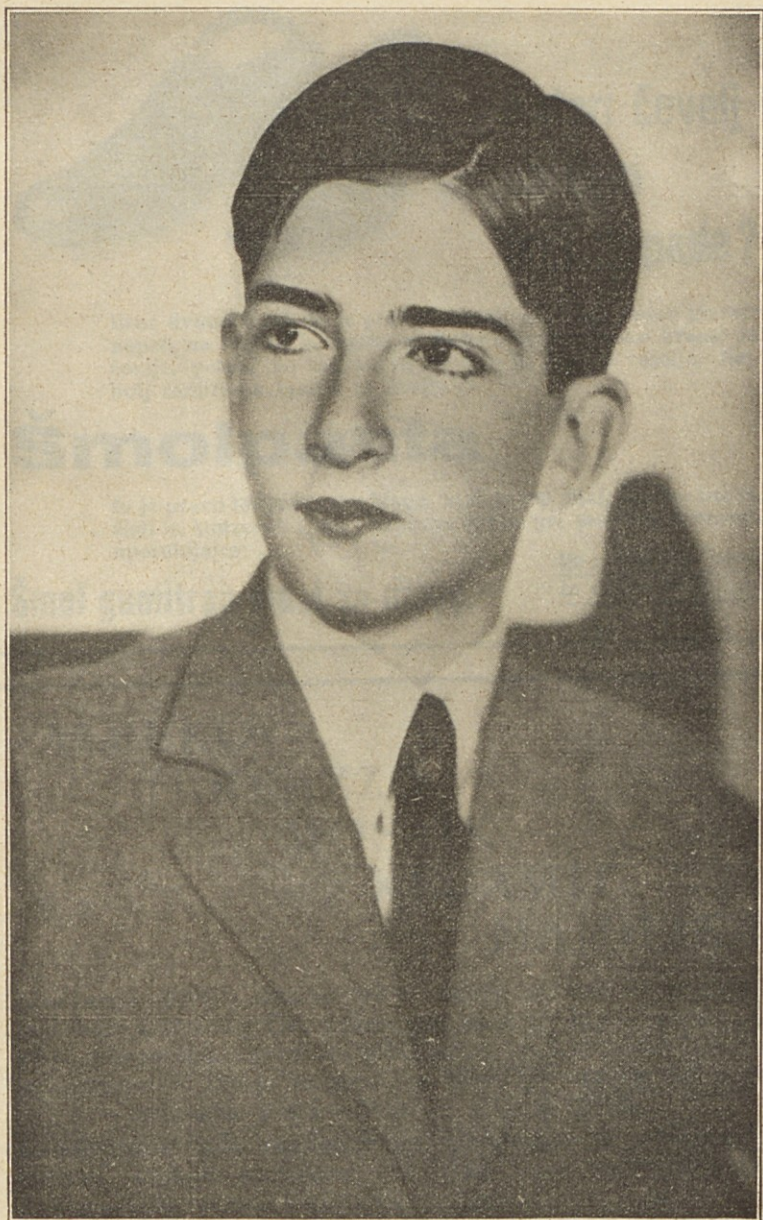
Ime **ŠMOL** jamči
za dobro kvaliteto!

»ALPEKO« TERRAZZO MOSAIK KERAMIT MAJOLIKA

plošče za oblogo sten in tal v raznih barvah in vzorcih, sodobne kombinacije, primerne za kopalnice, kuhinje, veže, stopnišča, mesnice, mlekarne, cerkve, šole i. t. d. izdelujemo v lastni tovarni za **50—75 % ceneje** od inozemskih keramičnih in sličnih plošč.

Izdelujemo tudi razne druge predmete iz umetnega kamna, kakor: stopnice, cvetlične vaze za vrtove in pokopališča, mize, kuhinjske pomivalnike, banje, koriga za pralnice, velike plošče do 4 m dolžine, kakor tudi plošče za portale i. t. d.

„ALPEKO“, industrija umetnega kamna in marmorja, LJUBLJANA

Nj. Vel. kralj Peter II.

ZADRUŽNI KOLEDAR

za navadno leto

1938

Izdale zadruge drž. uslužbencev in železničarjev :

Nabavljalna zadruga drž. uslužbencev v Brežicah,
v Kočevju, v Kranju, v Krškem, v Ljubljani, v
Mariboru, v Murski Soboti, v Novem mestu, v
Velenju, v Zabukovci; Nabavljalna zadruga usluž-
bencev drž. železnic v Ljubljani; Kreditna zadruga
drž. uslužbencev v Kranju, v Ljubljani (Hranilni
in posojilni konzorcij)

Uredil in odgovoren za vsebino:

Dr. Benko Leopold, železniški uradnik, Ljubljana, Tyrševa cesta 89.

Tisk J. Blasnika nasl., Univerzitetna tiskarna in litografija
d. d. v Ljubljani. Odgovoren L. Mikuš.

Zadruharjem, prijateljem in čitateljem!

Slovensko zadružništvo je priznano po svojih
zgodnjih početkih, po svoji jakosti, svojem pomenu
in svojih uspehih.

Tudi zadružništvo državnih uslužbencev in že-
lezničarjev se v naši ožji domovini krepko razvija.
In kar je poglavitno: ne dvomi in nikdar ne bo
dvomilo o pravilnosti svojega programa in o dose-
gljivosti svojih ciljev.

Dosedaj pa je temu zadružništvu manjkalo
tesnejših stikov in ožje medsebojne povezanosti. To
smo čutili vsi in izraz tega občutja je bila želja,
da državni uslužbenci in železničarji v dravski
banovini izdajo skupno zadružni koledar, ki naj mu
čim prej sledi tudi skupno zadružno glasilo.

Prva misel se je s pričujočim zadružnim ko-
ledarjem uresničila; naj ne čaka predolgo na svojo
realizacijo tudi druga!

V tej želji izročamo „Zadružni koledar“ tova-
rišem zadruharjem.

Vsemu članstvu, njihovim rodbinam in vsem
prijateljem zadružne misli pa želimo

Srečno leto 1938!

Izdajatelji.

Za obnovo
Univerzitetne biblioteke

podarili a *Železničarska zadruha*

dne *25/7* 1944

Koledar za navadno leto 1938

ima 365 dni, se začne s soboto in konča s soboto

Astronomični letni časi.

Pomlad se začne 21. marca ob 7. uri 43 minut.

Poletje se začne 22. junija ob 3. uri 4 minute.

Jesen se začne 23. septembra ob 18. uri.

Zima se začne 22. decembra ob 13. uri 14 minut.

Mrki sonca in lune.

1. Popoln lunin mrk dne 14. maja; začetek ob 7. uri 57 minut; konec ob 11. uri 31 minut; pri nas neviden.
2. Popoln sončni mrk dne 29. maja; začetek ob 12. uri 46 minut; konec ob 16. uri 53 minut; pri nas neviden.
3. Popoln lunin mrk dne 7. in 8. novembra; začetek dne 7. novembra ob 21. uri 41 minut; konec dne 8. novembra ob 1. uri 12 minut; pri nas viden.
4. Delni sončni mrk dne 21. in 22. novembra; začetek dne 21. novembra, ob 22. uri 45 minut; konec dne 22. novembra ob 2. uri 59 minut; pri nas neviden.

Vremenski ključ zvezdoslovca J. W. Herschla

Ako se spremeni luna, pomeni		
ob uri	poleti	pozimi
24. do 2.	lepo	mrzlo, če ni jugozapadnika
2. do 4.	mrzlo in dež	sneg in vibar
4. do 6.	dež	sneg in vihar
6. do 10.	spremenljivo	dež ob severozapadniku, sneg ob vzhodniku
10. do 12.	veliko dežja	mrzlo in mrzel veter
12. do 14.	veliko dežja	sneg in dež
14. do 16.	spremenljivo	lepo in prijetno
16. do 18.	lepo	lepo
18. do 22.	lepo ob severu ali zapadniku, dež ob jugu ali jugozapadniku	dež in sneg ob jugu ali zapadniku
22. do 24.	lepo	lepo

Cerkveni prazniki.

Novo leto, Sv. Trije kralji, Sv. Jožef, Velikonočni ponedeljek, Vnebohod, Sv. Rešnje Telo, Sv. Peter in Pavel, Sv. Ciril in Metod, Vel. Šmaren, Vsi sveti, Brezmadežno spočetje D. M., Božič.

Državni prazniki.

Rojstni dan Nj. Vel. kralja (6. sept.), Dan Ujedinjenja (1. dec.).

JANUAR

Za katoličane	Za pravoslavne	Beležke
1 S Novo leto ☾	19 S Bonifacije	
2 N Makarij 3 P Genovefa 4 T Ime Jezus. 5 S Telesfor 6 Č Sv. Trije K. 7 P Valentin 8 S Severin op.	20 N Danilo, ap. 21 P Juliana, m. 22 U Anastasija 23 S Tucin dan 24 Č Badnji dan 25 P Rodž. Hr. 26 S Sab. pr. B.	
9 N Sv. Druž. ☾ 10 P Pavel pušč. 11 T Higin, škof 12 S Ernest, op. 13 Č Veronika 14 P Feliks (Sreč.) 15 S Pavel p.	27 N Stef. p. m. 28 P 20.000 muč. 29 U 14.000 dece 30 S Anisije, m. 31 Č Melanija 1 P Nova god. 2 S Silvestar	
16 N Marcel ☾ 17 P Anton, pušč. 18 T Priska, d. 19 S Kanut, m. 20 Č Fab. in Seb. 21 P Neža 22 S Vincenc	3 N Malahije 4 P Jevstatije 5 U Teona, muč. 6 S Bogojavlj. 7 Č Sabor J. K. 8 P Georgije 9 S Polijevtko	
23 N Zar. D. M. ☾ 24 P Timotej 25 T S. sv. Pavla 26 S Polikarp 27 Č Janez Zlat. 28 P Marjeta 29 S Franc Sal.	10 N Grigorije 11 P Teodosije 12 U Tatjana 13 S Jermilo 14 Č S. Sava ap. 15 P Pavao Tiv. 16 S Č. V. Ap. P.	
30 N Martina 31 P Peter Nol. ☾	17 N Antonije 18 P Maksim	
Mlaj dne 1. ob 19⁵⁸. — Prvi krajec dne 9. ob 15¹³. — Ščip dne 16. ob 6⁵³. — Zadnji krajec dne 23. ob 9⁹. — Mlaj dne 31. ob 14³⁵. — Ves mesec je povečini suh, lep in ne preveč mrzel. — Dan je dolg od 8 ur 25 minut do 9 ur 26 minut. — Dan naraste za 1 uro in 1 minuto.		

Obračun za mesec januar

[illegible]

FEBRUAR

Za katoličane	Za pravoslavne	Beležke
1 T Ignacij 2 S Svečnica 3 Č Blaž 4 P Andrej 5 S Agata	19 U Makarije P. 20 S Jeftimije P. 21 Č Maksim Pr. 22 P Timotije ap. 23 S Klimen. i A.	
6 N Doroteja 7 P Romuald 8 T Janez od M. ☪ 9 S Polona 10 Č Školastika 11 P Prik. L. M. 12 S Evlalija	24 N Ksenija pr. 25 P Grigorije 26 U Ksenofont 27 S Pr. m. Jov. Z. 28 Č Jevrem Sir. 29 P Pr. m. Ignat. 30 S Vel. 3 Jer.	
13 N Katarina 14 P Valentin ☸ 15 T Favstin 16 S Julijana 17 Č Donat, m. 18 P Šimen, škof 19 S Konrad	31 N Kir. i Jov. 1 P Trivun 2 U Sreten. G. 3 S Simeon Bog. 4 Č Isidor prp. 5 P Muč. Agatij. 6 S Vukola prp.	
20 N Rajmund 21 P Eleonora 22 T Stol Sv. P. ☉ 23 S Peter Dam. 24 Č Matija, ap. 25 P Valburga 26 S Aleksander	7 N Partenije 8 P M. T. Strat. 9 U Nićifor, m. 10 S Pankratije 11 Č Dj. Kratov. 12 P Melentija 13 S Martinijan	
27 N Leander 28 P Roman	14 N Avskentije 15 P Onisim, ap.	
Prvi krajec dne 8. ob 1'32; lepo in milo. — Ščip dne 14. ob 18'14; sneg in veter. — Zadnji krajec dne 22. ob 5'24; zelo mrzlo do konca meseca. — Dan je dolg od 9 ur 29 minut do 10 ur 57 minut. — Dan naraste za 1 uro 28 minut.		

Obračun za mesec februar

[illegible]

MAREC

Za katoličane	Za pravoslavne	Beležke
1 T Pust, Albin 2 S Pepelnica ☾ 3 Č Kunigunda 4 P Kazimir 5 S Evzebij	16 U Pamfila, m. 17 S Teodor Tir. 18 Č Lav papa 19 P Ap. Arhipa 20 S Lav, ep. k.	
6 N Miroslav 7 P Tomaž Ak. 8 T Janez od B. 9 S Frančiška ☾ 10 Č 40 mučen. 11 P Heraklij 12 S Gregor Vel.	21 N Timotej, ap. 22 P Evgenija, m. 23 U Polikarp s. 24 S Obret. gl. P. 25 Č Tarasi p. c. 26 P Porfirije 27 S Prokopije	
13 N Nikefor, š. 14 P Matilda 15 T Longin 16 S Hilarij ☾ 17 Č Jedert 18 P Edvard 19 S Sv. Jožef	28 N Vasilije, ap. 1 P Evdoksije 2 U Teodor 3 S M. Evtropije 4 Č Gerasim 5 P Konon, muč. 6 S 42 muč. u A.	
20 N Niketas, š. 21 P Benedikt 22 T Katarina 23 S Oton, škof 24 Č Gabrijel ☾ 25 P Marij. oz. 26 S Emanuel	7 N Vasilije 8 P Teofilakt 9 U 40 muč. Sev. 10 S Kodrat, muč. 11 Č Sofronije 12 P Teofan, isp. 13 S Ničifor	
27 N Rupert 28 P Ivan Kap. 29 T Evstazij 30 S Viktor, m. 31 Č Benjamin ☾	14 N Benedikt 15 P Agapija i dr. 16 U Savin, muč. 17 S Aleksije 18 Č Ćirilo, p. j.	
Mlaj dne 2. ob 6'40; mrzlo in veter. — Prvi krajec dne 9. ob 9'35; dež, sneg in mrzlo. — Ščip dne 16. ob 6'15; dež in sneg. — Zadnji krajec dne 24. ob 2'6; mrzlo. — Mlaj dne 31. ob 19'52; megleno in dež. Dan je dolg od 11 ur 1 minute do 12 ur 46 minut. — Dan naraste za 1 uro in 45 min.		

Obračun za mesec marec

[illegible]

APRIL

Za katoličane	Za pravoslavne	Beleške
1 P Hugo 2 S Frančišek	19 P Hrisanto 20 S O. u ob. sv. S.	
3 N Tiha ned. 4 P Izidor 5 T Vinko 6 S Celestin 7 Č Herman ☉ 8 P Marija 7 ž. 9 S Marija K.	21 N Pr. Jakov 22 P Vasilije 23 U Pr. Nikon 24 S Zaharija 25 Č Blagovesti 26 P Gavriilo 27 S Matrona, m.	
10 N Cvetna n. 11 P Leon I. 12 T Julij, p. 13 S Hermenegild 14 Č Justin ☿ 15 P Helena 16 S Drago	28 N P. Ilarion 29 P Marko i Č. 30 U Jovan čud. 31 S Imatije čud. 1 Č Mar. p. 2 P Tito čud. 3 S Nikita	
17 N Velika noč 18 P Vel. poned. 19 T Krescencij 20 S Viktor, Neža 21 Č Anzelm 22 P Soter in K. ☉ 23 S Adalbert	4 N Cveti 5 P Teodul 6 U Evtihije, ep. 7 S Georgije 8 Č V. četvrtak 9 P Vel. petak 10 S Vel. subota	
24 N Juriij, m. 25 P Marko 26 T Klet in M. 27 S Peregrin 28 Č Pavel od K. 29 P Peter, m. 30 S Katarina ☿	11 N Uskrs 12 P Uskrsni p. 13 U Uskrsni u. 14 S Martin isp. 15 Č Arhistarh 16 P Agapija i dr. 17 S Akakije, ep.	
Prvi krajec dne 7. ob 16'9; dež, toča in sneg. — Ščip dne 14. ob 19'21; mrzlo. — Zadnji krajec dne 22. ob 21'14; spremenljivo. — Mlaj dne 30. ob 6'28; neugodno. — Dan je dolg od 12 ur 49 minut do 14 ur 27 minut. — Dan naraste za 1 uro 38 minut.		

Obračun za mesec april

[illegible]

MAJ

Za katoličane	Za pravoslavne	Beleške
1 N Filip in J. 2 P Boris 3 T N. sv. Križa 4 S Cvetko 5 Č Pij V., p. 6 Janez E. ☉ 7 S Stanislav	18 N Jovan u. G. 19 P Jovan star. 20 U Teodor Tr. 21 S Januarije s. 22 Č Teodor Sik. 23 P Đurđev d. 24 S Sava st.	
8 N Prik. Mih. 9 P Gregor 10 T Anton 11 S Frančišek 12 Č Pankracij 13 P Servacij 14 S Bonifacij ☿	25 N Marko A. 26 P Vasilije 27 U Simon 28 S Ap. Jason 29 Č Vasilije os. 30 P Ap. Jakov 1 S Jeremija	
15 N Zofija 16 P Janez N. 17 T Paskal 18 S Erik, Feliks 19 Č Celestin 20 P Bernardin 21 S Srečko	2 N Atanasije 3 P Timotij. i M. 4 U Pelagija 5 S Mč. Irina 6 Č Jovan prav. 7 P Akakije m. 8 S Jovan bogos.	
22 N Julijana ☾ 23 P Križev ted. 24 T Ivan Pr. 25 S Urban 26 Č Vnebohod 27 P Beda 28 S Augustin	9 N Pr. m. sv. N. 10 P Simon Z. 11 U Ćiril i M. 12 S Sv. Epifan 13 Č Glikerija 14 P Isidor 15 S Pahomije, m.	
29 N Marija M. ☼ 30 P Ferdinand 31 T Angela	16 N Teodor 17 P Andronik 18 U Mč. Teodor	
Prvi krajec dne 6. ob 22 ²⁴ ; lepo. — Ščip dne 14. ob 9 ³⁹ ; toplo. — Zadnji krajec dne 22. ob 13 ³⁶ ; mrzlo in nestanovitno. — Mlaj dne 29. ob 15; zelo mrzlo. — Dan je dolg od 14 ur 30 minut do 15 ur 45 minut. — Dan naraste za 1 uro 15 minut.		

Obračun za mesec maj

[illegible]

JUNIJ

Za katoličane	Za pravoslavne	Beležke
1 S Fortunat 2 Č Erazem 3 P Konstantin 4 S Kvirin	19 S Patrika 20 Č Spasov d. 21 P. K. i C. J. 22 S Sv. Vlad.	
5 N Binkošti ☉ 6 P Bink. poned. 7 T Lukrecija 8 S Medard 9 Č Prim. in F. 10 P Margareta 11 S Barnaba	23 N Mihajlo 24 P Simeon 25 U Tr. ob. gl. P. 26 S Karlo, ap. 27 Č Teratont 28 P Nikita, ep. 29 S Teodosija	
12 N Sv. Trojica 13 P Anton P. ☿ 14 T Vasilij 15 S Vid, muč. 16 Č Sv. Reš. T. 17 P Adolf 18 S Feliks in F.	30 N Duhovi 31 P Duh. pon. 1 U Duh. utor. 2 S Ničifor 3 Č Lukilijan 4 P Mitrofan 5 S Dorotej	
19 N Julijana 20 P Silverij 21 T Alojzij ☾ 22 S Ahacij 23 Č Sidonija 24 P R. Jan. K. 25 S Prosper, šk.	6 N Visarion 7 P Teodor, ep. 8 U Teodor, str. 9 S Ćirilo, arh. 10 Č Timotije 11 P Vartolomej 12 S Onufrije	
26 N Ivan in P. 27 P Ladislav ☿ 28 T Vidov dan 29 S Peter in P. 30 Č Sp. sv. P.	13 N Akilina 14 P Pr. Jelisije 15 U Vidov dan 16 S Tihon, čud. 17 Č Manojlo, mč.	
Prvi krajec dne 5. ob 5³²; megleno in mrzlo, nato toplo. — Ščip dne 13. ob 0⁴⁷; mrzel dež in veter. — Zadnji krajec dne 21. ob 2⁵²; toplejše. — Mlaj dne 27. ob 22¹⁰; zelo toplo. — Dan je dolg od 15 ur 46 minut do 16 ur 2 minuti. — Dan naraste do 21. za 19 minut, nato upade do konca meseca za 3 minute.		

Obračun za mesec junij

[illegible]

JULIJ

Za katoličane	Za pravoslavne	Beležke
1 P Presv. kri J. 2 S Obisk. M. D.	18 P Leontije 19 S Ap. Juda	
3 N Heliodor 4 P Urh 5 T Ciril in M. 6 S Izaija 7 Č Vilibald 8 P Elizabeta 9 S Nikolaj	20 N Metodije 21 P Julian, Tar. 22 U Jevseh., ep. 23 S Agripina 24 Č R. Jov. Kr. 25 P Fevronije 26 S David, pr.	
10 N Amalija 11 P Olga, Pij I. 12 T Moh. in F. 13 S Marjeta 14 Č Bonaventura 15 P Vladimir 16 S Mar. d. K.	27 N P. Samson 28 P Pr. Cir. i J. 29 U Petrov d. 30 S Sabor 12 ap. 1 Č Kuz. i D. 2 P Polag. h. B. 3 S Mč. Jakint	
17 N Aleš 18 P Miroslav 19 T Vincenc 20 S Elija 21 Č Danijel 22 P Mar. Magd. 23 S Apolonij	4 N Andrija 5 P Atanasije 6 U Prp. Sisoje 7 S Toma i Ak. 8 Č Prokopije 9 P Pankratije 10 S 45 mč. u Nik.	
24 N Kristina d. 25 P Jakob 26 T Ana 27 S Božena 28 Č Viktor I. 29 P Marta 30 S Abdon in S.	11 N Eufimija 12 P Prokle i Il. 13 U Sab. arh. G. 14 S Ap. Akila 15 Č Kirik i Jul. 16 P Antinogen 17 S Vm. Mariña	
31 N Ignacij	18 N Muč. J. i E.	
Prvi krajec dne 4. ob 14⁴⁷; mrzlo in neugodno. — Ščip dne 12. ob 16⁴; stanovitno in vroče. — Zadnji krajec dne 20. ob 13¹⁹; toplo. — Mlaj dne 27. ob 4⁵³; veter in jasno. — Dan je dolg od 16 ur 2 minuti do 15 ur 7 minut. Dan se skrči za 55 minut.		

Obračun za mesec julij

[illegible]

AVGUST

Za katoličane	Za pravoslavne	Beležke
1 P Vezi sv. P. 2 T Porcijunk. 3 S Avgust ☉ 4 Č Dominik 5 P Mar. Snež. 6 S Gosp. spr.	19 P Makrina 20 U Pr. Ilija 21 S Simeon i J. 22 Č Mar. Magd. 23 P Trofim i T. 24 S Hristina	
7 N Kajetan 8 P Cirijak 9 T Roman 10 S Lovro 11 Č Suzana ☿ 12 P Klara 13 S Hipolit	25 N Smrt p. A. 26 P Paraskeva 27 U Pantelija 28 S Prohor 29 Č Kalinik 30 P Ap. Sila 31 S Jevdokim	
14 N Euzebij 15 P V. Šmaren 16 T Rok 17 S Hijacint 18 Č Helena ☾ 19 P Ludvik 20 S Bernard	1 N N. Kr. G. 2 P Pr. m. sv. St. 3 U Isakije 4 S 7 detića u E. 5 Č Eugenije 6 P Preobraž. 7 S Dometije	
21 N Ivana 22 P Timotej 23 T Srce Marij. 24 S Jernej 25 Č Ludvik ♀ 26 P Cefirin 27 S Jožef Kal.	8 N Emilijan 9 P Ap. Matija 10 U Lavrentije 11 S Mč. Euplo 12 Č Mč. Fotije 13 P Maksim, pr. 14 S Pr. Mihej	
28 N Avguštin 29 P Sabina 30 T Roza Lim. 31 S Rajmund	15 N V. Gospoj. 16 P Mč. Diomid 17 U Miron i St. 18 S Flor i Lav.	
Prvi krajec dne 3. ob 3. uri; megleno. — Ščip dne 11. ob 6'57; vroče in stanovitno. — Zadnji krajec dne 18. ob 21'30; lepo. — Mlaj dne 25. ob 12'17; jasno in toplo. — Dan je dolg od 15 ur 4 minute do 13 ur 30 minut. Dan se skrči za 1 uro 34 minut.		

Obračun za mesec avgust

[illegible]

SEPTEMBER

Za katoličane	Za pravoslavne	Beležke
1 Č Egidij ☾ 2 P Štefan kralj 3 S Serafina	19 Č Andrej Str. 20 P Samujilo 21 S Ap. Tadej	
4 N Angel n. 5 P Lovrenc 6 T R. kr. Petra II 7 S Marko Kr. 8 Č Mali Šmaren 9 P Peter Kl. ☼ 10 S Nikolaj	22 N Agatonik 23 P Irenej, ep. 24 U R. K. Pet. II. 25 S Vartolom. T. 26 Č Andrijan 27 P Pr. Pimen 28 S Pr. Mojsije	
11 N Milan, Erna 12 P Ime Mar. 13 T Amat 14 S Pov. sv. Kr. 15 Č Marija 7 ž. 16 P Ljudmila 17 S Lambert ☾	29 N U gl. J. K. 30 P Aleks. Jov. 31 U Pol. č. p. B. 1 S Simon 2 Č Mamant i J. 3 P Antin Nik. 4 S Vavila i M.	
18 N Jožef K. 19 P Januarij 20 T Evstahij 21 S Matevž 22 Č Tomaž 23 P Tekla ☼ 24 S D. M. reš. u.	5 N Zaharija 6 P Evdoksija 7 U Mč. Sozont 8 S Mala Gosp. 9 Č Joakim i A. 10 P Mč. Mitrona 11 S Pr. Teodora	
25 N Kleofa 26 P Ciprijan 27 T Koz. in D. 28 S Venčeslav 29 Č Mihael 30 P Hieronim	12 N Autonom. 13 P Kornilije 14 U Krstov d. 15 S Vm. Nikita 16 Č Vm. Eufim. 17 P S. Sofija	
Prvi krajec dne 1. ob 18'28; dež. — Ščip dne 9. ob 21'8; veter. — Zadnji krajec dne 17. ob 4'12; megleno in oblačno. — Mlaj dne 23. ob 21'34; lepo in jasno. — Dan je dolg od 13 ur 26 minut do 11 ur 46 minut. — Dan se skrči za 1 uro 40 minut.		

Obračun za mesec september

[illegible]

OKTOBER

Za katoličane	Za pravoslavne	Beleške
1 S Remigij ☉	18 S Evmen., ep.	
2 N Angeli v.	19 N Trofim	
3 P Terez. d. J.	20 P Mč. Jevstat	
4 T Frančiš. As.	21 U Ap. Kodrat	
5 S Placid	22 S Foka i Jona	
6 Č Bruno, Marko	23 Č Z. Jov. Krst.	
7 P Justina	24 P Simon	
8 S Brigita	25 S Mati Jevr.	
9 N Dionizij ☿	26 N Smrt. J. ev.	
10 P Franč. Bor.	27 P Kalistrat	
11 T Nikazij	28 U Hariton	
12 S Maksimiljan	29 S Miholj dan	
13 Č Edvard	30 Č Grigorije	
14 P Kalist	1 P P. Bog.	
15 S Terezija	2 S Kiprijan	
16 N Hedvika ☾	3 N Dionisije	
17 P Marjeta	4 P Stevan Št.	
18 T Luka	5 U Haritina	
19 S Peter Alk.	6 S Ap. Toma	
20 Č Janez K.	7 Č Srdev dan	
21 P Uršula	8 P Pr. Pelagija	
22 S Vera	9 S A. Jak. Alf.	
23 N Ivan Kap. ☼	10 N Evlampije	
24 P Rafael, arh.	11 P Ap. Filip	
25 T Krispin	12 U Prov. i Tar.	
26 S Dimitrij	13 S Karp. i Pap.	
27 Č Sabina	14 Č Pr. i Par.	
28 P Simon in J.	15 P Jeft. i Luk.	
29 S Narcis	16 S Mč. Longin	
30 N Kristus K.	17 N Pr. Osija	
31 P Volbenk ☾	18 P Ev. Luka	
Prvi krajec dne 1. ob 12'45; lepo. — Ščip dne 9. ob 10'37; oblačno in deževno. — Zadnji krajec dne 16. ob 10'24; mrzlo in nestanovitno. — Mlaj dne 23. ob 9'42; nestanovitno in oblačno. — Prvi krajec dne 31. ob 8'45; megleno. — Dan je dolg od 11 ur 43 minut do 10 ur 1 minuta. — Dan se skrči za 1 uro 42 minut.		

Obračun za mesec oktober

[illegible]

NOVEMBER

Za katoličane	Za pravoslavne	Beležke
1 T Vsi sveti 2 S Verne duše 3 Č Hubert 4 P Drago 5 S Emerik	19 U Pr. Jomlo 20 S Artemije 21 Č Ilarion 22 P Averkije 23 S Ap. Jakob	
6 N Lenard 7 P Engelbert ☿ 8 T Bogdan 9 S Teodor 10 Č Andrej 11 P Martin, šk. 12 S Martin, p.	24 N Mč. Areta 25 P Markijan 26 U Mitrov d. 27 S Mč. Nestor 28 Č Tarent i N. 29 P Anastasija 30 S Zinovije	
13 N Stanislav 14 P Jozafat ☉ 15 T Leopold 16 S Otmar 17 Č Gregor čud. 18 P Odon 19 S Elizabeta	31 N Spah. i A. 1 P Kuzman 2 U Akindin 3 S Đurđić 4 Č Pr. Janićije 5 P Galaktije 6 S Pavao, arh.	
20 N Srečko, Ed. 21 P Dar. D. M. 22 T Cecilija ♀ 23 S Klemen 24 Č Janez od K. 25 P Katarina 26 S Konrad	7 N 33. mučen. 8 P Sab. a. M. 9 U Mč. Onisif. 10 S Erasto i dr. 11 Č Stevan D. 12 P Jovan Mil. 13 S Jovan Zl.	
27 N Virgilij 28 P Sosten 29 T Saturnin 30 S Andrej ☉	14 N Ap. Filip 15 P Mč. Gurije 16 U Ap. Matej 17 S Grigorije	
Ščip dne 7. ob 23'23; lepo. — Zadnji krajec dne 14. ob 17'20; sneg. — Mlaj dne 22. ob 1'5; lepo. — Prvi krajec dne 30. ob 4'59; megla in ne- ugodno. — Dan je dolg od 9 ur 58 minut do 8 ur 42 minut. — Dan se skrči za 1 uro 16 minut.		

Obračun za mesec november

[illegible]

DECEMBER

Za katoličane	Za pravoslavne	Beležke
1 Č Zedinjenje 2 P Pavlina 3 S Frančiš. Ks.	18 Č Ujedinjenje 19 P Pr. Avdije 20 S Grigorije	
4 N Barbara 5 P Saba 6 T Miklavž 7 S Ambrož ☿ 8 Č B. sp. D. M. 9 P Valerija m. 10 S Pr. Lor. hiš.	21 N Vav. B. u H. 22 P Ap. Filimon 23 U Amfiloh, ep. 24 S Vm. Katarina 25 Č Kliment 26 P Alimpije 27 S Jakov Perz.	
11 N Damaz 12 P Maksencij 13 T Lucija, d. 14 S Dušan ☾ 15 Č Kristina 16 P Albina 17 S Lazar	28 N Stev. i Ir. 29 P Mč. Paramon 30 U Andrija pr. 1 S Naum 2 Č Uroš, car S. 3 P Sofronije 4 S P. † K. Al. I.	
18 N P. R. D. M. 19 P Vladimir 20 T Evgenij 21 S Tomaž ☿ 22 Č Dimitrij 23 P Viktorija 24 S Adam in Eva	5 N Sv. Sava s. 6 P Sv. Nikola 7 U Ambrosije 8 S Patapije 9 Č Zač. Bogor. 10 P Jov., d. Srp. 11 S Danilo, st.	
25 N Božič 26 P Sv. Štefan 27 T Janez Ev. 28 S Ned. otr. 29 Č Tomaž šk. ☾ 30 P David kr. 31 S Silvester	12 N Spiridion 13 P Evstatije 14 U Tireo i dr. 15 S Elefterije 16 Č Pr. Agej 17 P Dan. i 5 mč. 18 S Mč. Sevast.	
Ščip dne 7. ob 11²²; megleno in nestanovitno; dež in sneg. — Zadnji krajec 14. ob 2¹⁷; veter in mrzlo. — Mlaj dne 21. ob 19⁷; veter in mrzlo. — Prvi krajec dne 29. ob 23⁵³; jasno. — Dan je dolg od 8 ur 40 minut do 8 ur 24 minut. — Dan se skrči do 22. za 20 minut, nato naraste za 4 min.		

Obračun za mesec december

[illegible]

Franc Košenina

G l i n c e

Tržaška cesta štev. 49

Telefon 2740

i z v r š u j e

vsa kleparska, vodovodna inštalacijska dela,
toplovodne in sanitarne naprave. Izpeljava
strelovodov, kritje streh z lesocementom in
vsa v to stroko spadajoča dela in popravila.
Ponudbe, strokovni nasveti vedno in brezplačno
na razpolago.

DELO SOLIDNO.

CENE ZMERNE.

Dioničko društvo Domaće

tvornice predenja i tkanja pamuka

D u g a r e s a

Osnovano 1884.

Najveće poduzeće ove vrsti

u kraljevini Jugoslaviji

PAMUK I PLATNO

D U G A R E S A

poznato najbolja kakvoća

DNEVNIK

prejemkov in izdatkov

Januar

[illegible]

Februar

[illegible]

Marec

[illegible]

April

[illegible]

Maj

[illegible]

Junij

[illegible]

Julij

[illegible]

September

[illegible]

Oktober

[illegible]

December

[illegible]

Letni obračun za leto 1938.

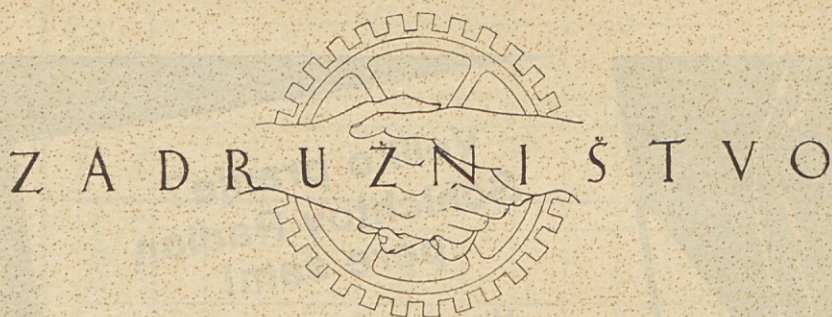
Mesec	Mesečni prejemki		I z d a t k i												Prebitek		Primanj- kljaj		
	Din	p	Stano- vanje		Hrana		Obleka		Luč Kurjava		Šola						Dolgovi	Din	p
			Din	p	Din	p	Din	p	Din	p	Din	p	Din	p	Din	p			
Januar																			
Februar																			
Marec																			
April																			
Maj																			
Junij																			
Julij																			
Avgust																			
September																			
Oktober																			
November																			
December																			
Skupaj																			

**Veliko pranje?
Schichtov Radion
pere sam!**

Hitro in prizanesljivo
pere Schichtov Radion
za Vas in rabi za to
samo malo časa. Torej:

Ne muči se!
Vzemi
**SCHICHTOV
RADION**

Miha Vošnjak — oče slovenskega zadružništva.

Dolfe Schauer.

(Ob stoletnici njegovega rojstva.)

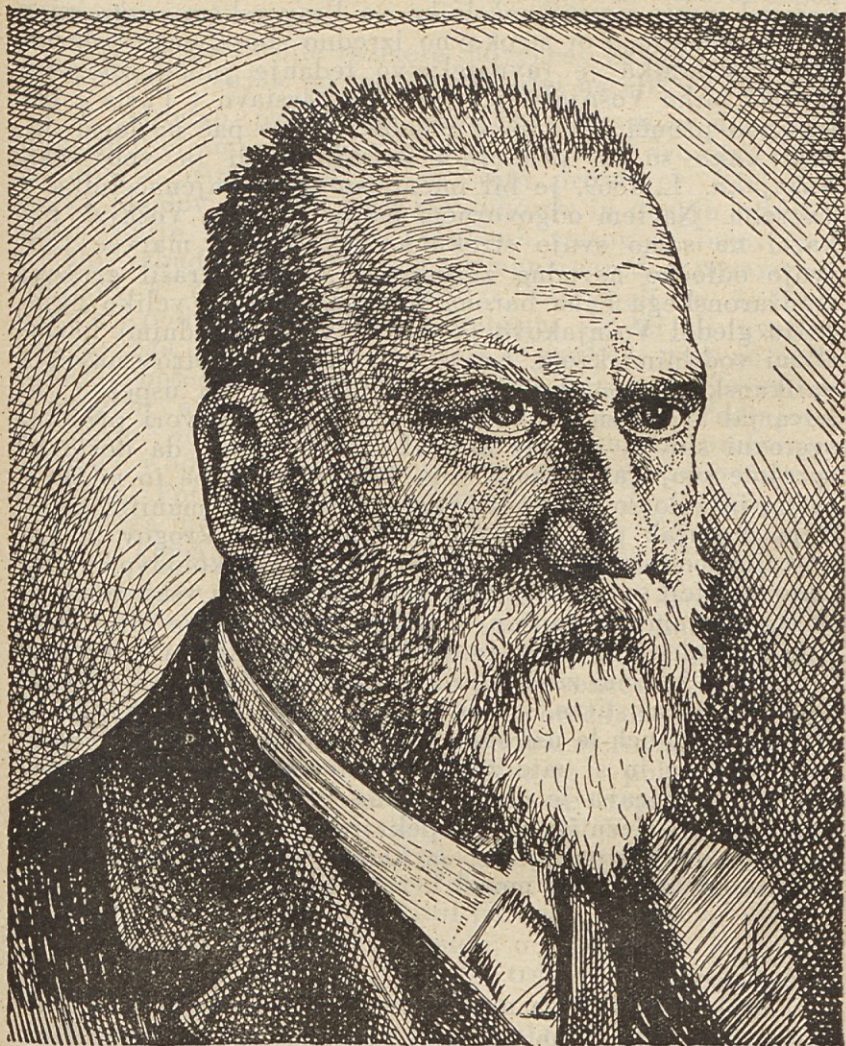
18. september 1857 je pomemben dan v zgodovini našega zadružništva. Tega dne se je rodil v prijaznem mestecu v Saleški dolini, Šoštanju, Miha Vošnjak, ki si je s svojim požrtvovalnim in nesebičnim delom na zadružnem polju pridobil častno ime očeta slovenskega zadružništva.

I.

Roditelj, Mihael in Jožefa Vošnjak, sta z vztrajnim in neumornim delom razširila prevzeto usnjarsko podjetje do takega razmaha, da sta ne samo pošteno in dobro preživljala sebe in svojih šestero otrok, marveč tudi zmogla, poslati najstarejša sinova Jožeta in Miho na visoke šole.

Že z dvajsetimi leti si je Miha Vošnjak pridobil inženirski naslov, na katerega je bil posebno ponosen, smatrajoč inženirja v tistem času za glasnika in pionirja nove dobe. Morda tiči baš v tej njegovi predstavi razlaga, zakaj Miha ni sledil vabljivemu pozivu, naj postane profesor matematike, ki ga je vedno zelo veselila in ki je zanjo kazal poseben talent. Izbral si je rajši železničarski poklic.

Služba železniškega inženirja ga je zanesla v najrazličnejše kraje bivše Avstro-Ogrske, posebno pa naše ožje domovine, ki je v tistih letih dobivala železniško zvezo z Jadranskim morjem, s Trstom. Najprej je bil imenovan za inženirskega praktikanta za nadzorovanje gradnje proge Postojna—Logatec, nato pa je bil l. 1858. premeščen na progo Kufstein—Inomost, ki se je otvorila v tem letu. Dve leti pozneje je Miha Vošnjak zopet prišel na jadransko

Mihail Vojniak

progo, in sicer v Nabrežino, nakar je — šele 29 let star — prevzel mesto postajenačelnika na Pragerskem, nato pa v Mürrzuschlagu. Kot strokovno izredno sposobnega železniškega uradnika je ravnateljstvo tedanje južne železnice poslalo Miho Vošnjaka na svetovno razstavo v Pariz z nalogo, da prouči železniški oddelek. To je pač najlepši dokaz, kako so na pristojnih mestih cenili in vpoštevali Vošnjaka. L. 1869. je bil imenovan za postajenačelnika v Zagrebu. Na tem odgovornem mestu je Miha Vošnjak pokazal ne samo svojo strokovno sposobnost, marveč tudi svojo odločno narodno zavednost. Ni se ustrašil groženj madžaronskega bana barona Raucha, ki je z veliko nejevoljo gledal Vošnjakovo pobratimstvo z narodnimi hrvatskimi vodilnimi krogi. Ko se je vračal škof Strossmayer z vatikanskega koncila, kjer je neustrašeno in uspešno zagovarjal svoje znano stališče in s svojimi govori pridobil svetovni sloves, je ves hrvatski živelj hitel, da dostojno sprejme svojega velikega sina. Madžaronom pa to ni šlo v račun in zato so oblastva prepovedala vsako manifestacijo. Miha Vošnjak pa je ugodil želji hrvatskih krogov in kot postajenačelnik dopustil, da so Hrvati na kolodvoru svečano sprejeli svojega ljubljenega voditelja in vsaj tam dali duška svojemu navdušenju. Baron Rauch pa je Mihi Vošnjaku naklonjenost, ki jo je izkazal hrvatskim narodnim krogom, tako zelo zameril, da ni miroval, dokler ni dosegel njegove premestitve s teritorija tedanje ogrske krone. S tem pa je Rauch le ustregel Mihi Vošnjaku, ki je bil vedno bolj bolehen in si zato želel telesno manj naporne službe. Železniška uprava je namreč Miha Vošnjaka premestila iz Zagreba k železniškemu inspektoratu v Gradcu, kjer je ostal do svoje vpokojitve, za katero je kljub lažji službi radi svoje bolehnosti moral l. 1879. zaprositi.

II.

Mihi Vošnjaku pa ni njegovo udejstvovanje v železniški stroki zagotovilo trajnega spomina v naši zgodovini, dasi je tudi pokazal izredno sposobnost.

Usojena mu je bila odličnejša naloga: postal je eden najzaslužnejših zadružnih in narodnogospodarskih, pa tudi politčnih delavcev med Slovenci.

Ako hočemo delovanje in uspehe neke osebnosti pravilno oceniti, moramo spoznati razmere, v katerih je delovala. Saj je včasih opravljeno delo na videz malenkostno, toda če vpoštevamo razmere, spoznamo šele njegovo pravo veličino. Pa tudi narobe: navidezno ogromno delo je lahko plod samo malenkostnega napora in zgolj srečnega na-

ključja, ali pa tudi rezultat drugih, čeprav se večkrat uspeh pripisuje poedincu.

Kakšne pa so bile razmere Slovencev okrog l. 1880., ko se je Miha Vošnjak po svoji upokojitvi naselil v Celju?

V narodno-političnem oziru se je našim narodnim prepородiteljem z ustanavljanjem narodnih društev, zlasti čitalnic, s prirejanjem vsakovrstnih prireditev, kot iger, zabav, shodov, slovityh ljudskih taborov in drugih manifestacij, dalje z izdajanjem političnih spisov in listov, posrečilo, vzbuditi do tedaj več ali manj narodno nezavedno ljudstvo k narodni samozavesti. Postavljali so že tudi narodno-politični program, s katerim so terjali uvedbo slovenskega jezika v javne urade in cerkev, ustavno-politične svoboščine ter vsestransko enakopravnost Slovencev z drugimi avstro-ogorskimi narodi in končno „Zedinjeno Slovenijo“, to je združitev vseh dežel, v katerih prebivajo Slovenci, v administrativno-politično enoto z narodno upravo na čelu. Pot do popolnega uresničenja tega narodno-političnega programa je bila še dolga in takrat so bili storjeni komaj prvi, prav nesigurni koraki.

Kmalu so dalekovidnejši prepородitelji spoznali, da zgolj z narodnimi manifestacijami Slovenci ne bodo dosegli dejanske svobode in da je potrebna v prvi vrsti gospodarska osamosvojitev. Gospodarski položaj Slovencev je bil namreč vse prej kot ugoden. Z jedrnatimi besedami je dr. Ivan Prijatelj opisal tedanje gospodarske razmere tako-le: „To mizerijo slovenskega naroda (mišljeno je v političnem pogledu) v začetku nove ustavne dobe je dopolnjevalo še skrajno slabo materijalno stanje ljudstva. V kosteh so mu tičale še vse slabe posledice pred kratkim minuvše tlačanske dobe, v kateri je bil Slovenec hlapec in gospodar njegov — Nemec. Revni kmet se je čutil po dolgi navadi še vedno privezanega na borno, skopo grudo; o podjetnosti in industriji ni bilo niti sledu. Tu kakor v trgovini je gospodoval še vedno tujec.“

Naš kmet je bil sicer osebno svoboden, toda gospodarsko je ostal odvisen, saj je moral plačevati odškodnino za doseženo zemljiško odvezo. Tem bremenom so se pridružile še pogoste slabe letine in težko ter slabo vnovčevanje kmetijskih pridelkov. Kmet, katerega gospodarski položaj se je z dneva v dan slabšal, je nujno potreboval kredit. Ker ga pod primernimi pogoji ni dobil v denarnih zavodih, ki so bili redki in še ti v rokah tujerodcev, se je zatekel pač tja, kjer so bila vrata odprta, — k vaškim oderuhom. Le-ti pa so kmetovo gospodarsko stisko temeljito izrabljali in zahtevali za dana posojila pretirane, pač oderuške obresti. Kmet se je z najetim posojilom zapletel še v obupnejši po-

ložaj, iz katerega zlepa ni bilo rešitve. Oderuh je čakal le ugodne prilike, da je svojemu posojilojemalcu, ki ni mogel pod dogovorjenimi pogoji vračati posojila, zadrnil vrat in ga za sramotno nizko kupnino spodil z domače grude. Tako je od leta do leta vedno bolj kopnelo število svobodnih kmetov. Naša kmetijska posestva so prehajala v roke oderuhov, ki so bili po pretežni večini tujerodci in ki so na mesto slovenskega človeka jemali svoje rojake za najemnike in s tem odtuževali slovensko zemljo domačinu. Radi tega se je naša narodnostna meja na severu postopnjema potiskala zmeraj bolj proti jugu in vedno več slovenske zemlje je prehajalo v tujčevo last. Pa tudi če je oderuh dovolil, da je smel dosednji slovenski gospodar še nadalje ostati na domači grudi — seveda kot najemnik — je bil le-ta za narodno stvar izgubljen, saj se vendar ni smel navduševati za narodne ideale in programe, ki so bili nasprotni gospodarjevemu interesom.

Nevzdržnost takega položaja so uvideli naši narodni preporoditelji in ga skušali odstraniti, le vedeli niso, katera pot bi bila najuspešnejša. Ko se je l. 1868. vrnil dr. Jože Vošnjak s potovanja po Češkem, kjer je spoznal češke „založne“ (posojilnice), njih ustroj in delovanje, je takoj začel propagirati, naj bi tudi Slovenci po vzgledu Čehov začeli ustanavljati take ljudske denarne zavode. V začetku dr. Jože Vošnjak pravega odziva pri svojih rojakihi sploh ni našel in šele pozneje so se na njegovo prizadevanje le ustanovile nekatere posojilnice, prve slovenske zadruge, kot v Ljutomeru, Sv. Jakobu v Rožu, Metliki itd. Vendar do kakšnega organiziranega pokreta ni prišlo. Pogrešali smo pač delavca, ki bi se ves posvetil združništvu, a ne samo delu in procvitu ene same zadruge, marveč, ki bi vodil celokupno slovensko združno gibanje. Tak idealen in požrtvovalen propagator združne ideje je postal Miha Vošnjak, ki se je po svoji stalni naselitvi v Celju takoj oprijel dela na gospodarskem polju.

III.

Miha Vošnjak je najprej proučil vladajoče gospodarske razmere in si nato napravil delovni načrt, ker je kot gospodarsko naobražen človek dobro vedel, da le tako delo prinaša tudi sadove. Spoznal je, da je za Slovence kot narod z malim in raztresenim kapitalom najboljša rešitev iz nevzdržnega gospodarskega položaja zamisel, ki jo je začel propagirati njegov brat dr. Jože — združništvo. Spoznal pa je tudi, da utegne združna ideja biti rešilna le tedaj, ako se pojavi kot do potankosti razpreden gospodarski pokret z več ali manj enotnim vodstvom. In Miha Voš-

njak se je z izredno požrtvovalnostjo in energijo lotil tega dela, ki je bilo za tedanje čase ogromno. Najprej je bilo treba pridobiti lastne ljudi za organizirano gospodarsko delo. Ne samo, da naši ljudje po pretežni večini niso bili za upravljanje zadrug strokovno sploh nič ali pa prav malo

Dom Mihaela Vošnjaka (Coop-Hotel) v Gozdu-Martuljku.
(Last Zveze nab. zadrug drž. usl. v Beogradu.)

naobraženi in da jih je bilo treba šele usposobiti za popolnoma novo in odgovorno nalogo, to je za upravljanje njegovega premoženja, treba je bilo tudi premagati malodušje v lastnem taboru. Večinoma so bili naši ljudje še premalo samozavestni in vajeni sprejemati le od tujerodcev; niti verjeti niso mogli, da utegne tudi domača, od lastnih rojakov osnovana ustanova pokazati uspehe in biti trajnega

značaja. Razen tega je moral Miha Vošnjak s svojimi maloštevilnimi sodelavci premagati tudi splošno konservativnost našega življa, posebno kmetskega, ki spremlja vsako novoto v začetku z večjim ali manjšim nezaupanjem in se spoprijazni z njo šele, ko se sam prepriča, da je dobra.

Glavna težkoča pa so bili narodni nasprotniki, ki jim nikakor ni šlo v račun, da bi se jim slovenski rod izvil tudi gospodarsko iz njihove oblasti ter se jim postavil po robu. Poslužili so se prav vseh sredstev, da zatrejo porajajoči se slovenski gospodarski preporod. V boj so poslali celo vladni aparat, ki je z odtegotovanjem oblastnih dovoljenj (v začetku so morale posojilnice dobiti za poslovanje vladno odobritev), z nepotrebnim uveljavljanjem formalnih predpisov itd. skušal zavreti naše zadružno gibanje. Politični faktorji so pa čisto odkrito nasprotovali in si izmišljali najrazličnejše stvari, ki naj bi omajale vero širokih plasti ljudstva v slovensko posojilništvo.

Miha Vošnjak je vse težkoče uspešno premagal. Ustanovil je najprej v Celju na podlagi posebnih, od njega sestavljenih pravil posojilnico, ki mu je postala hrbenica vsega njegovega nadaljnjega dela. Nato so zrastle z njegovim aktivnim sodelovanjem v raznih krajih posojilnice (Maribor, Ptuj, Postojna, Koper itd.). Ko je bilo število posojilnic dovoljno, jih je Miha Vošnjak l. 1883. povezal v organizirano celoto — v Zvezo slovenskih posojilnic, ki je kmalu postala prava matica vsem slovenskim zadrugam. Skrbel je ta neumorni delavec ne samo za ustanavljanje novih zadrug, marveč tudi za to, da so obstoječe čimbolje uspevale. Prirejal je zadružne tečaje, izdajal svoje lastno strokovno glasilo „Zadruga“, interveniral na pristojnih mestih za izboljšanje zadružne zakonodaje, potoval se za enakopravnost slovenskega jezika v uradnem poslovanju, spopolnjeval lastne vrste (z reorganizacijo Zveze slov. posojilnic v Zadružno zvezo v Celju) itd. Skratka, bil je povsod, kjer je bilo treba utrditi ali braniti zadružno idejo in naše narodne interese.

In uspehi niso izostali! Ko se je Miha Vošnjak po 30 letnem udejstvovanju na zadružnem polju umaknil v zasebno življenje, je stala tu mogočna zadružna stavba. Zasluga Mihe Vošnjaka je, da je pravilno ocenil tedanji gospodarski položaj svojih rojakov in uporabil pravilni lek z železno doslednostjo, premagajoč z velikim idealizmom vse težkoče ter ustvaril narodno gospodarski pokret, zadružno gibanje, v katerem upravičeno iščejo rešitve tisoči in tisoči gospodarsko in socialno šibkih.

Usoda je hotela, da M. Vošnjak ni dočakal razvoja slovenskega zadružništva po vojni. Daleč od domovine se je

končala njegova življenska pot. Umrl je 2. julija 1920. v Švici. Njegovi zemeljski ostanki so bili kasneje prenešeni v rodno zemljo, v Št. Ilj pri Velenju.

Slovenski narod bo temu svojemu velikemu sinu ohranil trajen spomin.

Zadružna misel in svetovni nazor.

France Veber.

Vsak svetovni nazor se bavi tudi s človekom in njegovim mestom v vesoljstvu ali nam da vsaj slutiti, kakó naj si po njem tolmačimo tudi pravo naravo človeka in pravi smi-

Univ. profesor dr. Fr. Veber.

sel vsega svojstveno človeškega nehanja in prizadevanja. Kjerkoli pa nas kak posebni „svetovni nazor“ prav gledé tega vprašanja pušča povsem na cedilu, tam dobimo v najboljšem primeru le poedino znanje in nobenega pravega sveto zornega gledišča. N. pr. tudi znani materializem

ima ie zato mesto in vrednost posebnega svetovnega nazora, ker tolmači tudi samo človeško naravo le po vzorcu ostalega prirodnega, snovnega stvarstva. V tej zvezi spominjam tudi na globoko zarezo med — prirodoslovnim in zgodovinskim pogledom na svet in življenje. Ta zareza se javlja zlasti v tem, da je prvi, prirodoslovni pogled v teku stoletij postal „kozmoцентриčen“ (prirodozoren, kopernikanski), v tem ko je drugi, zgodovinski pogled ostal in moral ostati „antropoцентриčen“ (človekozoren, ptolemejski).

Edini predmet prirodoslovnega motrenja je vnanja priroda in njene vesoljne nujnosti. Zato ima za tako motrenje n. pr. zemlja in vse življenje na njej, tudi človeško, le podrejeno mesto. In zato je za tako motrenje tedaj, ko izkuša dobiti tudi mesto svetovnega nazora, naravnost neizogibno prizadevanje, izvajati tudi življenje, pa naj se javlja na vrhuncih že pravega človeškega, kulturnega razvoja, samo iz ostalih prirodnih dejstev in zakonitosti. Iz vesoljne prirode vse nastaja in v njo se vse zopet vrača: človek, ves človek, višje živalstvo, nižje živalstvo, rastlinstvo, sama snovna priroda, vse to so samo prehodne razvojne stopnje ene ter iste prirodne stvarnosti. Zlasti pa ne smemo človeku in „svojstveno“ človeškemu delu in prizadevanju pripisovati prav nobene le njemu lastne narave in zakonitosti. Tudi človek je samo posebna žival in tudi vse človeško življenje se v bistvu prav nič ne razlikuje od vsega ostalega prirodnega življenja na zemlji.

Že zdaj utegne biti koristna ugotovitev, da bi ob takem pojmovanju sveta in življenja tudi beseda kultura dosledno morala ostati le prazna beseda. Zakaj tako pojmovanje bi zahtevalo, da vzamemo tudi kulturo kot zgolj prirodno prikazen in gledamo tudi nánjo takó, kakor gledamo pri drugi priliki recimo na tok hudournika ali na kretnje divje živali. Če pa je tudi kultura samo posebna prirodna prikazen poleg nešteti drugih prikazni, tedaj ji vsaj stvarno prav gotovo tudi ta posebni naziv več ne gre: saj sami prirodni dogodki že v načelu niso ne „kulturni“ ne „nekulturni“, pač pa recimo mehanski in kvečjemu še instinktivno-gonski. Hudournik se ne javlja „nekulturno“, ko podira mostove in pustoši polja, kakor tudi ne tiger, ko trga svoj plen. Enako ne moremo govoriti o nobeni „kulturnosti“ ne dežja, ki namaka naše vrtove, ne mačke, ki takó skrbno neguje svoje mladiče. Povsem enako bi pa morali gledati tudi na človeka in človeško delo, ako naj pripisujemo omenjenemu prirodoslovnemu pogledu na svet in življenje tudi mesto in vrednost — svetovnega nazora.

Povsem drugam nas pa vede drugi, zgodovinski pogled na svet in življenje na njem. Saj je samo človek edino izhodišče, težišče in cilj vsega pravega zgodovin-

skega motrenja in tudi vse drugo postaja za tako motrenje le toliko pomembno, kolikor je tudi po svojem razmerju do človeka takó ali drugače značilno. Zato dobiva človek šele ob takem motrenju svoje prav posebno mesto v vesoljstvu in na mah preneha biti drobec poleg nešteti drugih drobcev prirode. Zlasti pa pokaže zgodovinsko gledanje ono pravo dejavnost človeškega življenja, ki pové, da samo to življenje res zdaj „nazaduje“ zdaj „napreduje“ in torej v pravem pomenu besede samorodno pada in raste. Je to obenem edini pravi in ne samo prispodobni razvojni vidik, ki loči pristno zgodovinsko gledanje že v načelu od vsega zgolj prirodoslovnega motrenja sveta in življenja. Tudi prirodoslovec govori o „razvoju“, ko nas seznanja n. pr. z različnimi „dobami“ naše zemlje in prirodnega življenja na njej. Toda ves ta prirodoslovni razvoj je le toliko, kakor samo zakonito spreminjanje, v tem ko je pravi zgodovinski razvoj obenem še prav posebno smiselno in vrednostno stopnjevanje in je tu misliti samo na osnovno razliko med prvotnim „barbarizmom“, ki spominja še vseskozi na značilne poteze samega prirodnega življenja, in pa med sledečim kulturnim in civilizatornim razvojem človeštva. Da to prevažno razliko neposredno občutimo, nam ni misliti samo na zgodovino v ožjem pomenu besede, ki nam navaja različne posamezne človeške dogodke in išče tudi notranje zveze med njimi. Pač pa moramo biti v to svrho prevzeti pravega zgodovinskega duha, ki motri vse poedino in vesoljno dogajanje samo z vida človeškega svojstva in ki mu je zato vse to dogajanje v prvem redu samo toliko kakorkoli pomembno, kolikor je ta njegova pomembnost tudi v samem človeku zasidrana.

Dejstvo tega pravega zgodovinskega gledanja na svet in življenje je pa tudi za vprašanje svetovnega nazora odločilnega pomena. Ni se namreč težko prepričati, da ustreza samo tak pravi zgodovinski duh vsem pogojem, ki morejo biti izpolnjeni, ali pa je tudi — in to kakršnokoli — pravo svetovno naziranje sploh samo prazna beseda. Gre osobito za dva taka pogoja. Prvič mora svetovni nazor v eni potezi obseči vse dejansko vesoljstvo in zato že naprej izhajati iz točke, kjer sta svet in življenje v vseh svojih zakonitostih enotno združena. Zakaj v nasprotnem primeru bi to ne bil svetovni, pač pa recimo le prirodoslovni ali le dušeslovni ali le matematski nazor. Drugič pa mora vsak svetovni nazor nuditi tudi neko enotno smiselno ali vrednostno podobo vesoljstva. Zakaj v nasprotnem primeru bi to ne bil nikak svetovni nazor, temveč kopica poedinega ali tudi vesoljnega znanja. Samo znanje še zdaleka ni pravi nazor in potrjuje to že znano dejstvo,

da utegne tudi preprosti človek, ki se ne odlikuje po velikem znanju, imeti kaj pravilen svetovni nazor in da utegne učenjak, ki kopiči samo znanje, obenem biti naravnost vzgled — svetozorne omejenosti. Popolnost v znanju je nadalje odvisna od „specializacije“, ki je pri enem takšna, pri drugem drugačna; svetovni nazor je pa zadeva vsakega človeka negledé na njegovo strokovno znanje. To se pravi: za svetovni nazor se moraš boriti obojestransko, umsko in smiselno, z „glavo“ in „srcem“.

Obema tema pogojema pa zamore v polni meri ustreči le tak svetovni nazor, ki je izhodno ter končno človečanski usmerjen in človečanski osnovan. Zakaj? Človeka že od nekdaj po pravici nazivajo nekaj „svet v malem“ (mikrokózmós). Saj je človek po lastni naravi tudi sestaven del vnane, telesne prirode in ima, motren po tej strani, vse bistvene znake tako imenovane anorganske in organske materije. Vprav na to svojstvo človeka meri tudi klic „Prah si in v prah se povrneš!“ Človek nadalje živi in ima, gledan po tej strani, tudi življenje same rastline, kakor se na zunaj javlja n. pr. v njegovi telesni rasti, v njegovih odbojnih in naboynih kretnjah, tudi v prehrani in prebavi itd. Še bolj pa opazamo na človeku tudi življenje prave živali, kakor se javlja v njegovih instinktih in gonih, v njegovih občutkih in podobnem njegovem ter že vsaki razvitejši živali danem notranjem „doživljanju“. Tudi človek kakor žival „gleda“, „voha“, „sliši“, tudi njemu je dano zdaj „ugodje“ zdaj „neugodje“, tudi človek kakor žival išče hrano, se razmnožuje, druží v krdela itd. To se pa pravi, da se v človeku vračajo vse bistvene strani tako imenovanega prirodnega stvarstva, neživega in živega. Zato kajpa tudi človek je in mora biti torišče pravega prirodoslovnega preiskovanja in je tu misliti samo na „medicinske“ vede, ki se pečajo v prvem redu s samim prirodoslovnim proučevanjem človeka.

Toda vprav v človeškem življenju še dobimo strani, ki bi jih v vsem ostalem neživem in živem stvarstvu že naprej zamán iskali: te strani so osnovane v pravs posebnem, namreč osebno-duhovnem ali razumsko-hotnem značaju njegovega, človeškega svojstva. Samo ta značaj človeka stori iz njega obenem edino resnično „zgodovinsko“ ali „kulturno“ bitje na svetu. Samo ta značaj je storil in zamogel storiti, da dobimo pri človeku in samo pri njem n. pr. razven že živali danega plemenskega gona tudi še pravo narodno, nacionalno obliko skupnega življenja ali razven same in že v živalskem življu uresničene cepitve dela tudi še pravi stanovski razvoj ali razven samega živalskega pridobivanja življenjskih potrebščin tudi še pravo gospodarsko delo itd. Samo ta značaj

človeka nam razlaga tudi postanek enako svojstveno človeške religije, politike, umetnosti, znanosti. In samo ves ta posebni in torej n. pr. narodni, stanovski, gospodarski, religiozni, politični, umetniški in znanstveni razvoj človeštva je obenem edini resnični zgodovinski razvoj življenja na zemlji. Kdor pa vse to do kraja premisli, mora priznati, da človek ni le že omenjeni „svet v malem“, temveč da je človek po lastni naravi obenem edini izkustveno dani „svet v velikem“ (mákrokozmos). Človek je záse svet v malem, ker ima vse bistvene znake vsega neživega in živega prirodnega stvarstva. Človek je pa na drugi strani edini izkustveno dani pravi svet v velikem, ker po svoji osebno-duhovni strani vse prirodno stvarstvo še neprimerno prekaša. Stari izrek, ki vidi v človeku tudi smiselno ali vrednostno „krono“ vsega stvarstva, postaja takó naravnost svetožorna resnica. Človek je edino neposredno križišče vseh sil, sile sveta, sile življenja in sile duhá in vprav zato mora biti vsako pravo, takó svetovno naziranje, ki naj res v eni potezi obseza vse in ustreza umskim kakor tudi srčnim potrebam človeka, prvenstveno v človeku osredotočeno in v človeku utemeljeno. In to se po vsem rečenem pravi, da mora vsako pravo svetovno naziranje v prvi vrsti biti res zgodovinsko in ne samo prirodoslovno osnovano.

Táko, v orisanem zgodovinskem duhu zakoreninjeno svetovno naziranje tudi ni proti vzporednemu prirodoslovnemu motrenju svetá in življenja. Saj je tudi njemu, kakor smo videli, znana sama prirodna stran človeške narave in še to, da je za proučevanje te strani človeka poklicano prirodoslovje in ne zgodovina. Toda takó, zgodovinsko osnovano svetovno naziranje odkazuje samemu prirodoslovnemu motrenju tudi njegove prave meje in mu zlasti zabranjuje vstop na ono polje, na katerem postajajo sami prirodoslovni vidiki enako ničevi kakor zgodovinski vidiki na polju vsega zgolj prirodnega stvarstva. Je pa to polje vsega svojstveno človeškega dejanja in prizadevanja. Zato je n. pr. že samo „prirodoslovje“ kos pravega — zgodovinskega dogajanja in ne prirodnega. Priroda je pač predmet prirodoslovja, samo prirodoslovje (veda!) je pa delo duha. Prirodoslovje ima takó dve strani, predmetno in izvorno. In samo pravi zgodovinski duh zamore obe ti strani enakomerno uvaževati in pravično preceniti; zlasti pa zamore samo tak zgodovinski duh ugotoviti dejstvo, da je že sámo prirodoslovje svojstveno človečanska in zato obenem zgodovinska storitev. Seveda je tudi prirodoslovje samo ena in niti ne najimenitnejša stran takega svojstveno človeškega zgodovinskega prizadevanja. Dà, po tej poti se nam odkrije človek kot cel svet záse,

kateri šele odkazuje tudi samemu prirodnemu stvarstvu njegovo mesto v vesoljstvu: je to svet duhá, brez katerega bi tudi prirodni svet in prirodno življenje izgubila vsak pravi pomen in smisel. In takó je znova dokončno utemeljeno, zakaj mora tudi vsak pravi svetovni nazor v prvi vrsti biti zgodovinsko, namreč človečanski osnovan in usmerjen.

Enako važno je pa nadaljnje spoznanje, da je najučinkovitejša pot do takega svojstveno človečanski usmerjenega in utemeljenega svetovnega naziranja dana že s samo prakso življenja. Saj je svetovni nazor obenem miselni odraz vsega tega, kar smatra človek tudi v svojem dejanskem življenju za glavno in bistveno. Zato je tudi takoiimenovani „duh“ vsake večje „dobe“ v zgodovinskem razvoju človeštva toliko kakor oni svetovni nazor, ki se najbolj prilagaja tudi n j e n e m u praktičnemu osnovnemu teženju in stremljenju. In v tej zvezi je naša doba še prav posebno izrazita in močna. Živimo v času, ko vsi vemo in takorekoč na lastni koži čutimo, da se pripravlja v njem nekaj novega, kar bi utegnilo dati človeškemu življenju še neki posebni in doslej neznani pomen in smisel. Pozornost vzbuja zlasti dejstvo, da se še nikdar ni uveljavljal sorazmerno s toliko silo kakor dandanes **s o c i a l n i** pogled na vse človeško delo in prizadevanje. To more in mora danes na sebi samemu ugotoviti vsak siromak in bogataš, izobraženec in neizobraženec, oni, ki meni, da vodi, kakor tudi oni, ki ga vodijo drugi. Zato smo danes tudi v času narodnih in stanovskih kongresov in v času, ko se tudi vse drugo, kar je dosedaj (kot n. pr. znanost) vzbujalo zanimanje že „vsled samega sebe“ pričinja presojati samo po svoji — socialni pomembnosti in vrednosti. Zato ima danes malone vso moč v rokah le „politika“, ki si v vedno večji meri osvaja vse javno življenje in posega celó v najskrivnejše kotičke zasebnega doma. In zato je končno vprav danes v tolikem ospredju samo gospodarsko motrenje življenja in mnogo je takih, ki iščejo in vidijo že v samem gospodarstvu obenem osnovni in vrhovni smisel vsega svojstveno človeškega dela.

S tem pa kaj naravno prehajam tudi že na morebitni pravi svetozorni pomen zadružne misli. Saj je vprav zadružna misel obenem tista gospodarska misel, ki zahteva v prvem redu pravi in vprav v našem času takó aktualni socialni pogled na vse človeško delo in prizadevanje. Tudi za zadružno misel je prvo na svetu le — človek in tudi zadružna misel zato zahteva, da z ozirom na človeka vse drugo na svetu — tudi sámo gospodarstvo — je, more in sme biti le sredstvo. V zadružni misli se takó vrača oni duh Kristusovega nauka, ki pravi, da je Bog celó praznike

postavil radi človeka in ne človeka radi praznikov. Je to obenem tista osnovna notranja poteza zadružne misli, ki to misel nepremakljivo loči od vsake drugačne gospodarske zamisli vzajemnega življenja. Gospodarska vzajemnost utegne biti zgrajena na neki prvobitni razliki med „višjim“ in „nižjim“. Tako vzajemnost nam prikazuje recimo doba staroveškega suženjstva ali tudi doba poznosrednjeveškega tlačanstva. Gospodarska vzajemnost utegne biti nadalje zgrajena na surovi premoči poedinca in na vzporedni brezobzirni medsebojni borbi za obstanek in nadvlado v življenju. Tako vzajemnost nam prikazuje doba predzgodovinskega „barbarizma“ na eni strani in pa doba mnogo poznejšega in deloma še danes „modernega“ kapitalističnega liberalizma na drugi. Gospodarska vzajemnost utegne biti končno zgrajena na absolutnem poudarku samega gospodarskega razvoja in na vzporednem popolnem izenačenju človeške narave s samim gospodarskim delom in prizadevanjem. Za tako vzajemnost se ogreva znani gospodarski kolektivizem, ki izkuša iz istega razloga samo tako imenovanem „javnem“ življenju priboriti popolno zmago nad vso človeško „zasebnostjo“.

Vse take in podobne posebne gospodarske zamisli človeške družbe so od prave zadružne misli enako oddaljene, to pa zato, ker nobena med njimi ne uvaža dejanske celotne narave človeka in ne njenega edinstvenega mesta v vsem starstvu. Zadružna misel pa vidi in išče v vsakem človeškem posamezniku in v vsaki človeški skupini v prvi vrsti samo to, kar je v njem in na njej res svojstveno človeškega, in meri tudi ves gospodarski razvoj samo s tega svojstveno človečanskega vidika. Zato zadružna misel ne more priznavati družbe, ki bi bila že v načelu zgrajena na razliki med „izvoljenimi“ in „zapuščenimi“, med „izkoriščajočimi“ in „izkoriščanimi“. Taka razlika ni v skladu s pravim osebnim dostojanstvom slehernega človeka, tudi izkoriščanega. Iz istega razloga zadružna misel tudi ne more priznati same brutalne sile, ki ima samo na jeziku — svobodo človeka, uresničuje pa na mesto take svobode le dela krvoločne zveri. Prav zato zadružna misel končno ne more priznati nobenega popačevanja človeške narave in še zlasti ne takega, ki hoče vsega človeka vkleniti v samo gospodarsko delo in prizadevanje in to takó vkleniti, da bi na mesto človeka na zemlji naposled ostale le še — same „gospodarske“ sile in zakonitosti. Da, zadružna misel je povsem rečenem tista edinstvena gospodarska misel, ki hoče povsem izvengospodarsko idejo pravega človečanstva, prave humanitete tudi po — sami gospodarski poti še prav posebno okrepiti in zaščititi.

Zdaj pa tudi ne more biti več dvoma v resnični svetozorni pomen združne misli. Videli smo v podrobnostih, zakaj mora vsako pravo svetovno naziranje v prvi vrsti biti človečanski osnovano in človečanski opredeljeno. Nadalje smo se prepričali o tem, kako utegne tako svetovno naziranje zahtevati tudi že sama praksa življenja in kako je v tem pogledu vprav naša doba zopet en sam klic po novem pojmovanju človeka. Bili so časi, ki so tudi na človeka gledali samo z vida vesoljne prirode! In bili so časi, ko so na človeka in prirodo gledali samo z vida Boga! Mi pa živimo, tako se zdi, v časih, ki so neposredno v človeku zasidrani in ki jim je zato naloženo, da se bodo nekoč s tega, človečanskega vidika tem uspešneje sklanjali tudi k vesoljni prirodi na eni strani in se povzpeljali k samemu Bogu na drugi. Današnje združno gibanje je pa glavni vnanji odraz te notranje podobe našega časa. In zato gre združni misli tudi z vida časa, v katerem živimo, mesto in pomen resnične svetozorne misli.

Nasprotniki združne misli prav v naših časih radi pravijo, češ, da združno gibanje že zato ne more dokončno uspeti, ker ne more biti tudi svetozorno, ideološko utemeljeno. Združno gibanje da pomenja samo neke „kompromisne“ poizkuse, ohraniti ovco celo in vendar obenem nasititi volka. Zato utegne združna misel samo prilično koristiti in zmagovati. Kjer pa naj obvelja načelni in dokončni pogled na človeka in družbo, tam morajo nastopiti ostrejšje metode, ki ne poznajo nobenega takega kolebanja med „desnico“ in „levico“ in zahtevajo samo eno pot, pa naj se zdi ta pot ob samem priličnem pogledu še tako enostranska in kvarna. Zdi se celó, da tako miselnost združniki sami v mnogem podpirajo, namreč s svojim dejanskim, praktičnim uresničevanjem združne misli. V sami praksi življenja namreč tudi združniki radi posnemajo metode, ki jih v besedi tako krepko zavračajo. „Samo da gre posel naprej,“ to povsem nezdružno geslo je povsem udomačeno tudi v različnih oblikah pravega združnega dela in prizadevanja. Ali tudi združno gibanje še zdaleka ni izven one „strankarske“ razcepljenosti, ki ji je prva briga le moč in veljava nekaterih poudincev, sklicevanje na resnični blagor človeka pa samo sredstvo za varanje nepoučene množice. Zato tudi ni čuda, da se v združne vrste še danes lahko vrivajo — „zadruge“, ki so to le po imenu in se v stvari prav nič ne razlikujejo od podjetij, ki so sami združni misli kar najbolj nasprotna.

To so dejstva. Toda prav iz tega razloga sem bil bravca najprej po možnosti podrobno seznanil z vsem tem, kar je za sleherno pravo svetovno naziranje v prvi vrsti potrebno. Kjer pa ni takega svetovnega naziranja, tam tudi

ni nobenega pravega ideološkega pogleda na svet in življenje. In prepričali smo se, da mora vsak tak ideološki pogled v prvem redu biti človečanski utemeljen in to neglede na vprašanje, ali pridemo do takega pogleda po miselnem razmotrivanju ali tudi po sami praksi življenja. Samo združna misel je pa tista misel, ki sili že iz same prakse življenja k takemu res svojstveno človečanski usmerjenemu in utemeljenemu pogledu na svet in življenje. In ta stran združne misli je tem važnejša, ako pomislimo, da sili združna misel k takemu pogledu na — gospodarski praksi življenja, ki je prav gotovo najvažnejša osnova vse človeške „praktičnosti“. Združna misel dela človeka, slehernega človeka po sami gospodarski poti to, kar je, namreč **edinega srednika med nebom in zemljo**. Tega dejstva naj bi se vsak združnik v polni meri zavedal. Zakaj samo v tem primeru bo zelo predru- gačil tudi svoje praktično delovanje in samo v tem pri- meru bo postal in ostal prepričan, da je samo njegova pot tudi svetozorno, ideološko pravilna.

Združno misel med mladino!

Janko Furlan.

Vzgoja združne misli med mladino od najnižje do naj- višje starostne stopnje je prva dolžnost obeh vzgojnih či- niteljev: doma in šole.

Zlasti pa šole, ki je poklicana, da vcepi v mlade duše ona moralna čuvstva, ki grade zajedniško življenje. Torej: samo- in sopomoč, samostojnost, varčnost, disciplino, samo- dejavnost, ljubezen i. t. d. Te in druge vrline pa so kamni k združni gradnji.

A tukaj dospemo na razpotje: Besede ali dejanja? Le govoričenje, ali praktično združno udejstvovanje — za- druga v miniaturni?

Zgolj beseda bi bila oblak blagodejne rose, le megleno učinkovita in bi ne mogla vklesati trajnih znamenj, ne pri- spevati k osebnim izkustvom, ki so za uvajanje mladine v življenje tako potrebna. To doseže osebno združno udej- stvovanje, ki je edina pravilna in učinkovita metoda za vzgojo združne misli med mladino.

Če in v koliko je to mogoče in izvedljivo, nam povedó dovolj prepričevalno mnoge evropske in druge države, kjer

je dečje zadrugarstvo že dovolj razvito in zaznamuje različne uspehe. Tako v Franciji, Poljski, Rumuniji, Rusiji, Letoniji, v Ameriki in drugod. V zadnjem času raste zanimanje zanje tudi v drugih kulturnih državah, kjer se te zadruge prej niso pojavile. Vzrok? Najdemo ga v dobrih socialnih prilikah, ki so prej onemogočale zadostno materialno zaščito mladine.

Prva taka zadruga se je pojavila l. 1881. v Parizu v 19. kvartu z nazivom „Šolska zveza za samopomoč v 19. kvartu“. Je to neke vrste zadruga za štednjo in zavarovanje in obstoja še danes. Pred vojno je štela 6720 otrok s celokupnim kapitalom 690.000 frankov. Kapital se ustvarja s tedenskimi vlogami po 10 par.

Ta organizacija šolske dece ima v Franciji velik vpliv. L. 1914. je bilo 4666 dečjih zadrug s 670.000 člani. Že l. 1906 so se združile v „Zvezo dečjih zadrug za samopomoč“, ki vrši tudi pogozdovanja in prevzema razne vrtno posle.

Danes je v Franciji okrog 8500 takih zadrug in njih učinek je viden v materialnem in moralnem oziru. Podpirajo jih z velikim zanimanjem in razumevanjem šole, starši in država. Vzgojna dalekosežnost je razvidna iz njih namena: štednja, skupna nabava potrebščin, pomoč siromašnim, skupnostno produktivno delo, samostojna uprava i. t. d.

Enako se širijo te zadruge tudi v Rusiji, kjer jih je nad 70.000.

Na Poljskem obstajajo že nad 30 let in uživajo od strani nabavljalnih zadrug odraslih izredno podporo. Zvezo teh zadrug je l. 1924. volil poseben odbor za šolsko zadrugarstvo.

Dober zgled bi nam mogla nuditi tudi Rumunija, kjer obstoja dečje zadrugarstvo že od l. 1908. in šteje že lepo število teh celic, ki so združene v Zvezi. Ta je pod nadzorstvom deželne uprave zadrug in ministrstva za javno nastavo. V mali in redko naseljeni Letoniji je združništvo v v višjih razredih osnovnih šol obvezen predmet. In pri nas?

Prav nobene usluge ne bomo storili našemu napredku, če bomo tudi tukaj prvi med — zadnjimi. Če že ni uvidevnosti in razumevanja za to prav našim svojevrstnim razmeram tako potrebno vzgojo, zganimo se vsaj mi — starši in poklicni vzgojitelji mladine! Saj se toliko govori in piše o delovnih zajednicah, o moderni življenjski šoli; resničnih, našim socialnim, gospodarskim, kulturnim in drugim prilikam ustrezajočih vzgojnih celic pa le ni; ni one oblike, ki tako enostavno in naravno predstavlja celotnostno ali kompleksivno izobrazbo.

Pogoji za to so v obilni meri dani prav pri nas, pred vsem na deželi, ki se naravnost vsiljuje za združno vzgojo

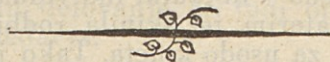
s praktičnim udejstvovanjem mladine. Naj to podčrtamo s tem le primerom:

Naša narava nam nudi polno raznovrstnih dobrin; zdravilnih zelišč, jagod, gob itd., vsega je v izobilju. A koliko od vsega tega izkoristimo in kako? Kdo je za to nabiranje bolj pripraven od dece?

Mislimo, da nam ni treba naštevati, kaj bi doseglo skupno nabiranje in zadružno vnovčenje teh dobrin v vzgojnem in poučnem, moralnem in materialnem pogledu. In zadružna nabava šolskih in tudi drugih potrebščin, naši siromaki, asocialnost in individualnost kmečke dece, štednja i. t. d.!

Da, to bi bila resnična življenjska šola, visoko nad metodično didaktičnimi eksperimenti s pretežno varljivimi uspehi.

Ne pretiravamo, če trdimo, da bo zadružna misel med mladino najjačje jamstvo za splošen napredek zadružništva in s tem za boljšo bodočnost našega naroda.

Kreditno zadružništvo med Slovenci.

E. J.

Kakor je bila pri drugih narodih in državah beda ona pogonska sila, ki je priklicala prve zadruge v življenje, tako je bila tudi pri Slovencih beda in osiromašenje širokih plasti naroda, predvsem kmetov, povod postanka zadrug. Isti pojav nahajamo pri vseh južnih Slovanih, samo da so bili vzroki propasti kmetskega človeka in njegovega gospodarstva različni.

Bolgarski kmet je zabredel po osvobodilnih vojnah (1875—78) v najtežje prilike, ko je Bolgarija ukinila dotedanji turški fevdalni sistem in tako osvobodila kmeta strašnega, krvavega jarma, ki mu ga je nadejal turški gospodar in kateremu se je v velikih množicah umaknil v gore. Ko so se kmetje po turških porazih zopet vrnili in naselili v ravnine in doline, so imeli pač zemljo, a ničesar, s čimer bi jo obdelovali — ne živine, ne orodja, ne semena. Začeli so se zadolževati pri trgovcih in bogataših in plačevali proti nezaljšano visoke obresti. Polagoma je začela prehajati zemlja v roke upnikov in nastala je opasnost, da izgine svobodni kmet ter postane hlapec svojega upnika. Ta proces

se je ustavil, ko so se začele l. 1890 porajati prve kreditne zadruge. Kakor vidimo, so v Bolgariji razmeroma hitro po osvobojenju našli pot h kreditnemu združništvu.

Bolj dolga je bila pot v Srbiji. Po delni osvoboditvi izpod turškega gospodarstva v letu 1804 je poteklo 90 let do ustanovitve prve zadruge in to zopet kreditne zadruge. Dasi srbskemu kmetu po osvobojenju ni bilo postlano z rožicami, ga je vendar pred prehitro propastjo varovala rodbinska zadruga, v kateri so vsi člani rodbine s skupnim delom in skupnim premoženjem laže vzdržali naval prodirajočega liberalizma in z njim vzporedno korakajočega kapitalizma. Šele ko so začele razpadati in se razstajati rodbinske zadruge (1860—1900), je nastal za srbskega kmeta isti položaj zadolževanja in propadanja kot v Bolgariji in je ta proces v veliki meri ustavilo zopet kreditno združništvo.

Razmeroma v najugodnejšem položaju je bil na slovanskem jugu hrvatski kmet, ki je po odpravi fevdalizma v letu 1848 vodil svoje gospodarstvo dalje v rodbinskih zadrukah. To pradačno jugoslovansko institucijo je pa zrušila na herostratski način hrvatska inteligenca, ki je vsa prežeta in zaljubljena v liberalni individualizem, sprejela v saboru zakon, s katerim je ukinila rodbinske zadruge, a se ni dalje brigala za usodo kmeta. Tako je pognala hrvatskega kmeta v roke oderuhov in v bedo, mesto da bi pri dalekovidnejšem in pravilnejšem gledanju na gospodarski in ekonomski položaj samo reformirala v duhu časa staro in slovanskemu duhu ustrezajočo rodbinsko zadrugo. Tudi hrvatski kmet se je rešil popolne propasti s kreditnimi zadrugami.

Med južnimi Slovani so bili na najslabšem v vsakem oziru Slovenci. Ostali, Bolgari, Srbi in Hrvati, so uživali popolno ali vsaj delno politično svobodo, imeli svojo zakonodajo, lahko so se nacionalno izživljali, imeli svoje šolstvo do visokih šol, svoje uradništvo. Vsega tega Slovenci niso imeli. Kakšne so bile gospodarske razmere pri nas, je na kratko orisano v članku k stoletnici rojstva M. Vošnjaka.

Slednjič se je našel mož, ki je spoznal temelje zla, pokazal na hibe v narodnem življenju, a tudi pokazal način in sredstvo, kako zavstaviti nadaljnjo propast in dvigniti gospodarsko narodovo silo. Ta mož je bil dr. Jože Vošnjak, zdravnik v Slov. Bistrici in pozneje v Ljubljani, državni in deželni poslanec, agrarni politik, socialni reformator, politični voditelj, pesnik in pisatelj (1834—1911). Z živo in pisano besedo je bodril Slovence k ustanavljanju denarnih zavodov (posojilnic). Že v letu 1869 je skušal dr. Vošnjak ustanoviti posojilnico v Šmarju pri Jelšah. A narodni nasprotniki so spoznali, kaka nevarnost preti njih dominantnemu položaju, če uspe slovenska namera z lastnimi denar-

nimi ustanovami. Napeli so vse sile in vlada je dr. Vošnjakovo prošnjo in pravila, ki jih je izdelal, odklonila z neosnovano utemeljitvijo, da je ponujena varščina v znesku pettisoč gl. prenizka. Prvi neuspeh ni preplašil Slovencev. Že po treh letih so nekateri rodoljubi kljub odporu nasprotnikov uspeli z ustanovitvijo posojilnice v Ljutomeru na podlagi društvenega zakona in s pravili, ki jih je izdelal dr. Vošnjak. Naslednje leto je bila priklicana v življenje prva slovenska zadruga na Koroškem pri Sv. Jakobu v Rožu.

Nova doba za slovenske denarne ustanove je nastopila, ko je izšel leta 1873 zadružni zakon. Zadružni zakon je pa izločal oblastno odobritev ter je bila na ta način odstranjena največja ovira za razmah in živahnejše gibanje posojilnic. V letu 1874 sta bili ustanovljeni dve zadrugi, in to v Šoštanju in Mozirju, naslednjega leta je bila rojena na Kranjskem „Prva dolenjska posojilnica v Metliki“ ter zopet eno leto nato posojilnica v Ormožu. Nov duh je zavel preko vse slovenske zemlje, ko je nastopil ing. Miha Vošnjak (1837—1920), brat dr. Jožeta, in posvetil vse svoje znanje in vse svoje sile zadružništvu. Kakšno je bilo njegovo življenje in delovanje je tudi opisano na drugem mestu našega koledarja.

Zanimalo nas bo vprašanje, na kakšnih sistemih in na kakšnih osnovah so bile zgrajene prve in na kakih poznejše kreditne zadruge. To nam zelo nazorno popisuje ravnatelj Zveze slovenskih zadrug g. Fran Trček v Zadružnem zborniku, ki je izšel leta 1937. ob priliki stoletnice rojstva Mihe Vošnjaka. Iz tega članka povzemamo nekaj podatkov.

Zadružni sistem, ki je ustanovitelju prvih slovenskih zadrug služil za podlago, je bil Schulze-Delitschev sistem. Za takratno dobo je bil v svoji prvotni obliki socialnejši in za podjetnejše in zamotanejšje meščansko gospodarstvo prožnejši. Znana je glavna napaka tega sistema, ker ne pozna enakosti in enakopravnosti vseh zadrugarjev. Vendar je ta napaka hodila v dobro našim prvim zadrugarjem in v takratni dobi, ker ne smemo pozabiti, da so bile naperjene zadruge v prvi vrsti proti Nemcem in njih gospodarski premoči in bi se pri enakosti vseh zadrugarjev lahko Nemci vrinili v vodstvo zadrug in onemogočili nje delovanje na slovenskem nacionalnem poprišču. V naših prvih kreditnih zadrugah je bilo vpeljeno pluralno glasovalno pravo in ponekod glavni deleži z večjimi in opravični deleži z manjšimi pravicami.

Glavni deleži niso le večji, temveč imajo samo člani z glavnimi deleži pravico biti voljeni v načelstvo. Pri rajfajznovkah pa so deleži enaki in imajo člani enake pravice in dolžnosti.

Šulcedeličevke so nastajale in se ohranile samo iz prve dobe našega združništva, medtem ko so se v poznejših desetletjih po zaslugi dr. J. Ev. Kreka in A. Kristana ustanovljale in bujno množile samo rajfajznovke. Danes lahko ugotovimo dejstvo, da so med kreditnimi zadrugami šulcedeličevke, dasi jih je po številu le malo, najmočnejše, največje po članstvu in da imajo med njimi skoraj polovico vseh hranilnih vlog. Vzrok, da je to tako, je v prvi vrsti v tem, ker delujejo po večini v bogatih in gosto naseljenih mestih in trgih, da so njih uprave spretne in stalne in so v njih premožni in ugledni člani lastniki glavnih deležev. Še nekaj moramo pokazati pri šulcedeličevkah, namreč, da so imele po večini le omejeno člansko jamstvo, celo samo enkratno, a so se kljub temu lepo razvijale in uživale splošno zaupanje kakor one z neomejenim jamstvom. Dokaz, da ne odloča samo jamstvo, temveč v prvi vrsti dobro gospodarstvo in ugled članov uprave.

Svoj nastanek in obstoj so naše kreditne zadruge v polnem obsegu upravičile in si stekle trajne zasluge za Slovence. Slovenski živelj so gospodarsko osamosvojile in ga podprle, omejile so obrestno oderuštvo, ustvarile slovensko narodno varčevanje in so žrtvovale ogromne zneske za slovensko kulturo z zidanjem narodnih in sokolskih domov, s financiranjem nacionalnih in kulturnih organizacij, s šolanjem in podpiranjem slovenskih dijakov. Brez posojilnic bi Slovenci ne ohranili tako trdne narodne hrbenice in bi se jugoslovanska misel zdaleka ne razvila tako močno kot se je. Narodni domovi s čitalnicami, odri, knjižnicami itd. so bile prave trdnjave v nemčurskih gnezdih na slovenski zemlji, kot v Mariboru, Celju, Ptuj, Brežicah, Konjicah in drugod. Brez podpore zadrug se ne bi mogli šolati odlični borci za narodno svobodo in kulturni napredek.

Razmeram, ki so vladale pri nas, je pripisati, da so se šulcedeličevke popreje rodile in razvile kot rajfajznovke, dasi so rajfajznovke demokratičnejše in socialnejše od prvih. Rajfajznovke imajo nizke in brezobrestne deleže, neomejeno zavezo, enake članske pravice in dolžnosti, brezplačno delo uprave, srednjeročna, nizko obrestljiva posojila na zadolžnice samo v koristne namene. Pri njih niso bili kmetje in vaški obrtniki samo člani, temveč so zadruge tudi sami upravljali, seveda ob sodelovanju učiteljstva in duhovništva kot tajnika in knjigovodje. Brez sodelovanja le-teh bi večina zadrug ne zagledala luči sveta ali pa bi se ne mogla razviti.

Kakor so šulcedeličevke pospeševale v prvi vrsti narodno osvoboditev in razvoj modernih gospodarskih panog, tako so rajfajznovke delovale v prvi vrsti na socialnem polju, da zlasti obvarujejo gospodarskega pogina samo-

stojne nosilce in čuvarje narodne zemlje, kmete in obrtnike, pred podeželskimi oderuhi in tujim kapitalom.

Ko govorimo o kreditnih zadrugah, moramo omeniti še nadaljnjo organizacijo v kreditnem združništvu, namreč zadrugne zveze. Isto pionirsko delo kot pri ustanavljanju kreditnih zadrug je opravil Miha Vošnjak tudi pri ustanovitvi prve zveze, ki je bila ustanovljena kot društvo in za katero je sestavil tudi pravila.

Tako je bila leta 1883. v Celju ustanovljena prva slovenska in s tem prva jugoslovanska zadrugna zveza, na čije čelu je stal nje zasnovatelj in ustanovitelj Miha Vošnjak vse do leta 1910. in ki je nosila ime „Zveza slovenskih posojilnic“. V letu 1890. je razširila svoje delovanje še na revizijo včlanjenih posojilnic, in sicer je bila revizija obvezna, a leta 1905. se je zopet po Mihe Vošnjaka predlogu preosnovala v Zadružno zvezo v Celju, ki je bila obenem denarna centrala svojih članic. Celjska zveza se je po vojni leta 1930. združila v Zvezo slovenskih zadrug v Ljubljani.

Radi popolnosti naj navedemo še ostale zveze iz predvojne dobe, in to leta 1899. ustanovljeno Zadružno zvezo v Ljubljani in leta 1907. ustanovljeno Zvezo slovenskih zadrug v Ljubljani, ki pa nista tako neposredno zrastle iz kreditnega združništva kakor Celjska zveza, temveč sta obsegali pri ustanovitvi zadruge vseh vrst. Kako ogromno gospodarsko silo so predstavljale pred vojno pri nas vse tri zveze, nam kažejo številke iz leta 1910. Denarnega prometa so imele ca 200.000.000 kron, zadruge so imele naloženih pri njih ca 30 milijonov kron, a zveze so dale zadrugam ca 20 milijonov kron kredita. Svetovno vojno (1914—18) so prestale kreditne zadruge razmeroma dobro in po zedinjenju pridobile na številu zadrug in članstvu, a glede denarstva še niso dosegle predvojnega stanja. Danes je kreditno združništvo pri nas v zelo težkem položaju, ker še vedno vpliva na nje gospodarska in denarna kriza, nastala l. 1930., in pa posledice zakona o razdolžitvi kmetov.

Kako je danes stanje slovenskih kreditnih zadrug, nam kaže na drugem mestu priobčena tabela.

Kreditne zadruge predstavljajo najmočnejšo panogo združništva med nami in je skoraj polovica vseh obstoječih zadrug (1128 je vseh) kreditnih.

Ozreti se moramo še na kreditno združništvo med državnimi nameščenci in ugotoviti, kaj so imeli na tem polju pred zedinjenjem, koliko zadrugnega dela so prinesli v svobodno državo in kako stojijo danes v tem oziru pred nami?

V času, ko so se začele snovati med Slovenci prve zadruge, skoraj ni bilo slovenkega državnega nameščenstva. Pretežno večino državnega nameščenstva so v oni dobi tvo-

rili Nemci in nemško misleči Slovenci ali pa vsaj nacionalno indiferentni ljudje. Šele ko se je dvignila med ljudstvom narodna zavest, ko je narod začel v šoli in v uradih zahtevati svoje pravice, se je upal dvigniti glavo tudi uradnik slovenskega rodu in se mu je moral Nemec počasi in po trdih bojih umikati s slovenske zemlje. Slovenski uradniki pa so že pred vojno mislili na gospodarsko osamosvojitve. Tako je bilo osnovano leta 1907. na združni podlagi pod naslovom „Prvo uradniško ljubljansko gospodarsko društvo“, a je že leta 1910. prenehalo s svojim delovanjem.

Pač je obstojala v Ljubljani kreditna zadruga državnih nameščencev že od leta 1874. pod imenom „Hranilni in posojilni konzorcij I. uradniškega društva avstrijsko-ogrske monarhije“, o katerem je tudi govor na drugem mestu.

Prava občeslovenska kreditna zadruga javnih nameščencev v predvojnih časih je bila „Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani“ r. z. z n. z., ustanovljena leta 1904. in včlanjena v „Zvezi slovenskih zadrug v Ljubljani“, v čije okviru se nahaja vse do danes. Nastala je torej v času, ko so državni nameščenci začeli komaj razmišljati o lastnem gospodarskem programu. Seveda učiteljstvo je bilo toliko na boljšem, ker ni bilo odvisno od Dunaja, temveč od deželnih vlad oziroma od deželnih odborov in ni bilo v nacionalnem oziru izvzemši Koroške in Štajerske izpostavljeno takemu pritisku kot državni nameščenci. Zato pa je bilo slabše plačano in to je bila gonilna sila pri ustanovitvi lastne kreditne zadruge. Zadruga ima danes 984 članov, 943.010 Din hranilnih vlog in 158.851 Din rezervnega fonda.

Iz predvojne dobe zamoremo zabeležiti le še osnutek in idejo za osnovanje kreditne zadruge, ki se je rodila med železničarji v Trstu v okrilju „Zveze jugoslovanskih železničarjev“ leta 1912. V svojem glasilu je Zveza objavila poziv in pravila, snujoče se zadruge, a ni našla pravega odziva med železničarji, vsled česar je ostalo vse le na papirju. Svetovni dogodki in vojna so prehiteli vse predpriprave za organizacijo državnih nameščencev na združni podlagi. Doseženo je bilo s temi deli pač toliko, da je slovenski javni nameščenec prinesel v svojo jugoslovansko državo že podlago in razpoloženje za združno delo. To se je pokazalo, ko je leta 1920. izšla znana uredba o nabavljalnih zadrugah državnih nameščencev, ki je začasno pripustila snovanje le konsumnih zadrug. S tem je bila pobuda tudi k oživiljenju prve kreditne zadruge državnih nameščencev, in sicer so se pokazali kot najpodjetnejši med njimi železničarji. Dne 19. februarja 1926 je bila ustanovljena zadruga pod naslovom „Železničarski hranilni in posojilni zavod v Ljubljani“ in to še na osnovi združnega

zakona iz leta 1873. Zadruga se je preimenovala v letu 1929. v „Kreditno zadrugo uslužb. državnih železnic v Ljubljani“. Šele ko je bila leta 1928. razširjena uredba iz leta 1920. tudi na osnivanje kreditnih zadrug, so sledili ostali državni namешčenci z ustanavljanjem tovrstnih zadrug.

Skušali smo podati skromen pregled slovenskega kreditnega združništva, njegov postanek in razvoj, kolikor je to prostor dopuščal. Danes lahko s ponosom trdimo, da je postal naš narod gospodarsko in politično neodvisen v prvi vrsti po zaslugi kreditnih zadrug. Razvoj vsega združništva bo zavzel še silnejše in še važnejše mesto v narodovem življenju in gospodarstvu, ko bo sleherni Slovenec prežet s pravim širokim socialnim duhom in z vnemo za skupno dobro.

Hranilni in posojilni konzorcij — Kreditna zadruga drž. uslužbencev v Ljubljani.

Naš „konzorcij“ je bil ustanovljen leta 1874. na osnovi združnega zakona iz leta 1873. Do takrat je obstojala v Ljubljani samo nekaka ekspozitura največje takratne zavarovalne družbe „Prvega splošnega uradniškega društva“ na Dunaju. Konzorcij je ostal v zvezi z dunajskim društvom kot svojo gospodarsko centralo in je opravljal vse lokalne posle centralnega društva, predvsem življenjsko zavarovanje. Društvo je zato dajalo konzorciju v tekočem računu potrebne kredite za dajanje podpor in cenenih posojil. V primerjavi z drugimi tedanjimi konzorciji, ki so enako nastali in živeli v enaki zvezi z dunajsko centralo, se ljubljanski konzorcij ni posebno razvijal. Poleg drugih lokalnih vzrokov je imelo slabe posledice tudi dejstvo, da je nemško centralno vodstvo pristransko postopalo, da je pri podeljevanju podpor in posojil dajalo prednost nemškim prosilcem.

Ker je bilo v tedanji dobi vse delo za razna stanovska in gospodarska vprašanja državnega uslužbenstva osredotočeno na krog konzorcijevih funkcionarjev, so se v konzorciju vkljub vsem drugim neprilikam ustvarjali že v prvi dobi solidni temelji za vse kasnejše uradniške organizacije v Ljubljani in na deželi.

Leta 1901. je v konzorciju nastopil preokret. V odbor je prišla mlada slovenska opozicija, ki je pričela z intenzivnim načrtnim delom in ji je kmalu uspelo razširiti delo-

krog konzorcija. Po uspešnem preustroju notranjega delovanja, — konec leta 1908. je bila slovenščina proglašena kot službeni jezik konzorcija, — so že do leta 1914. tudi vsa odborniška mesta prevzeli Slovenci. Vojno dobo je konzorcij preстал brez vsakršnih materialnih izgub.

Po prevratu leta 1918. je konzorcij postal samostojen. Uspelo mu je z domačimi večjimi vlogami ne samo, da je odplačal ves dolg pri centrali na Dunaju, temveč tudi, da

Dom hranilnega in posojilnega konzorcija v Ljubljani (Gajeva ulica).

je začel z urejenim dajanjem posojil v resnici pomagati zadolžnemu uradništvu. Z letom 1921. se je pričel razmah, ki je kmalu, zlasti pa od dobe članstva pri Zvezi nabavljalnih zadrug privedel do zadovoljive stalne višine.

Leta 1931. si je konzorcij zgradil v centru mesta Ljubljane moderen lastni dom, ki je stal z opremo vred nekaj čez tri milijone dinarjev. Posojila članom so se z odpravo raznih pristojbin pocenila, zlasti pa z znižanjem obrestne mere, ki se je določila z veljavnostjo od 1. julija 1937 na

7%. Čim bo dolg za dom odplačan, bo konzorcij postal lahko prava dobrodelna stanovska zadruga.

Razmah zadruge se razvidi iz naslednjih zaokroženih števil:

Leto	Število članov	Saldo posojil din	Rezervni sklad din
1923.	340	351.000	7.000
1928.	930	1,763.000	235.000
1936.	1.590	2,953.000	434.000

Nabavljalna zadruga državnih uslužbencev v Velenju.

V. B.

Področje zadruge v Velenju obsega v prvi vrsti vzhodni del Šaleške doline s krajem Velenje kot središčem ter okoliškimi občinami Škale, Družmirje, Št. Janž na Vinski gori in Št. Ilj.

Glavni kader našega članstva tvorijo uslužbenci in upoko-jenci drž. premogovnika in le v mali meri ostali drž. uslužbenci.

Potreba po ustanovitvi zadruge se je pojavljala celo vrsto let posebno med našimi rudarji. Ko je bilo leta 1921. ukinjeno rudniško „Skladišče živil“, izvirajoče še iz predvojnega časa, so se mahoma dvignile cene blagu pri trgovcih, vsled česar je že tedaj vzklikla želja po ustanovitvi zadruge. Prvi pojav združnega dela sega v leto 1922, ko se je ustanovila podružnica zadruge „Posavje“, ki pa je likvidirala l. 1928. Nato je leta 1929. drž. rudnik ustanovil rudniški provizorat, organiziran enako kakor po ostalih drž. rudnikih, ki pa je dobavljal samo glavne živežne artikule. Ustanovni občni zbor zadruge se je vršil 29. oktobra 1933. Glavni cilj ustanovitve zadruge je bil, da se na združni podlagi pomaga drž. uslužbencem v Velenju in Zabukovci. Zato je prvotno zadruga imela dve prodajalni, v Velenju in Zabukovci pri Žalcu, sedež zadruge pa je bil v Velenju. L. 1936 pa je ustanovila Zabukovca samostojno zadrugo. Ob ustanovitvi zadruge sta pomagala Zveza v Beogradu s posojilom ter drž. rudnik, ki je odstopil zadrugi v Velenju v najem prostore bivšega provizorata kakor tudi delno njegov trg. inventar. Pravo poslovanje zadruge pa se je pričelo šele meseca marca 1934 leta, ko je rudniški provizorat popolnoma likvidiral. Z ustanovitvijo zadruge se je že tekom prvega leta pričela prodaja tudi druge robe

in ne samo živil. Uvedla se je prodaja manufakture, galanterije, steklenine, porcelana in ostale robe. Istega leta se je sestavila pogodba za dobavo blaga z mesarjem, pekom in čevljarjem. Pogodbi z mesarjem in čevljarjem bazirata na direktnem nakupu članov pri dotičnih obrtnikih na podlagi kreditiranja članom s strani zadruga in obračunavanja zadruga direktno z obrtniki. Seveda so se pogodbe sorazmerno s spremembami cen večkrat spreminjale. Pogodba s čevljarjem obsega tudi popravilo čevljev. Na isti način so se sestavile pogodbe s prevozniki za prevoz robe. V početku je zadruga nabavljala vse mlevske izdelke od tvrdk, že od leta 1935 dalje pa je začela zadruga nabavljati koruzo, ajdo in rž ter zrnje dajala v mletje bližnjemu mlinarju, kateri je istotako vezan z zadrugo na osnovi pogodbe.

Zadružni prostori, ki so na razpolago, so sicer majhni, vendar zadostujejo za tukajšnje potrebe. Največje pomanjkanje se opaža radi nedovoljnih in neprimernih prostorov za krompir in koruzo. V zidani stavbi, v neposredni bližini rudnika, ima zadruga sledeče prostore: prodajalno (49 m²), lokal za izdajo moke (20 m²), skladišče za moko (35 m²), skladišče za sladkor, riž, koruzne izdelke itd. (20 m²), pisarno (13 m²) in klet (26 m²). Slabejše je skladišče za koruzo, ki se nahaja v sosedni leseni stavbi (20 m²).

Zadruga stalno izpopolnjuje svoj lastni inventar, tako da znaša vrednost lastnega inventarja že 66.1% vrednosti vsega inventarja. Vrednost izposojenega inventarja od drž. rudnika znaša 33.9%. Skupna vrednost inventarja znaša 27.771 din.

Danes živi v Velenju in bližnji okolici približno 580 drž. uslužbencev in upokojencev, izvzemši uslužbence pri drž. železnici in mesta Šoštanja. Od tega števila odpade po podatkih iz leta 1936 na aktivne uslužbence pri drž. rudniku Velenje 345, na upokojence drž. rudnika 157, na rentnike nezgodne blagajne bratovske skladnice 24, na vdove drž. uslužbencev 22 ter na drž. uslužbence izven rudnika približno 32. Število članov v zadrugi znaša danes 380, to je komaj 65.5% vseh drž. uslužbencev, živečih v Velenju in okolici.

Glavni kader današnjega članstva tvorijo aktivni rudniški uslužbenci (324) in rudniški upokojenci (53) ter le v mali meri rentniki nezgodne blagajne (5), vdove (6) in ostali izvenrudniški drž. uslužbenci (12). Kakor je iz gornjega razvidno, je pristop v članstvo zadruga procentualno najslabši s strani upokojencev, rentnikov in vdov.

Kupna moč članstva je sorazmerno nizka, računajoč, da znaša povprečni čisti mesečni dohodek (plača ali pokojnina v letu 1936) člana le približno din 760.—. Povprečni me-

sečni nakup člana v zadrugi je znašal l. 1936 din 568—, tako da krije član povprečno 75% svojih potreb iz zadruge. Večji del odpade na nakup živil (80%) in manjši del na nakup manufakture in galanterije (15%) ter ostalega blaga (5%).

Prodaja manufakture in ostale robe bi se lahko povečala pod pogojem, da bi vsi člani nabavljali to robo samo v zadrugi; na drugi strani pa s povečanjem kupne moči. Kupna moč člana pa je tekom leta spremenljiva, sorazmerno z delavnimi dnevi v premogovniku. Ker v zimskem času naraste, obratuje zadruga v zimskih mesecih z večjim odstotkom čistega dobička. Prodajne cene se odrejajo v zadnjih dneh meseca ter veljajo za ves bodoči mesec. Članom se izdajajo opalografirani ceniki z raznimi objavami. V združenih prostorih se nahaja tudi trafika.

Člani so večinoma oženjeni (95,3%) in le malo (4,7%) je neoženjenih.

Večjo poteškočo dela zadrugi zadolževanje članstva, ki pa se je v zadnjem času zmanjšalo na minimum. V glavnem pa so dolгови kriti z deležem, ki znaša 300— din na člana.

Redno delo zadruge omogoča v največji meri kreditiranje rudarjem za blago s strani drž. rudnika v približni višini čistega zaslužka ter na drugi strani odtegljaji za izdana živila s strani drž. blagajne. Na ta način prejema združna blagajna redno vsakomesečno gotovino za izdano blago aktivnim uslužbencem. Seveda se daje roba vedno tudi za gotovino. Drž. nameščenci in upokojenci plačujejo v gotovini ali pa dobe največ na enomesečni kredit.

Za nabavo manufakture, večje količine krompirja in ostalega dražjega blaga se odobravajo tromesečni obročni krediti.

Med članstvom samim ni nikake razlike ter se izdaja blago vedno po redu prihoda. Stalnih uslužbencev v zadrugi je šest (poslovodja, knjigovodkinja, dva pomočnika in dva vajenca). Vsi so zavarovani pri bolniški blagajni ter pri pokojninskem zavodu v Ljubljani.

Od časa do časa prireja odbor združne sestanke, na katerih se propagira združna misel ter tolmači članstvu poslovanje v zadrugi. Prvi združni dan je bil leta 1935, drugi 1. avgusta 1937, katerega se je udeležilo 66% vsega članstva. Ob tej priliki je bilo članstvo obdarovano z malimi darovi. Po dovršenem programu se je vršil koncert Rudarske godbe pred Rudarskim domom.

Letni promet v zadrugi je znašal v l. 1936. 2 milijona 158.670— din. Obratna glavnica obstoja iz (stanje 30. junija 1937.):

zvezinega posojila	din	170.416.—
rezervnega sklada	„	100.348.—
sklada za splošne kulturne in humane cilje	„	2.075.—
vplačanih članskih deležev	„	105.681.—
sklada za članske cilje	„	5.020 —
garantnih vlog	„	235.—
Iz posebnega fonda se izdajajo za umrle		
penzijskega sklada	„	3.297.—
Skupno		din 387.072.—

Slab odziv se opaža s strani članstva pri vplačevanju garantnih vlog. Iz posebnega fonda se izdajajo za umrle člane ali žene članov posmrtnine, ki znašajo 10 in 5 % vrednosti letnega nakupa. Dosedaj je bilo izplačanih 5 posmrtnin.

Zadrugeto vodi sledeči odbor: ing. Burnik Vlado, predsednik; Valenčak Ferdo, upokojeni rudar, podpredsednik; Ternovšek Franjo, rač. zvaničnik, blagajnik, ter odborniki: Zajc Vekoslav, rudar, Kališnik Leopold, strojnik, Berložnik Ignac, rudar. Nadzorni odbor tvorijo: Kovač Franc, tehnični uradnik, Košec Rado, rač. zvaničnik, Rednak Josip II, rudar in Jelen Baltazar, jamski paznik.

Kako so uslužbenci državnega rudnika v Zabukovci ustanovili lastno zadrugeto.

Z nastopitvijo splošne krize, so tudi rudarji državnih rudnikov v dravski banovini začeli razmotrivati, kako bi si pomagali v stiski in bedi, v katero so se s svojimi družinami polagoma pogrezali.

Delavec kakor tudi nameščenec je pač plačan tako minimalno, da se komaj preživi; kako se preživi, to je seveda drugo vprašanje.

Po končani svetovni vojni so se ustanovili pri vseh večjih rudnikih ali podjetjih takozvani aprovizorati, ki so nudili rudarskemu uslužbenstvu samo najpotrebnejše artikle za življenje, nikdar pa ne vsega, kar potrebuje delavec in nameščenec za svoje gospodinjstvo; vse manjkajoče v aprovizoratu so torej morali nabavljati pri privatnih trgovcih, ki so položaj izrabljali in navijali cene do skrajnosti.

Tako so se pojavile vedno ostrejšje kritike in vedno večje nezadovoljstvo s temi ustanovami. Pa tudi upravičeno. Podjetja so namreč naročevala blago po vzorcu državnih nabavk, to je po razpisu, po najcenejših ponudbah. Kakšno je bilo blago, dobro ali pokvarjeno, to je bila postranska stvar, samo da je bilo po ceni.

Da rešijo uslužbenca take oskrbe, so zavednejši možje večkrat iskali poti iz položaja, ki je postajal vedno obupnejši. Kajti delavci našega državnega podjetja so bili tisti čas pri privatnih trgovcih zadolženi nad 500.000 din, njih otroci so stradali, bili so raztrgani in bosí tudi pozimi.

Čim pa se je mislilo, da je zadeva proučena in da se bo dal položaj izboljšati, so se takoj na vseh koncih in krajih pojavile ovire. Seveda so bili zlasti trgovci, ki so plašili ljudi in jih svarili pred konsumi in zadrugami. In res so imeli uspeh. Tako se je izjalovil učinek mnovega stvarnega dela in požrtvovalnosti poedinah zavednih mož.

Ker nastale krize le ni hotelo biti konec, so se tovariši ponovno začeli zbirati in razmišljati, kako ustanoviti zadrugo.

Najprej so povabili „Nabavljalno zadrugo drž. nameščencev iz Celja“, da poda svoje mnenje. Prišel je g. dr. Dolničar s tovariši in temeljito obrazložil pomen in koristi zadruga ter je momentano ogrel zanjo tudi delavce. A ne za dolgo — bili so preveč pod vplivom privatne trgovine. Toda poborniki zadružne ideje niso klonili. Povabili so v Velenje g. Čerčeka iz Ljubljane, ki je uslužbencem velenjskega in zabukovskega rudnika predaval o zadružništvu. Žel je sicer odobravanje, ali zakrknjenosti izkoriščanih ni mogel prepričati. Vendar tudi ta neuspeh naših tovarišev ni uplašil.

V jeseni l. 1933 so povabili g. inž. Trajkoviča, ravnatelja Zveze v Beogradu, ki je končno s svojim prepričevalnim govorom v Velenju osvojil miselnost rudarskih uslužbencev in jih pripravil do tega, da so izvolili pripravljalni odbor, ki so ga tvorili najboljši krajevni poborniki zadružništva, in to: gg. A. Kurnik, šef r. v., ing. Kenda Franc, ing. Burnik Vlado, rudar Valenčak Ferdo, rudar Rednak Jože in Judec Franc iz Zabukovce. Ta pripravljalni odbor je prevzel nalogo, izvesti zamišljeni načrt in osnovati skupno zadrugo za oba rudnika, to je za Velenje in za podruž. Zabukovco, kateri podjetji spadata tudi pod skupno direkcijo.

In res, že v oktobru istega leta se je sklical ustanovni občni zbor, na katerem je bila ustanovljena skupna zadruga za nabavo življenjskih potrebščin za uslužbenca drž. podjetij Velenje-Zabukovca, ki je začela poslovati že v mesecu marcu l. 1934 s 720 člani in z vloženimi deleži à din 300.—.

Bilo je v začetku in prvo leto krasno razpoloženje, med članstvom je vladala najlepša harmonija in veselje do ustanove. Privatna trgovina je bila skoro popolnoma potisnjena k tlom. Uprava zadruga je gledala na to, da je nabavljala prvovrstno blago po konkurenčnih cenah ter sklepala ugodne pogodbe za članstvo z raznimi obrtniki. Tako so na pr. tisti čas dobivali zadrugarji pri zadružnem mesarju

prvovrstno meso po 6 din kg. Čevljarji, krojači in šivilje so delale 10—15% ceneje za zadrugarje kakor za ostale. Sklenila se je pogodba z mlinarji in tako se je ustvaril zelo ugoden in konkurenčen trg za zadrugo.

Delavci-zadrugarji so si oddahnili od šikan in zapostavljanja s strani privatnih trgovcev, postali so živahniji in njih družine vidno veselejših obrazov, da celo vsa zunanost celega kraja se je takorekoč predružačila na bolje.

A privatna trgovina ni mirovala; delala je spletke in razdore, šla celo tako daleč, da se ji je posrečil spor med upravo.

Zabukovca je imela svoje potrebe, Velenje kot sedež je hotelo imeti svoje privilegije. Tako so nastala trenja, izšli so razni razglasi na zadrugarje. Kazalo je, da bo zadruga razpadla. K posredovanju je bila klicana zveza iz Beograda; prišel je g. M. Štibler, za njim g. ing. Trajković, a vse ni pomagalo. Končno si je Zabukovca osvojila predlog za ločitev, in res do 30. junija l. 1936 je glavni revizor g. Čenčič razpolovil imetje tedanje skupne zadruge v dvoje in spor je bil likvidiran.

Tako je postala Zabukovca samostojna zadruga. Zabukovška nabavljalna zadruga ima danes 332 članov s prav toliko vpisanimi deleži in deluje v brezhibnem razmahu v najboljše zadovoljstvo članov. Prometa je izkazala za leto 1936. din 2.053.280— s čistim poslovnim prihrankom od din 112.547—; povprečna potrošnja zadrugarja je znašala letno din 6400—. Kakor kaže, bo leto 1937 nadkrililo minulo, tako da lahko priznamo, da deluje zadruga povoljno.

Uprava zadruge je izdelala pravilnike o upravljanju raznih fondov, poslovnik, sklenila z uslužbenci zadruge kolektivno pogodbo v obliki pragmatike ter razdelila delo tako, da se ne izgublja po nepotrebem čas in da je vse delo opravljeno kar najvestneje.

Za člane skrbi, da se vrše zadrružni sestanki in predavanja. Vsako leto prireja slavnostni zadrružni dan, na katerem se obdarujejo zadrugarji in njih svojci ter se tako skuša pridobivati mlajša generacija za čim globljo zadrružno miselnost. Za naprej ima uprava v načrtu, da uvede garantne vloge članov, tako da bo delovanje zadruge tudi v tem pogledu spopolnjeno.

Za končni vsestranski uspeh pa je potrebno:

- 1.) da zadrugarji idejno in materialno pojmujejo pomen zadrug;
- 2.) da se navajajo na kolektivno gospodarstvo;
- 3.) da streme za odpravo kapitalističnega odiranja in izkoriščanja konsumentov.

Ko dobi vsak zadrugar o nalogah zadrružništva te pojme in to prepričanje, bo bodočnost zadrružne ideje zasigurana.

Zadruga državnih nameščencev za nabavo kredita v Kranju.

Dolgo vrsto let smo čakali državni uslužbenci na Gorenjskem na izboljšanje položaja. Gledali smo, od kod bo prišla rešitev, le na nas same smo pozabili. Zamislili smo se v stare dobre čase. Imeli smo primerne plače. O dolgovih po večini nismo imeli niti pojma. Če je kdo slučajno zašel v zadrego, je dobil od delodajalca brezobrestno posojilo do višine tro-mesečne plače. V izjemnih primerih si dobil tudi večje po-sojilo.

Na vse te ugodnosti je dandanes le še spomin. Stvarnost je sedaj drugačna. V vseh stvareh smo navezani samo nase. Dolgo je bilo potrebno, da so se nam odprle oči. Težko je šlo, pa vsak začetek je težak.

Dne 28. decembra 1932 se je vršil ustanovni občni zbor kranjske kreditne zadruge. Le 23 tovarišev se je zbralo, pa zadruga se je ustanovila. V dveh mesecih so bile priprave končane. Zadruga je pričela poslovati. Priglasilo se je 53 članov, deležev je bilo vplačanih za 3175 dinarjev. Le dejstvo, da smo imeli priliko nasloniti se na močno nabavljialno zadrugo, nas je hrabrilo in rešilo. Imeli smo zaupanje, neodoljivo vero v bodočnost. To nam je dalo pogum in uspeli smo. V prvih štirih mesecih smo zbrali na deležih 5350 din. Izdali smo 7 posojil v skupnem znesku 17.000 din. Razmah je prišel, ko nam je Zveza v juniju 1933 odobrila 50.000 din posojila. Odslej je šlo naprej. Prihajali so novi člani. Članstvo je uvidelo, da smo na najboljši poti. Razvoj nam poka-žejo naslednje številke:

Članstvo	1933 99 z 144 deleži Din	1934 129 z 283 deleži Din	1935 182 s 408 deleži Din	1936 205 s 446 deleži Din
Navadna štednja	7.800	31.000	53.000	83.000
Dečja štednja	1.000	4.100	6.500	8.200
Stalna štednja	3.000	8.700	13.200	16.500
Posojila	72.200	204.400	276.000	249.700
Domača sredstva (vloge st. šted. deleži, fondi v % obratne glav- nice)	24 %	33 %	44 %	60 %
Lastna sredstva (dečja šted. stalna šted deleži in fondi v % obra- tne glavnice)	16 %	18 %	24 %	30 %

»Kneippova sladna kava« se izdeluje iz najboljšega, izbranega ječmena na ta način, da se potom posebnega kemičnega procesa pretvori škrob v slad.

Rezervni fond znaša sedaj 8100 din in ostali fondi 6800 dinarjev. Dolg pri Zvezi se je znižal že na 89.000 din. Svojo nalogo bo izvršila kreditna zadruga, ko bo pristopila k reševanju stanovanjskega vprašanja. Prvi korak bo izvršila v kakih petih letih, ko bo zgradila prvo stanovanjsko hišo. Svojo desetletnico bo praznovala z dograditvijo lastne hiše. Tej bodo sledile druge. V 20 letih ne bo v Kranju stanovanjskega vprašanja. Seveda je pogoj zato tempo dosedanjega razvoja naše zadruge.

Zadruga državnih uslužbencev v Kočevju.

Tudi v Kočevju je bilo kmalu po vojni državno uslužbenstvo prisiljeno, zateči se k samopomoči.

Že prve dni januarja 1926. leta so se sestali nekateri tovariši, da se pogovore in posvetujejo, kako bi si osnovali društvo, ki bi skrbelo za cenejši način prehrane.

Dne 7. februarja istega leta so se sestavila pravila „Samopomoči“, ki je bila predhodnica v letu 1921 ustanovljene „Zadruge državnih uslužbencev in vpokojencev za nabavo življenskih potrebščin v Kočevju“. Nekaj uradniških družin si je hotelo olajšati življenje na ta način, da so se dogovorili za skupno naročevanje blaga, a to le za poglobitve živežne potrebščine, predvsem moko, mast in krompir.

Nizki dohodki uslužbenstva, rapidno in nestalno dviganje cen živeža je prisililo uslužbenstvo, da resno razmišlja o nadaljnji samoobrambi. Tako se je bila končno ustanovila zadruga, v katero je vstopilo takoj 37 članov.

Od ustanovitve do pristopa k „Zvezi nabavljalnih zadrug“ dne 5. 3. 1922 se je zadruga borila za obstoj. Šele pobuda in denarna pomoč od Zveze je zadrugo ojačila, tako da je uradništvo zajelo zaupanje in število članstva je stalno naraščalo ter doseglo v začetku l. 1923 že 71 članov.

Hud udarec za malo, skromno zadrugo so bile velike javne dajatve v taki izmeri, ki je ni zmogla. Vse prošnje,

pritožbe in tožbe niso zalegle. Članstva se je pričela oprijemati apatija, nezaupanje se je stopnjevalo, izstopi članov so bili na dnevnem redu, pojavila se je med člani neosnovana kritika in predbacivanja, tako da se je skoro še oni mali peščici članov zavest skupnosti zrušila. Bilo je potrebno posebne energije nekaterih članov, da niso še poslednji klonili glave in da se je nameravana likvidacija zadruga odložila.

Zadruga, ki je sedaj obratovala v državnih prostorih, se je v letu 1928 v toliko okrepila, da je pričela iskati primeren lokal, kjer naj bi se trgovina nastanila. Po dolgem

Dom Nab. zadruga drž. uslužbencev v Kočevju.

iskanju in pod dovolj težkimi pogoji je slednjič našla in najela majhen temen prostor, ki pa ga je morala na svoje stroške adaptirati.

Vendar je že to malo skromno dejstvo vplivalo na državne nameščence, da se je pričela dvigati zavest skupnosti. Obratovanje trgovine, ki je bilo prvotno določeno le na prva dva dneva v mesecu, se je razširilo na 2 dni v tednu. Končno se je zadruga radi pomnoženega poslovanja in pomanjkanja pisarniškega prostora odločila za spremembo lokala.

Najela je dva lokala v neki novi zgradbi, uredila prodajalno in pisarno, tako da je končno začela pravilno poslovati. Porast zadruga je bil s tem zagotovljen. Članstvo je iz dneva v dan raslo in v nadvse agilnem upravnem in nadzornem odboru je vznikla želja po lastnem domu.

V tem času pa je slovenski živelj v Kočevju vsak dan bolj občutil, da mu manjka skupnega združno-kulturnega

nega doma. Pričela so se posvetovanja z voditelji društev, županstva in s politiki, da bi se zgradil vseslovenski zadružno-kulturni dom.

Ta lepa zamisel pa je vsled nedostajanja pravega prostora, visoke cene, diferenc v mišljenju in nerazumevanja nekaterih faktorjev polagoma zaspala. Zadrugarji so bili navezani zopet sami nase. S pomočjo velike naklonjenosti Zvezinega vodstva so v l. 1933 pričeli resno misliti na zgraditev lastnega zadružnega doma. Zveza je obljubila in pozneje obljubo tudi realizirala s kreditom 300.000 din.

Nabavljalna zadruga državnih uslužbencev v Kočevju (notranjost).

Dne 17. avgusta 1934 se je zadrugi posrečila kupčija. Na dražbi je kupila manjšo hišo z velikim vrtom, takorekoč v sredini mesta Kočevja. Pričela je takoj s prezidavanjem in adaptacijami in leta 1935 je bil zadružni dom pod streho.

S tem trenutkom je zavel povsem nov duh v vrste zadrugarjev. Upravni odbor, ki je imel veliko in težko nalogo na svojih ramah, se je oddahnil in z zadoščenjem zrl na svoje delo.

Zadrugarji so ponosni na svojo last in najlepši dokaz trdnosti, solidnosti in solidarnosti je pač velik porast članstva, ki je danes doseglo za kočevske razmere res lepo stopnjo, saj šteje zadruga 117 članov, zavednih članov, ki se zadruga stalno in redno poslužujejo. Letni promet zadružne prodajalne in doma znaša okoli 2.000.000 din.

Nabavljalna zadruga drž. uslužbencev v Kranju.

Kratka bilanca 15-letnega dela.

Ing. J. Mlakar.

Ko smo z novim letom vstopili v novo poslovno dobo, je — priznajmo si odkrito — le malo število zadrugarjev vedelo, da je s tem zadruga zaključila že 15. leto svojega delovanja. A če si predočimo lepo in močno današnjo gospodarsko stavbo naše zadruge, potem pač smemo od vsakega člana in članice zahtevati, da jih zanima kratek pregled žilavega gospodarskega dela tekom 15 let, da v njem utrdi svojo združno zavest, a morda iz njega najde tudi novih misli, po katerih bi naša gospodarska ustanova mogla v bodočnosti doseči še večje in vidnejše uspehe. Želeli pa bi še bolj, da ta pregled zruši nerazumljive in nestvarne predsodke onih par tovarišev, ki še vedno pasivni stoje ob strani in celo nevšečno kritizirajo zadrugino gospodarsko politiko, bodisi iz lastnih ali celo tujih nagibov.

Petnajstletno delovanje naše zadruge moremo deliti na tri gospodarsko-politične dobe.

Prva doba, ki se je začela takoj z ustanovitvijo zadruge, je skušala državno uslužbenstvo vzdramiti iz njegove gospodarske letargije na ta način, da mu je nudila v zadrugini prodajalni izredno nizke cene (leta 1922 je znašal kosmati dobiček 3-9 % prometa), hoteč mu s tem dokazati možnost in koristnost lastnega gospodarskega udejstvovanja pri nabavljanju najvažnejših in vsakdanjih življenjskih potrebščin. Geslo zadrugine politike „ne le obljublјati, temveč takoj pokazati možnost stvarnih in vidnih gospodarskih uspehov“ je bilo brez dvoma pravilno, ker le na ta način si moremo predstavljati razmeroma hiter pritok članstva in razmeroma ogromno povečanje prometa v prvih letih (od 254 na 2375 dinarjev letno na člana).

Ko so bili tako postavljeni prvi temelji naše zadruge, se je ta preračunana gospodarska politika takoj izpremenila. Začela se je druga razvojna doba, v kateri se je zadruga razvijala v moderno gospodarsko in trgovsko ustanovo. Zadrugina vodstva so se dobro zavedala, da je pogoj povečane gospodarskega razmaha v čim večji lastni in prosti obratni glavnici. Ker je glavnico mogoče dobiti le iz doseženega dobička, je bila nujna posledica, da je zadrugina prodajalna nizke cene zamenjala z letnim povračilom, a del doseženega dobička po predpisih nalagala v rezervni sklad. Tako se kosmati dobiček postopno dviga in šele v letu 1933

pri ca 15% prometa doseže nekako ustaljeno višino, vloge v rezervni sklad pa ustvarjajo vedno močnejšo obratno glavnico. Ta preokret gospodarske politike v začetku zadene na odpor članstva, tako da smemo trditi, da zadruga v letih 1925 in 1926 preživlja majhno krizo. Toda že po dveh letih članstvo uvidi pravilnost novih gospodarskih smernic, promet na člana trajno narašča in v letu 1933 doseže neko stalnost pri povprečnem letnem nakupu ca 4500 din na člana in ca 2700 din letne dotacije rezervnega sklada pri 4%-nem letnem povračilu. Število članov pa prekorači 200 in zajame — s par izjemami — vse državno uslužbenstvo mesta Kranja in bližnje okolice. To so dovoljni dokazi, da je bila zadrugina gospodarska politika tudi v svoji drugi razvojni dobi pravilna, ker drugače ne bi mogla roditi tako močne, zdrave in trdne gospodarske ustanove.

Ta druga razvojna doba, o kateri bomo rekli, da se je končala konec leta 1935, je za nas sedanje člane še posebno važna. V tej dobi je zadruga na račun prejšnjih članov, ki so morali doprinesiti s svojo zavednostjo znatne materielne žrtve, ustvarila močno in za svoje sedanje območje skoro zadostno prosto obratno glavnico, iz katere sedanje članstvo črpa znaten vir dohodkov, izkazanih v letnem dobičku in povračilu. Ta zbrani rezervni sklad tvori danes prave in neporušljive temelje naše zadruge, na katerih bomo dozidali našo stavbo v bodočnosti po znova preusmerjenih in prilagodenih načelih, ki bodo stvarne gospodarske uspehe prvenstveno nudili sedanjosti in ne šele bodočnosti. Danes pa moramo še prav posebno odobriti gospodarsko geslo druge razvojne dobe „najprvo zgraditi močno stavbo, potem šele zahtevati koristi od nje“ in čestitati vodstvu, da je to načelo tudi uspešno izvedlo do kraja.

Tretja doba gospodarskega življenja naše zadruge se začneja s koncem leta 1935, ko odpade briga za zbiranje obratne glavnice in se pokažejo prve koristi že zbrane obratne glavnice tudi stvarno v obliki povečanega letnega povračila. Od te dobe naprej zadruga dosežene gospodarske uspehe začne razdeljevati med svoje članstvo in mi člani na rezervni fond odpadli dobiček uživamo kot nekaki prevžitkarji. Prvi obrok tega prevžitka smo prejeli v l. 1936, ko se je povračilo dvignilo od 4% na 5% pri enaki dotaciji rezervnega sklada, a drugega prejmemo v l. 1937, ko se je povračilo dvignilo že na 6% prometa. Iz tega že spoznamo gospodarsko politiko zadruge za bližnjo bodočnost: dvigniti letno povračilo, to je ves gospodarski uspeh, kolikor zakon dovoljuje, neposredno nuditi sodelujočemu članstvu in mu na ta način stvarno in čim vidneje pomagati v boju s sedanjim težkim gmotnim položajem. Jedro vse te politike pa tvorijo garantne vloge, s katerimi zadruga zasleduje še

druge gospodarske cilje svojega članstva, a istočasno članstvo več ali manj zavaruje pred nepredvidenimi gospodarskimi pretresi. Ni dvoma, da bodo tudi to gospodarsko usmerjenje za bodočnost naši zanamci enako odobraval.

Na koncu 15 letnega obstoja naše zadruga beležimo sledeče rezultate:

blaga je bilo prodanega za	din	8.831.905.—
kosmati dobiček je znašal	„	1.072.582.—
čisti dobiček je znašal	„	631.753.—
povračila so znesla	„	290.044.—
garantne vloge znašajo	„	29.774.—
rezervni sklad znaša	„	188.480.—

Ta kratek pregled uspešnega 15-letnega dela nas mora prisiliti, da spoznamo veliko koristnost zadruga za nas državne uslužbence, a istočasno nudi stvaren in dovolj prepričevalen odgovor vsem onim kritikom, ki iz najrazličnejših nagibov združno delo naše zadruga skušajo omalovaževati. Nas zadrugarjev dolžnost pa je, da se svoje zadruga oklenemo še tesneje — povečanje gospodarskih uspehov je v prvi vrsti odvisno od povečanja prometa, torej v povečanju gospodarskega sodelovanja vsakega člana. Zaveden in gospodarsko misleč zadrugar vse svoje potrebščine kupuje samo v zadrugi. A druga naša dolžnost je, da se temeljito porazgovorimo o delu v bodoči poslovni dobi, o gospodarskih smernicah tretje razvojne dobe sploh — da bo bodoče naše delo še bolj usmerjeno, še bolj temeljito, še bolj uspešno, brez stvarnega godrnjanja in kritiziranja na nepravih mestih. Le na ta način bomo dvignili našo lastno gospodarsko ustanovo do tiste višine, do katere dvigniti smo jo dolžni iz lastnih gmotnih in splošnih socialnih razlogov.

»Žegoza«

(Železničarska splošna gospodarska zadruga
v Ljubljani).

R. M. K.

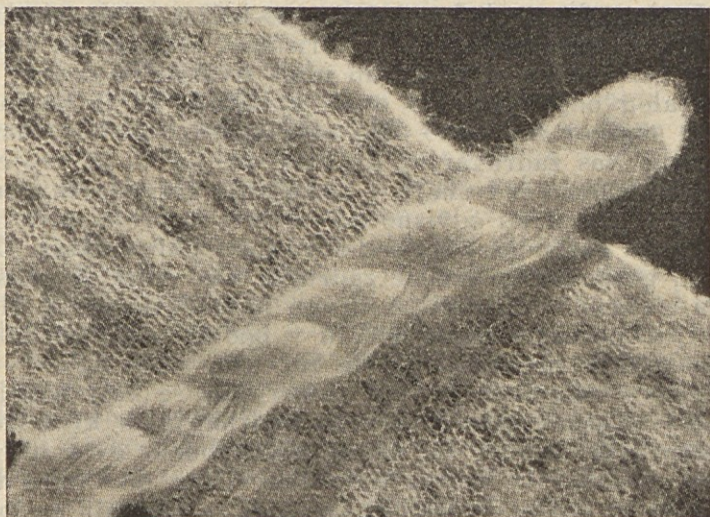
Na moja izvajanja v lanskem Združnem koledarju o programu „Žegoze“, v katerih sem razvil načrt zadruga za najbližnjo bodočnost, so mi mnogi očitali, da je taka zamisel le plod moje bujne fantazije. Dejali so, da se morejo gospodarske zadruga s takimi cilji uveljavljati le na kmetih, ne pa tudi med javnimi uslužbenci in železničarji.

Res je, da za „Žegozo“ med železničarji še ni onega odziva, ki bi ga po pravici z ozirom na svoj namen in na

svoje mnogostransko udejstvovanje zaslužila. Bodočnost bo nedvomno dokazala velike koristi, ki jih more „Žegoza“ danes dajati šele v mali meri. Vsekakor pa je preteklo leto stvarno pokazalo, da „hotenja“ niso bile prazne besede.

Torej nekoliko podatkov!

Število članstva je tekom leta naraslo za približno 150%, število kozje živine v reji se je povišalo za več ko 300%, gojitev naše domače štajerske kokoši po železničarskih dvoriščih vidno napreduje, saj je zadruga razdelila nad 300 komadov piščancev te pasme. Vsem zahtevam članov zadruga tudi letos še ni mogla ustreči, saj je ostala še cela

Sl. 1.

vrsta reflektantov na koze in štajerske kokoši praznih rok. V tem oziru ostane za leto 1938 še mnogo posla.

Rejci angorskih kuncev so že tekom prvega leta pridelali nad 100 kg dragocene angorske volne in lanska predvidenja za nabavo lastne majhne predilne naprave za predenje angorske in ovčje volne se bodo uresničila še pred potekom l. 1937, če ne bodo nastopile nepredvidene zapreke. Dočim je l. 1936 le nekaj družin pričelo s kolovratom utirati pot sodobnemu predivu — angorski volni — ki si ga lahko večina uslužbencev za svojo lastno potrebo brez znatnih stroškov sama pridela, lahko sedaj že pokažemo tudi v sliki prvo štreno (Sl. 1.), ki jo je spredel „Žegozin“ predilničar pri preizkušnji nameravane predilne naprave.

Kam pa s prejo?

Niso mi poznani podatki, kakšne množice pletenin različnih vrst prodaja vsako leto naša zadruga, sigurno pa je, da gre za znatne vsote; saj vemo, kako številni smo in koliko se pri naših družinah potroši nogavic, rokavic, jopic, otroških oblek itd. Ali ni torej prav, da se ta roba kolikor je le mogoče, izdelata solidno in ceneno v lastni zadružni proizvodnji?

Sl. 2.

Da se ta cilj doseže, je „Žegoza“ v l. 1937 organizirala po izurjenih pletiljah — ženah in hčerkah svojih članov — strojno in ročno pletenje na domu, da tako omogoči delavoljnim družinskim članom skromen zaslužek. Je to v našem zadružnem pokretu prvi poskus, pričeti s samoproizvodnjo na čisto zadružni podlagi.

Naša slika 2. naj pokaže, da so naši izdelki zares okusni in solidni.

Letošnjo zimo smo sicer z organizacijo tega produktivnega dela v prvih težavah, ki pa bodo — takšni so vsaj iz-

gledi — srečno premagane, če bo v bodočnosti pravega razumevanja za našo stvar tudi pri vseh onih, ki odločujejo v naših nabavljalnih zadrugah, v kar seveda ne dvomimo. Morda bo z našo malo predilnico napravljen začetek naše bodoče zadružne tkalnice? Menim, da je tudi to mogoče, ali le tedaj, če bo „Žegoza“ tudi za naprej delovala z dosedanja previdnostjo in požrtvovanjem. Podana ji je najširša akcijska možnost; kako, to bom povedal, ako Bog da, v prihodnjem koledarju, ko bo to, kar smo doslej podvzeli, že nemoteno funkcioniralo.

Na zadrugarjih pa je, da pri nakupu pletenin ne pozabijo zahtevati v prodajalnah svoje nabavljalne zadruge „Žegozinih“ izdelkov. „Žegoza“ bo skrbela za zmerno ceno in solidno delo.

Leopold Paljk:

Ob 15-letnici obstoja Zadruge državnih nameščencev za nabavo potrebščin v Ljubljani.

Kakor povsod, kjer se je že ustanovila zadruga, tako so tudi Nabavljalna zadrugo državnih nameščencev v Ljubljani rodile potrebe. Njene početke je iskati v dveh poskusih, ki sta se pa končala z neuspehom. Pustila pa sta mnogo dragocenihkušenj, iz katerih so ustanovitelji „Nabavljalne zadruge“ črpali nauk zase.

Državni nameščenci niso živeli pred svetovno vojno bogzna v kako povoljnem gmotnem položaju. V mnogih družinah so se tudi tedaj pojavljale finančne in gospodarske stiske. Pomoči ni bilo od nikoder, dokler ni prodrla v njihove vrste zadružna misel in klic po samopomoči. Državni nameščenci so se združili in ustanovili leta 1890 „Konsumno društvo državnih nameščencev“. Za vzgled so si vzeli delavce v industrijskih krajih, kjer so zadruge še dokaj dobro uspevale. Zadruga je v začetku uspevala in se lepo razvijala. A kmalu je svetovna vojna ukinila njeno delovanje.

Potrebe so pa kmalu poklicale v življenje novo zadrugo. Državni nameščenci niso mogli preslišati klica po samopomoči in ustanovili so gospodarsko zadrugo javnih nameščencev in upokojencev „Samopomoč“ r. z. z o. z., da bi nudili svojim članom cenejše življenske potrebščine, kakor: moko, mast, sladkor i. dr. Bilo je to v vojnem času, ko so cene živilom silno rasle. V tistih težkih časih pa se še tako dobra misel ni dala izpeljati. Kje naj bi dobivala za-

druga živila in druge neobhodne potrebščine ter jih razdeljevala po primernih cenah svojim članom? Vsi, ki so preživeli vojno, vedo danes, da je bil namen ustanovitelj zadruga neizvedljiv. Ves trud je bil kljub veliki požrtvovalnosti posameznikov jalov, uspeh ničev. Manjkali so tudi pogoji za uspešen razvoj tako važne gospodarske ustanove. Poleg manjkajočih denarnih sredstev, trgovske izkušnje in neprimerne časa, je manjkalo večini članstva zadržno spoznanje. Radi pomanjkanja združnega duha so se rodili

Upravni in nadzorni odbor.

V prvi vrsti od leve na desno sede: Član upravnega odbora Franjo Arko, podpredsednik nadzornega odbora Ivo Sancin, predsednik upravnega odbora Alojz Žigon, član upravnega odbora Alojz Megla, podpredsednik upravnega odbora Slavko Raič.

V drugi vrsti od leve na desno stoje: Član upravnega odbora Leopold Paljk, član upravnega odbora Vinko Slamič, član nadzornega odbora Josip Šega, član nadzornega odbora Josip Wedam, član nadzornega odbora Alojz Vesel ter član upravnega odbora Rudolf Mislej.

različni nazori in mnenja, medsebojni očitki in trenja, nezaupanje, predsodki in strah pred novim polomom. Članstvo je zahtevalo takojšnjih uspehov, takojšnje koristi. Gledalo je le na prevelike stroške, ki so bili morda res visoki v razmerju s prometom. Ni moglo doumeti, da so stroški in promet v obratnem sorazmerju. Zadruga je morala likvidirati, ker so jo člani zapustili.

S temi prvotnimi poizkusi ni izgubila združna misel tal med državnimi uradniki, ki so iz prvih ponesrečenih poizkusov izvajali mnogo koristnih nauk in praktičnih izkustev. Neugodne povojne razmere, v katerih se je na-

hajalo uradništvo tik po svetovni vojni, so prisilile državne nameščence k novemu združnemu delu. Na ustanovnem občnem zboru v Mestnem domu je bil 24. marca l. 1921 položen temelj današnji „Nabavljalni zadrugi državnih nameščencev“. Kljub veliki udeležbi na ustanovnem občnem zboru — saj je bilo navzočih nad 600 državnih nameščencev — je pristopilo k novi zadrugi le nizko število uradnikov. Kje je tičal vzrok tako malega odziva, ni težko uganiti. Eden glavnih vzrokov je bilo nezaupanje. Treba je bilo zbrisati prejšnje ponesrečene poizkuse. Tega ni bilo mogoče takoj doseči, še posebno ne, če pomislimo, da je nova zadruga prevzela inventar in osebje pravkar razsute „Samopomoči“. Psihološki momenti imajo namreč velikanski vpliv. Ugotoviti je tudi treba, da pri večini nameščencev še vedno ni bilo pravega združnega razpoloženja. Državni nameščenci se vsled slabih dotedanjih izkušenj še niso otresli strahu pred zadrugami. Zato se niso mogli odločiti za vstop vanje. Imeli so mnogo pomislekov, bili so v oblasti predsodkov. Vsa agitacija in prigovarjanje za vstop nista rodili vidnega uspeha. Državni nameščenci so hoteli prej videti uspehe, otipati koristi, ki naj jim jih nudi nova zadruga. Vse to se je zgodilo šele leta 1922, ko je bil ustanovljen „Savez“ v Beogradu, ki je dovolil naši „Nabavljalni zadrugi“ primerno posojilo, ki je podprlo zadrugo, da je mogla pokazati prve vidne uspehe. Državni nameščenci so se s premaknitvijo združnega delovanja z mrtve točke tudi sami zgenili. Videli so uspehe in začeli pristopati k zadrugi, a še vedno v zelo majhnem številu. Držali so se menda rekov: „Previdnost je mati modrosti“ in „Počasi se daleč pride“!

Sledeča razpredelnica nam kaže gibanje članstva naše zadruge od ustanovitve do danes:

1921 . . .	200	1929 . . .	861
1922 . . .	311	1930 . . .	935
1923 . . .	1.036	1931 . . .	1.039
1924 . . .	873	1932 . . .	1.355
1925 . . .	859	1933 . . .	1.513
1926 . . .	654	1934 . . .	1.653
1927 . . .	618	1935 . . .	1.717
1928 . . .	735	1936 . . .	1.819

Iz gornje razpredelnice moremo razbrati, kako so se zgubljali predsodki in nezaupanje, pa tudi, kako je pridobivala združna misel. (V letu 1923 je sicer pristopilo k zadrugi večje število članov, a je kupovalo potreščine le prav malo združnikov — ca 20%.) Od leta 1930. dalje pa je število združnikov stalno naraščalo. Združni pokret je med državnimi uradniki pridobival tla, kar je eden glavnih

činiteljev zadružništva. Brez zadružnega spoznanja in zadružne vere ni zadružnega razmaha. Zadružnosocialni pokret mora imeti svoje spoznavalce in vernike. Zmaga zadružne misli zavisi od ljudi, ki so prežeti z zadružno idejo. Njen smoter ni samo materialni, kako pomagati članom v gospodarskem pogledu, ampak je še višji: prekvasiti član-

Prodajalna Nabavljalne zadruge drž. uslužbencev v Ljubljani
(notranjost.)

stvo z zadružno vero, da so poleg koristi tudi dolžnosti, socialne, kulturne. Zadruga je eminentno socialna ustanova. Idejna vzajemnost in iskreno praktično sodelovanje vseh in vsakogar more in mora ustvarjati tako skupnost, v kateri ne bodo ne poedinca ne celote ogrožale gospodarske stiske.

Razvoj naše zadruge je šel po načrtani poti. Nabavljalna zadruga je pridobivala na terenu. Njen razmah se vidi iz sledečih vsot letnega blagovnega prometa:

Leta 1921.	zadruga še ni poslovala.	
„ 1922.	je znašal promet din	2.925.017-45
„ 1923.	„ „ „ „	3.799.523-59
„ 1924.	„ „ „ „	3.279.802-85
„ 1925.	„ „ „ „	2.801.963-01
„ 1926.	„ „ „ „	2.654.635-56
„ 1927.	„ „ „ „	2.871.145-92
„ 1928.	„ „ „ „	2.027.340-93
„ 1929.	„ „ „ „	1.581.913-90
„ 1930.	„ „ „ „	1.674.251-57
„ 1931.	„ „ „ „	2.791.503-34
„ 1932.	„ „ „ „	3.778.026-73
„ 1933.	„ „ „ „	5.032.959-14
„ 1934.	„ „ „ „	5.112.384-29
„ 1935.	„ „ „ „	5.427.212-37
„ 1936.	„ „ „ „	5.753.501-55

Naša zadruga je izplačala svojim članom ristorna

v letu 1922	din	9.241-25
„ „ 1923	„	15.208-61
„ „ 1924	„	24.716-10
„ „ 1925	„	—
„ „ 1926	„	—
„ „ 1927	„	27.131-34
„ „ 1928	„	24.252-45
„ „ 1929	„	33.099-71
„ „ 1930	„	46.081-90
„ „ 1931	„	70.921-47
„ „ 1932	„	111.567-37
„ „ 1933	„	169.002-25
„ „ 1934	„	209.861—
„ „ 1935	„	227.537-10
„ „ 1936	„	346.261-98

din 1.314.882-53

Nadalje je zadruga izplačala

kot posmrtnine din 40.396-50

ter je dala v socialne in kul-

turne namene „ 23.928-40

Tako je šlo navzgor. Počasi, a vztrajno. Vodstvo je pridobivalo vedno več izkušenj v združnem delu, ki so mogle članstvu samo koristiti. Članstvo pa je v tem pokretu vedno bolj spoznavalo svoje interese. Z vedno večjo vnemo in večjim nagnjenjem se je oprijelo združnega aktivnega udejstvovanja. Združni pokret raste; združništvo mora prekvasiti vso našo notranjost, saj je sodelovanje v združništvu edino uspešno delo, vredno človeka, ki noče izrabljati bližnjega.

Vodstvo hoče v bodoče razširiti svoje delovanje ter želi zadostiti vsem potrebam zadružnikov. Na potu mu stoji ovira, ki jo je treba čimprej odstraniti. Nabavljalna za druga državnih nameščencev stremi za tem, da bi se skoro popolnoma osamosvojila. V sedanjih tesnih prostorih ni mogoče doseči onega, kar ima vodstvo v svojem programu. Prostori so neprimerni. Premajhni, pretesni so. Tudi niso naša last. Da bi povsem ustrezali današnjim potrebam, bi jih bilo treba temeljito preurediti. To bi sicer mnogo stalo, a kljub temu bi ne bili last zadruga. V tujo ladjo zabijati svoje žeblje, ni gospodarsko. Krparije tudi niso primerne. Misliti moramo, da si skoro postavimo lasten „Zadružni dom“. Državno uradništvo plačuje že leta in leta za nabavljalne zadruga. Ta denar moramo dobiti preko Zveze.

Državni nameščenci v Ljubljani moramo dobiti svojo lastno streho. Zveza, ki upravlja denar, ki so ga zbrali državni uradniki, nam mora priskočiti na pomoč. S tem bi ponovno dokazala, da zaupani denar dobro upravlja.

Naj bi že skoro zaplapolala raz lasten zadružni dom v Ljubljani mavrična zadružna zastava!

Ljud. Koželj:

Zadružništvo državnih uslužbencev v Novem mestu.

Novo mesto — metropola Dolenjske — stoji na hribu, ki ga v polkrogu obkroža Krka. Po hribu se stikajo hiše v skupino kvadrov in kock, izmed katerih se dviga visoki gotski zvonik kapiteljske cerkve. Šumenje Krke, ki pri slapu na vznožju Ragovega loga z vso silovitostjo meče vodo čez jez, da se peni kot milnica in buta valove ob skalnato steno, da se razlega valovanje in šum vode daleč na okoli. Vse to napravlja mestece zanimivo in prikupljivo, k temu pa pripomore še slikovito romantična okolica.

Že od nekdaj je bilo to mesto važna postojanka ob križišču cest, ki vodijo od zapada proti vzhodu, od severa proti jugu. Danes šteje okoli 4000 prebivalcev, izmed katerih je dobra tretjina uradništva in upokojencev.

Mesto samo ima sresko načelstvo, sresko in okrožno sodišče, davčno upravo, pošto, finančno kontrolo, katastrsko upravo, popolno gimnazijo, meščansko in ljudsko šolo in še več drugih uradov poleg kmetijske šole na Grmu.

Ob prevratni dobi so nastopili za državne uslužbence težki časi. Njih mesečni prejemki se niso skladali z visokimi cenami življenjskih potrebščin. Da bi si opomogli, so

začeli ustanavljati „Samopomoči“, ki naj bi svojim članom preskrbovale blago po nizkih cenah.

Ker pa Samopomoči niso bile kos svoji nalogi, so se začele ustanavljati na podlagi uredbe z dne 5. dec. 1920. št. 292. nabavljalne zadruga za državne uslužbence in upokoјence.

Tudi v Novem mestu so sklenili, da Samopomoč likvidira in da prevzame Nabavljalna zadruga vse njeno blago in inventar. Zadruga je začela poslovati 18. aprila

Upravni odbor Nabavljalne zadruga v Novem mestu.

Sede od leve: Novak Zdravko, Koželj Ludvik, Golob Mirko. — Stojita od leve: Mervič Anton, Majnik Ivan.

leta 1921 in je imela v začetku 81 članov, ob koncu leta pa že 192. S tem je bil položen temelj zadrugi in njen procvit zagotovljen.

Vsaka nova stvar, ki se hoče uveljaviti, pa ima svoje pristaše, ki jo zagovarjajo, in nasprotnike, ki splotkarijo in ovirajo delo. Tudi pri ustanavljanju novomeške nabavljalne zadruga so imeli možje ustanovitelji pri začetnem delu težko stališče, ker je bilo potrebno mladi zadrugi uglasiti pot. A prvi uspehi zadruga so razpršili vse dvome in zadruga se je začela razvijati tako, da je bil vsak neuspeh že tedaj skoroda izključen.

Razvoj in uspeh zadruga sta pa najbolj razvidna iz sledečega pregleda:

Bilanca za leto	Blago	Aktiva	Pasiva	Čisti dobiček
1923	173.360'92	63.518'72	55.436'55	27.229'26
1924	241.036'90	363.189'05	309.641'94	53.547'11
1925	222.632'19	366.109'91	310.509'79	55.600'12
1926	272.225'08	402.404'42	331.748'85	70.655'57
1927	292.389'99	424.775'90	351.664'01	73.109'89
1928	302.878'22	723.325'85	660.339'41	62.986'44
1929	297.935'68	754.373'86	723.258'59	29.115'27
1930	309.614'67	688.775'64	562.918'56	25.857'08
1931	240.005'64	630.862'21	579.859'71	51.502'50
1932	173.670'17	571.085'19	545.642'23	25.443'96
1933	165.104'55	520.412'28	481.379'35	39.032'93
1934	144.328'94	483.718'58	444.690'57	39.028'01
1935	124.519'90	440.643'—	432.209'07	38.086'18
1936	142.126'31	434.225'53	426.767'30	41.894'73

Velika pomanjkljivost pa se je pokazala zlasti v tem, da zadruga ni imela lastnih poslovnih prostorov, temveč se je stiskala v pretesnih, mračnih sobah okrajnega sodišča. Že ti nedostatki in pa novi zakon, ki je določal, da mora biti vsak državni nameščenec član zadruge, je dal povod, da je tedanji odbor resno jemal v pretres, kako bi prišli do lastnega doma. Ugodna prilika se je nudila, ko je posestnik Al. Midofer ponudil polovico svoje hiše v Sokolski ulici v nakup. Odbor je naprosil Zvezo za posojilo v znesku 250.000 din, ki ga je proti primerni garanciji tudi dovolila. Hiša se je primerno preuredila in 3. januarja 1929 se je preselila Nabavljalna zadruga z vsem svojim premičnim imetjem v svoj lastni dom. Kljub težkim gospodarskim neprilikam zadnjih let je zadruga dolg za dom odplačala oktobra 1937 in je s tem postal združni dom popolna last zadruge. Posebnih zaslug zato si je pridobil sedanji odbor, ki je ravno v času najhujše gospodarske krize s požrtvovalnostjo in preudarnim gospodarstvom rešil zadrugo težkih posledic, kakršne so ogrožale marsikatero posestrimo v državi.

To nam daje upanje, da bodo po šestnajstletnem obstoju pristopili kot člani še vsi oni državni uslužbenci, ki so še danes iz neznanih vzrokov izven nje, in s tem pripomogli, da postane gospodarsko močnejša in bo svojim članom nudila čim več koristi. Vsaka bojazen pa, da bi morali člani izpolniti kdaj po zakonu predpisano jamstvo, je odveč, ker nam zato jamči sedanje gmotno stanje zadruge in strogi revizijski predpisi Zveze.

Leta 1933. se je na svojem potovanju po dravski banovini tudi pri nas oglasil prezaslužni naš zadrugar g. Miloš Štibler, sedanji predsednik Zveze. Ker do tedaj na vsem

Dolenjskem ni bilo niti enega kreditnega zavoda za državne nameščence, je povabil na kratek pomenek nekaj zavednih zadrugarjev in jim toplo priporočil, naj takoj začno z delom za ustanovitev Kreditne zadruge za srez Novo mesto, Črnomelj in Metliko. Sedanji predsednik Ljud. Koželj in zadržni tovariši Lojze Grmovšek, Anton Mervič in Ivan Kambič so z vso vnemo gradili temelj novi zadrugi, vendar ne brez težkoč in ovir, zlasti v vrstah drž. nameščencev, odkoder so jih najmanj pričakovali. Toda neustrašeni so šli preko vseh nergačev in zaviračev in sklicali

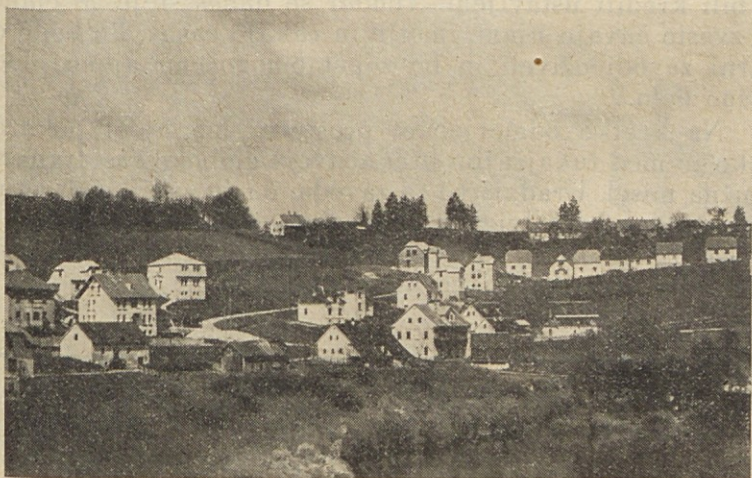
Nadzorni odbor Nabavljalne zadruge v Novem mestu.

Sede od leve: Monda Joško, Meršol Ferdo, Mrhar Srečko. — Stojita od leve: Tomažič Franc in Pavlin Ivan.

ustanovni občni zbor dne 28. oktobra 1934, katerega se je udeležilo 37 državnih nameščencev. Na občnem zboru, kateremu je prisostvoval Iv. Deržič iz Ljubljane, so bila sprejeta pravila in s tem postavljen temelj novi mladi zadrugi. V upravní odbor so bili izvoljeni sledeči zadružni člani: predsednik Ljud. Koželj, podpredsednik Anton Mervič, Novak Zdravko, Kuder Anton in Adamič Franc, v nadzorni odbor Malinger Jakob in Štrbenk Karl.

Pojavile so se tehniške zapreke in sicer, kje dobiti primeren lokal, s čim nabaviti knjige, tiskovine itd. V tej stiski je priskočila na pomoč naša Nabavljalna zadruga in vzela nebogljenko pod streho ter ji dovolila uradovati dvakrat v tednu v zadružni pisarni. S knjigami in tiskovinami in drugimi pisarniškimi potrebščinami pa jo je preskrbela

Zveza, tako da je začela poslovati 1. januarja 1935. leta. Takoj v tem letu je pristopilo 47 članov z deleži po 100 din. S tem je bil led prebit. Že v prvem letu svojega poslovanja je izplačala svojim članom 60.855·21 din posojil, sprejela 3490·56 din vlog in nabrala stalne štednje za 6091— din. Te številke govorijo dovolj jasno, kako potrebna in dobrodošla je bila Kreditna zadruga. Uvedena je pri nas namreč obvezna trajna štednja za vse člane. S tem je bila naši zadruzi položena trdna podlaga, ker dobiva tako polagoma lasten kapital in vsled tega daje lažje posojila na manjše mesečne obroke. Naša Kreditna zadruga je še mlada, na vi-

Kolonija Stavbene in kreditne zadruge v Novem mestu.

dez je njen razvoj počasen, a trden in zanesljiv. Zavedni državni uslužbenci so z veseljem sprejeli novo zadrugo, ker so se dobro zavedali, da jim ni pričakovati pomoči od drugod in da je to edina rešitev osamosvojitve na gospodarskem polju. Upravni odbor se trudi resno in vztrajno. Ves svoj prosti čas žrtvuje ter skuša dvigniti zadrugo do zaželjene višine in moči, da bi mogla nuditi svojim članom čimprej potrebne koristi.

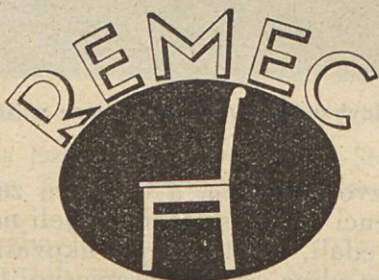
V letu 1927., v času največje stanovanjske krize po vojni, se je ustanovila Stavbena in kreditna zadruga drž. nameščencev in upokojencev v Novem mestu. Že v prvem letu je k zadrugi pristopilo 57 članov, ki so vplačali deleže po 1000 din. Mestna občina ji je dala stavbišče v izmeri 31092 m² po 1.— din, kredit pa ji je nudila mestna hranilnica s poroštvom mestne občine.

V letu 1937. je zadruga praznovala skromno in tiho svoj desetletni jubilej. Ponosna je lahko na svoje delo, saj je postavila 42 članom lične eno- in dvostanovanjske domove, katerih dve tretjini so že popolna last zadružnih članov. Ti lični domovi tvorijo na sončnem pobočju kolonijo, ki naj služi za vzgled mnogim, kaj zmore složna skupnost.

Ko pa so se dozidavale zadnje hiše, je zajela celokupno gospodarstvo moreča kriza, ki je prizadejala najhujši udarec zadružništvu. Denarni zavodi so ustavili kredite in s tem se je ustavilo tudi delovanje zadrug.

Tudi stavbena zadruga je bila s tem prizadeta, ker so ji bili krediti ustavljeni. Vendar še danes šteje 28 članov, ki zvesto čuvajo njeno imetje in čakajo časov, ko bodo denarni zavodi oživel in bo zopet omogočeno njeno plodnosno delo.

Na kratko odmerjenem prostoru sem hotel pokazati, kako je med tukajšnjim uradništvom globoko zasidrana zadružna misel. Uradništvo se zaveda, da je zadružništvo močna sila, ker dviga zavest skupnosti, odgovornosti in dviga tudi moralni čut posameznih članov do požrtvovalnosti v skupno zadružno korist.

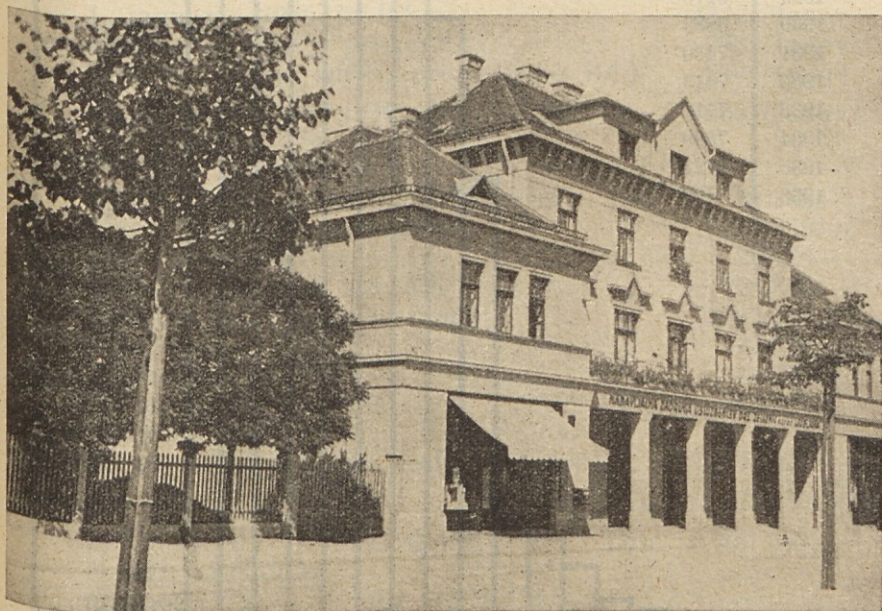
Služba Vam ne dopušča,

da bi si privoščili malo več počitka doma. Da boste imeli vsaj v svojih prostih urah doma res udoben počitek, opremite Vaše stanovanje z odličnimi stoli in naslanjači domače tvornice

REMEC-Co. — Duplica - Kamnik

Nabavljalna zadruga uslužbencev državnih železnic v Ljubljani.

Nabavljalna zadruga uslužbencev drž. železnic v Ljubljani je bila ustanovljena dne 27. novembra 1921. Njen razvoj in delovanje je razvidno iz njenih dosedanjih publikacij (zlasti iz redne mesečne revije „Zadruharja“, ki ga je zadruga pričela izdajati l. 1924, Zadružnih koledarjev in Spomenice k 15-letnici zadruginega obstoja).

Prodajalna Nab. zadruga usl. drž. žel. v Ljubljani. — Centrala na Masarykovi cesti.

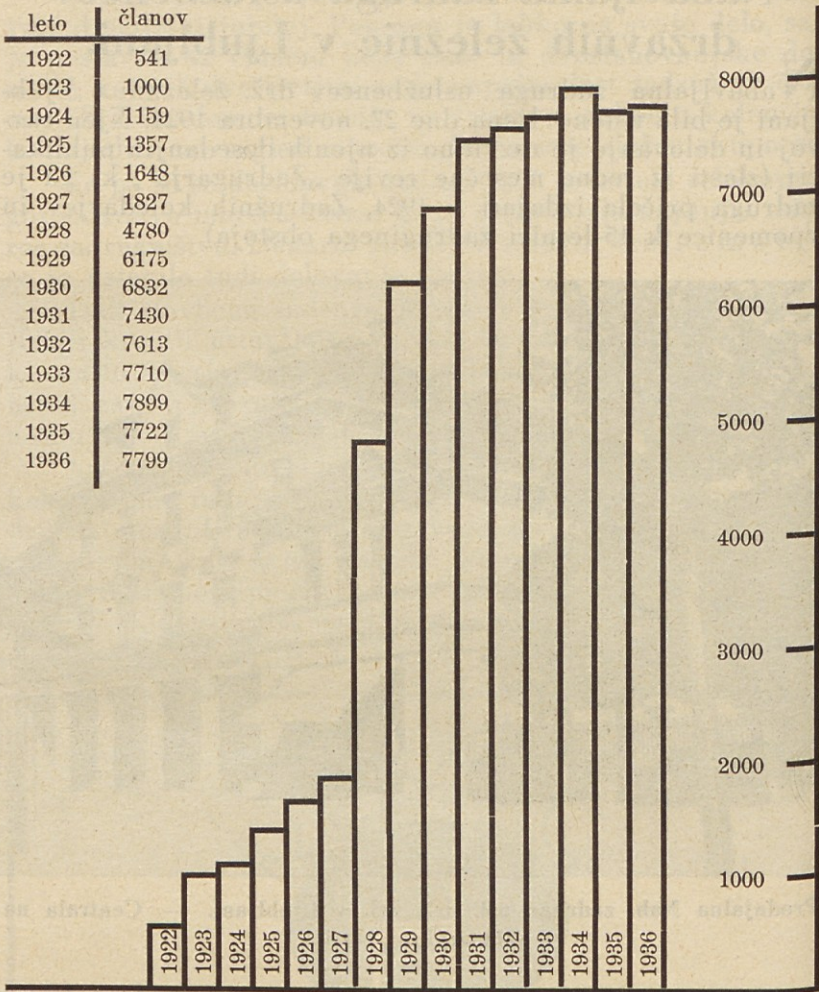
Stanje konec leta 1936 kaže tabela o nab. zadrugah državnih uslužbencev v Sloveniji (str. 103), njeno članstvo pa spodnja tabela.

Sledijo naj še nekateri drugi podatki:

Deleži ob začetku delovanja (l. 1922) so znašali din 141.953.—, ob zaključku l. 1936 pa din 2,384.560.—. Tekom 15 let je zadruga svojim članom izplačala kot povračilo za nakupe vsoto din 19,300.000; izplačane podpore za isti čas so znašale din 845.469.—, posmrtnine pa din 866.535.—.

Te številke so tako zgovorne, da bi bilo odveč še posebej poudarjati pomen zadruga in njeno mesto v slovenskem in jugoslovanskem združništvu.

Članstvo.

Članstvo po kategorijah konec l. 1936.

uradnikov	1.302
zvaničnikov	2.128
delavcev	2.195
služiteljev	60
dnevničarjev	37
upokoјencev	1.449
vdiv	628

Skupaj . . . 7.799

Nabavljalna zadruga drž. uslužbencev v Mariboru.

Kratek pregled stanja in poslovanja.

Stanje konec leta 1936:

(Podatki so navedeni skupno za centralo v Mariboru in prodajalno v Celju).

a) Članstvo:

1. januarja 1936 je bilo	4342 članov
tekem leta 1936 je pristopilo	558 članov
izstopilo (vsled smrti, premestitve itd.)	234 članov
Stanje konec leta 1936	4666 članov

b) gospodarsko stanje:

1) A k t i v a :	gotovina v blagajni .	Din	31.788.—
	blago vseh vrst po popisu	„	5,782.038.—
	vloga pri Poštni hranilnici	„	20.129.—
	vloga v denarnih zavodih	„	225.340.—
	terjatve pri članih za blago	„	2,983.582.—
	deleži pri Zvezi	„	22.500.—
	vrednostni papirji	„	41.339.—
	premičnine (inventar)	„	865.965.—
	nepremičnine, in sicer hiša Rotov- ški trg 2 in skladišče Cvetlična ul. 19.	„	1,351.977.—
	skupaj	Din	11,324.658.—
2) P a s i v a :	članski deleži	Din	467.343.—
	skladi: za članske namene	Din	1,538.731.—
	pokojninski sklad	„	210.218.—
	ristorno za leto 1936	„	336.669.—
	dolg Zvezi	„	4,417.055.—
	dolg dobaviteljem	„	734.014.—
	poslovni prihranek za leto 1936	„	287.219.—
	Skupaj	Din	7,991.249.—

Razlika predstavlja združno imovino Din 3,333.409.—. Sicer je čista imovina zadruga Din 3,300.000.— znatna, a vendar glede na zadolžitev pri Zvezi in dobaviteljih (preko Din 5,000.600.—) premajhna.

Obraten kapital zadruga predstavljajo vplačani članski deleži, sklad za članske namene, pokojninski sklad in čista imovina zadruga skupno Din 5,549.701.—.

Od tega kapitala je trajno naloženih in torej za trgovske posle nerazpoložljivih v premičninah, nepremičninah in terjatvah pri članih Din 5,201.205.—, tako da ostane lastnih

sredstev za promet komaj Din 300.000.—. Teh Din 300.000.— pa za zalogo blaga po Din 5,780.000.— nikakor ne zado-
stuje, in tako je morala zadruga plačati v letu 1936 za kredit
pri Zvezi Din 150.000.—, drugim zavodom pa Din 39.000.—
na obrestih. Temu znesku nasproti znašajo aktivne obresti
za kratke naložbe pri denarnih zavodih Din 43.000.—. Po-
večanju lastnih sredstev se bode morala posvetiti v bodoče
največja pažnja.

Po prometu je zadruga med zadrugami državnih usluž-
bencev in usl. drž. žel. na drugem mestu (prva je zadruga
usl. drž. žel. v Ljubljani), po številu članstva pa na 5 mestu.
Glede članstva prednjačijo drž. usl. v Beogradu, usl. drž.
žel. v Ljubljani, Zagrebu in Sarajevu.

Povprečni letni promet na člana je znašal za leto 1936
Din 5420.—. Ta uspeh ni zadovoljiv, ker so sledeče zadruge
dosegle večji promet na člana, in sicer: drž. usl. v Kastavu in
Pagu ter zadruge rudarjev drž. rudnikov v Velenju, Za-
bukovci, Vrhoviči, Kreki in Varešu, tako, da je naša za-
druga na 8. mestu.

Iz sklada za članske namene, ki je znašal dne 31. de-
cembra 1936 Din 1,538.731.—, se je izplačalo od 1. apr. 1932
do 27. okt. 1937 644 podpor za člane, zakonske druge, starše,
otroke, taste in tašče skupno Din 1,752.497.75. Za člane, čla-
nice in zakonske druge se je izplačalo na račun članov v
47 primerih po Din 3000.— in v 331 primerih po Din 3500.—.

Na račun zadruge znašajo podpore po odstotkih nakupa
za 624 primerov Din 452.997.75 ali povprečno za 1 primer
Din 725.—. Odšteti pa so primeri, v katerih člani niso imeli
nakupa.

Člani, ki so zavarovani, prispevajo za vsak smrtni pri-
mer Din 1.50. Zadruga šteje danes okroglo 5000 članov,
vendar je od teh zavarovanih samo okroglo 2400. Ako bode
sčasoma število zavarovancev naraslo, se bo prispevek lahko
ponovno znižal, kakor se je znižal dne 1. jan. 1936 od
Din 2.— na Din 1.50.

Uprava ojačuje ta sklad letno v taki višini, da bo izpla-
čilo brezpogojno zajamčeno tudi za primer, če bi člani radi
prevelikega števila smrtnih slučajev ne zmogli vseh pri-
spevkov.

Od septembra 1937 se je ustanovil tudi bolniški pod-
porni sklad, iz katerega se izplačujejo začasno samo zdrav-
niški honorarji za zdravljenje onih članov in njihovih svoj-
cev, ki so se včlanili v ta fond, ki šteje danes ca 400 članov.

Iz tega kratkega poročila naj bi bilo razvidno gmotno
stanje zadruge ter njeno delovanje v korist članstva, bilo
naj bi v spodbudo članstvu, da bi se posluževalo v bodočem
poslovnem letu pri nabavljanju svojih potrebščin intenziv-
nejše svoje zadruge.

Stanje nabavljalnih zadrug državnih uslužbencev v Sloveniji

Ime zadruge in leto ustanovitve		Število članov l. 1936.	Prodanega blaga od obstoja do 31. XII. 1936.	Rezervni fond l. 1936.	Ostali fondi l. 1936 *)
1922	Zadruga drž. namešč. za nabavo potrebščin Novo mesto	221	17,832.960.—	190.792.69	27.774.46
1921	Nab. zadruga drž. na- meščencev Krško	65	5,420.000.—	63.650.34	2.085.74
1922	Zadruga drž. usl. za nabavo potrebščin Kranj	244	8,831.905.—	188.489.51	35.412.85
1923	Nab. zadruga drž. usl. Ljubljana, Vodnikov trg	1.819	48,586.164.55	415.614.17	277.538.80
1921	Nab. zadruga drž. usl. in vpokojeencev Kočevje	97	3,931.587.05	34.463.15	5.656.30
1934	Zadruga drž. usl. za nab. potrebščin Velenje	380	6,902.605.98	78.596.50	7.014.82
1921	Nab. zadruga drž. usl. Maribor, Rotovski trg	4.666	178,631.772.—	3,245.379.76	1,813.189.69
1936	Zadruga drž. usl. za nab. potrebščin Zabukovca	335	1,054.038.89	66.427.68	5.716.04
1921	Zadruga drž. usl. za nab. potrebščin Ptuj	252	9,770.767.50	108.085.20	21.131.40
1921	Nab. zadruga drž. uslužbencev Brežice	65	3,911.551.71	36.296.65	2.163.69
1921	Nab. zadruga drž. uslužbencev Kostanjevica	34	2,082.070.—	28.683.—	4.846.—
1928	Nab. zadruga drž. uslužbencev Murska Sobota	158	4,189.621.—	60.692.50	38.244.50
1921	Nab. zadruga usl. drž. železnice Ljubljana	7.799	445,263.193.—	6,877.384.—	3,253.195.13
Skupaj . . .		16.135	736,408.236.68	11,394.555.15	5,493.969.42

*) Pokojninski, kulturni, za članske namene, kreditni sklad etc.

Nadaljnji podatki:

Naštete zadruge so imele konec l. 1936
skupaj nepremičnin v vrednosti
Din 2,710.354.—
nepremičnin . . . Din 3,450.188.—

Od svoje ustanovitve so izplačale
svojim članom povračil od nakupov
Din 28,492.000 —
podpor . . . „ 1,218.645.—
posmrtnin . . . Din 1,296.986.—

Pregled sloven

Tek. štev.	Zadruga	Število zadruga	Število članov v zadrugah	Denarni promet	A k
					Blago v zalogi
1	Kreditne	505	160.296	3.618,014.427	
2	Nabavne in prod.	143	60.248	541,002.914	29,601.868
3	Mlekarske in sir.	69	6.674	52,683.775	732.452
4	Vinarske in sadj.	14	1.424	41,836.067	1,023.969
5	Obrtniške	42	1.450	349,484.468	16,863.281
6	Živinorejske in pašn.	85	4.732	1,117.832	11.153
7	Kmet. strojne	57	2.231	2,046.924	60.004
8	Elektrarniške	45	4.073	30,782.583	274.546
9	Stavbne in naselb.	63	5.332	39,198.252	459.755
10	Tiskovne in založn.	11	1.768	90,708.728	5,003.060
11	Zavarovalne	8	4.259	570.197	—
12	Razne	86	5.035	349,187.255	5,360.929
		1.128	257.522	5.116,633.422	59,571.233

¹⁾ Zveza gospodarskih zadrug za Jugoslavijo v Ljubljani ni objavila drugih podatkov kot samo število in vrsto zadrug.

²⁾ Zadruga, ki so „divje“ ali samo „na papirju“, niso navedene, ker ne objavljajo podatkov.

Zveza nabavljalnih zadrug državnih uslužbencev.

Miloš Štibler.

Mnogokrat je že bilo povedano, da je zadružništvo državnih uslužbencev nastalo v zvezi z željo Koste Stojanovića, ki je l. 1920—1921 bil naš finančni minister. Vedel je, da so takrat državni uslužbenci živeli v posebno težkih gospodarskih razmerah; vedel je pa tudi, da povečanje plač z ozirom na slabo stanje državne blagajne ni bilo mogoče, a pomagati je vendar hotel. Ker drugega izhoda ni videl, je sprožil misel, da se organizira preskrbovanje uslužbencev z življenjskimi potrebščinami na način, pri katerem bi posredniški profit odpadel. Na podlagi te Stojanovićeve ideje so njegovi sodelavci prišli do zaključka, da bi njegovi zamisli najbolj ustrezale nabavljalne (konsumne) zadruga državnih nameščencev. Ta predlog je bil od Stojanovića in drugih odločujočih činiteljev sprejet in tako je v početku leta 1921

skega zadružništva

t i v a		P a s i v a		
Investicije	Lastno premoženje			Hranilne vloge
	Deleži članov	Rez. zakladi	Skupaj	
73,171.440	5,565.354	78,837.548	84,502.902	1.482,035 626
8,970.814	4,380.592	21,094.332	25,474.924	439.416
1,958.716	529.763	2,047.031	2,576.794	—
461.760	163.652	311.006	474.658	—
10,239.539	1,891.294	2,088.939	3,980.233	212.670
261.443	237.533	281.186	518.719	—
320.919	435.090	639.635	1,074.725	—
2,881.081	2,352 050	1,623 786	3,975.836	—
14,215.713	2,977.825	5,687.104	8,664.929	—
1,110.298	444.960	1,922.107	2,367.067	—
—	107.570	587.217	694.787	—
9,967.220	1,654.143	734.028	2,288.171	—
123,658 943	20,839.826	115,853.919	136,693.745	1.482,687.712

3) Zadruge državnih nameštev niso objavile denarnega prometa. — Krediti in posojila za Kreditne zadruge so znašala Din 168,281.006—. (Tabelo je objavil Zadružni zbornik, ki ga je ob 100-letnici rojstva M. Vošnjaka izdala Zveza slovenskih zadrug — Op. uredništva.)

prišlo do ustanovitve večjega števila takih zadrug, ki so dne 8. maja 1921 ustanovile Zvezo nabavljalnih zadrug državnih uslužbencev (Savez nabavljalčih zadruga državnih službenika s sediščem v Beogradu).

Uredba o teh zadrugah in njihovi Zvezi od 5. decembra 1920 (stopila v veljavo 1. januarja 1921) določa v čl. 59, da so naloge Zveze sledeče:

1) Da sprejme v članstvo vse nabavljalne zadruge državnih uslužbencev;

2) da skrbi za ustanavljanje novih zadrug na podlagi uredbe;

3) da po posebnih revizorjih („preko naročitih revizora“) vrši preglede in vodi nadzor nad delovanjem in stanjem svojih zadrug;

4) da nabavlja življenjske potrebščine za svoje zadrugarje;

5) da pristopi, čim se pojavi priložnost, tudi samoproizvodnji poedinih potrebščin in da radi tega zida delavnice, tovarne in podobno;

6) da sprejema hranilne vloge od zadrugarjev in nezadrugarjev;

7) da odobrava posojila svojim zadrugam;

8) da organizira zavarovanje med zadrugarji svojih zadrug;

9) da organizira tudi druge vrste podpor za zadrugarje za primer starosti, delovne nesposobnosti itd.;

10) na pred vsakomur zastopa in brani interese svojih zadrug;

11) da organizira zadružno propagando in zadružno vzgojo.

Prva uredba pozna samo nabavljalne (konsumne ali potrošaške zadruge. Dne 12. maja 1928 je stopila v veljavo dopolnjena uredba. Dopolnitev je v glavnem v tem, da so se odslej lahko ustanovljale in sprejemale v članstvo Zveze tudi kreditne in stanovanjske zadruge. Člen 59, ki govori o nalogah Zveze, je spremenjen v 3 točkah, in sicer 4, 7 in 9. Te točke so se odslej glasile takole:

4) „da nabavlja življenjske potrebščine in vse ostalo, kar je potrebno za delovanje njenih zadrug in ima namen popolnega oskrbovanja zadrugarjev;

7) da odobrava posojila svojim zadrugam, da s kreditom podpira zidanje in nakup stanovanja za zadruge in da sama zida zadružne domove za stanovanje in za druge namene zadrug in uradniških krogov;

9) da organizira tudi druge vrste podpor za zadrugarje za primer starosti, delovne nesposobnosti itd.; v ta namen bo ustanovljala bolniško posmrtno ustanove za državne uslužbence (zadrugarje), okrevališča, domove za vzgojo in nego dece in sirot zadrugarjev ter podobne ustanove.“

Končno je uredba zamenjana z Zakonom o zadrugah državnih uslužbencev od 18. januarja 1932. Ta zakon je vpeljal novo vrsto zadrug državnih uslužbencev in sicer „produktivne zadruge državnih uslužbencev“ (čebelarske, perutninarske in druge). Člen 59, v katerem je govor o nalogah Zveze, ni spremenjen.

V okvirju odredbe iz člena 59 Zakona o zadrugah državnih uslužbencev je Zveza začela organizirati svoje delovanje. Dosedanji rezultat organiziranja je razviden pred vsem po tem, kakšni oddelki in odseki obstoje v Zvezi. Od delkov in odsekov je sedem, in sicer: tajništvo, zadružni oddelek, blagovni oddelek, zadružno zavarovanje, knjigovodstvo, pravni odsek in odsek za zadružno propagando.

Zadružni oddelek se pred vsem bavi z revizijo. Na vsakem občnem zboru se slišijo želje, da bi se naj izvršila revizija vsako leto v vsaki zadrugi vsaj enkrat. Radi velikih stroškov, ki jih zahteva, se doslej še ni mogla zadovoljiti ta drugače povsem umestna želja, pač pa se pazi

na to da se vsaj mlade in one zadruge, ki poslujejo z večjimi napakami, pregledajo vsako leto, če mogoče, tudi večkrat. Revizija ima velike zasluge za dobro stanje zadružništva državnih uslužbencev. V zadružnem oddelku se razen tega vodi statistika našega zadružništva. Tu se pripravljajo tudi referati za kredite. Razume se, da je v prvi vrsti naloga tega oddelka, da sodeluje pri ustanavljanju novih zadrug in da nove zadruge vpelje v poslovanje. Posebno pri tečajih za kreditne zadruge pade največ dela na ta oddelek.

Dom Zveze nab. zadrug drž. usl. v Beogradu (Ponkarejeva ul.)

Blagovni oddelek se bavi s skupnim nabavljanjem potrebščin za zadruge. Zveza je s tem poslovanjem začela v decembru leta 1933. Kako se to poslovanje razvija, se vidi najlepše po tem, da je nabavila za svoje zadruge blaga:

v letu 1934	za din	28,000.000
v letu 1935	„ „	32,000.000
v letu 1936	„ „	45,000.000

a v letu 1937 je že do 24. oktobra nabavila blaga za 46 milijonov dinarjev, iz česar se da sklepati, da bo do konca tega leta promet znašal okoli 60,000.000 din. V celem tem

prometu ni vračunana moka, ki jo prejemajo zadruge iz Zvezinih mlinov. Zveza je pri blagovnem poslovanju začela s posredovanjem: ni imela lastnih skladišč, nego se na podlagi posebnih pogodb blago pošilja od producenta naravnost v zadruge, a obračun se vrši v Zvezi. Ščasoma pa je morala Zveza preiti na kupovanje na čvrst račun, posebno pri blagu, ki prihaja iz inozemstva. Po blagovnem oddelku se nabavljajo velike količine, kar samo povoljno vpliva na cene v korist združenih konsumentov. V tem oddelku so tudi takozvani „blagovni instruktorji“. Posebno mladim zadrugam se mora pomagati z nasveti. Blagovni instruktorji obiskujejo mlade zadruge, da bi jih uvedli v pravilno poslovanje. Razen tega blagovni oddelek pripravlja organizacijo samoproizvodnje in isto tudi nadzira.

Zadružno zavarovanje je prav tako poseben oddelek Zveze. Kakor ime samo pove, se ta oddelek peča z zavarovanjem. Z veliko težavo je Zveza dobila koncesijo in to za sedaj samo za življenjsko zavarovanje. S tem poslovanjem se je začelo v decembru leta 1935. Že dosednji uspeh je lep. Zavarovancev je nad 10.000, a zavarovana vsota znaša okoli 26.000.000 din. Zvezino zavarovanje je predvsem zadružno, nadalje je domače, kapital ostane doma in bo služil izključno samo zadružništvu. Razen tega je varnost zavarovanja najmanje enaka oni kateregakoli kapitalističnega zavarovalnega društva, ker jamči za zavarovanje Zveza s celim svojim velikim kapitalom.

Zadružni tisk in zadružna propaganda se v Zvezi mnogo negujeta. Organizacija zadružništva državnih uslužbencev se stalno širi in raste, tudi po številu članstva. Tu treba stalno vzgajati, da bi čim večji odstotek članstva imel pravi pojem o zadružništvu. Zato se prirejajo predavanja, konference, tečaji, izdajajo se knjige in listi. Zveza je doslej izdala že 18 knjig zadružne vsebine. Razen tega izdaja vsako leto v veliki nakladi dva koledarja: žepnega in družinskega. Izdaje mesečnik „Zadrugarstvo“ in petnajstdnevni list „Zadružna zastava“. Zbira biblioteko, v kateri je že okoli 1600 prvovrstnih knjig. Pošilja mlade sposobne ljudi v Mednarodno zadružno šolo in radi proučavanja zadružništva v druge države z dobro razvitim zadružništvom. Za tisk in propagando store mnogo tudi Zvezine zadruge, ki izdajajo 7 listov, a slovenske zadruge imajo tudi svoj družinski koledar.

To so glavni oddelki. Treba se je kratko spomniti še Zvezinih podjetij. Že pred 8 leti je Zveza nabavila lastno mlinsko podjetje, dva mlina (Ada in Mol) v Potisju (Bačka), v kraju najboljše jugoslovanske pšenice. To podjetje je otročje boleznì že preživelo in deluje zdaj z najlepšim uspehom. Letno se proda zadrugam že nad 1000

vagonov moke. Po sedanjih cenah je enoletna vrednost produktov okoli 25,000.000 din. V Beogradu ima Zveza restavracijo in hotel (konakište). V zadružni restavraciji se hrani sedaj dnevno opoldne okoli 800, a zvečer okoli 450 oseb. Hrana je vedno sveža, zdrava, okusna in zelo poceni. Ni v Beogradu niti ene privatne kuhinje, v kateri bi se dnevno pripravilo samo približno toliko hrane, kakor v Zvezini zadružni restavraciji. — Konakište (hotel) ima 185 postelj. Najdražje prenočevanje je z občinsko takso vred 28 din, a to so najlepše sobe z eno posteljo. V ceni je všteto tudi kopanje. Uslužbencem konakišta in menze je prepovedano jemati napitnine.

Dom Mihaila Vošnjaka v Martuljku („Ko-op“ hotel Zveze).

Razen teh podjetij ima Zveza še moderno pekarno „Soko“ v Beogradu in svoje hotele v Vrnjački banji v Srbiji, v Kaštelu Starem pri Splitu ter v Martuljku pri Kranjski gori. S temi hotelskimi podjetji je Zveza začela v letu 1936. Vsa poslopja z inventarjem so last Zveze, posle pa vodi delniška družba „Ko-op“. Dasiravno se je Zveza odločila za delniško družbo, to novo podjetje ipak dela v zadružnem duhu in je stvarno čisto zadružno, kajti vse akcije se nahajajo v lasti Zveze same. Isto velja tudi za pekarno „Soko“ v Beogradu.

Glede samoproizvodnje in podjetij se pripravljajo nove stvari. Ako bo v Zvezi in v njenih zadrugah vedno vladal

takšen duh, kakor je po veliki večini vladal doslej, tedaj bo mogla organizacija že v teku nekajletnih prihodnjih let pokazati na tem polju nove uspehe. In potrebno je, da jih pokaže, kajti to zahteva korist konsumentov. Zveza se je s svojimi zadrugami in podjetji povsod pojavila kot odličen regulator cen oziroma je znatno poboljšala kakovosti blaga, ki ga trošijo konsumenti. Po tej poti treba iti naprej. Pogled v nabavljialno zadružništvo v drugih državah dokazuje, da je ta pot pravilna.

V članstvu Zveze je že nad 300 zadrug s približno 155.000 zadrugarjev. Največ je nabavljialnih in kreditnih zadrug, in sicer prvih 125, drugih 158. Nekoliko je stanovanjskih in produktivnih. Vse zadruge imajo lastnih sredstev že okoli 110.000.000 din, a Zveza sama 160.000.000, tako da so lastna sredstva (deleži, fondi, trajna štednja itd.) cele organizacije dosegle že lep znesek 270.000.000 din. Zveza ima pri svojih zadrugah posojil za 90.000.000 din. Vsa posojila kreditnih zadrug znašajo že nad 120.000.000 din. Nabavljialne zadruge so v letu 1936 prodale članom blaga za 220.000.000 din.

Prva uredba o nabavljialnih zadrugah je imela določbo, da morajo vsi državni uslužbenci biti včlanjeni pri nabavljialnih zadrugah. Ta določba se ni nikdar izvršila, ker Zveza sama tega ni hotela. Zveza je vedno bila za svobodno zadružništvo. V zadrugo naj vstopi samo oni, ki sam hoče, a ne, da se k temu sili z zakonom. Zveza je končno s tem svojim stališčem prodrila tudi pri zakonu, kajti Zakon o zadrugah državnih uslužbencev iz leta 1932 nima več odredbe o prisilnem članstvu, nego priznava tudi za zadruge državnih uslužbencev načelo svobodnega združevanja; potrjuje torej stanje, ki je vladalo v Zvezi že od samega začetka njenega delovanja.

Kosta Stojanović je mislil pri ustanavljanju nabavljialnih zadrug državnih uslužbencev pač samo na državne uslužbence. Komisija, ki je pretresla celo vprašanje in pripravila tekst Uredbe, je predložila, da naj se v zadruge pripuščajo tudi uslužbenci samoupravnih (avtonomnih) teles (občine, pozneje oblasti, banovine, urad za zavarovanje delavcev, razne zbornice itd.) Ta predlog je Kosta Stojanović sprejel in je to stvarna odredba bila sprejeta tudi v Zakon o zadrugah državnih uslužbencev. Leta 1937 pa je stopil v veljavo nov Zakon o gospodarskih zadrugah, pod katerega spada tudi Zveza in vse zadruge državnih uslužbencev. S tem odpade tudi omejevanje članstva v zadrugah državnih uslužbencev samo na državne in samoupravne uslužbence. Vendar bi bilo napačno, ako bi se vrata te zadruge takoj na stežaj odprla vsakomur, ki želi njihovo članstvo. Potrebna bo velika opreznost. Nabavljialne zadruge bodo v

tem pogledu lahko liberalnejše. Ne bo od škode, ako bi sprejemale privatne uradnike, a oprezno tudi druge osebe. Vendar bo potrebno misliti samo na prodajanje za gotovino, da se torej v vseh teh primerih uveljavi znano ročdelsko načelo. Kreditne zadruga pa bodo morale prejkoslej ostati čim najbolj čvrsto v rokah državnih in samoupravnih uslužbencev. Samo izjemoma bi se mogli v te zadruga sprejemati tudi privatni nameščenci.

Zveza deluje šele 17. leto. Nepristranski opazovalec rad priznava da so dosednji uspehi prav lepi. Radi tega ta organizacija uživa že zelo lep ugled tudi v inozemstvu. Posebno ima odličnih prijateljev v Bolgariji, v Rumuniji, na

Udeleženci otvoritve zadružnih domov v Gozdu-Martuljku 1. julija 1937. (V sredini gen. D. Dodić, levo minister dr. Spaho, desno ban dr. Natlačen.)

Češkem, v Švici, v Franciji, v Avstriji, na Poljskem, v Nemčiji, na Švedskem in na Angleškem. Ugled našega zadružništva je tudi ugled naše domovine. Poglavitno pa je, da je delovanje organizacije koristno za njene zadrugarje. Toda delo je še vedno začetno, pa so tudi koristi začetne. Potrebno je, da se v bodoče dela še več in vedno bolje. Polje dela za zadružništvo državnih uslužbencev je zelo široko in še malo obdelano. Delavcev je treba. Ni lahko delo, mnogo je težav ali lepo je zadoščenje ob ugotovitvi, da delo pri naša koristi splošnosti. A dolžnost vsakega pravega in vsakega razumnega človeka je, da živi za splošnost in da se za njo ves žrtvuje. Tak duh naj bi vedno vladal v Zvezi nabavljalnih zadrug državnih uslužbencev in njenih zadrugah.

Jugoslovansko zadružništvo.*

V Glavni zadružni zvezi kraljevine Jugoslavije so
včlanjene sledeče zveze (zadruga):

Tek. št.	Zveza zadrug	Sedež	Zadruk	Članov
1	Glav. savez srp. zemljorad. zadruga	Beograd	2.979	172.346
2	Glavni savez zanatskih zadruga	Beograd	150	8.300
3	Savez nab. zadruga drž. službenika	Beograd	287	146.000
4	Savez zdravstvenih zadruga	Beograd	109	56.506
5	Savez agrarnih zadruga	Skoplje	99	10.094
6	Središnji savez hrv. seljač. zadruga	Zagreb	425	61.286
7	Zadružna zveza	Zagreb	206	50.690
8	Hrv. gospod. dr. kao sred. zadruga	Zagreb	179	13.626
9	Savez zemljoradničkih zadruga	Novi Sad	405	27.242
10	Zemljorad. central. kredit. zadruga	Novi Sad	339	43.000
11	Savez agrarnih zajednica	Novi Sad	150	10.520
12	Središnji savez čehoslov. zemljoradničkih zadruga	Novi Sad	41	3.563
13	Središnji savez ribarskih zadruga	Novi Sad	32	1.240
14	Savez agrarnih zajednica	Osjek	75	6.250
15	Savez agrarnih zajednica	Petrovgrad	121	7.081
16	Savez srpskih zemljorad. zadruga	Sarajevo	174	12.906
17	Savez hrvatskih seljačkih zadruga	Sarajevo	65	5.823
18	Zadružni savez	Split	214	19.222
19	Zadružna matica	Split	154	15.754
20	Zadružna zveza	Ljubljana	666	151.380
21	Zveza slovenskih zadrug	Ljubljana	376	95.000
22	Zveza gospodarskih zadrug	Ljubljana	94	17.850
*) Stanje 1. 1936.		Skupaj . . .	7.340	935.679

Nadalje je včlanjenih v Zemaljskem savezu za poljo-
privredni kredit:

Tek. št.	Zadruga	Sedež	Zadruk	Članov
1	Ban. zadruga za poljoprivred. kredit	Beograd	301	18.982
2	" " " " "	Zagreb	219	17.781
3	" " " " "	Niš	329	20.005
4	" " " " "	Sarajevo	341	27.432
5	" " " " "	Skoplje	294	21.061
		Skupaj . . .	1.484	105.261

Končno je mnogo zadrug, ki niso včlanjene v nobenih izmed dveh centralnih organizacij. Skupno imamo v Jugoslaviji blizu 9000 zadrug z okroglo 1,050.000 člani. Upoštevajoč družine, nam to pove, da je ca 30% vsega jugoslovanskega prebivalstva zadružno organiziranega.

Svetovno zadružništvo

(Podatki za najvažnejše vrste zadrug. — Po knjigi M. Vičič, Zadružništvo.)

	Število zadrug	Število članov	Promet v 1.000 švic. frankih
Konsumne zadruge			
Severna Amerika	1.330	470.354	45.702
Južna Amerika	15	33.371	821
Azija (brez Rusije)	485	34.774	2.983
Evropa (brez Rusije)	15.979	17,469.990	6,524.242
Oceanija	28	35.669	7.753
U. S. S. R.	45.764	72.000.000	56,149.740
Skupaj	63.601	90,045.158	62,731.241
Stanovanjske in gradbene zadruge			
Severna Amerika	10.920	8,370.210	—
Azija (brez Rusije)	3	116	—
Evropa (brez Rusije)	9.736	2,620.091	—
U. S. S. R.	42.102	3,360.300	—
Skupaj	62.761	14,350.717	—
Obrtne zadruge			
Severna Amerika	3.780	753.414	7.719
Južna Amerika	295	79.645	—
Azija (brez Rusije)	381	59.150	14.040
Evropa (brez Rusije)	11.052	1,731.781	2,419.026
U. S. S. R.	16.198	3,070.508	19,958.130
Skupaj	31.706	5,694.498	22,398.915
Kmetijske zadruge			
Afrika	1.819	185.058	246.479
Severna Amerika	7.245	2,343.953	2,403.881
Južna Amerika	1.828	153.895	7.700
Azija (brez Rusije)	90.072	8,469.453	401.699
Evropa (brez Rusije)	144.554	16,201.912	3,949.210
Oceanija	881	201.996	109.884
U. S. S. R.	241.451	16,474.000	—
Skupaj	487.850	44,030.267	7,118.853

Prednja tabela nam nudi le kratek in nepopoln pregled svetovnega združništva. V tej zvezi bo še zanimivo, kako so pri združnem pokretu udeleženi posamezni narodi. S tem vprašanjem se je podrobno bavil zlasti poznani združni ideolog Charles Gide (Šarl Žid). Le-ta je prišel do zaključka, da v združništvu relativno največ sodelujejo Anglosasi. Toda priznava tudi slovanskim narodom, zlasti Rusom, razumevanje za novo socialno-ekonomsko obliko.

V zadnjem času je poskušala delovna centrala v Vašingtonu ugotoviti, kako je združništvo na osnovi procentualnega sodelovanja razširjeno med narodi. Ti podatki, ki pa se nanašajo samo na potrošnje zadruge, izkazujejo sledečo udeležbo: Angleži 45 %, Madžari, Finci in Danci 40 %, na Islandiji 35—40 %, Švicarji 35 %, Francozi in Rusi 30 %, Belgijci, Nemci in Švedi 20 %, Norvežani 14 %, Nizozemci 10 %, Bolgari 8 %, Avstrijci 6 %, USA 2 %.

Navedeni podatki ne morejo biti točni, če jih primerjamo z našo tabelo; zlasti velja to za Rusijo. Vobče je sovjetsko združništvo vprašanje zase. Mnogi združništvu v Sovjetski Rusiji odrekajo značaj pravega združništva; drugi so baš nasprotnega mnenja.

Zadrugarji v Verdunu.

V. Cizel.

Bilo je ravno na dan 14. julija, ko vsa Francija na izredno svečan način praznuje svoj največji jubilej, obletnico zavzetja pariške bastije. Leta 1789 so se namreč dolgo zatirane in razjarjene množice meščanov na krvav način otresle fevdalnega jarma v prepričanju, da bo revolucija utrla pot uresničenju gesla: svoboda, enakost in bratstvo. Tako je 14. julij postal simbol ne le Francozov, temveč vseh tlačениh in izkoriščanih, ki so po vzgledu Pariza in ostale Francije zahtevali tudi zase pravic in pravičnosti.

Udeleženci mednarodne združne šole, ki jo je Mednarodna združna zveza iz Londona priredila leta 1937 v Nancy-u, smo omenjenega dne prisostvovali veliki vojaški paradi, pri kateri so sodelovale vse enote nancyjske garnizije. Pehota, konjenica, topništvo, motorizirane čete in tanki so defilirali mimo množic, ki so navdušeno vzklikale, po ulicah pa so odmevale koračnice številnih vojaških godb, fanfar in bobnarjev, dočim je trušč kovinskih ptic nad mestnimi strehami glušil ušesa.

Po paradi, ki je kljub navdušenju vzbudila dokaj zlih slutenj, smo v petih avtobusih odrinili proti Verdunu, da

si ogledamo verdunska bojišča, kjer so se med svetovno vojno odigrale najbolj krvave borbe, kar jih pozna zgodovina človeštva.

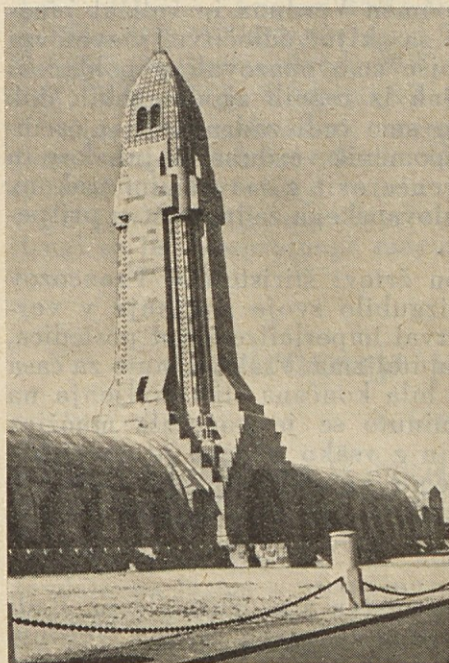
Že med potjo do Verduna, ki je v zračni črti oddaljen kakih 70 km od Nancyja, smo srečavali urejena vojaška grobišča. Čim bolj pa smo se bližali največji trdnjavi sveta, tem bolj je gričevje postajalo puščobno in dolgočasno. Skupine porušenih hiš so štrlele izmed grmičevja in vmes kak samotni kamen-spomenik. Domačini so morali zapustiti ves predel v območju utrdb, ker so številni neeksplozirani projektili še po vojni zahtevali mnogo žrtev.

V Verdunu nas je sprejel mestni župan, ki nam je v živahnih besedah predložil pomen Verduna in veličal junštva narodov, ki so se borili za „ključ odločitve“ v svetovni vojni. Z balkona mestne hiše smo opazovali popoldanski obhod v tradicionalnih nošah iz raznih zgodovinskih dob francoske preteklosti, nakar smo tudi zadrugarji iz osemnajstih držav krenili pred spomenik verdunskih junakov in položili predenj lovorjev venec ovit z mavričnim trakom, dočim so predstavniki jugoslovanskega združništva prispevali šopek rdečih nageljnov.

Nič manj kakor milijon žrtev: štiristotisoč Francozov in šeststotisoč Nemcev je izgubilo svoje življenje v verdunskem peklu, ki ga je izzval imperializem kot posledica, oziroma razvojna stopnja kapitalizma. Vsako minuto za časa trajanja svetovne vojne so bila končana štiri življenja na poljanah smrti. Z vsako minuto se je povečala množica vojnih invalidov za devet in z vsako minuto je naraščalo število vojnih sirot. Velikemu kapitalu so bile potrebne surovine in njegovim produktom je bilo potrebno večje tržišče. Eksploatacija je preko žrtev milijonov terjala širše polje udejstvovanja.

Vse to je tuje in v nasprotju z združništvom. Radi tega nas je odvedla Mednarodna združna zveza v Verdun, da vidimo posledice uničevanja in da se s podvojeno vnemo oklenemo združne ideje, kajti naloga združništva je, pripraviti pot za uspešno konstruktivno, ne pa razdiralno akcijo. Svetovni mir je bil vedno vodilna misel svetovnega združništva. Sleherni mednarodni združni kongres je ponavljal zahtevo po ohranitvi miru med narodi, ki bi naj bil ne le normalen pogoj kulturne eksistence, temveč poglavitno sredstvo za vzpostavitev bratstva med narodi in ekonomske združitve med njimi. Nujnost oboroževanja in možnost mednarodnih sporov bosta izginila, kakor hitro bo družabni in ekonomski red posameznih držav organiziran na združnih osnovah. Torej, napredek združništva je najzanesljivejše jamstvo za ohranitev svetovnega miru!

Izpred verdunskega spomenika, ki je v samem mestu in kjer je govoril ravnatelj Mednarodne zadružne šole g. Watkins, smo z avtobusi nadaljevali pot do največjega spomenika, ki je zgrajen v počastitev spomina ubitega milijona verdunskih borcev, v bližini bivše utrdbe Douaumont, po kateri je dobil tudi ime. Douaumontska okostnica je ogromen hram iz tesanega kamna, o katerem je ob otvoritvi dejal slavni francoski maršal Petain: „Preprost in resen kakor duša vojaka. Prostran in mogočen kot veličina trpljenja. Trajen in neminljiv kakor spomin na verdunske heroje.“

Sl. 1. Douaumontska okostnica.

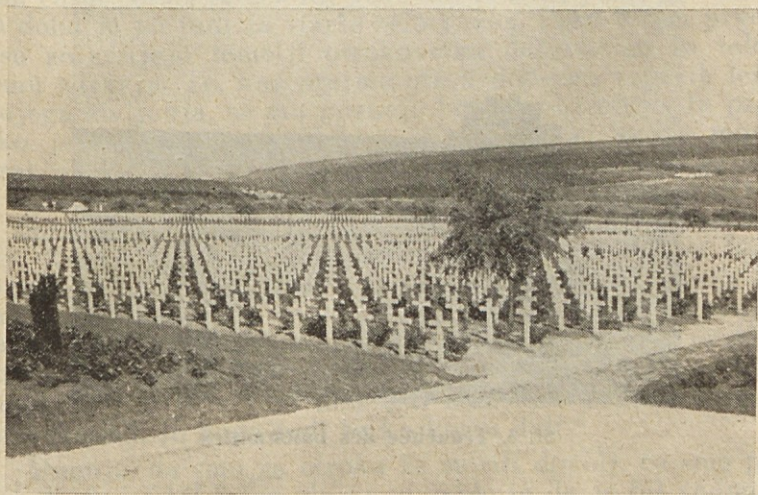
Naša slika (slika. 1) nam prikazuje veličanstvenost zgradbe, ki ima v stolpu svetilnik, ki simbolizira nesmrtnost junakov in opozarja javnost, da spomin na pokojnike ne bo nikdar ugasnil. Notranjščina hrama pa je podobna dolgemu hodniku, ki je razdeljen v 52 celic, kakor je bilo tudi verdunsko bojišče razdeljeno v 52 obrambnih sektorjev. V vsaki celici sta položeni dve rakvi s kostmi pokojnikov, nabranimi na dotičnem sektorju po končani vojni.

Pred okostnico pa je na prostranem polju zasajenih dvanajst tisoč belih križev, ki mogočno delujejo na opazovalca in ki tudi simbolično prikazujejo grobišče milijona žrtev verdunske bitke. (Sl. 2.)

Nepregledne so verdunske poljane smrti. Razen križev in spomenikov, ki s svojo impresivnostjo pritiskajo duha in vzbujajo neprijetna, ledena čustva groze in odvratnosti, ni videti ničesar. Toda Verdun ni prenehal biti aktualen s svetovno vojno. Tudi Verdun je vključen v Maginotovo obrambno linijo in je zopet največja francoska trdnjava z labirintom podzemeljskih hodnikov, utrd in rogov. Žadnje leto je bil lani dovoljen dostop v fort Douaumont, ki so ga v svetovni vojni že zavzeli Nemci in ga poglobili za eno

etažo. Letos pa bo tudi ta utrdba modernizirana in izročena vojaškimi namenom. Tako bodo obiskovalci Verduna pri-
krajšani v zadovoljevanju radovednosti. Toda poleg vlaž-
nih, temnih in zatohlih katakomb Douaumonta, raz katerih
stropovje že vise kapniki, bo ostalo v tem kraju še mnogo,
kar bo v obiskovalcih zatrla vsakršno misel ali željo po po-
novitvi dogodkov iz svetovne vojne in jih odvrnilo od vero-
vanja, da je vojna selekcija narodov in da oplemenjuje.

Dovolj je, ako se ohrani izviren spomenik, ki pred-
čuje vso grozoto vojnega ubijanja v najstrašnejši luči in
ki se nahaja v neposredni bližini douaumontskega fora. So
to zlokobne arkade „Tranchée des baionnettes“

Sl. 2. Grobišče pred okostnico.

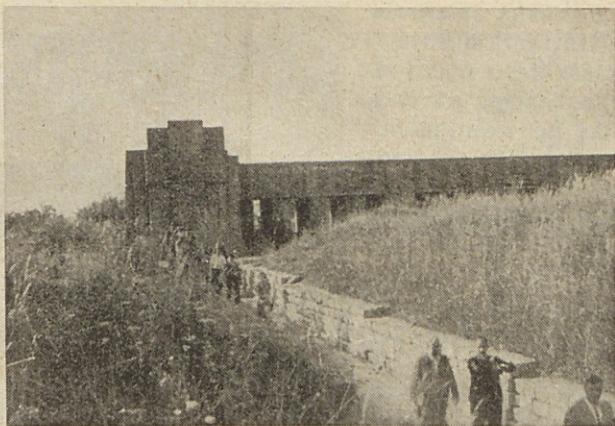
(rov bajonetov), ki bi jih moral videti sleherni zemljan, zla-
sti pa oni, ki pripravljajo novo klanje pod pretvezo, da
samo vojna razvija v narodu vse moči in oplemenjuje nje-
gove težnje, kakor je dejal Führer, ali pa, da pomeni vojna
za moža to, kar pomeni materinstvo za ženo, kakor je iz-
javil Duce. (Sl. 3.)

Toda „rov bajonetov“ razblini na mah in razkrinka fan-
tastičnost takih izjav, ki spričo tako grobe resničnosti, ka-
kor jo prikazuje omenjeni spomenik, postanejo neresne in
smešne. Vtis je grozen in opis slike, ki se nudi obiskovalcu
ne more pojasniti tega, kar človek preživlja ob pogledu na
ta navidezno neznatni odsek bivšega bojišča.

Zamislite si strelski jarek napolnjen z živimi sinovi,
očeti in brati. Njih pogledi so uprti smrti v obraz, misli pa

jim tavajo po domačem ognjišču. V duhu božajo svojo deco, poljubujejo nevesto, tolažijo ženo ali mater in se nadejajo... Trenotek kasneje — strašna eksplozija. Val črne prsti, ki jo je odtrgal od zemlje težak projektil, zasuje strelski jarek do roba in le bajoneti, nasajeni na puškah zakopanih vojakov, štrle še nezgibno iz zemlje in pričajo o strašni smrti. Bela žena je prekrila njih skupni grob, v njih domove pa so se naselili groza, gorje in obup.

Tako je bila živa pokopana četa francoskih vojakov, njih kosti so strohnele pod mogočnimi arkadami, dočim zarjaveli bajoneti obeležujejo nenavadne grobove, ki jih je

Sl. 3. Tranchée des baionnettes.

zapustila svetovna vojna. Ljudje se jih niso dotaknili, temveč so jih prekrili s kamenito streho in zavarovali z železno ograjo, da jih lahko vidi vsakdo in da ostanejo vsem v spominu.

Globok je bil vtis, ki ga je strašno grobišče napravilo na prisotne. Slehernemu je zastala beseda v grlu in ni bilo slišati komentarjev. Neenakomerno razvrščene jeklene konice so bile dovolj zgovorne, da so izzvale v vseh gnev in stud. Vsakdo je v duhu preživel strahote trenutkov umiranja v masi. Čuvstva strahu, odvratnosti, jeze in gnusa so se mešali v nas in ni ga bilo med nami, ki ne bi ponovil krika pokojnikov, ki se nemo razlega nad verdunskimi poljanami smrti:

„Jamais la guerre!“^(*)

* Nikdar več vojne!

Duševni razvoj otroka.

Prvi dve leti spadata k najvažnejši dobi otrokovega življenja. Nikdar pozneje se otrok ne nauči toliko in v takem času. Nauči se hoditi, govoriti, misliti, jesti, igrati itd. Ta doba je pa tudi za starše zelo važna. Prav v tem prvem času se snujejo temelji otrokovemu duševnemu in telesnemu zdravju. To, kar prejme otrok dobrega v prvih letih svojega življenja, se mu pozneje bogato obrestuje. In prav tako je s posledicami slabega življenja, ki ga je moral otrok okusiti v svoji najnežnejši dobi. V prvih letih se telo in duša otroka najhitreje razvijata, otrok je takrat za dobre in slabe strani vzgoje najbolj občutljiv, najbolj sprejemljiv. Kvarne posledice vsled ljubečega ravnanja ne bodo pozneje nikdar tako težke in globoke kakor iz prvih let otrokovega življenja. Iz otrok, ki ne sprejemajo od svojih staršev prave ljubezni, se razvijajo otroci, ki jim pravijo ljudje, da niso nič prijazni. Mrki in nezaupljivi so taki otroci, ki jim je v rani mladosti manjkalo sončne besede. Sami dorasli, jo bodo tudi težko komu dali.

Mnenje, da smo za otroka že storili dovolj, če smo poskrbeli, da ni bil lačen, da ga ni zeblo in da je bil vedno v čistem, je napačno. Telesce potrebuje svoje nege, duša pa svoje. Z otrokom je treba govoriti, mnogo, pravilno, mehko in ljubeče. Ko bo prišel otrokov čas, bo on sam govoril tako, kakor je slišal govoriti svoje starše. Otrokovo govorjenje je govorjenje staršev! Pri govorjenju z otrokom pa je treba paziti, da ne dihamo vanj. Otrok ni gluhi in bo slišal tudi nekoliko oddaljen oglas. Ne dihajte v otroka in ne poljublajte ga na ustnice!

Prva otroška leta so pa za starše še posebno zanimiva. Sleherni dan opazijo na otroku kaj novega. Kdor zna svojega otroka opazovati, ta bo doživljal z njim čudovite svetove. V glavnem se otrok razvija takole:

Prvi mesec: okus, vid in sluh.

Tretji mesec: se igra z ročicami.

Četrti mesec: dviguje glavico.

Šesti mesec: lahko sedi in dobi prvi zobček.

Osmi mesec: se kobaca, smeje in vzdihuje.

Deveti mesec: poskuša vstati.

Deseti mesec: poskuša hoditi.

Dvanajsti mesec: začne hoditi.

Osemnajsti mesec: začne teči in se igrati z žogo.

M.

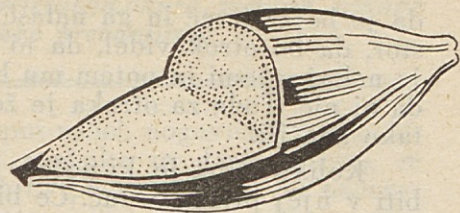
Ne strašite otrok!

Človek pozna dve vrsti strahu: prirojeni ali instinktivni in privzgojeni strah. Majhen otročiček se kakor črviček ali žival sploh instinktivno brani zlega. Otrokov edini strah je pred neprijetno donečimi glasovi, velikimi ropoti, pa tudi pred grdimi zmaličenimi obrazi in našemljenimi figurami sploh. To so stvari, ki se jih bo otrok bal, ne da bi ga z njimi strašili. Čim večji je otrok, tem več šuma in neprijetnih glasov prenese. Ko je starejši, tudi že razume, kaj je maska in kaj se skriva za čudno obleko.

Toda če bi otroci poznali samo te strahove, bi ne bilo vredno govoriti o njih. Toda otrok mora poznati še vse hujše stvari! S strahovi vzgajajo nekateri starši svoje otroke. Otrok se mora vedno nečesa bati. Če se ne boji jeznega očetovega obraza in njegove palice, se boji dimnikarja ali grdega moža, ki bo prišel in ga bo vzel seboj. V vsakem temnem kotu preži nanj bav bav, ki ga bo pograbil in požrl. Strah mestnih otrok sta dimnikar in stražnik. Otrok vidi v svoji fantaziji stražnika kot človeka, ki je sleherni trenotek pripravljen napraviti največja grozodejstva. Namesto da bi imel otrok v stražnika zaupanje, ker je njegov prijatelj in zaščitnik, mu ga starši ali uslužbenci predstavljajo kot njegovega največjega sovražnika. Povsod preži nanj, komaj čaka, da bo stopil v travico in da ga bo odpeljal na policijo. Vse življenje ohranijo taki otroci v sebi neko mržnjo do varnostnih organov.

Nič večjega spoštovanja ne uživa pri otrocih dimnikar. Če je dimnikar črn od saj, je črn in umazan od naših dimnikov, zakaj ga še potem postavljati v zasmeh in strah otrokom. Ker ima dimnikar črn obraz je tudi naravno, da se ga otrok boji. Toda ko otrok odraste, mu to lahko nazorno pokažemo, zakaj je črn njegov obraz. Ko se zvečer vrne domov, se umije in je spet tako lep in čist kakor njegov očka.

Kmetški starši strašijo otroke z bav bav, grdim možem in veliko živalijo, ki se bo priklatila iz gozda in ga požrla. Bav bav je za otroka takoj nekaj strašnega, česar niti doumeti ne more. Če je v sobi, veži ali zunaj tema, se ne upa prestopiti praga brez matere. Potem pa ga še dražijo,

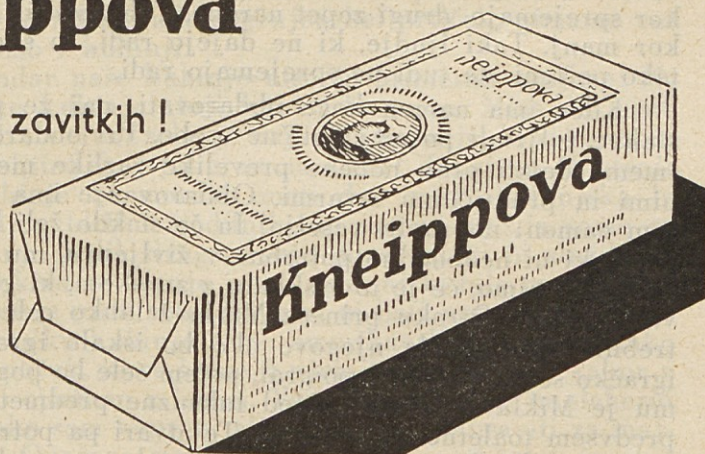

Med žganim ječmenom in sladno kavo je bistven razloček. Jedro navadno žganega ječmena (zgornja slika) ni izpremenjeno v slad, ampak je samo malo ožgana moka. Jedro Kneippove sladne kave je izpremenjeno v karameliziran sladni sladkor, ki hrani in krepi živce. Zato zahtevajte vselej Kneippovo!

Kneippova

samo
v takih-le zavitkih!

da je bojazljivec in ga nalašč potisnejo v kak temen prostor, da bo otrok videl, da ni nič. Najprvo ga strašijo, da je nekaj v temi in potem mu hočejo na isti način dokazati, da ni nič. Toda za otroka je že tema sama strah, ker so ga tako naučili.

Koliko otrok je, ki nočejo spati sami v sobi ali pa mora biti v njej prižgana luč. Če bi nikdar ne govorili, da je v temi strah, da je noč samo zato, ker je šlo tudi sonce spat in luna ni še dovolj velika, da bi razsvetlila celi svet, pa bi otrok brez ugovora lepo zaspal. V takih primerih je treba polagoma, tako da otrok niti ne opazi, svetlobo zmanjševati. Vsak feden manjši plamen ali manjšo žarnico in otrok se bo počasi navadil spet na temo.

Praviti otrokom pravljice o vražah, copernicah, pokopališčih in križpotih, kjer čakajo na človeka duhovi, tudi lahko napravi v otroških dušah škodo, ki je ne bo mogoče popraviti vse njegovo življenje. V poznih ponočnih urah ne bo šel nikdar ravnodušno mimo pokopališča.

Prav pa je, da svarimo in strašimo otroka pred nesrečami, ki ga lahko zadenejo če ni previden. Ne strahovi, temveč nesreče preže neprestano na otroke. Tu je treba otroke podučiti, kako se je treba pred njimi varovati.

L. M.

Kaj in kako poklanjamo darove.

Miklavž, božič, velika noč, god in rojstni dan so v letu dnevi, ob katerih nam je dana posebna prilika izraziti dejansko naša čustva ljubezni. Darove pa poklanjamo tudi iz dolžnosti ali pa iz navade. Nekateri ljudje raje dajejo kakor sprejemajo, drugi zopet narobe. Teh zadnjih bo vsekar manj. Taki ljudje, ki ne dajejo radi, so skoro vedno tako pošteni, da tudi ne sprejemajo radi.

Kdor ima namen koga obdarovati, naj že preje prisluhne želji ali potrebi dotične osebe. Pri obdarovanju ne smemo delati prav nobene prevelike razlike med luksuznimi in praktičnimi stvarmi. Obdarovanje ima vedno en sam namen: napraviti veselje! In če si kdo želi kako tako stvar, ki ni neobhodno potrebna v življenju, mu jo vsekar poklonimo, če je to v skladu z zneskom, ki ga nameravamo izdati. Otroku prinese Miklavž lahko cele kupe potrebnih stvari, toda njegovo oko bo iskalo igralko. In z igralko se bo najpreje poigral, potem šele bo pogledal, kaj mu je Miklavž prinesel. Med luksuzne predmete spadajo predvsem toaletne potrebščine. Te stvari pa potrebuje sleherna ženska, ki se nekoliko bolj zaveda sama sebe.

*»Kneippova sladna kava« je prijetnega okusa, redilna, zdrava
in izredno lahko prebavljiva.*

Nevtralni darovi: lepi žepni robci, nogavice, perilo, dobra kolinska voda, kravate, zaponke in druge stvari, se lahko darujejo slehernemu brez pomisleka. Če pa hočemo pokloniti blago za obleko, pleteno jopico ali čevlje, pa moramo že preje vedeti, če bo ustrezalo okusu obdarovanca. Vsekakor je treba poklanjati take stvari, ki se dajo zamenjati. To naj se vedno tudi pripomni pri nakupu in oddaji.

Miklavževi darovi se zavijajo v bel ali rdeč papir. Bel paket prevezemo z rdečim trakom, rdeč zavitek s srebrnim, božične zavitke v bel svilen ali božični papir. Če je darilo Miklavževo, naj čepi na vrhu zavitka majhen vražiček, če je božično, pujsek, če je novoletno, dimnikarček in če je velikonočni, mali piščanček ali zajček, Godovna in rojstna darila naj spremljajo rože.

L. M.

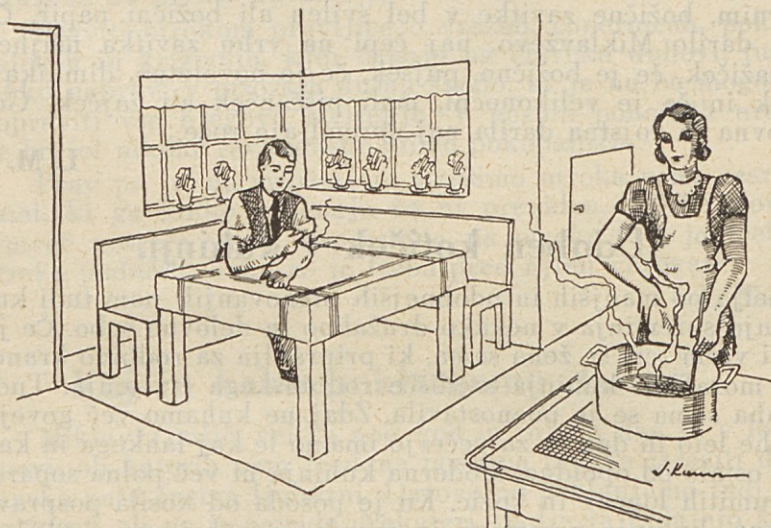
Udoben kotic v kuhinji.

Želja po manjših in udobnejših stanovanjih nam tudi kuhinjo spreminja v nekako družabno in delovno sobo. Če je pri vsem tem še žena sama, ki pripravlja za rodbino hrano, ji mora biti kuhinja središče rodbinskega življenja. Tudi kuha sama se je poenostavila. Zdaj ne kuhamo več goveje juhe leto in dan in za večerjo imamo le kaj lahkega in kar je ostalo od opoldne. Moderna kuhinja ni več polna sopare, neumitih loncev in kozic. Ko je posoda od kosila pospravljena, kuhinja pometena in morda še pobrisana z vlažno krpo in je čez štedilnik pogrnen bel prtček, nimamo več vtisa, da smo v kuhinji.

In vendar naše kuhinje niso še primerno urejene! Na sredi vsake kuhinje stoji kuhinjska miza. Miza na sredi kuhinje ali na sredi sobe je največje napotje, ki si ga more človek misliti. Zakaj pa prav na sredi? Zakaj ne ob steni? Vsaka kuhinja bi morala imeti dve mizi: kuhinjska bi morala biti v bližini štedilnika in naj bi služila samo za pripravljanje jedil, druga, lepša miza pa, ki bi služila za obede, otrokom za učenje i. t. d., pa naj bi bila postavljena z ozkim delom proti steni, kjer se ni bati prepiha. V takem varnem kotičku kuhinje si po ameriškem vzorcu lahko uredimo kotic, ki se bomo v njem lahko počutili kakor v sobi. Steno opazimo z lesom. Vsak les je dober in sleherni mož to lahko sam napravi ali pa si pusti napraviti za majhen denar. Opažena stena je bolj topla za občutek in oko.

Vogalno potem postavimo dve klopici. Če je kuhinja dovolj svetla in prostorna, lahko postavimo med štedilnikom in tem kotičkom nizko steno, tako dolgo, da zakrije od ene strani mizo in klopici.

Če si pa v kuhinji ne moremo privoščiti takega kotička, potem bi se pa morda le našel prostor, kamor postavimo udoben klop z naslonjačem, divan ali vsaj pleten stol-naslonjač. Pač nekaj udobnega, kar bo v mrzlih zimskih dneh, ko je kuhinja najbolj razgret prostor v stanovanju, potreboval „družinski gospod in gospodar“ za odpočitek, kadar prihaja truden in premrzel domov iz službe, ali pa ženi sami, ko se poslednjič trudna odpočije po opravljenem delu.

Toda tam, kjer so stanovanja dovolj velika in so na razpolago sredstva, da lahko razkurimo če ne vseh, pa vsaj eno sobo, je vsekakor bolje, da v sobi jemo in da se tam otroci učijo in odraslejši počivajo. Posebno v vročih dneh naj obedujemo v sobah. Mož, ki prihaja opoldne domov ves razgret, spoten in zmučen od dela in skrbi, ki mu jih nalaga njegova služba, bo v hladni, lepo pospravljeni sobi použil svojo hrano z večjim tekom kakor v kuhinji.

Veliko je ljudi, ki imajo lepa stanovanja in sredstva, da jih lahko vzdržujejo v udobnem stanju, pa jih ne uporabljajo, temveč se raje drenjajo v kuhinji. V takih stanovanjih diši kakor v muzejih. Skrupolozno je vse čisto, tako čisto, da je škoda stanovanje uporabljati, toda vse je mrzlo in pusto. Mrzlo z hišno gospodinjo vred, ki cel dan s cunjо v rokah hiti okrog!

L. M.

Beljak v gospodinjstvu in zdravstvu.

Kadar zavezujemo kozarce od marmelade, jellyja in drugega vkuhanega sadja, namažemo papir z beljakom, položimo čez odprtino in kot po navadi trdo zavežemo. Beljak se stekla prime in prepreči dohod zraka.

*

Kadar strgamo boljšo obleko in smo v skrbeh, kako zakrpati, da se ne bo poznalo: Obleko obrnemo narobe, namažemo strgani del z beljakom, položimo nanj krpico istega blaga in polikamo čez z vročim likalnikom. Po navadi zabriše tako popravilo vsako sled pretrganih niti.

*

Razbito lončeno posodo ali odkrušene lončene peči popravimo, če namažemo razbita mesta z mešanico, ki smo jo napravili iz beljaka in moke. Čim močnejša je vročina, tem trdnejša bo zmes.

*

Razbito porcelanasto posodo popravimo, če zmešamo prah stolčenih morskih školjk z beljakom in namažemo ubita mesta, jih združimo z odbitimi koščki, povežemo in počakamo, da se posuše.

*

Če je gorčični obliž pomešan z beljakom, se nam ni treba bati, da se bo koža pod njim vnela, kar se drugače tako rado zgodi.

*

Če položimo preko bolečega tura tanko belo kožico, s katero je podloženo jajce, bolečino zelo olajšamo.

*

Če popijemo pri hripavosti vsako uro žlico beljaka, pomešanega z limonovim sokom in sladkorjem, hripavost močno omilimo.

*

Če stepemo beljak, žlico sladkorja, ščepec jedilne sode in par zrn soli, dobimo dobro kremo, ki se posebno s tekom užije s kuhanim sadjem.

Gospodinje, zahtevajte pri Vašem trgovcu izrecno

Jarčeva sladna kava.

A. Jarc, Maribor-Košaki.

Korist krompirja in čebule.

Če uteremo v usnjene čevlje, ki jih nameravamo po-barvati, prerezan krompir, bomo z barvanjem gotovo dose-gli prav dober uspeh.

*

Če želimo odstraniti iz sobe duh po sveži barvi, posta-vimo na mizo ali na drug primeren prostor zrezano čebulo.

*

Če je jed preveč osoljena, skuhamo v njej surov krom-pir, ki bo vsrkal vase odvišno sol.

*

Če uteremo v ozeblino vsak večer čebulni sok, bo otekline kmalu popustila.

Sadje in surova zelenjava čisti zobe.

Za čistoto svojih zob bi moral človek tako skrbeti, ka-kor skrbi za čistost svojega obraza in svoje sklede! Koliko je ljudi, ne samo nevednih, temveč tudi šolanih, ki kažejo vrste neumitih, nenegovanih zob! Z lahkoto človek ugotovi, kaj so jedli opoldne ali zvečer. Neumito zobovje ni samo nezdravo za dotičnega človeka, temveč tudi skrajno nepri-jetno za tistega, ki mora take zobe gledati.

Iz ostankov hrane med zobmi in na zobeh tvorijo večno pričujoče bakterije v ustih kislino, ki razjeda zobe. Med zobmi in v zarezah je največ ostankov hrane, ki se skisa in je zato tam tudi največ gnitja.

V premožnejših nemških hišah so imeli še pred vojno navado, servirati po končanem kosilu toplo vodo za izpi-ranje ust. Servirali so jo v temnomodrih čašah, postavlje-nih v prav tako temnomodre globoke skodelice „Mund-schallen“. Po končanem kosilu si je vsak izpral s par po-žirki usta in pljunil v skodelico. Čeprav se je to izpiranje vršilo skrajno obzirno, je nam to vendar neumljivo in bi si mi te navade ne mogli nikdar prisvojiti. Izpiranje ust po kosilu je bilo resda pravilno, toda vršiti bi se ne bilo smelo pri mizi.

Sveže, nekoliko kislikasto jabolko, oranža in drugo ci-tronasto sadje opravijo to delo prav tako dobro, kakor iz-piranje z vodo. Tudi surov korenček, sladka surova repca ali rumena koleraba zobe zelo lepo očistijo. Kadar se člo-

vek zjutraj s slabim okusom v ustih zbudi, naj poje eno jabolko in bolje mu bo. Preden ležemo v posteljo, jabolka pomirijo živce in osvežijo že umite zobe. Sadje in zelenjavo je treba zlasti dajati otrokom, pri katerih je čiščenje zob otežkočeno.

Terpentinove skrivnosti.

Zoper molje je terpentin mnogo boljši kakor kafra. Košček platna, namočenega v terpentinu, obesimo vsak mesec za par dni v omaro in videli bomo, da ne bo v naših omarah nikdar nobenega molja. Naši dragoceni krzneni plašči bodo tudi čez poletje ostali nepoškodovani!

*

Črne svilene nogavice bodo obdržale lepo barvo, če jih namočimo v topli vodi, kateri smo dodali nekoliko terpentina.

*

Če damo par kapljic terpentina v vodo, v kateri bomo izplakovali porcelan in steklo, ga bomo hitreje in lepše obrisali.

*

Za revmatizem in trganje napravimo iz terpentina sledeče mazilo: zdravilnega terpentina in kafrnega olja, vsakega po 50 g in 100 g olivnega olja dobro zmešamo. Bolni ud masiramo po topli kopeli. Lahko pa kopljemo v topli vodi tudi samo prizadeti ud. Po kopeli mazilo hitro utremo v kožo, zavijemo v bombažasto volno in gremo v posteljo. K bolnemu udu naslonimo tudi steklenico s toplo vodo.

L. M.

Odločilnega pomena

za vrednost kake juhine zabele je njena vsebina začimbnih snovi in njena finoča. Za najbogatejšo in najfinejšo med vsemi označujejo avtoritete soglasno

ki jo zato razumna in varčna gospodinja izključno uporablja. Zahtevajte vsled tega vselej in izrecno Maggi-jevo zabelo ter pazite točno na to, da Vašo stekleničico napolnijo iz velike Maggi-jeve originalne steklenice z rumeno-rdečo etiketo, na kateri se nahaja ime

MAGGI-jevo
zabelo

M A G G I

Sreča in uspeh v življenju.

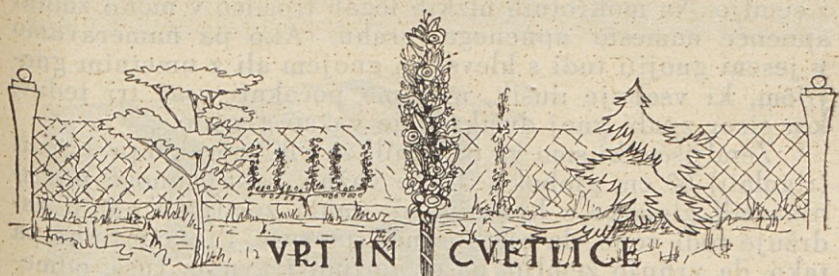
Sreče in uspeha v življenju si želimo vsi, še bolj pa želimo oboje svojim otrokom. Ni ga skoraj dneva, da se ne bi skrbni reditelj vprašal: „Kaj naj storim, da obvarujem deco v teh težkih časih pred udarci in jim vsaj deloma zagotovim srečno življenje?“

Moderna znanost, ki je našla odgovor že na marsikatero vprašanje, odgovarja: „Srečo, življensko radost in uspeh more doseči samo popolnoma zdrav človek.“ Takoj na to pa pristavlja: „Popolnoma zdrav, v telesnem in duševnem oziru normalno razvit pa je samo tisti, ki ga je mati pravilno in dobro hranila v prvih letih življenja.“

K a k o n a j h r a n i m o d o j e n č k a ? V prvih mesecih je materino mleko nenadomestljiva hrana in je, posebno prvih 6 do 8 tednov, vsak dodatek odveč. Ko pa se otrok od dne do dne bolj razvija, se je treba ozreti po pomočniku, ki bo skrbel, da se razvoj ogrodja pospeši. Pri nas se ponuja v ta namen razne otroške moke in druge podobne tovarniške mešanice. Šele v zadnjem času pa se je pojavil v naših prodajalnah „Žikin specialni sterilizirani zdrob za dojenčke in bolnike“, ki ima v sebi vse, kar potrebuje dojenček: dovolj hranila za ogrodje in potrebne vitamine. Poleg tega je izredno lahko prebavljiv in tako fino zmlet, da ga že 6 tedenski dojenček pije iz steklenice in z največjo lahkoto prebavi. Ta specialni zdrob je steriliziran, torej absolutno higieničen.

Ko otrok nekoliko doraste, naj dobi mešano hrano: sočivje, sadje, močnate jedi in od časa do časa tudi malo mesa. Za zajtrk pa tudi za malico bo pil žitno kavo. Za otroke v tej dobi je zelo primerna ržena žitna kava Žika. Vsebuje veliko količino rženega slada, ki zelo blagodejno vpliva na živčevje in prebavne organe.

Tako boste s pravilno prehrano največ storili za svoje otroke. Saj jim v tej kritični dobi ne morete zapustiti ničesar bolj sigurnega, kakor je zdrav duh v zdravem telesu.

Naš zelenjadni vrt.

Josip Štrekelj.

Na nobenem zemljišču nima gospodinja toliko zaposlenosti kakor na vrtu. Tu mora večkrat sejati, presajati, zalivati, okopavati in dnevno nabirati to ali ono povrtnino. Vrt zalaga gospodinjstvo z malo izjemo z vsemi prikuhami, dišavnimi in celo z zdravilnimi rastlinami. Za olepšavo se ji ponujajo tudi cvetlice. Ali za uspešno in stalno pridelovanje povrtnine je treba mnogo pogojev. O teh bom v naslednjem na kratko govoril.

Lega vrta.

Povrtnina uspeva na sončni, zračni legi, ki ni zaprta, oziroma zasenčena na južni strani. Proti severnemu in severovzhodnemu vetru je najboljše zavetje zid na tej strani. Nekaj odškodnine dobimo za zid, če ga obsadimo s špalirnimi hruškami. Ako je zemljišče viseče, ga preuredimo na paštne (terase), ki jih podzidamo s kamenjem ali pa utrdimo s travnato rušo.

Zemlja.

Najboljša zemlja je peščeno-ilovnata, ki je rahla, lahka za obdelovanje in tudi zadržuje primerno vlago. Izboljšamo pa vsako zemljo z dovozom druge zemlje. Koder je težka glina, napeljemo pesek, lapor, cestni prah in cestno blato ali tudi droben premogov pepel. Preveč peščeni pa primešamo glino in ilovico. K izboljšanju zemlje izdatno pripomore sprstenina (humus), ki nastane iz gnoja, segnitih rastlinskih delov in rastlin (zato je črna). Sprstenina privlači toploto, dela zemljo rodovitnejšo in zadržuje vlago. Brez nje ni življenja v zemlji. Zemljo zelo izboljšamo tudi z dodatkom apna. V prah razpadlo živo apno trosimo v jeseni na suha tla po 30 do 40 kg na ar (100 m²), ki ga nemudoma plitvo podkopljemo ali podgrabimo, da se pomeša

z zemljo. Na mokrotnih nizkih legah trosimo v moko zmleti apnenec namesto apnenega prahu. Ako pa nameravamo v jeseni gnojiti tudi s hlevskim gnojem ali z umetnim gnojilom, ki vsebuje dušik, moramo počakati vsaj tri tedne, ker sicer zgubi gnoj dušik, ki je važno gnojilo.

Zemljišče, ki smo ga namenili za vrt, moramo prekopati (rigolati) 60 cm globoko. To je važno, zakaj mnoga povrtnina sili globoko s koreninami; rahla zemlja v nižini zadržuje tudi vodo, da rastline ne trpe suše. Prekopavamo pa tako, da vrhnjo zemljo, pa če je tudi travnata ruša, odmetavamo na vrh. Spodnja plast zemlje je nerodovitna, mrtva. Najboljši čas za rigolanje je jesen, da zimski mraz zdrobi zemljo. Poravnamo pa spomladi. Ob rigolanju ne gnojimo.

Razdelitev vrta.

Po poravnanju razdelimo vrt s potrebnimi potmi na table, te pa na gredice. Poti naj bodo vzbočene in v isti višini kakor je površje zemljišča. Take so suhe in tudi ob deževnem vremenu dostopne. Gredice pa umerimo od severa proti jugu, da visokorastoča povrtnina ne obsenčuje druge zraven nje. V skrajnem kotu določimo prostor za kompost, ki je izvrsten gnoj. Tja znašamo plevel, kuhinjske odpadke, pomije, listje, cestno blato itd., ne pa lesnega pepela in saj, ki bi tu zgubila gnojilno vrednost. S tema gnojimo povrtnini spomladi, zlasti korenstvu. Kompostni kup med letom večkrat prevrženo, da prej sprsteni. Kjer je najlažje zbirališče za vodo, napravimo vodni bazen, na zavetnem delu pa toplo gredo, ki služi spomladi za vzgajanje sadik, poleti za pomnoževanje s potaknjenci in za vlaganje presajenih cvetlic v loncih, da se raje primejo, pa tudi za setev in vzgojo sadik bolj pozne povrtnine, pozimi pa za vzimljenje povrtnine. Ako se odločimo za nasad tudi sadnih dreves, spadajo na vrt samo pritlikavci. Te pa sadimo najbolje na poseben del, da ne obsenčujejo drugih kultur.

Lopatenje in gnojenje.

Za prekopavanje je najboljše orodje lopata, ki naj bo 30 cm dolga. Pri tem zajemljemo največ toliko zemlje, kolikor je lopata široka. Če obenem gnojimo, polagamo gnoj v jarku poševno, blizu površja, nikar pa ne na dno. Čim bliže je gnoj površju, tem prej se razkroji in nudi mladim sadikam, ki imajo še kratke korenine, hrano, ki je v tem stanju najbolj potrebujejo. Najizdatnejše kopanje in gnojenje je v jeseni, ko pustimo zemljišče neporavnano in obsejano ali posadimo sadike. Gnojimo pa s hlevskim gnojem, s kompostom ali pa tudi z umetnimi gnojili, ako je v zemlji dovolj sprstenine.

Seme in setev.

Ako pridelujemo seme doma, ne smemo gojiti sorodnih vrst povrtnine v manjši razdalji od 200 m, sicer se križajo. Najboljše seme je prvo dozorelo. Pri stročnicah, bučnicah, papriki, jajčevcu in paradižnikih odberemo za seme na najrodovitnejših rastlinah prvo dozorele plode. Za seme odbrane rastline kapusnic in druge dvoletne povrtnine, ki bi zunaj pozeble, prisujemo v kleti, spomladi jih pa posadimo v dobro pripravljeno zemljo. Kapusnice rode najboljše seme iz glavnega odganjka, ki zraste iz glave, zato ne sadimo samo kocenov. Seme obdrži kaljivost od 3 do 8 let, kakršna je že vrsta. Seme bučnic je celo boljše večletno kakor enoletno. Seme posušimo na zračnem prostoru v senci, ga očistimo in spravimo v zavitke, na katerih zapišemo sorto in letnico pridelka in ga hranimo na suhem.

Razen fižola preklarja, ki ga sejemo po 5 do 7 zrn v grmiče, sejemo vso drugo povrtnino v plitve jarke na vrstice, pa le tako, da je seme tri- do štirikrat tako globoko v zemlji kakor je samo debelo. Tako setev lažje okopavamo, čistimo plevela in pridelek je večji. Tudi prihranimo na množini semena. Posejano gredico nekoliko potlačimo z lopato ali primerno desko.

Nekatere rastline kale pri manjši toplini, n. pr. solata, kapusnice, grah, druge pa le pri večji n. pr. fižol in bučnice. Sejemo vsled tega posamezno povrtnino takrat, ko je zanjo zemlja dovolj ogreta, sicer seme strohni. Za zgodnji pridelek povrtnine sejemo spomladi zgodnje sorte, pozneje pa pozne.

Presajanje.

Za presajanje so dobre samo krepke zastavne sadike, nikakor pa ne slabotne in pretegnene. Te varno izkopljemo (ne pulimo), da se nežne koreninice, ki so najvažnejše, ne potrgajo. Da se ne posuše, jih sproti polagamo v vodo ali v mešanico kravjeka in vode. Krajšanje korenin in listov je škodljivo. Presajamo pa sadike s primerno debelim klinom največ tako globoko, da so v zemlji do kaličnic. Edino por presajamo globokeje. Nežnejšo povrtnino, kakor so paradižniki, paprika, jajčvec, karfijole treba pred presajanjem na stalno mesto pikirati. Najugodnejši čas za presajanje so oblačni dnevi ali proti večeru. Čim smo sadike posadili, jih zalijemo posamezno na cev. Spomladi zalivamo zjutraj, poleti pa zvečer; ob hudi vročini pa zjutraj in zvečer tri do pet dni. Na to jih okopljemo in porahljamo nastalo zemeljsko skorjo. To ponavljamo tudi, kadar nastane po velikih nalivih, zakaj zemeljska skorja pospešuje sušenje zemlje in zapira dostop zraka h koreninam. S tem zatremo istočasno tudi plevel.

Rast pospešimo, ako zalijemo povrtnino v mladosti, oziroma presajeno, ko začne rasti, z gnojnico ali po dežju ali vsaj, kadar je zemlja mokra. Nikdar pa se tega gnojenja ne smemo posluževati, kadar je zelenjad že blizu dorastla. Iz zdravstvenih ozirov je bolje, da se poslužujemo umetnih gnojil, n. pr. tri do štiri kg kalijeve soli in 1 kg sečnine (dušikove soli) na en ar (100 m²). Večja množina sečnine škoduje.

Celoletna zelenjava.

Vobče nahajamo po vrtovih v poznem pomladanskem času povrtnino v izobilju, poleti in v jeseni je pa že pomanjkanje nekatere. Tisto povrtnino, ki zgodaj dorašča, kakor so solata in kolerabe, moramo sejati v presledkih 14 dni po potrebi na mali prostor za vzgojo sadik do konca julija. Mesec dni po setvi že lahko presajamo na izpraznjene gredice. Zgodnje sorte kapusa, ohrovta in karfijole sejemo v toplo gredo v začetku februarja, pozne pa aprila. Kodravo zelje za porabo pozimi sejemo šele junija. Endivijo za jesen sejemo od začetka do konca junija, za vzmljenje pa julija. Preveč dorastla listnata povrtnina ne traja pozimi. Tudi peso sejemo v presledkih, da je na razpolago mlada, ki je sočnejša. Fižol in grah sejemo v presledkih od pomladi do konca junija, mesečno redkvico pa vsake dva do tri tedne do konca avgusta. Za zimo in pomlad sejemo spinačo, motovilec in zimsko solato med 15. avgustom in 15. septembrom. Spomladi sejemo zopet spinačo, za poletno porabo pa volimo novozelansko spinačo, ki daje pridelek nepretrgoma do mraza.

Vzmljenje povrtnine.

Listnato povrtnino, ki ni še dovršila rasti, spravljamo za porabo pozimi v kleti, v prazne grede pod okna ali pa v dobro zaprte koje, ki jih naredimo ob južnih stenah. Gnilo listje odstranimo ter jo prisujemo v vrstah drugo ob drugi v pesek ali v peščeno zemljo tako, da se med seboj ne dotika in da so prisute le korenine, ne pa listje. Zalijemo na cev le toliko, da je zemlja primerno vlažna, ne smemo pa pri tem močiti zunanjih delov povrtnine. Ob dneh, ko ne zmrzuje, začnimo z odpiranjem oken. Prevelika moča in pomanjkljivo zračenje povzroča gnilobo. Dorasle zeljnate glave položimo za porabo pozimi v zračen prostor na police, ali pa v zasipnice s koceni navzgor. Korenstvo spravimo na kupe v kleti ali pa v zasipnice na prostem. Kolikor je vzmljene povrtnine zunaj pod okni ali v kojah, pokrijemo, da ne moreta vhajati deževnica in snežnica noter. Ob

»Kneippova sladna kava« pomaga varčevati — ker se za kavo, ki je prirejena iz »Kneippa« potrebuje polovico manj sladkorja kot sicer.

večjem mrazu še odenemo zalogo ob straneh z gnojem, zgoraj pa s štorjami in deskami, da ne pozebe. Najprikladnejša toplota za vzimljeno povrtnino je 3 do 5° C. Gnilo listje in nagnite rastline redno odstranjujemo, da se ne okužijo druge zdrave.

Bolezni povrtnine.

Razen različnih živalskih škodljivcev, napadajo povrtnino mnoge glivične bolezni, ki kvarno vplivajo na množino in kakovost pridelka. Fižol boleha na ožigu, da predčasno odpadajo listi in tudi srtoki dobe temnorjave pege, da niso za porabo. Zéleno in petršilj tudi pali glivična bolezen. Bučnice izumirajo predčasno zaradi sive pegavosti. Sploh ni nobene povrtnine, ki bi bila prosta bolezni.

Da se teh ubranimo, se priporoča: 1. kolobarenje, t. j. gojiti posamezne vrste povrtnine vsako leto na drugem kraju. 2. Setev semena samo od zdravih maternih rastlin. 3. Razkuževanje semena, ker bolezen prihaja v zemljo s semenom in od tod na rastlino.

Razkužimo pa seme, ako dodamo na 1 l vode 2 do 2½ grama (eno noževko konico) ceretana ali uspuluna ter namakamo noter seme četrta do pol ure. Najenostavneje izvršimo to ako nasujemo seme v vrečice iz redke tkanine (gaze) in položimo v tekočino. Preostalo tekočino z uspehom rabimo še nadalje za razkuževanje drugega semena, če ga imamo v zalogi. Malenkostne množine semena razkužujemo tudi na suh način, da vzamemo 2 g ceretana na 1 kg semena. Oboje stresemo v prozorno steklenico iz belega stekla in tresemo toliko časa, da je vse seme prevlečeno s tem razkuževalnim sredstvom. Po prvem ali drugem načinu razkužujemo tudi seme žita in druge poljščine.

Primarij dr. Fr. Derganc:

Borba med ljudsko in šolsko medicino.

I.

(Domače in šolske zdravilne instance. Priprava ljudskega zdravitelja in šolanega zdravnika. Razvoj zdravniškega stanu in zdravilnih šol. Od kod je dobival stari vrač čudodelne moči?)

Kaj je ljudska in kaj šolska medicina? Razliko razvidimo na mah, če se samo spomnimo, kaj se v hiši dogaja, kadar nam kdo zbolí. Najprej se zbero okoli bolnika stara mati ali teta in starejše sosede ter začno ugibati, kakšna bolezen se pripravlja in katero domače zdravilo bi bilo primerno? Kjer se domače ženice ne morejo zediniti, pokličejo na pomoč „babico“ ali „konjederko“, ali pa celo kakšnega slavnega zdravitelja (mazača), ki skrivaj za hrbtom šolanih zdravnikov preži na bolnike in zaslužek. Če pa vse tri domače zdravilne oblasti (stare ženice, babica in konjederka, mazač) ničesar ne opravijo in se bolniku vse na huje in huje obrača, potem šele pokličejo svojci četrto oblast, šolanega zdravnika, doktorja. Kadar pa se težka bolezen obotavlja in grozi nevarna komplikacija, se začne tudi doktor bati za bolnika in svoj ugled ter hitro prevale vso odgovornost na peto in zadnjo zdravilno oblast, na specialista. Takoj pravilno razsodimo, da spadajo prve tri zdravilne instance v ljudsko medicino, a zadnji dve, doktor in specialist v šolsko medicino. Ljudska medicina zdravi brez vsakega šolanja in zgolj po prirodnem občutku in izkustvu ali instinktu, kakor se lečijo tudi divjaki in živali. V šolski medicini pa se mora zdravnik učiti in pripravljati za svoj poklic vsaj 20 let: 4 leta osnovne šole, 8 let gimnazije, 5 let univerze in najmanj 3 leta špitalske prakse.

Pravzaprav tudi ljudska medicina ne zdravi samo po osebnem trenutnem občutku in instinktu, marveč ima za seboj večstoletno „prirodno šolo“ ljudskega izročila (tradicije), ima bogato zapuščino ali dediščino ljudskega izku-

stva, ki se skozi stoletja deduje in prenaša od roda do roda. Sicer pa sta pognali obe veji zdravilstva iz istega ljudskega debela. V začetku je bila tudi šolska medicina vsa ljudska: posebno nadarjeni in vidoviti ljudski zdravitelji, takozvani vrači, so svoje delo in premišljevanje posvetili samo zdravilstvu, vse življenje so si prizadevali, napredovati v spoznavanju in zdravljenju bolezni. Svoje izkustvo in znanje so zapuščali sinom in drugim učencem, tako da se je tekom stoletij razvilo več zdravilnih smeri. One na kmetih med neizobraženim ljudstvom in zadovoljne s prvotno ljudsko medicino so obtičale na nizki stopnji razvoja, druge po mestih pa so si ustanovile učene šole. Tako je kmalu nastopilo nasprotje med neučenimi ljudskimi vrači in šolanimi zdravniki. Borba je bila odločna in trda, ker je obema šlo v prvi vrsti za vsakdanji kruh in zaslužek. Borba za vsakdanji kruh pa je bila vedno brezobzirna in ostra kakor danes.

Zgodaj so ljudski vrači zavzeli med ljudstvom odlično in vplivno mesto. Saj je vendar zdravje prvo človeško bogastvo, kar so prav posebno čutili preprosti ljudje v prvih časih brez vsake izobrazbe, brez državne in higienske organizacije. Dajali so zato bogate nagrade uspešnim vračem. Kar pa je njihovo moč in oblast posebno dvigalo in poviševalo, to pa je izviralo iz drugega, vse mogočnejšega vrelca, iz takozvanega metafizičnega nagona človeške duše. To pa je važno poglavje zase. Da spoznamo nasprotje med ljudsko in šolsko medicino do zadnje korenine, moramo poseči nazaj v preteklost in globino lastne duše. Najprej se lotimo tistega, kar nam je najbližje in kar doživljamo vsak dan sami na sebi.

II.

(Odkritje novega, nevidnega sveta. Potreba nove navade opazovanja. Prepričevalen dokaz podzvesti iz našega videnja. Počasen razvoj spoznavne sposobnosti. Sugestija, hipnoza, spiritizem: vse samo dejavnost podzavestne duše.)

Metafizika je tuja beseda in znanost o tistem nevidnem svetu, ki se skriva za (meta) fiziko vidnih stvari. Zraka ne vidimo, a njegovo razdorno silo začutimo, kadar se razgiblje v obliki viharja, odnaša hišam streho, lomi in ruje drevje in na morju premetava težke ladje, kakor orehove lupine. Še silnejša nevidna stvar je eter, ki prenaša elektromagnetične valove v naše radijske zvočnike in povzroča v nevihti blisk, strelo in grom. Naše telo je zgrajeno iz neskončno malih, prostemu očesu nevidnih celic, bolezni povzročajo nevidne bakterije. Najmanjši, nevidni delci (atomi) trdih, tekočih in plinastih teles sestoje iz še manjših nevidnih drobcev, iz protonov in elektronov. Tako živimo

pravzaprav sredi nevidnega, metafizičnega sveta. Ne vidimo ga ali se ga ne zavedamo, ali pa je naša pozornost zanj tako otopela, da ga sploh več ne opaža. Nevidni, metafizični svet tvori večino našega sveta in naš vidni svet je podoben malemu otočku sredi neskončnega metafizičnega morja. Torej vse drugače, nego smo bili doslej navajeni misliti! Potrebno bo kar presedlati na drugo navado in se bolj zanimati za naš nevidni, metafizični svet. Obrniti moramo svojo pozornost narobe, v nasprotno smer, iz vidnega, zavestnega sveta v nevidni, nečutni, podzavestni svet.

Nevidnega, metafizičnega sveta sicer ne vidimo, a ga močno čutimo, kakor čutimo v telesu nevidna čuvstva (strah, jezo, ljubezen). Tistemu delu svoje duše, ki samo ve, kakor slepec, ali ne vidi, ne zaznava in razlikuje, pravimo *podzavest*. Deluje torej v marsičem kakor neka nevidna, metafizična sposobnost naše duše. Zavest pa je tista sposobnost, ki čuti in spoznava z vidnimi deli telesa (oči, ušesa, nos, jezik, koža). Vse delovanje telesa oživlja nevidna duša, ki pa ne čuti vsega, kar se godi v telesu, na pr. ne čuti utripanja srca, dihanja pljuč, prebavnega gibanja želodca in črevesja, izločevanja žolča iz jeter in mokrače (urine) iz ledvic itd. Posebno prepričevalen dokaz podzvesti — da jo sploh uvidimo, je merilo naše razumnosti — doživljamo vsak trenutek v svojem videnju, ki se dogaja tako-le: zenica očesa se zoži ali razširi, leča se v očesu stisne ali zadebeli, na mrežnici nastane narobe stoječa, pomanjšana podoba zunanjega predmeta. Iz mrežnice se razpršijo dražila v možganska središča, nazadnje v možgansko skorjo zaglavja. Nato se slika mrežnice spet obrne pokoncu, poveča in projicira na tisto mesto prostora, od koder vpadajo svetlobni žarki. Iste podobe se obnavljajo v sanjah brez prisotnosti zunanjih predmetov. Dolga vrsta dogodkov, a katere izmed njih doživlja naša duša zavestno? Nič drugega nego končno zaznavo zunanje, prostorne podobe. Vse drugo je opravila duša nevidno, nečuteno ali podzavestno. Sedaj razumemo, da se odigrava večina duševnega življenja v skrivnostni (magični in mistični) podzvesti. Naša zavest je le majhen izrezek iz ogromnega obsega podzvesti.

Zdi se, kakor bi se duša v glavnem udeleževala v nekem avtomatičnem, spečem stanju, v katerem tudi sanja tiste žive, strašne ali prijetne sanje. Takoj pa se prebudi in zave, začuti ono nečutno, nevidno in podzavestno gibanje, ako telesni del oboli z bolečinami. Doslej se nismo učili razlikovati obeh duševnih položajev zavesti in podzvesti, dasi človeštvo že tisočletja doživlja oboje. Samo nov dokaz, kako počasi se prebuja in razvija naša zavestna razvidevnost, sposobnost zaznavanja in razlikovanja.

V celem, naravnost usodnem obsegu pa nam je pokazala čudovito moč podzvesti moderna znanost z odkritjem, da izvršuje naša podzavestna duša tudi vse tiste skrivnostne pojave, ki smo jih občudovali v predstavah različnih čarovnikov — telepatov in jih znanstveno označujemo s skupnim imenom sugestija (avtosugestija) in hipnoza (avtohipnoza). Speča, podzavestna duša se udeležuje tudi v sejah spiritistov (okultistov), ki kličejo „duha“ z onega sveta in uganjajo z njim vsemogoče in nemogoče vragolije. Podzavestna duša proizvaja tudi vse zagonetne simptome (znake) v živčnih boleznih, na pr. krvavo potenje pri histeriji. Dobro si moramo torej zapomniti, da vodi podzavestna duša: 1. vse tisto dogajanje telesa, ki ga zavestno ne čutimo; 2. vse tiste doživljaje, ki smo jih doslej pripisovali posebnim čarodejnim (magičnim in mističnim) sposobnostim. Večina skrivnostne in čudežne magije in mistike si razlagamo iz nevidnega, nečutnega delovanja podzvesti. Kdor pozna zavestne in skrivnostno podzavestne duševne sile, je psiholog. Kdor zna spretno uporabljati zavestne in skrivnostno podzavestne duševne sile, je čarovnik. V zdravljenju živčnih (funkcionalnih) bolezni sodeluje prvenstveno podzavestna duša s pomočjo sugestivnih in hipnotičnih učinkov, a neizobraženo in nepoučeno ljudstvo jih pripisuje nevidnim duhovom.

III.

(Živalski pračlovek podoben petletnemu otroku. Važen ključ: 10 : 90. Inteligenca izvira iz ljudstva. Nevidni sovražniki pračloveka: bakterije in nečistost. Kako je nastala predstava nevidnega sveta duhov in demonov? Prvi vrač — čarovnik.)

Istotako je potrebno, da se v duhu prestavimo v položaj primitivnega, prvega človeka, ki ni bil enak sedanjemu človeku, a tudi ni nastal iz kake živali (opice), marveč se je tekom desetisočletij razvil iz nekega živalskega pračloveka, po zunanosti podobnega višjim opicam. Samo zaradi zunanje podobnosti so nekateri znanstveniki zamenjavali pračloveka z opico.

Nizko razvojno stopnjo in nepopolnost pračloveške duše si prav lahko ponazorimo, če se potopimo v dušo petletnega otroka ali kakega nerazvitega divjaka (prirodnjaka). Počasi in polagoma se je razvila primitivna duša na višino modernega razumnega človeka. Izprva je živel samo podzavestno, telesno življenje čuvstev in nagonov (instinktov) in bujne, neurejene fantazije, kakršna nas preganja v mučnih ali smešnih sanjah. Pračloveška duša se je kakor otroška duša podzavestno izživljala v neomejenosti nebrzdane, sproti si izmišljujoče, ponarejajoče ali

utvarne fantazije brez logike (razuma) in v bioloških (živalskih) čustvih in nagonih.

Tudi glede duševnega razvoja je dognala znanost dve važni dejstvi, ki si ju mora dobro v spomin začrtati vsak izobraženec: 1. da se duša razvija v dveh razvojnih stopnjah duše in duha, pameti in razuma; 2. da se duše vseh ljudi ne razvijejo enako in ne dosežejo iste stopnje popolnosti. Splošno velja, kakor je velel že rimski Tacitus, da se samo 10% ljudi povzpne na najvišjo stopnjo nadpovprečnega razuma, sposobnega samostojno spoznavati resnico in pravilno ukrepati. A 80% ljudi obtiči na nižji stopnji pameti, to se pravi, tistega povprečnega razuma, ki se ga človek z vzgojo (dresuro) nauči in ki pri njem še vedno prevladuje fantazija, čustvena in nagona duša. Zadnjih 10% ljudi zaostaja na najnižji stopnji podpovprečne, maloumne ali nedoumne pameti defektnih otrok, za katere ustanavlja država posebne „pomožne šole“. Ogromna večina 90% povprečne in podpovprečne pameti je odvisna v višjem spoznavanju in odločevanju od vodstva nadpovprečne desetine razumnikov, takozvane inteligence. Statističnega razmerja 10 : 90 pa ne smemo napak razumeti, kakor da bi bil 10% nadpovprečni razum doma samo v višji, fevdalni in kapitalistični plasti. Nasprotno, življenjepisi velikih mož pričajo, da izvira večina nadpovprečnih razumnikov iz ljudske inteligence, iz proletarskega, delavskega in kmečkega stanu.

Zdaj pa se zamislimo v položaj pračloveka s pametjo petletnega otroka brez vzgoje in izobrazbe, brez vzgojiteljev in šole. Kakor plaha žival je blodil po tropičnih pragozdovih in močvirjih ter se skrival pred orjaškimi zverinami, ki so se mu zdele kot neka višja, vladajoča bitja na zemlji. Še huje pa so divjali in uničevali pračloveka nevidni sovražniki bakterije, nalezljivih bolezni in epidemij (malarija, kolera, griža, trebušni in pegasti legar, kuga, koze itd.). Še mi smo pred komaj 80 leti po odkritju francoskega bakteriologa Pastêrja spoznali v bakterijah vzrok teh strašnih epidemij, nevidnih morilk človeštva.

Lahko si torej predstavljamo, kako je šele ubogi pračlovek trepetal pred nevidnimi, neskončno malimi in neznanimi bitji bakterij. Bolezen in bolečina sta bili vedno tisti doživljaj, ki najobčutneje in najjačje učinkuje na človeško dušo. Človeštvo se je v nepopisnem trpljenju oziralo in iskalo, da izpazi morilca in mučitelja človeškega plemena. A sovražnik je ostal neviden in moril zato tem grozoviteje. Nevednosti in nebogljenosti prepuščeni pračlovek si ni vedel nobene pomoči. Bolečina je usmerila vso njegovo pozornost v magični, mistični svet nevidnih bitij. Ali niso ista nevidna bitja razsajala tudi v sapi, v zraku

in vetru? Ali niso ista nevidna bitja pretresala telesa v položaju strahu in jeze, sovraštva in ljubezni? Ali ni tudi vsa duša tako nevidno bitje? Tako se je predstava nevidnih bitij, nevidnega sveta kar sama od sebe, kar avtomatično odcepila, ojačila in posplošila. Tako se je rodila predstava nevidnega sveta, nevidnih bitij, nevidnih duhov za vse mišljenje in zanimanje. Utvarna fantazija nevednega, od neprestanega strahu medlečega pračloveka je obljudila in preobljudila vso prirodo z nevidnimi dobrimi in hudimi duhovi (demoni). Vse stvari na zemlji in na nebu je smatrala za obsedene od nevidnih duhov, v vseh prirodnih silah so se razodevali samo nevidni duhovi. Pozneje si jih je predstavljala fantazija v obliki človeških oseb (personifikacij).

Tedaj se je pomaknil kazalec duševnega razvoja za črto naprej. Nastopil je prvi razumni človek nadpovprečne desetine ter začel tekmovati z vojščakom (junakom), doslejšnjim voditeljem primitivne tolpe. Bistro je opazil in izkusil uspešnost gotovih čistilnih dejanj in zdravilnih rastlin proti nevidnim povzročiteljem bolezni, to je hudim duhovom. Predvsem pa je doživel silovit in sugestiven učinek svojega samozvestnega nastopa na povprečno, sugestibilno, pomoči in vodstva potrebno ljudstvo. Prvi zdravitelj (vrač) je postal tudi prvi čarovnik (mag). Ljudstvo se ga je enako balo zaradi njegove oblasti nad nevidnimi duhovi. Prva ljudska medicina se je tesno spojila s pračloveško vraževernostjo: bolezni in vse druge nesreče so povzročali nevidni duhovi, demoni ali pošasti, a zdravil, preganjal jih je vrač — čarovnik z magičnimi obredi in zagovori.

IV.

(Duševna enakost ljudi, dozdevna in umetna duhovna neenakost. Alkoholna degeneracija. Evgenika je znanost o izboljšanju človeškega rodu. Zakaj se je prvotna inteligenca odcepila od ljudstva in zakaj si je šolska medicina zaprla studence prirodnih zdravil? Orientalška vraževernost demonizma v srednjem veku, vera v hudiča, grmade za čarovnice. Moderni napredek ljudske medicine.)

Po duši, po prirojenih, prirodnih (bioloških) potrebah in nagonih smo si vsi ljudje enaki. Zato obuja tem večje začudenje duhovna neenakost 10 : 90, kakor jo ugotavlja naša statistična formula. Duhovna (intelektualna) neenakost pa je le dozdevna, začasna in umetna. Dozdevna vsakomur, kdor ve, da tvorita telo in duša nerazdeljivo enoto in celoto. Tako predstavljata tudi ljudstvo in njega vodstvo (inteligenca) neločljivo celoto: ljudska inteligenca je le duša ljudskega telesa, le cvet na ljudskem drevesu. Deblo, cvet in sad tvorijo nerazdružljivo celoto, da brez

škode ni mogoče ločiti in iztrgati nobenega dela. Je pa v dozdevni neenakosti tudi mnogo umetno narejene, torej samo začasne neenakosti, ki izhajajo iz neke splošne bolezni, imenovane „degeneracija“ (telesna izprijenost). Spomnimo se samo alkoholne degeneracije: nadarjen, odličen pošteni propade, se izpridi (degenerira) pod vplivom alkohola telesno in duševno. Proti umetni, patološki (bolezenski) neenakosti se že bori evgenika, nova znanost o izboljšanju človeškega plemena. Danes se ne moremo spustiti v širšo razpravo o evgeniki, ker bi razprava v razpravi prerasla in zadušila prvotno nalogo, razložiti borbo med ljudsko in šolsko medicino. Nekaj koristnega pa ima patološka neenakost 10 : 90, da nam služi za „ključ“, ki nam v marsičem odpira spoznanje o moderni krizi, zlasti o zlorabi demokracije z izpodirvanjem ljudske inteligence in vsiljevanjem plačane in degenerirane neljudske inteligence (voditeljev).

Medicina 90 % povprečnega in podpovprečno pametnega ljudstva je obtičala na razvojni stopnji podzavestne, mistične in magične duše, spoznavajoče samo s pomočjo izmišljave, utvarne in sugestibilne fantazije in pod vodstvom močnih čuvstev in nagonov. Prvotna 10 % inteligenca se na stopnji krvoločne borbe vseh proti vsem ni ovedela svojega prirodnega in ljudskega edinstva. Odcepila se je v pretirani samoljubnosti in delomrznosti iz ljudske skupnosti ter se vojaško in duhovno organizirala proti ljudstvu. Fevdalna „lenoba“ si ga je brez sočutja in usmiljenja zaslužila kot večni predmet izkoriščanja. Delomrzna inteligenca se je odcepila tudi od prirode. Njen ošabni in sebični duh si je skoval iz omejenega, enostranskega, zato pa tem bolj zvičajnega razuma najhujše orožje proti ljudski duši. Proti vraževerni ljudski medicini je postavil svojo, s praznim pojmovanjem in ugibanjem napihnjeno „šolsko medicino“. V naduti domišljavosti je ta zavrgla prirodo in izkustva kot prazen videz ter proglasila izmišljene (utvarne) in zmotne pojme svoje omejene, nerazvite glave za edini vir spoznavanja. V omejeni, pojmovni razum (ratio) zapličena pri tem ni opazila, da si je z ločitvijo od prirode zaprla glavne, prirodne studence vsega zdravilstva, ob katerih je obsedel prirodni ljudski razum in zajemal iz njih svoja „čudodelna“ zdravila podzavestne sugestije, duševnega zdravilstva ali psihoterapije, sonca, zraka, vode, zdravilne telovadbe, masaže in prehrane (dijete) po geslu: priroda zdravi, zdravnik le sodeluje (natura sanat, medicus curat).

Bojna fronta delomrznega in domišljavega fevdalizma (agrarnega kapitalizma) proti delavnemu ljudstvu (sužnji, tlačani in proletarci) se je raztegnila tudi na medicinsko polje ter tako izzvala zgodovinsko borbo med ljudsko in

šolsko medicino. V tej neenaki borbi je ostala na ljudski strani njena zvesta in najmogočnejša zaveznica priroda s svojo neizčrpno zakladnico najučinkovitejših zdravil podzavestne psihoterapije, sugestije in hipnoze in ostalih sredstev takozvanega prirodnega zdravilstva (Naturheilkunde). Borba med ljudsko in šolsko medicino je vihrala skozi stoletja z nezmanjšano silo, a menjajočo se srečo. Zmaga se je nagibala zdaj na eno stran, potem spet na drugo. Pri tem je prevzemala šolska medicina tudi sredstva ljudskega, prirodnega zdravilstva in narobe. To se je godilo zlasti na Grškem, kjer je mnogo filozofov in zdravnikov ostalo v prirodnih zvezi z ljudstvom in skušalo njegov izkustveni (empirični) način spoznavanja unaprediti z nižje duševne, v mnogočem vraževerne, mistične in magične stopnje na višjo duhovno stopnjo izkustvenega razuma (empirizma).

Tako je polagoma napredovala 90% ljudska duša in pamet proti 10% razumu duha pod vodstvom ljudske inteligence. Razvojna tekma in borba med dušo in duhom še ni končana. Nasprotno je danes iznova oživila v odurni obliki fašističnega „iracionalizma“ (živalske duševnosti) proti demokratičnemu duhu sotrudnorazvojnega „racionalizma“. Neki nemški filozof je napisal, da upraviči in utemelji zversko borbo vseh proti vsem, celo učeno knjigo: Duh kot protivnik duše. Pri tem pa je nalašč zamenjal sebičnega in diktatorskega, fevdalnega in kapitalističnega duha z ljudskim demokratičnim in sotrudnorazvojnim duhom. Enak naval orientalske, iracionalne in zverinske nagonske duše se je dvignil proti racionalizmu grškega, razumnega duha v srednjem veku, ko je orientalska vraževernost astrologije (vedeževanja iz zvezd), magije (čarovništva), alkimije in okultizma (demonizma) zasenčila vso Evropo. Pomislimo, samo na grozote čarovniških procesov in inkvizicije, vero v hudiča in v njegovo zvezo s čarovnicami. Koliko nedolžnih ljudi je tedaj zgorelo na grmadah!

Tako je tavalala in se zaletavala sama sebi prepuščena ljudska medicina brez vodstva ljudske inteligence, a vedno iznova je poganjalo sveže in zdravo ljudsko deblo nove brsti in mladike ljudske medicine in prirodnega zdravilstva. Navajamo samo nekaj primerov iz zadnjega stoletja: zdravljenje z živalskim magnetizmom (Mesmer), homeopatijo (Hahnemann), hidroterapijo ali zdravljenje z vodo (Priessnitz, Kneipp), zdravilno telovadbo (Tyrš), žarkovno zdravljenje (Zeileis), avtosugestivno zdravljenje francoskega apotekarja Couéja, rastlinsko zdravljenje hercegovskega prirodnega zdravitelja Sadika Sadikovića, pri nas ljudskega učitelja Poljšaka in zdravilnega pedagoga Kojca.

(Od česa je odvisno pomirjenje med ljudsko in šolsko medicino? Socialna akcija sodelovanja in bratstva. Nemci prednjačijo. Zabloda rasizma. Novo nemško zdravilstvo. Nedostatki socialnega zavarovanja. Zakaj ni mogoče zdravnikov primerjati z drugimi poklici? Ljudstvo ima pravico do najboljših zdravnikov. Živimo v prehodu in ob rojstvu novega združnega in socialnega človeka.)

Kako se pomiri in konča ta večtisočletna tekma med dušo in duhom, med ljudsko in šolsko medicino? Borba preneha sama od sebe tisti hip, ko se reši glavni socialni problem razmerja med ljudstvom (maso) in vodstvom, ko se vrne staro prirodno in neločljivo socialno edinstvo, v katerem se bo inteligenca spet udejstvovala le v službi ljudstva. V človeškem razvoju je razumni duh samo dopolnilo živalske, nagonske duše. Duša oživlja telo in mu daje moči. Razumni duh pa jo vodi in usmerja na pravilno pot. Enako pomeni ljudska inteligenca le višek socialnega razvoja. Tako inteligenco pa si mora ljudstvo samo vzgojiti in tako organizirati njeno vzgojo, da se demonsko samoljubni, vladohlepni in grabežljivi izobraženci ne bodo več med seboj borili in klali za politično moč ter izkoriščali ljudstva samo za barikado v boju za osebne koristi.

Z organično združitvijo (sintezo) ljudstva in inteligence se začne v zgodovini človeštva nova in srečnejša doba. Razredna borba med ljudstvom in neljudsko inteligenco se spremeni v socialno akcijo sodelovanja in socialnega bratstva. Ljudski, prirodni in izkustveni razum se bo razvijal pod vodstvom ljudske inteligence v smeri skupne resnice, ki bo napredovala v organiziranem sodelovanju vseh ljudskih strokovnjakov. Socialno krizo, obenem nasprotje med ljudsko in šolsko medicino odpravi samo sotrudnorazvojna, prirodna in ljudska resnica in po spoznani resnici urejeno življenje.

Ne bomo se čudili, da je začel socialno vprašanje v tem smislu najprej reševati najnaprednejši in najkulturnejši narod Nemcev. Pri tem pa ne smemo misliti na rasizem, ki je samo trenutna zabloda neljudske inteligence. Zakaj med Nemci je samo 10% čiste, „izvoljene“ nordske ali germanške rase, ogromna 90% večina pripada evropski rasi, ki je nastala iz zdravega in potrebnega mešanja vseh evropskih ras. Vsak razumen živinorejec ve, da se vsako, še tako čisto pleme izrodi in izjalovi, če mu ne osveži in okrepi krvi mešanje in križanje z drugimi zdravimi plemeni.

V predvojni Nemčiji sta svobodno tekmovali ljudska in šolska medicina. Druge države so štitele šolsko medicino in s strogimi zakoni preganjale ljudsko medicino mazačev (Kurpfuscher) ali prirodnih zdraviteljev (Naturheiler). Nemška ljudska medicina „prirodnega zdravilstva“ je upo-

rabljala prirodna zdravila duševnega zdravljenja (psihoterapije), sonca, zraka, vode, prehrane, zdravilne telovadbe, masaže. Materialistična šolska medicina je pomilovalno odklanjala vso „prirodno navlako“ kot ostanek preživelega vraževernega demonizma brez vsake znanstvene podlage ter lečila samo z znanstvenimi, to se pravi s kemičnimi, tovarniškimi zdravili. Po vojni so iskreni prijatelji ljudstva in socialno čuteči zdravniki uvideli škodljivost in nesmiselnost borbe med ljudsko in šolsko medicino in takoj začeli pripravljati združitev obeh v smislu sodelovanja in medsebojnega dopolnjevanja. Kar je ohranil in pridobil zdravi ljudski instinkt, to se naj spoji in zlije z izsledki šolske znanosti, saj raste ves znanstveni napredek samo iz tal ljudskega, prirodnega in izkustvenega opazovanja brez tihotapstva fantastičnih in izmišljenih pojmov in špekulacij, saj je znanstvena, sotrudnorazvojna resnica samo nadaljevanje ljudskega spoznavanja.

Tako se je posrečilo zagovornikom ljudskošolskega edinstva in oznanjevalcem „Novega nemškega zdravilstva“, združujočega ljudsko in šolsko medicino, izposlovati, da je država na mnogih univerzah in medicinskih fakultetah osnovala stolice za posamezne stroke prirodnega (biološkega) zdravilstva, na pr. za homeopatijo, hidroterapijo, fizikalno-dietetično zdravljenje, zdravilno telovadbo in masažo itd. Posebno viden znak tega sintetičnega stremljenja predstavlja velika „Rudolf Hessova bolnica v Dresdenu“, kjer delujeta dve ločeni kliniki za ljudsko in šolsko medicino ter tekmujeta v praktičnem uspehu zdravljenja. Odločilen in stvaren napredek obeta to sodelovanje, ker se je postavila ljudska medicina na znanstveni temelj šolske medicine. Vse svoje osnove prirodnega zdravilstva hoče znanstveno preiskati in preizkusiti in tako obogatiti zakladnico šolske medicine.

Ta teoretična usmeritev ljudske medicine se blagodejno izdejstvuje tudi že v praksi, v socialni medicini, v socialnem zavarovanju. Kdo ne pozna iz lastnega izkustva nedostatkov sedanjega socialnega zavarovanja? Bolniki in zdravniki zabavljajo. Kako naj zdravnik v eni uri vestno in natančno preišče do 50 bolnikov? Ali ne bi mogle strokovne organizacije v lastni režiji prevzeti socialnega zavarovanja? Ali ne bi mogli delavci sami, avtonomno po izvoljenih zapnikih nadzirati bolnikov in zdravnikov ter tako preprečevati vsako zlorabo delomržnih tovarišev in grabežljivih zdravnikov?

Samo nečesa ne smemo prezreti pri vseh poskusih socializacije in izenačbe. Primerjajmo posamezne poklice, delavce, poljedelce, učitelje, sodnike itd. Vse njih delo se vrši na mrtvih predmetih ali pri živih predmetih s take

strani, da moremo brez posebne škode popraviti vsako napako in zmoto. Zdravniku pa je izročena v oskrbo najdražja dobrina na svetu: človek sam, njegovo zdravje in življenje. Človek ima samo eno zdravje. Ako to izgubi po nesposobnosti zdravnika, kakšno vrednost ima zanj še ostali svet? Druga posebnost zdravniškega poklica obstoji v nepopolnosti in nedovršenosti zdravniške znanosti. Zdravniška veda se nahaja šele v sredi polnega razvoja. Zdravniškemu poklicu se smejo zato posvetiti samo nadpovprečno nadarjene in poštene osebe. Ker pa medicina še vedno napreduje, mora vzporedno napredovati tudi vsak zdravnik in budno zasledovati znanstveni napredek v korist svojih bolnikov. Kateri bolnik si ne želi, da bi bil zdravljen od najboljšega zdravnika? In tu vlada absolutna enakopravnost, tudi zadnji delavec ima isto pravico. Sposobni in dobri zdravnik vedno izpolnjuje svoje znanje, naročuje nove knjige in časopise, nabavlja nove aparate in instrumente, obiskuje usovršilne tečaje in kongrese. Zdaj pa še vprašajmo: Koliko vse to stane in kdo naj to plača? Vsako pobudo in zanimanje pa ubija zdravniku sedanje mehanično, socialno zdravljenje. Iz teh vrstic ne govorijo kake kapitalistične skomine, marveč samo bratsko usmiljenje s trpečim ljudstvom in iskrena skrb za njegovo zdravje.

Živimo v času burnega in zanimivega prehoda. Pripravlja se odločilen korak in preokret v zgodovinskem razvoju. Vsa znamenja napovedujejo rojstvo novega človeka, novega življenja. Človek se zave svojega izvora in smotra, svojega edinstva s prirodo in vsakim človekom. Človek vzljubi spet svojo mater-prirodo, prvo služabnico božje volje. Ljudski, izkustveni in sotrudnorazvojni razum odkriva prirodne skrivnosti in resnice, po spoznani resnici oblikuje, vzgaja dušo in duha novega človeka. V prirodnem vseidinstvu se dobojuje tudi borba med ljudsko in šolsko medicino. Novi zadružni ali socialni človek strne obe v enotnem, prirodnem ritmu razvoja in napravi konec individualističnemu cepljenju in trganju prirodne celote, s tem pa tudi konec izkoriščanju celote in ljudstva po iztrganem, samozvanem delu pretirane in degenerirane samopašnosti.

Železničarska deca na letovanju pod Martuljkom.

Dr. J. Jereb.

Nabavljalna zadruga uslužbencev državnih železnic v Ljubljani je postavila v Martuljku reprezentativno stavbo — Mladinski dom. Namenjen je nežni, doraščajoči mladini, da v njem sredi veličastne planinske prirode, tam pod strmimi stenami Martuljkovih gora, sredi temnozelenih gozdov, poleg bistre Save in šumečih ter bobnečih slapov gorskih potokov, na mehkih livadah in planinskih pašnikih najde vse ono, kar potrebuje za svoj nemoteni telesni razvoj — to je, razkošje sonca in svetlobe v čistem zraku in živi naravi in ob zadostni hrani — česar vsega ji njeni starši v mestih pri najboljši volji ne morejo nuditi.

Mladinski dom v Martuljku je solidna, v dva nadstropja zidana stavba. Pročelje gleda na južno stran. V kletnih prostorih je prostorna kuhinja, potrebne shrambe in kleti, kopalnica z večjim številom prh ter prostor za čiščenje in shrambo obutev. Mladina se tu sezuva obuvalo, ki ga nosi zunaj in obuje copate, tako da ne prinaša blata in prahu v same stanovanjske prostore. V pritličju se nahaja prostorna jedilnica, ki lahko hkratu sprejme 140 malih gostov za bele mize. V 1. nadstropju se nahajata 2 bolniški sobi, kamor se v primeru obolenja premeščajo bolniki iz spalnic. Poleg bolniških sob je zdravniška soba, določena za preglede. Ravno take sobe ima tudi drugo nadstropje. V pritličju in obeh nadstropjih je 5 spalnic, zračnih in svetlih, velikih $10 \times 7 \times 3$ m, torej s kubaturo 210 m^3 . Na podstrešju se tudi nahajata 2 lepi spalnici, katerih stene so lično obite z macesnovimi deskami, kar jih napravlja posebno domače in udobne. Iz vsake spalnice pridemo v prostor, ki je namenjen slačenju in oblačenju in v kateri ima vsak otrok svojo omarico za obleko in perilo. Iz tega prostora dalje dospeš v umivalnico, v kateri je večje in manjše korito, vsako z več dotoki tople in hladne vode. Večje korito služi za kopanje telesa, manjše pa za umivanje nog. Tla v spalnicah so parketirana, stropi obiti in okrašeni z macesnovimi deščicami po načinu, kakor ga vidiš v starih gorenjskih kmečkih hišah. V spalnicah stoji po 20 postelj, ki so železne in slonokoščeno emajlirane. Takozvani zračni kubus, to je na posameznega prebivalca odpadajoče število m^3 zraka, znaša torej 11, kar je za otroka več kot dovolj, saj moderna higijena v tem pogledu zahteva za odrasle do 10 m^3 . Ta zračni kubus je pa naravno še mnogo večji, ker otroci spijo pri odprtih oknih, seveda tako, da ni prepaha.

Pred domom se razprostirajo livade, na katerih stoje posamezne smreke in macesni. V neposredni bližini se nahaja zidan bazen za kopanje in plavanje, dolg 25 m in širok 10 m. Napolnjen je s kristalnočisto vodo, zajeto iz gorskega potoka in segreto na soncu s pomočjo posebne priprave na 20°—24° C. Voda v bazenu ima stalen dotok in odtok, tako da se vsak dan izmenja. Za najmanjše je napravljen poseben bazenček s prav plitko vodo v kateri le-ti lahko „plavajo“.

Iz opisanega se vidi, kako je vse smotrno, po principih in zahtevah moderne higiene napravljeno, vse v namenu,

Železničarski mladinski dom v Gozdu-Martuljku.

nuditi mladini čim več za njeno zdravje in uspevanje prepotrebne sonca, zraka in vode. Sam prostor, kjer stoji dom, je kakor nalašč zato ustvarjen. Gozd-Martuljek leži v alpski dolini, 750 m nad morjem, ob vznožju 2400 m visokih, v temno planinsko nebo kipečih vrhov Špika in široke peči, tam pod njihovimi večnimi snežišči, sredi temnega in hladnega zelenja, borovja in smrek, v dolini, kjer brzi penča se Sava mimo senožeti, polj in pašnikov, na katerih cvete modri encijan in druga planinska zelišča, v dolini, kjer vedno šelesti v vrhovih nežnoiglastih macesnov veter, prihajajoč z vrhov in donašajoč planinsko svežino. V tem srednjegorsko klimatičnem kraju ni nikdar, tudi ne ob najtoplejših poletnih dnevih neznosne, utrujajoče in življenje

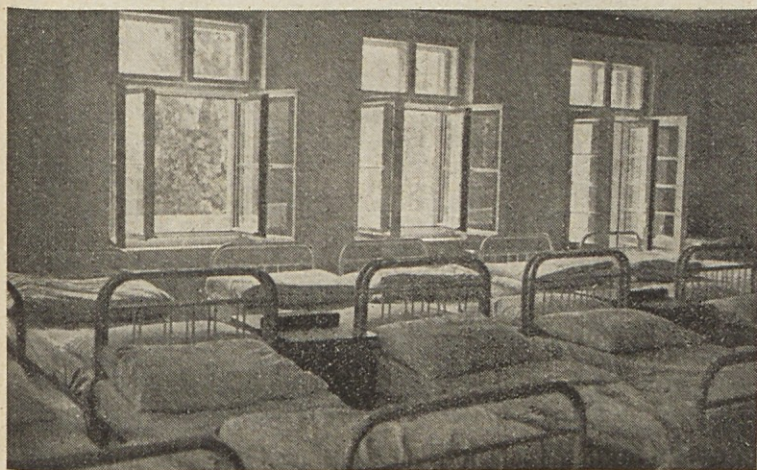
ubijajoče vročine in sparine. Sončna svetloba se tod laže prebija skozi čisto z vlago in prahom nenasičeno ozračje in na nas blagodejno deluje z obilico svojih ultravijoličnih žarkov. Zrak tod je bolj oster in redek, hladen in s kisikom bolj bogat kakor pa v niže ležečih krajih. Vse to se čuti kot ugoden vpliv na naše dihalne organe, srce in živčevje. Pod vsemi temi okolnostmi se apetit in sama preosnova v telesu zviša, število rdečih krvnih teles in obenem množina krvnega barvila pomnoži, odpornost telesa proti različnim infekcijskim boleznim raste.

Vse te ugodne faktorje in vplive, katerim so bili izpostavljeni malčki, je pa še izdatno podpirala hrana. Skrbno in iz svežih artiklov ter okusno pripravljena, mnogovrstna, v pravilnem razmerju količin beljakovin, ogljikovih hidratov in maščob sestavljena tečna domača jedila so bila vsak dan v zadostni količini varovancem mladinskega doma na razpolago. Vsak je dobil pet obrokov na dan in kolikor je hotel ter kolikor mu je bilo potrebno, toda le ob za to določenem času; tako da je imel tudi želodec svoj red.

Pomen in vrednost reda za pravilno uspevanje otrok je vodstvo Mladinskega doma v polnem obsegu upoštevalo. Vsak varovanec se je takoj ob prihodu v dom moral seznaniti z njim. Po tem redu se je brezobzirno postopalo. Točno ob določeni uri zjutraj je bilo vstajanje, ob določenih časih in samo ob teh so se delili poedini obroki hrane, se vršila telovadba in igranje ter kopanje, ob določeni uri so se malčki podajali k popoldanskemu počitku in nočnemu spanju. V glavnem so otroci bili vedno na prostem zunaj, na soncu, kjer so se igrali z žogami, skakali in tekali, si gradili različne kolibe, kopali v pesku, postavljali mlinčke na vodi itd. Kopanje se je vršilo vedno le pod nadzorstvom v odrejenem času in je trajalo vedno samo toliko časa, da otroci niso prezebali v vodi. Vsak dan jim je pa sonce prerano zašlo in prežgodaj nastopila noč, zato jim je bilo treba včasih podaljšati dan — s kurjenjem kresov. Vedno ponoči in podnevi so bili otroci pod stalnim nadzorstvom svojih učiteljev, razdeljeni po starosti in spalnicah v skupine. Prav tako so bili pod stalnim zdravniškim nadzorstvom in nego. Ni se pa gledalo samo na to, da je bil vsak sleherni dan zadostno nahranjen, da je imel priliko izživljati se v prosti naravi, temveč si je vodstvo prizadevalo, otrokom vcepiti tudi marsikaj, kar je potrebno za red in vzgojo. Predvsem je posvečalo pažnjo telesni čistoti otrok. Ni bilo dovolj vsakodnevno se „malo“ umiti nos in lica, otroci so se morali skrbno umivati do pasa, čistiti zobovje, umivati vsak dan noge. Pri obedovanju v jedilnicah so se učili pravilno sedeti in se pravilno posluževati jedilnega pribora. Pri igranju je moral biti vsak dober zaveznik, odločen nasprotnik,

nikdar pa ne surov, malenkosten in takoj užaljav. Izleti in pešhoje v bližnjo in daljno okolico, na vrhove Karavank in preko državne meje k Belopeškemu jezeru so jim pa kazali lepote naše domovine in tako širili horizont njihovega znanja.

Sedaj se pa malo ustavimo pri končnem obračunu tega letovanja. Dali je imelo kakšen uspeh? Na to vprašanje moramo, če smo odkritosrčni, odgovoriti z da. Kar pogledjmo otroke ob odhodu in spomnimo se njihovega izgleda takrat, ko so prišli. Večina njih je prišla slabotne telesne konstitucije, bledikavih, suhih in shujšanih, utrujenih od naporov šole, ohlapnega mišičevja, slabe telesne drža, udrtih in zaspanih oči, brez otroškega veselja in otroške živahnosti. Vse

Spalnica v žel. mladinskem domu v Gozdu-Martuljku.

to same posledice neurejenih, slabih razmer, v katerih ta mladina živi: premalo zračna in svetla, večina vlažna, zaduhla, kletna stanovanja, često tudi pomanjkanje zadostne, tečne in raznolike prehrane. In ob odhodu? Obrazki so postali bolj okrogli in lica bolj polna, oči so se razbistrile in postale vesele in bolj živahne, otroci so razživeli in razigrani in dobre volje. Sluznice so bolj rdeče in tudi lica so pordela, polt porjavela, mišice čvrstejše. Najbolj zgovorno v tem pogledu govori sama teža. Ob prihodu je n. pr. moška deca skupaj tehtala 4849 kg, ob odhodu pa 4981 kg, torej je znašal prirastek 132 kg ali v odstotkih povprečno pri vsakem 2,72%. Največja pridobitev je bila 3½ kg pri posamezniku. Pri trojici oziroma četvorici je zabeležen deficit v teжинi, in sicer je bil največji 1,100 kg. Ta uspeh nas prese- neča v našem pričakovanju, posebno če pomislimo, koliko

je ta mladina telesno štrapacirala, ko je cele dneve vedno samo tekala okrog, telovadila in kopala se, ko ni nikdar, razen obveznega enournega počitka po kosilu in spanja po noči, mirovala.

Še nekaj je treba tukaj med pozitivnimi postavkami omeniti, kar se bo pokazalo šele kasneje, ko bodo na te

Kopalni bazen v Gozdu-Martuljku.

otroke začeli vplivati napori šole in zime ter s tem združena pobolevanja: utrjenost organizma in njegova zvišana odpornost zoper različne infekcije. Celodnevno kretanje napol oblečenih teles v čistem, včasih naravnost hladnem ozračju, sončenje, tedenski večkratni izleti, celodnevno skakanje, igranje, premišljena telovadba in dihalne vaje na prostem, vse to je moralo zapustiti v teh razvijajočih se bitjih svoje dobre posledice v pogledu harmoničnega preustrojenja in jačanja mišičevja, dihalnega, krvoobtočnega

in živčnega sistema in s tem seveda tudi dobre posledice glede zvišanja odpornosti proti pobolevanju. Prav poseben delež pri tem utrjevanju ima seveda tudi kopanje in plavanje na prostem.

Na koncu hočem omeniti še sledeče: Za pretežno večino se je izkazala doba 4 tednov letovanja kot dovoljna, za nekatere pa je bila ta doba očitno prekratka. Da ne bi bilo započeto delo brez koristi in vloženi kapital izgubljen, bilo bi potrebno v bodoče takim otrokom letovanje podaljšati za toliko časa, dokler se ne doseže popolnoma zadovoljiv uspeh. Saj časa je preko celih počitnic dovolj in tudi šolske oblasti

Otvoritev postajališča Gozd-Martuljek.

bi najbrže privolile v dopuste svojim učencem, ki itak stojijo tudi v domu pod strokovnim nadzorstvom na državnih učiteljskih šolah absolviranih učiteljev. Ti bi pač v tem primeru morali skrbeti tudi zato, da bi otroci preveč ne zaostali v šolskem učenju, nadaljujoč z njimi šolsko stvarino.

Dalje bi povedal tudi tole: Vsi odločujoči činitelji morajo imeti pred očmi, da je število mest v domu omejeno; paziti je treba na to, da se vsa razpoložljiva mesta zasedejo vedno res in izključno samo s tako deco, katere zdravstveno stanje to zahteva.

Zelo kočljiva točka so tudi obiski dece od strani domačih, ki preveč v skrbah za svoje malčke nikdar ne morejo priti praznih rok. Po vsakem takem obisku je pri otrocih apetit padel, pojedli so pri obedih malo ali nič. Takoj po obe-

dih pa so bili lačni in telo je ostalo nezadostno nahranjeno. Želodec hoče imeti pač svoj red, od katerega ga ni volja odstopiti, pa tudi ne na ljubo preveč skrbnega in ljubečega materinskega srca. Obstoja tudi nevarnost, da se prinešeno vsled časa pokvari, česar pa deca ne opazi in vseeno zavžije, ter si tako nakopava bolezen. Zato bi bilo potrebno vse te obiske omejiti na minimum!

Staršem, ki jim je zdravje in uspevanje njihove dece pri srcu, je priporočati, da nadaljujejo z vzgojo in z delom po smernicah, kakor so bili otroci v domu navajeni. Ne vzgajajte razvajencev in mehkužnežev — vzgojiti treba odporne in rodoljubne ljudi! Red pri prehrani in dnevno skrbno umivanje pač ne zahteva nobenega denarja, na čigar pomanjkanje se dandanes le preradi izgovarjamo.

Letovalo je letos 136 dečkov in 100 deklic. In vendar jih je več kot to število, ki so potrebni takega letovanja. Na očuvanju zdravja in uspevanju svojih otrok nimajo samo prizadeti starši interesa, temveč tudi javne socialne ustanove, kot bolniške blagajne, ki si na ta način prihranijo lahko ogromne izdatke; na zdravem in žilavem rodu je zainteresirana v največji meri sama država, ker edino tak rod je jamstvo za njen obstoj in prospeh. Sveta dolžnost vseh naštetih je, da po svojih najboljših močeh podpirajo in podprejo taka idealna prizadevanja.

Prva pomoč proti zobobolu.

Kadar zob močno boli, je znamenje, da je gnitje prišlo že do živca. Tak zob je obsojen na smrt! Bolan živec polagoma umrje, zob postane neobčutljiv in začne propadati, ker je v njem umrlo tisto, kar mu je dajalo življenje: živec. Če gremo takoj k zobozdravniku, nam odstrani bolni in morda že razpadli živec, ki lahko povzroči zastrupljenje krvi, zalije z kemičnimi snovmi prazne korenike zoba in ga tako preparira, da se vrši proces razpadanja počasi, tako počasi, da tega mi niti ne opazimo. Včasih se nam taki zobje ohranijo desetletja.

Prvo sredstvo proti zobobolu je torej zobozdravnik, a kadar to ni mogoče, si moramo, če smo že zobe tako zanamirili, da je gnitje prodrlo do živca, pomagati kako drugače, da si olajšamo neznosne bolečine. Galun stolčemo in ga natrosimo nekoliko na majhen košček vate in ga previdno potisnemo v kaviteto (luknjico). Ko se začne galun topiti, vpliva pomirjajoče na razbolene živce in bolečina poneha. Toda čim prej potem k zobozdravniku, kajti galun ni nikako trajno zdravilo za zobe!

Kar zdravnik priporoča..

ima vedno znanstveno podlago. Dokazano je, da je za zdrav organizem redno odvajanje zelo važno, pri bolniku je pa čiščenje celo neobhodno potrebno.

To načelo se vedno bolj uveljavlja, zdravniki zato tudi vedno bolj priporočajo uporabo Rogaške slatine kot eno najboljših odvajalnih sredstev, ki nam jih nudi narava.

Rogaška mineralna voda regulira prebavo in odstranjuje strupene tvarine, ki se v nasprotnem slučaju kopičijo v telesu in zastrupljajo organizem.

Ni pa Rogaška slatina vsled svojega zdravilnega učinka samo od nebroj zdravnikov visoko cenjena, ona je tudi — osobito „Tempel“ — izvrstna namizna voda in priljubljena dijetetična pijača. Izborna je za mešanje z vinom in sadnimi soki.

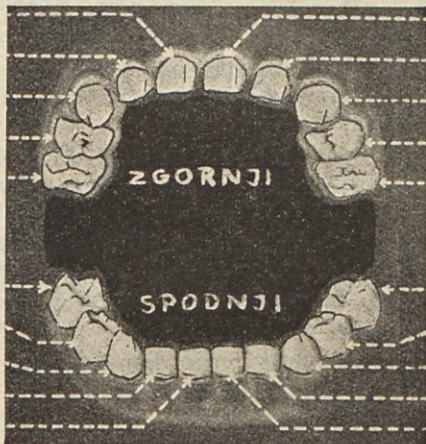
Tistim, ki rabijo Rogaško vodo za zdravljenje doma, še pripomnimo, da je znani profesor Heubner, ki se bavi s proučevanjem mineralnih voda in njih učinka na človeški organizem, ponovno ugotovil sledeče: „V steklenice napolnjena mineralna voda obdrži tudi po daljšem času vse svoje lastnosti in učinkovitost nespremenjeno, ako se je posvetila polnitvi potrebna pozornost.“

Ravno polnitev pa ni pri nobenem mineralnem vrelec v Jugoslaviji tako vzorno urejena kakor v Rogaški Slatini. Tu se posveča največja pažnja čiščenju in polnjenju steklenic, o čemer se lahko vsakdo, ki pride v Rogaško Slatino, sam prepriča, ker so te naprave v za to določenih dneh vsakomur dostopne.

Matere, skrbite za mlečno zobovje svojih otrok!

Mlečno zobovje je podlaga drugim, stalnim zobem. Čim močnejše in lepše je bilo mlečno zobovje, tem boljše bo drugo. Za prerano segnitimi in izpadlimi mlečnimi zobmi ostane otroška čeljust nerazvita. Mlečni zobki stalno rastejo in s tem raste tudi čeljust, iz katere bodo pozneje zrastle zobje, ki so namenjeni človeku za vse njegovo živ-

ljenje. Če je čeljust nerazvita, je tudi povsem nemogoče, da bodo zrastle iz nje močni zobje. Če je zemlja suha in plitka, ne bo v njej nikdar zrastlo ničesar bujnega. Niti koreninice, po katerih dobiva rastlina iz zemlje potrebno hrano za svojo rast, se ne razvijajo in vsled tega ne morejo dovajati rastlini dovolj snovi za njeno močno življenje. Prav tako je z otroškimi zobmi. V nerazviti čeljusti so tudi krvne žilice, nositeljice hrane zobem, ostale nerazvite. Posledica tega je potem slabo neodporno zobovje. Zobje so ozki, tanki in prozorni, ker niso mogle krvne žilice dovesti dovolj apnenca in fosforja, iz česar so zobje zgrajeni.

Čim se pojavi na mlečnem zobčku majhna črna pikica, je treba takoj k zobozdravniku. Zobozdravnik odstrani gnjilobo in zalije brez bolečin luknjico. Če so zobki vsaj enkrat na dan skrbno umiti, če je otrok dobil dovolj sadja in druge potrebne hrane, mu bo ostalo mlečno zobovje zdravo do takrat, ko bo moralo dati mesto drugim stalnim zobem. Toda tudi mlečni zobki ne izpadejo vedno sami od sebe. Včasih jih je treba odstraniti s pinceto. Kleščice se za

mlečno zobovje skoro nikdar ne uporabljajo. Tako rahlo stojijo ti zobje v čeljustih, da pod zdravnikovimi rokami niti ne zakrvave in otrok je kar neprijetno presenečen, ko ni mogel dokazati večjega junaštva!

Mlečnih zob je dvajset: deset zgoraj, deset spodaj, ali šteto od sredine, na vsaki strani pet zob. Pojavljajo se v temle redu:

srednja sekavca	med 6—9 mesecem
stranska sekavca	med 6—9 mesecem
podočnik	med 18—24 mesecem
prvi kočnik	med 12—18 mesecem
drugi kočnik	med 24—30 mesecem
drugi kočnik	med 24—30 mesecem
prvi kočnik	med 12—18 mesecem
podočnik	med 18—24 mesecem
stranski sekavec	med 12—15 mesecem
srednji sekavec	med 5—8 mesecem

Zapomnite si dobro! Pristen »Kneipp« se dobi samo v savitkih s sliko znanega župnika Kneippa!

Med šestim in sedmim letom se pojavi prvi stalni kočnik ali šesti zob od sredine. Ta kočnik ni več mlečen zob in zraste samo enkrat. Pozneje zrasteta otroku na vsaki strani še po dva kočnika, tako da jih dobi vseh skupaj 32.

Prvi stalni kočniki so zelo podvrženi gnitju. Včasih se zdi, da so taki zrastli. Komaj se prikaže, pa ima že zareze in vdolbine rjavkaste namesto bele. To je pri zobeh, katerih lastniki so slabokrvni otroci. Sprememba hrane, dosti zelenjave in sadja, pa se bodo tudi zobje okrepili. Vsled vdolbin in zarez, ki jih ima šestica, se tudi ostanki hrane tu raje nabirajo. S pomočjo večno pričujočih bakterij v ustih se ostanki skisajo in kislina začne razjedati emajl. Tem zobem je treba posvečati največ pozornosti. Če se nam zde zobje le malo sumljivi, je treba takoj vprašati zobozdravnika za svet. Majhna luknjica se plombira brez bolečin in za mali denar. Otrok se bo privadil na zobozdravnika in se mu bo zdelo še nekaj posebnega, kadar bo treba iti k njemu.

L. Megličeva.

Koliko časa prebavlja želodec?

Vodo $\frac{3}{4}$ ure, surovo mleko $6\frac{1}{2}$ ure, kuhano mleko 5 ur, mehko kuhano jajce $2\frac{1}{2}$ ure, sladkor $1\frac{1}{2}$ ure, kuhano goveje meso 4 ure, zeleno solato $2\frac{1}{2}$ ure, banano 4 ure, kos belega kruha 4 ure, 5 dkg surovega masla 5 ur, 15 dkg krompirja 4 ure, kuhane zelenjave povprečno 3—4 ure.

Je razlika, s kakšno hrano obremenimo želodec! Ves smisel prehrane je v tem, da vzdržimo svoje telo v zdravem in močnem stanju. Jedi, ki nam ležijo dolgo v želodcu in nam povzročajo neprijetne občutke, niso dosti vredne. Iz težko prebavljene hrane tudi kri ne dobi dovolj potrebnih snovi. Preveč maščobe, včasih pa tudi premalo, povzroča, da želodec ne more z lahkoto prebaviti zaužite hrane. Tudi slabo sestavljen jedilnik povzroča težko prebavo. Čaša limonade, ki jo popijemo na zaužit krompir, povzroči, da se takoj v želodcu začne tvoriti preobilna kislina, ki ovira prebavo. Mnogo je ljudi, ki bi radi uživali surovo zelenjavo v solati, pa je ne prebavijo. Zelenjavo je treba skuhati v prav majhni količini vode v pari in jo šele potem pripraviti kot solato.

Domača telovadba.

Stanko Trček.

Ni je danes reči, ki bi o njej toliko govorili kot o telovadbi (pravimo tudi telesna vzgoja, telesna kultura, šport, gimnastika itd.). Vkljub temu jih je primeroma malo, ki ne bi le govorili, marveč tudi telovadili. Sto izgovorov najdemo, kadar se bi morali odločiti za to. V resnici je vsak normalen človek ne le sposoben zanjo, marveč jo krvavo potrebuje.

Žal nimamo prostora, da bi vsaj v obrisih razložili blage učinke s m o t r n e g a telesnega gibanja. Naj zadošča ugotovitev, da deluje telovadba vidno na mišičje, ki mu pravimo v vsakdanjosti „meso“; poveča mu gmoto in zmogljivost; človek postane m o č a n in g i b č e n. Zavoljo povečanja mišične gmote, njene pripravljenosti za večje delo in storilnosti se občutno poveča tudi potreba po hrani in zraku. Prizadeti dobavitelji, želodec in pljuča ter srce, ju morejo dobaviti le če sami povečajo obrat z dobavo večjih količin in s hitrejšo odpravo. Na ta način torej učinkuje telovadba tudi na notranje ustroje: na prebavila, krvni obtok in izločila (ledvice). Neposreden in močan je tudi učinek na živčevje in na možgane kot na urejevalce in uravnavalce vsega dogajanja v telesu. Izkušeni telovadci cenijo najbolj prav ta učinek na „dušo“; vedo, da ura živahnega gibanja r a z v e d r i.

Telovadba je od narave zapovedano — tudi živali poznajo redno vadbo mladičev — sredstvo s katerim se živo telo prilagodi večjim zahtevam, pravilno zraste in se vzdrži v zdravju. Telesa ne moremo nekaznovani zanemariti. Kazen so šibkost, bolehavost in plašnost; vse troje je je trpljenje.

Kadar govorimo o telovadbi mislimo vedno na smotrno urejeno delo z vzgojnim in zdravstvenim ciljem. Značilno zanjo je, da je r e d n a, z m e r n a in v s e s t r a n s k a. To pomeni, da jo moramo gojiti v primernih rednih presledkih, da ne sme biti napor nezmeren (mora pa biti vendarle krepak) in da moramo predelati vse telo. Vadbe je posebno potrebno telo dokler raste, saj čvrsto izpodbada k pravilnemu, zdravemu razvoju. Nič manj je pa ne potrebujeta mož in žena do kasne starosti; ž njo se vzdržita pri moči. (Pri nas se pečajo z občno vzgojno in zdravstveno telovadbo le sokolska društva in nekateri zasebni telovadni zavodi).

Kdor res nima časa da bi zahajal v telovadnico, si lahko ustvari nekoliko nadomestka z d o m a č o v a d b o. Pojem „domača telovadba“ je zelo širok. Ne smemo misliti le na nalašč sestavljene vaje; to bi bilo kaj pusto. L e p d e l

vsakdanjih opravil lahko spremenimo v koristno telovadbo, če le hočemo.

Najprvo je tu hoja, ki je poleg teka med najprirodnejšimi in najbolj zdravimi vajami. S hojo in tekom povečamo zmogljivost mišičja na bedrih in spodnjem delu trupa, prav posebno pa pljuč in srca; sta torej tudi „dihalna“ vaja. Enak učinek imajo sorodne vaje: kolesarjenje in smučanje. Hoja pa koristi le če je izdatna; to ne zavisí toliko od tega koliko časa hodimo, kakor od tega kako hitro, tedaj s kakšno silo hodimo. Že desetminutna nagla hoja ugreje ali celo zaduha, kar pomeni, da se je telo dobro prekrvilo, da srce živahno bije, ter da pljuča polno dihaajo. Potrebno pa je, da je korak dolg (blizu 1 m) in hiter; dolg korak namreč pomaga poganjati kri po žilah, kratek ne. Pot v službo in iz nje, na trg in po drugih opravkih lahko vedno koristno uporabimo za telo; potrebno je zgolj, da gremo hitro, da ne lezemo. Lenobna, počasna hoja („udobna“ pravimo) nima prav nobene vrednosti. Narobe. Zavaljo zastajanja krvi v nogah nezdravo utruja („težke“ noge imamo). Hitro stopanje osveži, počasno ne. Dobra, 20—30 minut trajajoča hoja v službo in toliko iz nje je izvrstna. Če stanujemo blizu potem pojdimo raje nekoliko preje z doma in po ovinku v službo. Kadarkoli dopušča čas si privoščimo 1—3 urni izprehod, ki pa mora to res biti. Če lezemo z naveličanim obrazom po cesti, se ne sprehajamo; če je mogoče pojdimo del poti navkreber (prav tako z dolgim, močnim korakom.) Vreme naj nas nikdar ne moti.

Kolesarjenje nima tistega osvežujočega učinka kot hoja, ker je zavaljo sključenega sedenja krvni obtok precej oviran, kakor pač pri vsakem sedenju. Tudi pljuča so v košu močno stisnjena in ne morejo s polnega dihati; srce nenavadno močno dela. Ti pojavi so tem močnejši, kolikor hitreje poganjamo. Zmerna vožnja pa koristi, ker koristni pojavi še prevladujejo neugodne. Tudi za to vajo izkoristimo pot v službo in iz nje. Hoja je seve boljša, zato naj se vozi le kdor in kadar se res mora. Hlastni nemir dandanašnjega časa in lenobnost sta storila, da se v službo vse vozi, tudi če ni treba. Če ima le deset minut daleč, že se vsede na kolo, da si „prihrani“ 7 ali 8 minut (ki itak ne ve kaj z njimi početi). S tem opehari svoje telo za 10 minut razvedrilne in koristne hoje; ne prihrani torej nič.

Tudi pri delu samem je dosti prilike da se malo pretegnemo. Tu so gibanja najpotrebnejši tisti, ki mnogo sedijo. Delaj kolikor moreš stojé, kar je mnogo bolj zdravo. Hojo po stopnicah navzgor si spremeni v vajo s tem, da stopaš čez 2, 3 stopnice hkratu.

Domača dela opravljaj sam, tudi če ti tega ni treba. Najboljša vaja so sekanje in žaganje drv, prenašanje kuriva

iz kleti v stanovanje, drgnjenje tal in pranje. Skratka, če hočemo najdemo kup opravil, ki so včasih za telo prav izdatna. Potrebno je le, da gibanje in napor ljubimo; ta ljubezen je v vsakem normalnem človeku, moramo jo pa gojiti, sicer zamre in se sčasoma sprevržemo v lenuhe, ki so jim pipa in tople copate edini cilj življenja.

Pokazali smo kako lahko zvežemo koristno s prijetnim, kako lahko vsakdanje opravke porabimo za razgibanje in okrepljenje telesa. Toda to je premalo. Če hočemo storiti za telo kaj resnega — in to je neogibno potrebno — potem mu moramo gibanje nalašč pripraviti, moramo ga v rednih presledkih posebej uriti. Zato ne potrebujemo dragega orodja, temveč le nekaj časa in odločne volje.

Vemo, da lahko gibamo in pregibamo lehti in noge, trup in glavo. Gibanje povzroče mišice s skrčevanjem in ohlajenjem. Skrbeti moramo, da se predelajo vse mišice: tiste, ki lehti in noge skrčujejo, trup priklanjajo, pa tudi tiste, ki jih napenjajo in sukajo. Izmed vseh delov telesa so pri današnjem, večinoma telesno malo delavnem človeku, najšibkejši lehti (roke) in trup (trebuh in hrbet); najpotrebnejši so vadbe. Preden začnemo z vajami moramo povedati toliko o telovadnem imenju in o načinu vadbe kolikor potrebujemo. Lehti ali nogo lahko vzdignemo (z ozirom na trup!) naprej, nazaj gor in v stran. Gib naprej imenujemo predročenje, gib nazaj zaročenje, v stran odročenje, gor vzročenje; če so lehti ob telesu, so priročene.

Pri nogah se zove to pred (za —, od —) noženje; če gresta obe nogi narazen, je to raznoženje. Gibe s trupom imenujemo klone: predklon (naprej), zaklon (nazaj), odklon (v stran). Ude in trup lahko sukamo. Ude tudi še skrčujemo in z njimi suvamo naprej, nazaj in v stran. Na tleh lahko sedimo, ležimo, stojimo ali se opiramo z rokama in nogama hkratu (ležna opora).

Vaje za lehti.

Za okrepitev:

1. Vlezi se na tla in se opri na napete lehti (takoimenovana ležna vzpora): skrči lehti in jih zopet napni (sklecenje, sl. 1). Trup je pri tem raven, križ ne vbočen. Izdatnost vaje je vprav v tem, da trup vzdiguje in spuščamo z lehtmi. Če je križ vbočen so roke premalo otežene, vaja manj koristna.

Poišči si dva para pripravnih kamnov ali primernih kosov železa. Kamna enega para naj bodeta težka 3—4 kg, ona drugega para pa 6—7 kg. To orodje ne stane nič, je pa zelo izdatno. Z njim delaj te le vaje:

Leža vznak:

2. Kamen v skrčeni levici: iztegni leht naprej in jo zopet skrči (vzdigni kamen, sl. 2); isto z desnico;

3. vzročiti, v vsaki roki kamen: skozi predročenje priročiti ter skozi odročenje zopet vzročiti.

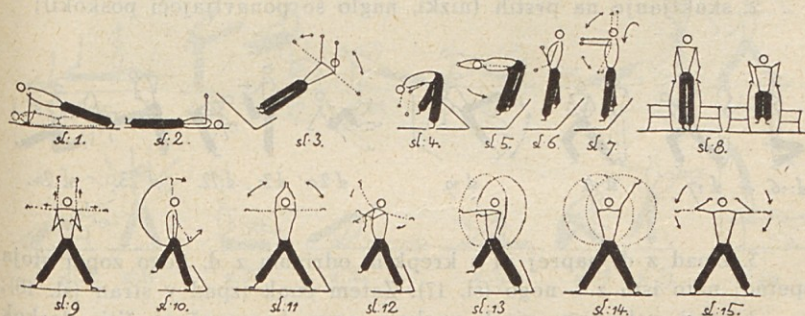
4. odročiti, v vsaki roki kamen: predročiti in zopet odročiti (sl. 3).

Stoja razkoračno:

5. kamen v skrčeni levici: iztegni leht gor in jo zopet skrči; nato isto z desnico; ali pa delaj z obema lehtema hkratu;

6. predklon, kamen v predročeni levici: vzdigni kamen čisto do prs; lahko delaš z obema hkratu, vendar potrebuješ 2 kamna ali pa enega samega, toda težkega (sl. 4);

7. predklon, kamen v predročeni levici: priročiti ob napeti lehti (lahko delaš z dvema kamnoma hkrati, sl. 5);

8. trup pokoncu, kamen (kamna) v priročeni levici (lehteh): upogni leht tako, da vzdigneš kamen do rame; pri tem se ne sme nadleht nič premakniti, giblje se samo podleht (sl. 6);

9. trup pokoncu, priročiti (sl. 7): skozi predročenje (zatem skozi odročenje) vzročiti in po isti poti priročiti (lahko delaš najprvo z eno, nato z drugo lehtjo ali pa z obema hkratu).

10. postavi si 2 stola tako, da se lahko opreš na naslonjali. Skrči lehti in noge, da obvisiš v zraku; sedaj se vzdigni samo z močjo lehti v vzporo (opora na napetih lehteh). Sl. 8.

Za raztegnitev:

Stoja razkoračno, lehti skrčiti ob trupu (brez orodja);

1. suniti naprej in skrčiti (nato v stran in dol). Sl. 9.

Stoja razkoračno, lehti priročene:

2. skozi predročenje s poudarkom vzročiti in po isti poti takisto zaročiti (s „poudarkom“ pomeni, da zamahneš z lehtmi proti koncu giba z vso silo); lehti morajo biti pri teh vajah v komolcih čvrsto napete; prav tako tudi kolena; trup pa naj bo raven, trebuha ne moli naprej (sl. 10);

3. skozi odročenje vzročiti in ploskniti v dlani ter po isti poti priročiti (sl. 11).

Stoja razkoračno, lehti predročene:

4. s poudarkom odročiti do skrajnosti in znova predročiti skrižema (sl. 12);

5. veliki krogi dol ob bokih (sl. 13);

6. lehti vzročene: veliki krogi pred telesom (sl. 14);

7. v odročenju skrčiti: s poudarkom mahiniti v stran in zopet upogniti (s poudarkom, sl. 15).

Vaje za noge.

Za okrepitev:

Stoja spetno (= pete skupaj), roke upri v bok ali jih prekrižaj na križu:

1. čep in zopet vzravna: trup pokoncu (sl. 16);

2. skakljanje na prstih (nizki, naglo se ponavljajoči poskoki);

3. izpad z d. naprej in s krepkim odzivom z d. nogo zopet stoja spetno; nato isto z l. nogo (sl. 17). Zatim enak izpad v stran (sl. 18);

4. lehti poljubno: visok poskok, noge kar moč skrčiti; doskok mehko v počep (zelo izdatna vaja).

Za raztegnitev:

Sed, noge iztegnjene in skupaj (= snožene), z rokami se opri na tla:

1. naglo raznožiti in zopet snožiti noge skupaj (sl. 19);

2. noge skrčiti in krepko suniti naprej, nato naprej in narazen (sl. 20);

3. stoja na eni nogi: upogni drugo nazaj, jo primi z roko in jo zibaje pritiskaj zadaj k telesu. Isto z drugo nogo (sl. 21).

Stoja spetno, predklon:

4. v predklonu zibaj trup gor in dol; kolena čisto napni, z rokami se pa skušaj dotakniti tal pred stopali, še raje pa za njimi (sl. 22);

5. postavi iztegnjeno nogo z notranjim robom stopala na stol: z roko pritiskaj bok navzdol in v stran, s čimer se začneš mehko zibati v stran (sl. 23);

6. poklekni na d. nogo, l. iztegni naprej, roke upri v bok: s poudarkom se predkloni in zopet vzkloni; l. noga mora biti ves čas čisto napeta. Isto z drugo nogo (sl. 24).

Vaje za trup.

Za okrepitev trebuha:

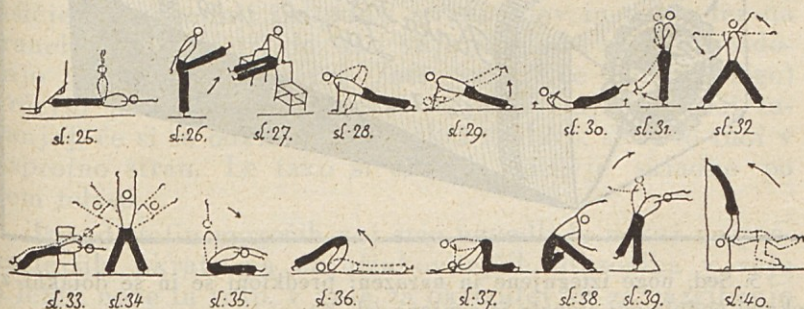
1. Leža vznak, lehti vzročene: noge vtakni pod omaro, vzdigni se v sed, ne da bi se uprl z rokami na tla (sl. 25);

2. stoja spetno, lehti poljubno: zelo naglo prednožiti (nato odnožiti) napeto l. nogo kar moč visoko in zopet spustiti jo. Isto z desno (sl. 26);

3. postavi 2 stola tako, da se udobno opreš na naslonjali in vzdigni napete noge naprej (prednos). Tudi če ne prideš z nogami do vodoravne vztrajaj v doseženem položaju vsaj 3—4 sekunde (sl. 27);

4. Ležna vzpora: poskoči prožno z nogami med roke in se takoj zopet iztegni nazaj v ležno vzporo, pri čemer se prožno udaj v križu itd. (sl. 28).

Za okrepitev hrbta:

1. Ležna vzpora; v sklek (skrčiti lehti) in krepko zanožiti menoma levo in desno nogo (sl. 29);

2. leža na trebuhu, lehti ob telesu ali roke za tilnikom: vzdigni hkratu trup (glavo) in noge (uleknjene) in jih zopet spusti. Lahko tudi vtakneš stopala pod omaro in vzdiguješ samo glavo in trup (naporno in izdatno). Sl. 30.

Stoja spetno:

3. predklon (globoko), roke za tilnik: vzklon (spočetka počasi, nato hitro);

4. naglo zanožiti levo, zatem desno ali izmenoma l. in d. (sl. 31);

5. stoja razkoračno, roke v bok: zasuk trupa v levo in v desno. Sukaj se naglo in do skrajnosti. Sukanje je izdatnejše, če odročiš ali skrčeno odročiš, ker si pomagaš z lehtmi (sl. 32);

6. hodi po sobi po vseh štirih.

Za razgibanje:

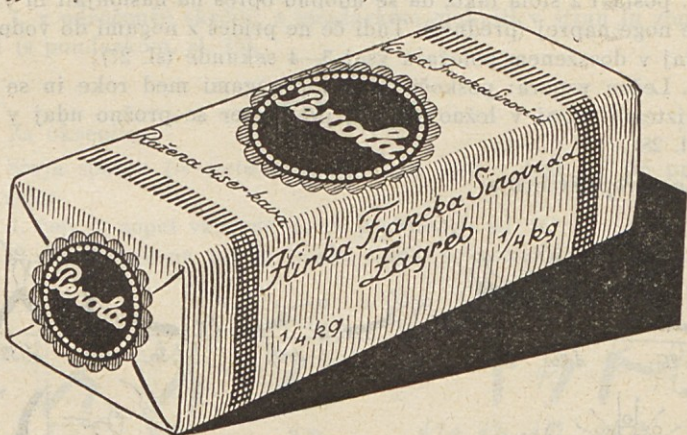
1. Vlezi se s križem čez stol „kakor mrtev“, lehti vzroči: zibaj se lahko z nogami, lehtmi in gornjim trupom gor in dol (sl. 33).

Stoja razkoračno (zmerno široko), vzročiti:

2. odklon v levo in v desno; telo mora biti r a v n o (sl. 34);

„PEROLA“

je kakovostna ržena kava, katera se prireja po preizkušenem postopku iz posebno izbrane, veliko-zrnate rži. Že enkratno kuhanje Vas bo prepričalo, da je „PEROLA“ zelo okusna, tečna, izdatna in zdravo.

3. Sed, noge iztegnjene in narazen: predkloni se in se dotakni z rokami podplatov; stopala iztegnjena (sl. 35);

4. leža vznak: vzdigni noge toliko, da se dotakneš z njimi tal za glavo (sl. 36);

5. poklekni na vse štiri, stegna ves čas navpično na tla: počasi bližaj trup tlom, z rokami pa drsi naprej. S to vajo se zelo zravna hrbet (sl. 37);

6. poklekni na desno nogo, levo pa iztegni v stran: desno leht vzroči (drugo drži poljubno) skozi odročanje in se močno odkloni v levo (l. noga pri tem napeta). Isto v nasprotno stran (sl. 38);

7. Stoja razkoračno: skozi predročanje vzročiti in močan zaklon (sl. 39);

8. Spusti se ob steni na tla (kakega $\frac{1}{2}$ m vstran) in se odrini z nogami v stojo na rokah, z nogami na steno (vrata) naslonjen. Telo moraš ulekniti (nazaj uložiti), lehti dobro napeti, glavo zakloniti, tako da gledaš v tla. Vaja je izvrstna za zravnavo hrbta (sl. 40).

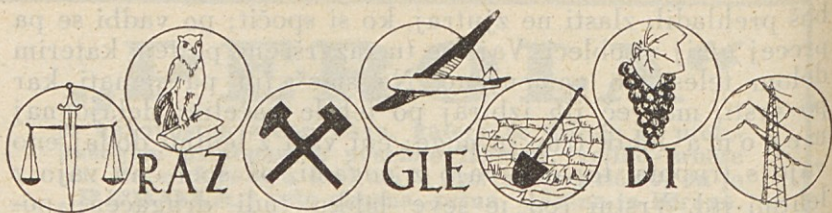
Vadimo zjutraj precej ko vstanemo in zvečer preden se vležemo. Zrak v sobi naj bo kar moč svež; najbolje je, da je okno med vadbo odprto. Če se med vadbo vležeš se vlezi na rjuho, ki jo imaš nalašč za ta namen, da se ne umažeš. Gornji del trupa naj bo gol, da more zrak do kože in da gibanje ni ovirano. Med vadbo se tudi v hladni sobi ne

boš prehladil, zlasti ne zjutraj, ko si spočit; po vadbi se pa precej umij in obleci. Vaje so tu razvrščene po tem katerim delom telesa so namenjene. Ne smeš jih pa jemati kar po vrsti, marveč jih izbiraj po teh-le načelih: delajo naj menoma lehti, trup in noge; eni vaji z lehtmi dodaj eno vajo s trupom, tej eno vajo z nogami, pa spet eno vajo z lehtmi itd. Vrstni red je seve lahko tudi drugačen; pomembno je le, da daš temu delu telesa priliko, da se med delom onega spočije. Vsako vajo ponavlaj toliko časa, da čutiš utrujenost (ne naveličanost!); tudi vsa vadba naj traja, dokler nisi utrujen. Med posameznimi vajami ni treba počivati, saj si en del odpočije med delom drugega. Če boš tako ravnal se boš približno v četrto ure zadosti preedelal. Vaje izberi tudi tako, da obdelaš vsak dan vse glavno mišičje: na sprednji in zadnji strani udov in trupa ter na straneh trupa. Po tri do štiri vaje iz vsake skupine zadoščajo (če so prav izbrane). Zato pomni: če si leht (nogo) skrčeval jo tudi izteguj, če si se predklanjaj se tudi zaklanjaj, če si se odklanjaj ali sukal na levo, stori to tudi v nasprotno stran. Le tako si okrepiš mišičje skladno po vsem telesu.

Izmed stotin mogočih vaj smo navedli le nekaj najpreprostejših, hkratu pa najučinkovitejših. Razdelba v vaje za lehti, noge in trup, v vaje za okrepitev in za razgibanje ima le namen pregledne razvrstive. Tega ni torej razumeti tako, kakor da vaje za lehti ne bi učinkovale tudi na trup ali vaje za trup, vsaj deloma, tudi ne na noge, da vaje za razgibanje ne bi tudi krepile in narobe. Ravnati smo se pač morali po pretežnem učinku, ki ga vaje imajo.

Kakor v jedi in pijači velja tudi v telovadbi: zmerno, priprosto, pa izdatno. Koristnost ni v kopici vaj, temveč v tem, da so izbrane res učinkovite. To pa bodo le, če se vsak dan z odločnostjo prisiliš k vadbi; najbolj takrat, kadar se ti najmanj ljubi, ker jo telo tedaj najbolj potrebuje (razen, seve, če te tare bolezen).

Vzdržati se v zdravju vse življenje si dolžan sebi, svojim otrokom in družbi v kateri in s katere pomočjo živiš. Zato telovadi vse življenje. Zapomni si pa, da so telovadba, zmernost v jedi in pijači ter vobče redno življenje nerazdružljive sestre. Brez slednjih tudi prva dosti ne zmore.

Država in njena vloga v današnjem gospodarstvu.

P. L.

Svetovna vojna je globoko posegla v politične, gospodarske in socialne prilike Evrope. Pereča vprašanja, ki do tedaj niso imela možnosti javnega razpravljanja, so na mah stopila v ospredje in predvojno Evropo preobrazovala v političnem in v gospodarskem oziru. Vojna, ki je zasegla zlasti centralno Evropo, je spravila nekatere države na rob gospodarskega propada, tako da je bilo nujno najti načina in sredstev gospodarske obnove. Ker se je istočasno v vseh teh državah razgibalo vsesplošno socialno gibanje delavskih mas, je nastal pereč problem, kako naj države na eni strani gospodarstvo zopet dvignejo, na drugi pa spravijo revolucionarno socialno gibanje v okvir, ki se je v nekaterih državah povsem na novo organiziral. Dobro so nam poznane politične spremembe, ki smo jih doživeli po vojni, zlasti, ko se je zrušila Avstro-ogrska monarhija in so zastopniki zmagovitih držav proglasili kot prvi princip novega stanja svobodo in samoodločbo narodov. Enako bistvene so bile tudi gospodarske spremembe, s katerimi so evropske države posegle v gospodarsko življenje. Pri tem je treba na splošno poudariti, da se po svetovni vojni države za narodno gospodarstvo vse bolj zanimajo in skušajo z gospodarskimi in socialnimi zakoni urediti na eni strani svoje razmerje do narodnega gospodarstva in svoj poseg vanj, na drugi strani pa uravnati sožitje družabnih razredov med seboj. Kako korenito se je izpremenilo razmerje med državo in narodnim gospodarstvom, bomo videli zlasti pri obravnavi primera sovjetske Rusije in Italije, ki zatrjujeta, da je gospodarstvo istovetno z državo, oziroma, da je država zrastle na gospodarski organizaciji naroda.

Srednjeveška stanovska država je bil prvi primer, ko so se predstavniki države izbirali iz gospodarskih krogov naroda, ne pa po politični pripadnosti. Vendar se pomen in učinek stanovske države ne more primerjati z današnjim po-

segom države v gospodarstvo, čeprav se tudi danes v večini držav narodna predstavništva ne izbirajo iz predstavnikov narodnega gospodarstva.

V stanovski državi so vladali prevladajoči stanovi, plemiči, duhovniki in meščani, ki pa so imeli tudi vso politično oblast. Pri tej organizaciji državnega predstavništva zlasti ni bilo mogoče govoriti o ideji skupnosti, o organizaciji splošnega narodnega gospodarstva, temveč so stanovi stremeli predvsem za lastne zgolj stanovske, politične in gospodarske koristi ter je izven njihovega zanimanja ostal pretežen del naroda. Vladarji, ki so imeli svoje regalne pravice, iz katerih so črpali dohodke za svoje osebne in državne potrebe, se tudi niso zanimali za splošna gospodarska vprašanja. Šele politične revolucije novejšega veka so pripomogle k novemu gledanju na gospodarstvo. Svoboda, enakost in bratstvo je bil klic francoske revolucije. Vsak človek ima pravico do svobodnega delovanja na osebнем, političnem in gospodarskem področju in se je iz te osnovne ideje razvilo liberalistično gospodarstvo, ki je dopuščalo vsakemu človeku možnost svobodnega udejstvovanja na gospodarskem polju. Gotovo je, da je to načelo rodilo ob svojem času za gospodarstvo obilo sadov, ko je posameznik tekmoval, kako bo bolj uspel, več pridobil in izpopolnil svoje naprave. Ta tekma pa je postala brezobzirna, bogastvo in denar sta se začela kopičiti pri posameznikih, delavec pa je postal le sredstvo za pridobivanje. Prvotno načelo svobode in bratstva se je izmaličilo v izžemanje delavne mase. Nastala so revolucionarna gibanja, ki so dobila v svetovni vojni največjo oporo in države so morale po končani vojni pohiteti, da so iz tega razloga svobodo gospodarstva omejile in izdale socialne zakone, s katerimi so revolucionarno socialno gibanje pomirile. Primer Rusije je tudi v zapadno evropskih državah našel dovolj godna tla in obilo pripadnikov, tako da so bile države prisiljene, da s potrebnimi zakoni posežejo v svobodo gospodarstva in izdajo socialne zakone, ki bodo delavske mase pomirile. Edino država pa je tudi mogla s korenitimi izpremembami in z le njej dostopnimi sredstvi obnoviti gospodarstvo. Ker je svetovna vojna dovolj nazorno pokazala, kake važnosti je za državo dobro razvito gospodarstvo, in ker je nastalo stremljenje, da se države gospodarsko osamosvoje, se je poleg vseh ukrepov države za gospodarsko obnovo začel sistematičen poseg državne uprave pri reševanju gospodarskih in socialnih vprašanj. Tak poseg se je opazil v najjačji meri ravno v onih državah, ki so se po svetovni vojni politično najbolj izpremenile.

Pokazati hočem način, kako so se posamezne evropske države začele udejstvovati pri splošnem gospodarskem raz-

voju ter kake mere oziroma sredstva ter organe so v ta namen ustanovile. Poudarjam, da so se začele države udeleževati v vseh panogah narodnega gospodarstva; največji interes državnega vmešavanja pa vidimo danes v denarništvu, ki so ga države monopolizirale in centralizirale v svojih denarnih zavodih. Gotovo zaslužita pri tem prikazu prvo pozornost radi predvsem svojstvenega načina ureditve gospodarskih in socialnih vprašanj Rusija in Italija; zelo intenzivno pa se bavita z gospodarskim razvojem države tudi Nemčija in Francija ter je primer teh držav imel učinek na vse manjše evropske države, ki so tudi same z večjim ali manjšim uspehom posegle v narodno gospodarstvo. V Nemčiji je za sedaj razvoj državnega vmešavanja v narodno gospodarstvo še v teku in je verjetno, da bo v končnem stadiju dosegel isti učinek kot v Italiji; da bo namreč narodno gospodarstvo Nemčije prišlo pod vodstvo edine državne stranke narodnih socialistov, čeprav so ti prišli do oblasti po politični poti, dočim je fašizem zrasel ravno v sredi gospodarskih organizacij, to je iz delavskih sindikatov.

Francija je zibelka državnega vmešavanja pri narodnem gospodarstvu. Že pred revolucijo so nastopili gospodarstveniki, ki so zahtevali, da se državno predstavništvo izbira iz stanov, ne pa iz političnih strank. Po revoluciji je nastala zahteva, da se izbere predstavništvo iz poljedelskih, industrijskih in kulturnih delavcev. Kljub temu, da to stremljenje ni prodrlo in se je narodno predstavništvo še vedno izbiralo iz političnih strank, vendar ideja sama ni zamrla, temveč se je hotela vedno na novo uveljaviti v drugi obliki, bodisi, da se vsaj senat izbira iz predstavnikov gospodarskih panog, ali da se organizira poseben gospodarski svet z zakonodajno pravico v gospodarskih in socialnih vprašanjih. Takoj po svetovni vojni je delavska sindikalna organizacija (Confédération Général du travail) zahtevala, da se organizira poseben, od narodnega predstavništva ločen gospodarski svet, v katerem bodo zastopane vse gospodarske in delavske organizacije, in kateri bo zakonodajno telo v gospodarskih in socialnih vprašanjih. Ker vlada tega predloga ni sprejela, je ta delavska sindikalna organizacija ustanovila poseben delavski gospodarski svet, ki je opozarjal vlado na ureditev gospodarskih in socialnih vprašanj. Vlada pa se je vedno bolj zavedala važnosti samostojne gospodarske institucije, vsled česar je leta 1925 izdala zakon o nacionalnem gospodarskem svetu (Institution de conseil National économique), ki se je organiziral iz 47 članov vseh gospodarskih panog in z nalogo, da podaja predhodno mnenje v vseh gospodarskih in socialnih vprašanjih in zakonih, ki jih je vlada predložila parlamentu in ima tudi pravico, da sam stavi vladi oziroma parlamentu zakonske osnutke o

takih vprašanjih. Če vpoštevamo, da so tvorili ta gospodarski svet strokovnjaki v gospodarskih in socialnih zadevah, nam je razumljivo, da so se ugodne posledice te ustanove, ki je bila sicer le posvetovalni organ vlade in kateri je predsedoval vsakokratni ministrski predsednik, kmalu pokazale, zlasti na področju pobijanja brezposelnosti, elektrifikacije dežel in industrializacije narodnega gospodarstva. Pri uspešnem delovanju ga je morda malo oviralo dejstvo, da vendar ni bil povsem ločen od politične vlade, oziroma, da je od nje preveč odvisen, zlasti zato, ker je vsakokratni predsednik vlade tudi njegov predsednik; gotovo pa je, da se je ta nacionalni gospodarski svet izkazal kot nujno potreben v vseh gospodarskih in socialnih vprašanjih, v katerih politični vodje ne morejo biti vedno strokovnjaki. Leta 1927 se je celo reorganiziral, število članov se je pomnožilo na 150 ter je postal malo bolj samostojen svetovalni organ vlade, predsednik vlade pa je vendar ostal še vedno predsednik tega sveta. Nacionalni gospodarski svet daje nasvete in mnenja v vseh gospodarskih, finančnih in socialnih zakonodajnih vprašanjih in še danes uspešno deluje pri organizaciji narodnega gospodarstva in socialne zakonodaje v Franciji.

Nemčija je po svetovni vojni zašla v težak gospodarski položaj; socialne težnje naroda so z vso silo privrele na dan ter so nastala mogočna revolucionarna gibanja. Prva naloga vlade je bila, da obnovi gospodarstvo in izda primerne in potrebne socialne zakone za pomiritev naroda. Takoj po svetovni vojni je bil organiziran pri ministrstvu za narodno gospodarstvo poseben gospodarski svet kot organ tega ministrstva z nalogo, da daje mnenja in navodila pri novi organizaciji nar. gospodarstva. Vendar se je tak podrejeni organ izkazal za preveč odvisnega od poedinega ministra in potreba po samostojnem gospodarskem svetu je povzročila, da je nemška vlada z uredbo z dne 4. V. 1920 organizirala samostojen začasni državni gospodarski svet (Reichswirtschaftsrat) s 326 člani kot zastopniki vseh gospodarskih panog. Po tej uredbi se morajo vsi gospodarski in socialni zakoni predložiti v predhodno mnenje gospodarskemu svetu, ki je tudi upravičen, da sam predlaga vladi osnutke takih zakonov in celo, ako jih vlada ne odobri, da jih predloži državnemu zboru v sklepanje. Kakih uspehov je bil deležen ta svet, nam najbolj nazorno prikazuje gospodarska obnovitev Nemčije. Ker pa je imel preveliko število članov, je bil neokreten in se k skupnim sejam ni sestajal, temveč je posloval v odsekih. Leta 1928 se je ta začasni državni gospodarski svet reorganiziral in spremenil v stalnega s 123 člani. Je posvetovalni organ vlade, vendar pa toliko samostojen, da more brez odobritve vlade predložiti zakon-

ske osnutke v gospodarskih in socialnih vprašanjih državnemu zboru. Vlada je tudi dolžna, da vsak zakonski osnutek o teh vprašanjih predloži gospodarskemu svetu v predhodno mnenje.

Italija je do leta 1927, ko je fašizem prevzel vso oblast v državi, sledila vzgledu drugih držav in polagoma s svojimi ukrepi uplivala na narodno gospodarstvo. Že leta 1902 je italijanska vlada ustanovila vrhovni gospodarski svet (Consiglio superiore del lavoro), v katerega so volile svoje zastopnike gospodarske organizacije, deloma pa jih je imenovala vlada. V praksi pa ta gospodarski svet v dobi 20 letnega obstoja ni dosti pokazal in se je često na novo organiziral ter spreminjal. Šele po vojni se je italijanska vlada za vrhovno gospodarsko institucijo bolj zanimala, zlasti ko je takrat dobro organizirano in revolucionarno razpoloženo delavstvo zahtevalo, da ono skupno z gospodarskimi strokovnjaki prevzame, odnosno vsaj sodeluje pri organizaciji narodnega gospodarstva in da se senat sestavi iz stanovskih zastopnikov glavnih gospodarskih panog. Leta 1923 je bil izdan dekret, s katerim se je prej citirani vrhovni gospodarski svet ponovno reorganiziral kot organ ministrstva za narodno gospodarstvo s 45 člani ter z nalogo, da daje ministru pri organizaciji gospodarstva potrebna navodila in mnenja za zakonske osnutke v gospodarskih in socialnih vprašanjih. Ta svet je posloval nato do leta 1927 v treh oddelkih, in sicer v poljedelskem, industrijskem in trgovinskem ter pokazal tudi več sadov svojega dela. V tem času pa je bil zaključen zmagovit razvoj fašistične stranke, ki je državni in gospodarski sistem postavila na bazo gospodarskih korporacij. Od leta 1920 dalje je delovala fašistična stranka ter se posluževala za izhodišče svojega razvoja delavskih sindikatov. Izrabljajoč neuravnovešenost in zmedenost italijanskega naroda po svetovni vojni, so fašisti organizirali tako delavce kakor tudi delodajalce v sindikate, v katerih naj bi imeli oboji zatočišče in oporo za izpolnitev svojih teženj. Organizacija teh sindikatov, ki je imela prvotno sicer gospodarski značaj, se je leta 1922 izrekla za združitev s fašistično stranko, ki je tako zrastle iz teh gospodarskih organizacij in do leta 1927 prevzela vso oblast v državi. Že leta 1924 je izglasovala korporacijsko narodno predstavništvo, to je parlament s predstavniki gospodarskih organizacij, ter mu leta 1928, ko je odstranila zadnje politične nasprotnike, dala sedanjo obliko. Fašistična stranka je zgradila državni sistem na temelju gospodarske organizacije naroda. Kot taka in pa kot predstavnica celokupne politične moči v državi je na to še deklarirala svoje razmerje do narodnega gospodarstva s „Carto del lavoro“, s katero je sicer dopustila na področju narodnega gospodarstva pri-

vatno iniciativo, vendar je poudarila, da mora privatnik vedno in vsikdar vpoštevati nacionalne in državne interese pri organizaciji in poslovanju podjetja in je državi za svoje delo tudi odgovoren. To podjetnikovo poslovanje imajo pravico nadzirati v korporacijah organizirani delavci ter smejo vse podjetnikove in delavske interese pri državnih oblastvih zastopati le delegati od države priznanih korporacij. Narodno predstavništvo se voli iz predstavnikov korporacij, delegate pa izbira veliki fašistični svet. Organizirali so se pokrajinski gospodarski sveti iz zastopnikov korporacij; ti sveti so bili sestavljeni iz zastopnikov vseh panog narodnega gospodarstva ter imajo nalogo, da nadzirajo celokupno produkcijo, ki mora biti v interesu državnih in nacionalnih potreb. Vlada je v Rimu ustanovila tudi vrhovni nacionalni gospodarski svet, ki pa ima glede na celokupen sistem italijanskega gospodarstva drugo nalogo kot pa enake institucije v Franciji ali pa v Nemčiji. Ta vrhovna italijanska gospodarska institucija zbira podatke od svojih podrejenih členov organizacije o celokupni produkciji, daje navodila in organizira nova podjetja. Vidimo torej, da je italijanski korporacijski državni sistem izgrajen na gospodarski osnovi, država ima nadzorstvo nad celokupnim gospodarstvom, ki se mora razvijati po državnih in nacionalnih potrebah.

Rusija je šla še dalje. Postavila je načelo, da je celokupno narodno gospodarstvo izključno zadeva države. Privatnik ne more voditi in biti lastnik gospodarskega podjetja, temveč je vsa podjetja prevzela država pod upravo in nadzorstvo. Prejšnje politične gubernije je vlada organizirala v 14 gospodarskih področij. Člani vrhovnega gospodarskega sveta so obenem tudi člani vrhovne uprave sveta ljudskih komisarjev. Celokupen gospodarski ustroj se strogo centralizira in ves gospodarski razvoj diktira država. V nadaljnjem razvoju se je vrhovni gospodarski svet deloma ločil od politične uprave, ostal pa je še vedno izvršilni organ sveta ljudskih komisarjev ter sam ali po navodilih slednjega organiziral ogromne gospodarske načrte. Pri sami organizaciji gospodarskih institucij je pa polagoma nastala decentralistična težnja, vsled česar so bili organizirani še posebni gubernijski gospodarski sveti, vrhovni gospodarski svet pa se je leta 1932 reorganiziral v gospodarski svet za težko, lahko in lesno industrijo. O državnem gospodarstvu Rusije se slišijo danes najrazličnejše vesti, ki jih ne moremo točno in kritično presojeti, dejstvo pa je, da je ta gospodarski sistem v Rusiji ustvaril ogromne uspehe.

Končno pogledjmo še gospodarske organe, ki jih je glede narodnega gospodarstva predvidevala, odnosno skušala organizirati naša država. Pri gornjem pregledu uspešne intervencije posameznih držav pri organizaciji narodnega

gospodarstva bomo pri domačem primeru neprijetno razočarani, čeprav ne moremo odrehati pristojnim faktorjem dobre volje, oživitvoriti vrhovno gospodarsko institucijo. Dne 29. IV. 1920 je bila izdana uredba o ustanovitvi in ureditvi gospodarskega sveta kot posvetovalnega organa ministrstva za trgovino in industrijo — do ustanovitve tega sveta pa ni prišlo. Vidovdanska ustava je zopet predvidevala ustanovitev gospodarskega sveta za izgraditev socialnega in gospodarskega zakonodavstva — vendar tak svet zopet ni bil organiziran. Ustava z dne 3. IX. 1931 določa v čl. 24: „Kot svetovalno telo v gospodarskih in socialnih vprašanjih se ustanavlja gospodarski svet, kateri bo na zahtevo kraljevske vlade in narodnega predstavništva izdajal strokovno mnenje. Gospodarski svet sestavljajo predstavniki gospodarskih krogov in strokovnjaki v gospodarskih in socialnih vprašanjih. Način sestave in poslovanja gospodarskega sveta odredi poseben zakon.“ Ta zakon je izšel dne 18. III. 1932 — vendar gospodarski svet še do danes ni sklican, čeprav ta zakon predpisuje v končni določbi sklicanje gospodarskega sveta najkasneje v 3 mesecih po publikaciji zakona. Po tem zakonu naj bi bil gospodarski svet sestavljen iz 60 članov, in sicer 24 zastopnikov poljedelstva, 16 trgovine in industrije, 5 predstavnikov delavcev in 15 javnih delavcev v gospodarskih in socialnih vprašanjih. Posebna značilnost tega zakona pa je določba, da vlada ni dolžna, da predloži v predhodno mnenje osnutke o zakonih glede gospodarskih in socialnih vprašanj in da gospodarski svet sam ne sme staviti brez odobritve vlade takih zakonskih osnutkov narodnemu predstavništvu. Ako bo ta gospodarski svet končno vendar-le sklican, bi bilo dobro, da se te določbe spremenijo in da se mu da čim širša možnost uspešnega delovanja.

Britanski imperij.

Janko Sotošek.

Vedno bolj se širi mnenje, da stoji Britanski imperij na trhlih nogah. To naj bi dokazoval zlasti razvoj abesinskega in španskega problema, upori palestinskih Arabcev in vedno hujša nasprotstva do Angležev v Indiji in drugih delih imperija.

Resda sedanji položaj Angležev ni rožnat, kar je posledica silne politične aktivnosti nekaterih držav in slabe vojaške pripravljenosti Angležev, ki ne poznajo stalne vojaške dolžnosti in so do pred kratkim precej zanemarjali svojo oborožitev. Računi s propadom imperija pa so vseka-

kor preuranjeni in kažejo nepoznavanje notranje strukture tega imperija in nerazumevanje angleške politike.

Britanski imperij predstavlja svojevrsten sistem držav in narodov pod isto zastavo. To je cel svet zase, saj mu pripada približno četrтина vse kopne zemlje in vsega prebivalstva sveta. Ni neizpremenljiv, temveč se neprestano razvija in prilagodeva novim potrebam. Angleži sami ga označujejo za nelogično tvorbo, ki jo je izoblikoval čas in razmere, katera ima vse mogoče nedostatke in le eno, zato pa tem pomembnejšo vrlino, in ta je — da funkcionira.

Britanski imperij je zveza držav, ki jo tvorijo matična zemlja Velika Britanija s Severno Irsko in enakopravni deli: Kanada, Avstralija, Nova Zelandija, Južna Afrika in Svobodna država Irska, katerim se priključuje vrsta večjih in manjših teritorijev, ki so v prav različnem odnosu z Veliko Britanijo ali z enim ali drugim enakopravnim delom. Številni razlogi, zlasti različna geografska lega, kulturna višina in gospodarska stopnja vseh mogočih ljudstev, ki jih imperij vključuje, namreč onemogoča vsem enak položaj.

Sedanja enakopravnost Kanade, Avstralije etc. je posledica še danes ne zaključenega osamosvajanja teh bivših kolonij, ki leže v zmernem pasu in so po naseljevanju Evropecev od začetka novega veka dalje dobile pretežno belo, zlasti angleško prebivalstvo. Ti beli priseljenci in njihovi potomci so dosegli visoko kulturno stopnjo. Sicer govore angleško, toda ločeni so od Velike Britanije z oceani in čisto drugačna priroda njihove zemlje ter različni odnosi do drugih držav jim narekujejo posebne interese.

Kolonije, ki so dosegle enakopravnost z Vel. Britanijo, se imenujejo sedaj *dominioni*. Vez med njimi tvori predvsem *zvestoba do krone*, ki je simbol enotnosti britanskega imperija. Največji pomen kralja je prav v tem, da veže vse dele imperija v skupno državno telo, sicer pa njegova osebna volja pri vodstvu države ne odloča, ker je vezan na predloge svojih ministrov oz. ministrskih predsednikov enakopravnih delov. Kraljevi namestniki v dominionih so generalni guvernerji, ki so odgovorni ministru dominiona, kjer službujejo.

Sodelovanje in spoznavanje med enakopravnimi deli je poverjeno *imperijski konferenci*, ki jo v glavnem tvorijo ministrski predsedniki teh delov. Daje le osnovne smernice, preglasovanje je izključeno.

Sicer so dominioni samostojni člani Društva narodov (DN), toda važnejše pogodbe se sklepajo za ves imperij. Ta enotnost se kaže posebno pri odločitvah o miru in vojni. Mirovne pogodbe veljajo namreč za imperij kot celoto in noben del države ne more voditi posebne vojne. Če na pr.

napove kralj po nasvetu velikobritanske vlade vojno, stopijo avtomatično v vojno tudi Južna Afrika, Kanada etc. Imajo pa pravico odpovedati vojaško pomoč in se vojne aktivno ne udeleževati, zato pa morajo pomagati z vsemi drugimi sredstvi.

V zunanji politiki vlada enakopravnost; z inozemstvom pa sme vsak enakopravni del države sklepati pogodbe le, če kak drug del ne protestira. S tem so dominioni praktično precej omejeni v svobodi sklepanja pogodb, kajti v vsakem važnem primeru se je treba ozirati na interese matice. Ta ima zaradi svoje gospodarske in vojaške premoči splošno vodstvo države v svojih rokah, ne da bi pri tem tangirala občutljivost dominionov.

Ni nevarnosti, da bi se dominioni povsem odcepili od velikobritanske skupnosti kot mnogi napovedujejo in težko pričakujejo. Vsi dominioni so namreč prav redko naseljeni in s svojimi obsežnimi in bogatimi pokrajinami vabijo pregosto naseljene Azijce, katerih bi ne mogli obvladati brez pomoči matice. Poleg tega ima vsak dominion svoje brige in težave: v Južni Afriki tvorijo Angleži in Buri le četrtno sicer barvastega prebivalstva, Avstralija in Nova Zelandija se boje mogočne Japonske, Kanada pa se bori proti gospodarskemu in duhovnemu zaslužnjenju od strani Združenih držav ameriških. Zdravi anglosaški instinkt pa zna povsod dobro ceniti hasnovitost imperijske zveze.

V državnopravnem smislu med dominioni in kolonijami so poldominioni: otok Nova Fundlandija v Atlantskem oceanu ob vzhodni obali Severne Amerike, strateško važni otok Malta v Sredozemskem morju in Južna Rodezija v Južni Afriki.

Največje število pokrajin, ki pripadajo Britanskemu imperiju, tvorijo kolonije in protektorati ali zaščitna ozemlja, ki se ločijo od dominionov in poldominionov po tem, da nimajo parlamentarne samouprave. Vlado predstavljajo v njih velikobritanski uradniki z guvernerji na čelu, ki so odvisni le od kolonijalnega urada v Londonu. Bistvena razlika med kolonijami in protektorati pa je v tem, da veljajo za prve velikobritanski zakoni v celoti, za druge pa le tisti, ki imajo izrecni pristavek, da se nanašajo tudi na določene protektorate, in pa da so kolonije podrejene angleški kolonijalni upravi, medtem ko so v protektoratih domače oblasti le nadzirane od Angležev. Glede notranje ureditve so prehodi od prav široke avtonomije do diktatorsko vladanih področij. Na splošno imajo višjekulturne pokrajine večjo samoupravo.

Med važnejše kolonije in protektorate spada velik del velikobritanskega ozemlja v Afriki, srednjeameriški otoki in Britska Guayana v Južni Ameriki, v Aziji pa otoka

Ciper in Ceylon, del Malajskega polotoka ter Aden in Hadramant v južnem delu Arabije. Nad vse karakteristično je, da se prišteva v to vrsto in sicer med diktatorsko vladane posesti mesto in pomorsko opirališče Gibraltar, ki obvlada vhod v Sredozemsko morje, preko katerega vodi pot, ki veže Veliko Britanijo z najbogatejšo angleško posestjo Indijo ter Avstralijo in Daljnim Vzhodom. Isti položaj v državnopravnem pogledu zavzema otok Perim, ki leži ravno tako ob poti v Indijo in čuva izhod iz Rdečega morja v Indijski ocean.

Nad dvema področji si deli Anglež oblast z drugima državama. To imenujemo kondominij ali skupno gospodarstvo. Sem spada Angleško-egiptovski Sudan ob srednjem Nilu, ki pa je praktično le v angleških rokah, in otočje Novi Hebridi vzhodno od Avstralije, ki so britansko-francoski protektorat.

Navidez najmanj sigurno v angleških rokah so takozvani mandati Društva narodov. V svetovni vojni so namreč izgubili Nemci vse svoje kolonije, obsežne predele pa tudi Turčija. Te pokrajine je meddržavna organizacija DN podelilo le v upravo nekaterim državam, suveren v njih pa je ostalo ono samo. Mandatne sile morajo predložiti vsako leto stalni komisiji za mandate pri DN poročilo o svojem upravljanju v njih. Levji delež teh mandatov je pripadel Veliki Britaniji in njenim dominionom. Ločiti je treba takozvane A—, B— in C— mandate.

Kot A— mandate je dobila velika Britanija Palestino, Transjordanijo vzhodno od Palestine in Irak ali Mezopotamijo in si s tem zagotovila drugo važno pot k Perzijskemu zalivu in Indijskemu oceanu. Ti mandati naj bi se upravljali po nasvetih in s pomočjo Velike Britanije do časa, ko bodo zreli za samostojno vladanje. Arabci, ki so tu najštevilnejši, zahtevajo popolno samostojnost, katere jim pa Velika Britanija zaradi prometne in gospodarske važnosti teh krajev nikakor ni voljna dati. Skoro popolno suverenost je dosegel Irak, ki ima v glavnem le še nekatere obveze glede svoje zunanje politike. Transjordanija je notranje samostojna, v Palestini pa je vsa oblast v angleških rokah, ker so Arabci skrajno sovražno razporejeni napram Angležem zaradi njihove Židom prijazne politike. Angleži so namreč med svetovno vojno obljubili Židom ustanovitev posebnega židovskega teritorija in podpirajo židovske staroselce in nove koloniste, ki so avantgarda angleškega imperializma.

Kot B— mandati so prišle v oblast Velike Britanije nekdanje nemške kolonije v vzhodnem delu Afrike. Mandatne države so prevzele upravo v B-mandatih pod pogojem, da bodo onemogočile trgovino s sužnji, skrbele za odpravo

zlorab pri prodaji alkohola in orožja in se zavzele za svobodo vere in prepričanja. Izkoriščanje teh pokrajin v vojaške svrhe je prepovedano, vsi člani DN imajo v njih glede trgovine iste pravice. Prizadevanje Velike Britanije gre za tem, da pridejo ti mandati pod njeno izključno oblast.

Od C— mandatov, ki se upravljajo po zakonih mandatne sile in so njen sestavni del, dasi je njihov formalni suveren DN, ima Južnoafriška Unija bivšo Nemško Južno-zapadno Afriko, nekaj od nekdanje nemške posesti v Tihem oceanu pa sta dobili Avstralija in Nova Zelandija.

Velike važnosti za obstoj britskega imperija je obvladanje Egipta, skozi katerega vodi Sueški prekop, „hrbtelnica“ imperija. Egipt, ki je sedaj formalno svobodna država, ima Vel. Britanija gospodarsko in politično popolnoma v svojih rokah. Na najobčutljivejših mestih Egipta, zlasti ob kanalu, drže Angleži svoje čete.

Indijsko cesarstvo, „dragulj angleške krone“, zavzema v imperiju povsem svojevrsten položaj, ker je v pogledu zunanje politike popolnoma enakopravno, kot dominioni, v notranjepolitičnih zadevah pa se upravlja kot velikobritanske kolonije. V takih razmerah je seveda svoboda v zunanji politiki iluzorna.

Večji del Indije je z gospodarskih ali strateških razlogov neposredno pod angleško oblastjo, približno eno tretjino ozemlja pa zavzemajo napol samostojne indijske države in državnice, ki jih je čez 700. Po sedaj veljavni ustavi ima Indija svoj parlament iz dveh zbornic z deloma imenovanimi in deloma po neznatnem odstotku prebivalstva voljenimi člani. Odločilni činitelj pa je podkralj, kot se imenuje zastopnik angleškega kralja oz. cesarja. Odgovoren je velikobritanski vladi. Angleška oblast nad Indijo postaja vzporedno z njenim gospodarskim in kulturnim napredkom vedno bolj rahla in zdi se, da bo v kratkem dosegla popolnoma položaj dominiona. Na kako umaknitev iz Indije pa Angleži ne mislijo in jim tudi ni treba, kajti blizu 400 milijonov ljudi broječa Indija je polna vseh mogočih, posebno rasnih, socialnih in verskih nasprotij, ki jih Angleži spretno izrabljajo v svojo korist.

Angleži so si znali zagotoviti velike pravice gospodarskega in političnega značaja v južnem delu Tibeta, ki je nadvse važen za obrambo Indije pred napadi s severa. Isto jim je uspelo v kraljestvu Nepál v gorovju Himalaji, ki je notranje nezavisna država, zunanjo politiko pa ima skupno z Veliko Britanijo. Angleško zaščito uživa med važnejšimi teritoriji slično kot arabske države ob Perzijskem zalivu in Malajske državne zveze himalajska država Bután. Na Kitajskem, kjer je v njihovi posesti bogato trgovsko mesto Hongkong, imajo Angleži obsežne koncesije.

Iz opisane strukture Britanskega imperija je razvidno, kako komplicirano zvezo držav predstavlja. Jasno je, da ta državni sistem že zaradi svoje sestave in pa vsled demokratične usmerjenosti Angležev ne more pokazati tolike elastičnosti in trenutnega efekta kot države pod diktaturo. Velika politična zrelost Angležev, medsebojna povezanost posameznih državnih delov in neizmerna gospodarska moč so pa porok, da konflikti, ki bi se utegnili razviti iz sedanjih svetovno-političnih trenj, Britanskega imperija ne bodo mogli zrušiti.

Bodi svetloba!

D. H.

Ob zimskih večerih je svetilka, pa bodi taka ali taka, moja dobra prijateljica, pa mislim, da se ob njej lahko pomudim in bežno razmislim o nje nastanku in napredku.

V razvoju človeške kulture je tehnični in gospodarski napredek razsvetljave velikega pomena. Svetel plamen je bil že pravadnemu človeku dar božji in vreden božjega češčenja. Z lučjo se je ubranil prirodni temi in se vsaj deloma izmaknil vplivu časa. Ob plamenu domačega ognjišča ali goreče plamenice je lahko opravljal svoje delo tudi po zahodu sonca in v temni podzemski špilji, ki je v njej prebival.

Svetlobni učinek je skoraj vedno tesno spojen z gorenjem. Mrzla svetloba, ki jo n. pr. opazujemo na trhljem lesu, na kresnicah in na globočinskih ribah, še nima danes praktičnega pomena. A tudi vsak ogenj ne gori tako, da bi lahko z njim svetili. O tem se lahko prepričamo, če zažgemo v temi lužico špirita. Njega plamen je sicer zelo vroč, pa prav malo sveti. Zato nas v tehničnem razvoju razsvetljave posebno zanima odkritje snovi, ki gorijo in svetijo, pa izumi naprav, ki omogočajo svetlo gorenje.

Že zgodaj je človek spoznal, da sveti tanka, posebno smolnata trska, bolje nego goreče poleno na ognjišču. In gotovo je trska najstarejša svetilka, ki se je ohranila celo pri gospodi v gradovih do pričetka novega veka, na kmetih pa prav do nove, moderne dobe tako, da jo pomni še marsikdo naših starih, ki je živel na deželi v prejšnjem stoletju. Značilno je, da so imenovali Dolenjci trske „luč“.

Ker ni vsak les smolnat, je izboljšal človek trsko tako, da jo je napojil s smolo ali z mastjo. Tako je izumil bakljo ali plamenico. Tudi ta je svetila sto in sto let in jo srečamo v moderni izdaji še danes. Trske in plamenice so pritrjevali v posebnih svečnikih, ki jih še najdemo med staro, po-

zabljeno šaro in v zbirkah. Take svetiljke je bilo treba ven in ven utrinjati in nadomeščati. To delo je opravljala na kmetih deca, pri boljših hišah pa posebni uslužbenci.

Gotovo je človek že v davnem času izboljšal plamenico s tem, da je ovil trsko s predivom in to namočil v smolo ali mast. Predivo je popilo mnogo več goriva nego goli oklešek, pa je gorela taka luč mnogo dalje. Od tu do posode z mastjo ali oljem, ki je vanj namočeno sesukano predivo, ni dolga pot. Pravijo, da so bile take leščerbe znane že v predzgodovinski dobi. V teku časa so dobile obliko čolnička z ročajem na enem in cevko za stenj na nasprotnem koncu. Med gorenjem je bilo treba stenj sproti vleči iz cevke.

V leščerbah je navadno gorelo olje. Reveži so palili ne- očiščeno repično olje, bogatini pa seveda boljša z dišavami namešana olja. Kakor trska in plamenica, se je ohranila taka oljnica skoraj neizboljšana nekaj tisoč let. Svetila je slabo, zato se je pa radi slabega izgorevanja ogljikovih saj bolje kadila. Veliki matematik, fizik in slikar Leonardo je leta 1480. prvi izpopolnil svetilko s tem, da je namestil nad plamen kovinski otel valj in je tako pojačil izgorevanje in svetlobo. Sredi 16. stoletja je postavil Cardanus posodico za olje višje nego plamen tako, da je dohajalo olje s pritiskom do gorišča. Več nego 100 let pozneje je zamenjal Švicar Argand okrogli stenj s ploščatim, da je povečal plamen. Sledil je otihi stenj z dovajanjem zraka znotraj in zunaj. Leta 1756. je izumil pariški lekarnar Quinquet stekleni cilindar nad plamenom, ki pa so ga kmalu namestili nižje, da je objemal plamen. Tako je izpremenila oljnica v novem veku obliko in uredbo, le težko tekoča olja so delala preglavice vsem poboljševalcem svetilk.

V tem se je pojavil petrolej in z njim na podlagi dosedanjih izsledkov ustvarjena petrolejka, ki jo je leta 1855. izumil ameriški kemičar Silliman. Kmalu je zasvetila v poslednjem gorskem selu.

Poleg oljnice je človek že davno uporabljal svetiljko, ki je v svojem razvoju dobila obliko današnje sveče. Že Rimljani so poznali plamenice, ki so bile sesukane iz prediva in oblite z voskom. Na rimskih trgih so prodajali povoščene trščice. Sedanjim svečam bolj slične so bile voščene ali lojene plamenice, ki so z njimi svetili prvi verniki v katakombah. Od onih časov je ostala sveča znamenit del cerkvene opreme. Prave sveče so znane že iz 2. stoletja po Kristu. Veliko čast je uživala sveča v srednjem veku. Premožni ljudje so svetili z dragimi voščenicami, revežem so bile dobre lojenke, ki so jih do sredi prošlega stoletja ulivali kmetje sami. Svečarji so bili zelo cenjeni obrtniki. Od pričetka 19. stoletja uporabljajo svečarne poleg dragega

voska in mazavega loja trši in razmeroma cenejši stearin. Svečo in nje svetlobo so uporabili fiziki tudi kot mero za svetlost na podlagi tako zvane „normalne“ sveče kot enote.

Izpopolnjeni svetilki in častitljivi sveči pa sta se baš v velikem in izumov polnem 19. stoletju rodila dva huda tekmeča: plin in električna luč.

Na mnogih krajih naše zemlje že od pamtiveka puhtijo iz tal plini, ki gorijo in svetijo. Tudi treskavi plin pozna človek odkar pridobiva premog. Že alkemisti, ki so bili predhodniki modernih kemičarjev, so vedeli, da lahko proizvajamo gorljiv plin, če segrevamo organske snovi v zaprtih posodah. Prvo praktično napravo za proizvodnjo svetilnega plina iz premoga je postavil Anglež Murdoch leta 1792. S plinom je razsvetljeval svoj dom. Kmalu nato so poizkusili Francozi, da bi pridobivali plin iz lesa, kar se pa ni obneslo. Leta 1813. so ustanovili v Londonu prvo družbo za plinsko razsvetljavo. Dve leti nato so imeli plin v Parizu. Novi način razsvetljave se je nato hitro širil. Sredi prejšnjega stoletja so bila s plinom razsvetljena vsa večja mesta. Leta 1869. je dospel svetilni plin celo v naš Maribor. Poleg plina pa je v manjših krajih, zakotnih ulicah velikih mest in v zasebnem stanovanju še krepko živela petrolejka. Danes je izgubil plin kot svetilno sredstvo skoraj vso veljavo. Izpodrinila ga je vse bolj naraščajoča uporaba električne struje. Velike gospodarske vrednosti pa je njega uporaba kot kurivo v gospodinjstvu in v industrijskih obratih. Ko govorimo o plinski razsvetljavi, ne smemo pozabiti acetilenske luči, ki jo proizvajamo v preprostih napravah iz vode in karbida. Ta način razsvetljave se je posebno razširil med vojno, ko je pošel petrolej.

Z električno strujo lahko ustvarimo svetlobo na dva načina. Če staknemo konca dveh ogljenih palic, napeljemo skozi močno električno strujo in nato malo razmaknemo palici, zažari med njima v izredno močni, beli svetlobi zelo vroč oblok, ki ga je prvi opazoval fizik Davy leta 1813. Električna obločna luč se pa doglo ni mogla uveljaviti, saj takrat niso še bili znani ceneni načini za proizvodnjo elektrike. Temu nedostatku je pomogel Siemens, ki je leta 1867. izumil dinamo. Obločnico pa tudi danes uporabljamo le za izredno razsvetljavo večjih prostorov, za luč v morskih svetilnikih, za reflektorje in projektorje, pa za proizvodnjo izredno visokih temperatur.

Ceneno razsvetljavo za dom, delavnico, tovarno in ulico nam nudi električna žarnica. Če vključimo v električno strujo prav tanko žico ali zogljenelo nitko se ta radi velikega upora tako segreje, da zažari. Ker pa taka nitka na zraku v hipu izgori, je poizkusil Belgijec Jobard že leta 1838.

zapreti tako nitko v stekleno bučo, ki je iz nje izsesal zrak. Do praktične uporabe žarnice je bila pa še dolga pot. Največ preglavice je delala izumiteljem žarilna nitka, ki bi naj bila izredno tanka, nelomljiva in neizgorljiva. Najbolje je nalogo rešil Edison leta 1876. Za izdelovanje nitk je uporabil izpočetka platin, pozneje pa zoglenela bambusova vlakna. Moderne žarnice imajo nitko iz redkih kovinskih zlitin, ki se dajo razvleči v neverjetno tanke žice in so skoraj neizgorljive.

Električna žarnica se je radi svoje enostavne in snažne uporabe hitro razširila in vse bolj izpodrinila plinsko luč. Tedaj se je ta precej zanemarjena luč mahoma visoko dvignila in napovedala boj žarnici. Leta 1891. je izumil Auer takozvano žarilno vrečico, ki je uporabljiva na plinski in pertolejski svetilki. Nova luč je dajala neprimerno močnejšo in sončno belo svetlobo. Boj je ostal dolgo neodločen. V krajih, kjer ni električne struje, se še danes uveljavlja Auerjeva luč. Vsekakor pa je za današnjega razvjenega človeka izredno izpopolnjena električna žarnica višek udobne razsvetljave. Ali bo izumil napredujoči človek kdaj še bolj enostavno razsvetljavo brez žic in senčnikov in stikal in s sončno svetlobo? Kdo ve?

Marko Rosner

M a r i b o r

Tekstilno blago vseh vrst

Telefon števil. 22-32

Brzjavlj.: Rosner Maribor

Iz Odese preko step v rajski Krim.

Radivoj Peterlin - Petruška.

Prvo rusko zimo sem preživel v Odesi. Z edinim turškim pijastrom — desetico v žepu sem hladne jesenske noči stopil na njena gostoljubna tla. Nekaj dni mi je predla trda, ker nisem poznal živega krsta, končno se mi je posrečilo najti službo pri pasarju za petdeset kopejk dnevno. Poleg tega sem tudi poučeval nemščino, tako da sem do spomladi prihranil par rubljev.

Čas pa hiti svojo pot. Huda zima se je poslovila, trava je ozenela, drevje vzbrstelo in že so se vrnile lastovice. V ranih jutrih in poznih večerih šetam po Nikolajevskem buljvaru, posedam po klopeh, duša mi pa hrepeni preko step in morja naprej in naprej v neznane kraje.

Sredi maja se poslovim od prijateljev in jo mahnem po stepi naokrog proti toliko opevanemu polotoku Krimu. Če bi se peljal s parnikom, bi bil v pol dneva tam, tako bo pa trajala pot najmanj teden dni. Toda hodil bom prvič po brezmejni ravnini novoruskega kraja: do bistrih vodà širokega Dnjepra po ukrajinski, onstran pa po nogajski divji stepi. Kdor je čital Gogoljevega „Tarasa Buljbo“ ali Sienkiewiczjev roman „Z ognjem in mečem“, ta bo večno hrepenel po teh stepah.

Nekaj časa me vodi cesta ob Črnem morju, ko pa pustim za seboj Hadžibejski in Kujalnicki liman (jezero) ter nemško naselbino Gildendorf, se vzpnem počasi na levo in kmalu sem sredi prave pravcate ruske stepe. Hodim uro, hodim dve, malo postojim, se ozrem na vse strani; povsod nepregledna ravnina, toda ne več z visiko travo in bodičevjem pokrita, temveč lepo zorana in posejana z žitom, ki že valovi v prijetnem popoldanskem vetriču. Tu in tam se dviga iz stepe visok porasten kup zemlje kakor orjaška glava oprezaajočega velikana — gomila padlega skitskega poglavarja, ali vrh cerkvenega stolpa v dolinici skrite vasi, ki mu dela družbo par vitkih topolov. Visoko nad njivami

drhte v zraku škrjančki in prepevajo svojim družicam, valečim med žitom, drugače pa ne vidiš nikjer žive duše. Kmetje so zorali njive in jih posejali, zdaj pa čakajo doma, kdaj bo žito zrelo, da ga pokose in zmlatijo. Zemlja je črna in mastna in opravi vse sama brez gnojenja. Na nekaterih krajih je plast črnozema kar nad meter debela in rodi stoterno.

Proti večeru se mi pridružita dva popotnika. „Streljala“ (prosila) sta po bližnjih hutorjih (pristavah) in žepe imata polne kruha in drugih jedil. Mlada sta še in ne slabo oblečena. Prvi nosi kartuz (rusko čepico), drugi pa pomečkan polcilinder. Nabrala sta nekaj suhljadi in si hočeta skuhati čaja. Ob debelem kažipotu ležeta v travo in me povabita, naj prisedem, da povečerjamo skupaj. Od vsega mi odstopita nekaj in tudi čašo vročega čaja. Med tem je sonce zašlo in na nebo je priplavala luna. Ležé smo se pogovarjali. Povedal sem jima svojo storijo, onadva pa vsak svojo.

Prvi je kleparski pomočnik in gre delat v Nikolajev, drugi pa je sedel čez zimo v odeški ječi ob krompirju, zdaj hodi za nosom, kamor ga le pelje. „Kaj bi drugim kruh odjedal, ko pa tako lahko živiš. A prosta narava je lepa in poučna. Vse ti da in ničesar ne zahteva.“ O, on pozna zakone! Vedno ve, kaj je treba storiti, da dobiš čez zimo stanovanje zastonj. Le to jesen se je malo uštel. Preveč šip je namreč pobil in presedel zato sedem dolgih mesecev. — Položil je cilinder zraven sebe in legel poleg spečega tovariša. Tudi jaz položim pod glavo nahrbtnik, toda spati ne morem. Na zahodu je ugasnila poslednja svetla črta in nad temnomodro, tajnostno tiho stepjo je zablestela svetla zvezdnata noč, z istim mesecem, z istimi zvezdami, kakor pri nas doma. In mogoče jih moji dragi tudi zdaj-le gledajo in se spominjajo mene...

Proti jutru se zbudim. Tuja roka stika po mojem nahrbtniku. Kakor v spanju se prevalim z vso težo nanjo.

„Oh, čort!“ zavpije cilindraš in hoče osvoboditi roko.

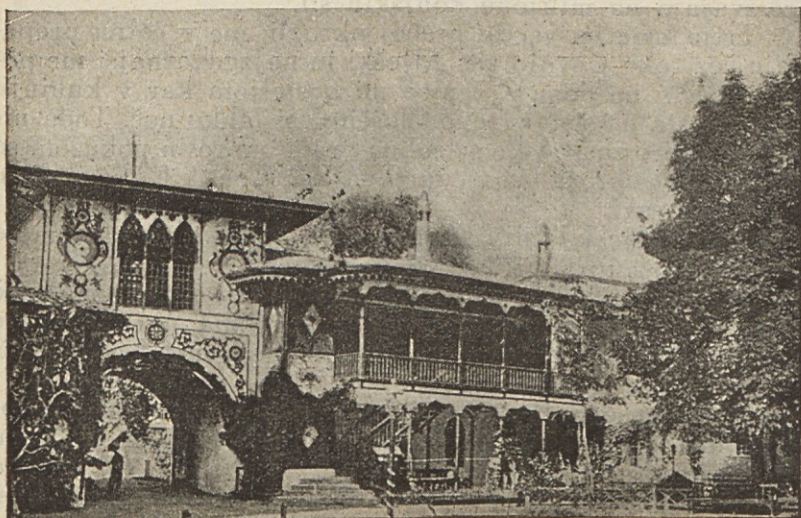
„Kaj pa je?“ vprašava klepar in jaz hkrati in planeva kvišku.

„E, kaj! Kmalu bi mi strl roko, tako se je navilil nanjo.“

Zdaniło se je že, a onadva še nočeta vstati. Zadenem torej nabrtnik, se zahvalim za družčino in se poslovim. Ponoči se je nebo pooblačilo in zdaj je celo začelo pršiti. Kmalu je cesta vsa blatna. Mokra, mastna prst se oprijemlje čevljev, da so težki in nerodni ko klada. Sezujem jih in grem dalje bos. Zdaj stopam lagotno in blato de nogam dobro. Proti večeru pridem v večjo vas in ker še vedno dežuje, se zglašim pri tamošnjem učitelju. Prijazno me sprejme in pogosti:

„Do jutri se bo vreme popravilo, potem greva pa skupaj v Nikolajev, kjer imam družino.“

Pri steklenici ruske namizne vodke (žganja), belem kruhu in kislih kumarcah kramljava pozno v noč, vendar sva drugo jutro že na vse zgodaj na nogah, ker pot je dolga. Sever je pognal oblake na morje in obeta se nama lep dan. Mrak se topi, na nebu ugašajo zvezde druga za drugo, le Danica se še obotavlja. Toda ne dolgo in tudi njo prežene svetloba nastopajočega dne. Pred nama na vzhodu so kar iz temnih tal planili kvišku ognjeni zublji, žareče sulice so švignile iz njih na vse plati neba in kmalu na to

Hanski dvorec v Bahčisaraju.

je pokukalo izza ravnine krvavo zlato sonce in se v par trenutkih vidno vzpelo na površje. In v njegovi bleščeci svetlobi se je najina senca po stepi široki potegnila v neskončnost.

Niti dve uri ne hodiva še po soncu, ko se pripelje za nama na zapravljajčku s trojko konj star znanec učitelja ter naju vzame na voz. Konjički so spočiti in lete po stepi kakor na perotih. Še daleč ni poldne, ko smo že nad dolino reke Buga in je pred nami onstran mostu, lesenega in ležečega na čolnih razprostrto pristaniško mesto Nikolajev s svojimi največjimi ladjedelnici ob Črnem morju.

V mestu, ki drugače ni bogve kako zanimivo, so ne mudim dolgo. Spim že daleč onstran v stepi in sem drugi dan popoldne že v gubernijskem mestu Hersonu, ob največji

maloruski reki širokem Dnjepru. Mesto si ogledam mimogrede; vse je v drevju, drugače pa čisto nič zanimivo, pa se vstavim na visokem in strmem desnem bregu Dnjepra, od koder imam prekrasen razgled doli na mogočno reko z njenimi rokavi in na vasi na nizkem levem bregu, ki kar tonejo v bohotnem zelenju sadnega drevja in vrtov.

Pred stoletji so marsikrat tu mimo plavali urni čolni zaporoških kazakov na njihovih pohodih v tatarski Krim in v basurmanski Carigrad. Zdaj dnjeprovskih kazakov ni več. Carica Katarina jih je že davno razgnala in naselila na njihovi Hortici nemške koloniste. Djeprovsko pragovje pa je izrabila Sovjetska Rusija za električne naprave, ki proizvajajo na milijone konjskih sil.

Trije kmetje, vsi že precej okrogli, me v čolnu prepelejo čez reko v svojo vas Alješki in najzgovornejši me povabi k sebi na dom. Z ženico mi posteljeta kar v kuhinji, sama gresta pa spat v sobo. Voščimo si lahko noč. Toda nisem še dobro zaspal, ko se sobna vrata odpro in pokažeta se preplašena obraza gospodarjev. Začuden jih pogledam. Kmet pa pravi:

„Priateljček, vidiš, stara se boji ... Pa naju vendar ne misliš ponoči umoriti?“

„Bog varuj! Saj vendar ne izgledam tako grozno. Nič se ne bojta, nata moj nož, drugega orožja nimam, pa še potni list shranita, zjutraj mi pa oboje vrneti. Lahko noč, pa spita kar brez skrbi.“

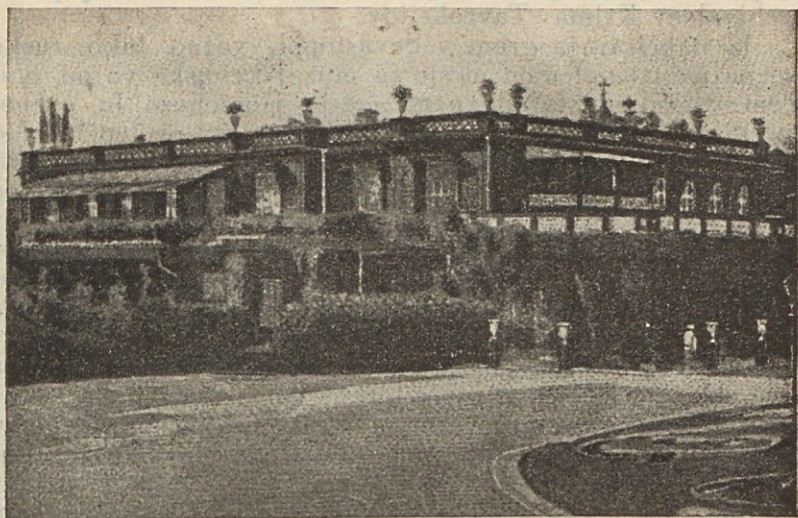
Spal sem imenitno. Če sta onadva, ne vem. Prijetna toplota in še prijetnejši duh po cvrtju me zbudita. Odprem oči. Za mizo sedi gospodar in me prijazno gleda, gospodinja pa se suče okrog peči in pripravlja zajtrk. Pozdravimo se, gospodar mi prinese vode, da se umijem, me povabi k mizi in natoči poln kozarček vodke: „Na dobro zdravje!“ pravim in izpijem. A pred menoj je že poln krožnik dišečih mehkih blinov iz prosene moke, na debelo politih s smetano. Po zajtrku mi gospodar izroči nož in potni list in mi vošči prav srečno pot.

V Aljeških je ravno semenj. Prerivam se med množico od šotora do šotora, poslušam preprosti narod kako kupčuje in zdi se mi, da sem na „Soročinski jarmarki“ (sejmu), ki jo je tako imenitno opisal genijalni Gogolj. In ko sem že v nogajski stepi, mi veter še dolgo prinaša na ušesa s sejma krik in hrup sejmarjev.

Čez dva dni sem v mestu Perekopu, kjer je edini štiri kilometre širok prehod na krimski polotok in kjer so se v starih časih bili ljuti, odločilni boji med Rusi in Tatari, pred leti pa med generalom Vranglom in boljševiško armado.

Skozi stare porušene nasipe me vodi cesta v Krim. Spet se razprostira na vse strani široka stepa, toda zemlja ni več

tako rodovitna, ker je na mnogih krajih peščena in v nizkih legah nasičena s soljo. Tudi voda je slana, neužitna, le iz prav globokih, artezijanskih vodnjakov dobiš dobro pitno vodo. V vročih poldnevih prinaša veter s plitvin Azovskega in Črnega morja in z mnogoštevilnih slanih jezerc neznošen po gnilobi dišeč zrak. Še dobro, da se stopa dviga proti jugu h goram in ostaja siva, slanasta pokrajina s svojim smradom vedno dalje za menoj ter prevladuje vedno bolj in bolj gorski zrak, ki veje s krimskih planin visokega, samotno stoječega piramidastega Čatirdaga in široke prostrane Jajle.

Veliki carski dvorec v Livadiji.

V glavnem mestu tavrjske gubernije Simferopolu se ne mudim dolgo, ker me nevzdržno žene srce na proslavljeni južni breg Krima, ki ga v nesmrtnih pesmih opevata največji ruski pesnik Aleksander Puškin in največji poljski Adam Mickiewicz. Vendar na pol poti tja se mi ustavi korak v nekdanji prestolnici krimskih hanov, v „mestu vrtov“ — Bahčisaraju. Ker se že noči, grem kar skozi mesto proti ruskemu Uspenskemu samostanu, ki čepi kot orlovsko gnezdo v navpičnem skalovju ozke dolinice. Drugo jutro si ogledam znameniti hanski dvorec, njegove zapuščene sobane in hareme in njegov krasni vrt z vodometi, utami in vodnjaki pod senco cipres in platan. Stopnišča, ograje, stene, pohištvo vse je umetniško izdelano, izrezljano z zlatom, srebrom in biseri obloženo ter živo pobarvano, barvaste šipe na čisto svojevrstno oblikovanih oknih blaže v sobah

prejarko svetlobo dneva. Res imenitno so živeli tukaj tatarski vladarji s svojimi mnogoštevilnimi ženami. Zdaj je minilo vse, ostale so le prazne dvorane in kamni na grobeh hanov in njihovih ljubic tam za mečetjo. — Tudi okolica Bahčisaraja nosi sledove nekdanjih slavnih dni. Vrh navpičnih gorskih pečin štrle proti nebu neme stene Čufutkale, zapuščena bivališča judovskih trgovcev-karaimov. Po dnevi so trgovali v mestu, nočevat so pa hodili tja gori. Ozka stezica te pripelje tjakaj skozi „dolino Jozafat“, kjer je karaimsko pokopališče. Pičlo uro poti od samostana pa lahko občuduješ v stranski dolini celo izumrlo mesto v navpičnih stenah peščene gore izdolbenih stanovanj prvih prebivalcev Krima: Tavroksitov.

Iz Bahčisaraja grem v Sevastopol, vojno luko ruske mornarice, si ogledam mesto in muzej krimske vojne, običnem razvaline starodavnega mesta Hersoneza in prenočujem v tamošnjem samostanu. Tu se mi pridruži mlad ruski pevec in mahneva jo kar po bližnjici ob morju proti Balaklavi. Mislila sva, da bova kmalu tam, toda so povsod okrog utrdbe in vojaki so naju nagnali ob brega daleč v hrib. Tudi to bi ne bilo nič hudega, a revež je nosil s seboj težko košaro, pa je moral vsakih pet minut počivati in na mesto v Balaklavo sva prilezla samo do samostana svetega Jurija na rtu Fiolentu, kjer je stalo v davnih časih svetišče boginje Diane. Vsa prepotena zlezela po lestvi k morju, se umijeva in okopljeva ter leževa na bregu na sonce. Seveda od utrujenosti kmalu zadremlejšva, pa naju sončni žarki tako opeko, da dobiva mrzlico in od bolečin vso noč ne moreva spati.

Radi bližnjega praznika obdrži igumen pevca v samostanu, jaz grem pa v čudoviti, od vseh strani z gorami za-

THOMA & CO.

mehanične tkalnice svilenih izdelkov,
barvarna, apretura in tiskarna

MARIBOR IN POBREŽJE

Telefon št. 21-77 - Brzjavljivi: Thoma, Marlbor

Izdeluje vse vrste blaga, kakor: Crepe de chine, Crepe Satin, Crepe Mongol, Crepe marocaine. Crepe imprimé, modno svilo v različnih izdelavah, svileno podlogo za plašče. Svilene brokate, nadalje vse vrste jacquardnega blaga, brokate za odeje, satin za odeje. Svilene rute, Echarpes, Shawls

varovani balaklavski zaliv in ob njem proti Bajdarskim vratom. Vsa ljubka okolica in njeno bujno zelenje, priča, da se bližam krimskemu rajju. Cesta se vzpenja višje in višje. Še en ovinek, še skozi v živo skalo vsekani predor, skozi „Bajdarska vrata“ in. . . Kar srce ti zastane od čudovite lepote prirode, ki je razprostrta pred tvojimi očmi. Tam sinji obok neba, pod njim sivi grebeni gora, še nižje do smaragdnh valov morja pa se spušča dragocen pisani pas, stkan iz svetlozelenih livad in temnozelenih gozdov, posut s tisočerimi biseri prebelih vil in gradičev pod rdečimi, modrimi in rumenimi strehami, sredi njih pa se dvigajo v nebo vitke ciprese in košate platane. In v vetru se priklanajo

Letoviško mesto Gurzuf.

nizkoraslim smokovnicam, rožičem, lovorju in bujno razrasli vinski trti, a v večerni zarji žare šipe na oknih, rdí belina sten in plamte skalnati grebeni planin.

Slonim ob skali in gledam nenagledano krasoto juga in niti ne opazim, da se že temni, dokler me ne opozori jarka luč svetilnika Sarič, mežikajočega spodaj pod Forosom ladjam na morju. Noč je topla, jasna in tiha, da slišiš pljuskanje morskih valov ob pribrežno skalovje. Po polnoči vzide luna in objame s svojim sijem stene hiš, vil, in belo cesto in pesek ob morju. A že se svita na vzhodu. Pa grem po beli cesti mimo Forosa, Kikeneiza in mimo nešteti drugih ljubkih krajev na izprehod proti Jalti. Kjer mi je ljubo, obstanem, posedim, potolažim lakoto, ugasim

žejo in se skopljem v morju. Čutim se zadovoljnega in srečnega kakor nekdanj Adam v raju, ko ni imel še Eve. Ogleдам si carska dvorca Oreando in Livadijo, ki jih je boljševiska vlada takoj po prevratu preuredila v delavske domove, in občudujem ta lepi košček sveta.

Iz Jalte obiščem še Nikitski vrt in črnogorske učence v ondotni vrtnarski in sadjarski šoli, odpočijem se v Gurzufu — najlepšem kraju južnega brega Krima — pod Puškinovo platano in cipreso, spominjam se velikega nesrečnega pesnika, pa se podam skozi tartarski del mesta kvišku na gornjo cesto mimo tatarske vasice Kizil-taš z lepim minaretom, navkreber v smrekov gozd, nato pa po grebenu na vrh gorske planote Babugan jajle.

Na obronku se ozrem še enkrat na božansko lepi Gurzuf, na njegove zelene bregove, posejane z vilami v varstvu stoletnega južnega drevja, v objemu gostoliste trte, na samotno stoječo goro Aju-dag in na širno morsko gladino, kjer se tam na obzorju dviga dim iz daljnega parnika. Grem po planini naprej, se vzpnem na Roman-koš (1543 m), najvišji vrh Krima ter se na drugi strani spustim v dolino reke Alme k ženskemu samostanu.

Drugo jutro poiščem izvirek in slap Alme, se pri mestu Alušti vrnem na južni breg, ki ga potem spremljam ves čas mimo posameznih, še vedno krasnih koticov do Feodozije, rojstnega kraja največjega ruskega slikarja Ajvazovskega, potem pa po odprtem polju do najzahodnejše točke krimskega polotoka — do mesta Kerči, kjer me že onstran Kerčenskega preliva čaka in vabi prva postaja na Kavkazu — Taman.

MIZA VABI

družino, ko duhtijo na mizi v skledi slastne Jajnine tovarne „PEKATETE“

Pretužna povest o smešni zgodbi in zadovoljni njen konec.

Fr. Milčinski.

1.

Če ne bi bilo sinoči tistih nesrečnih ribic — oh!

Drugače ne bi bilo zapreke, čisto rad bi ustregel uredniku in bi napisal zgodbo, ki bi bila neusmiljeno smešna — kratko rečeno: jako! Toda so bile snoči tiste ribice in zdaj se bojim: ne bo šlo — ne bo šlo nikakor ne!

Smešna zgodba bi bila lahko silno smešna — oh!

Na primer: da bi kdo v lužo padel.

Nič ni bolj smešnega, nego če kdo pade v lužo: hiti, predolge ima čevlje, novi so, noga jim ni vajena, pa se spotakne in čof! v lužo, da na obe strani visoko pljuske blato. Okoli se pa zbira dobri narod in se mu iz srca smeje — ho, ho, ho!

Take historije so jako lepe in priljubljene.

Gospod v luži je seveda hitel, ker se mu je mudilo — brez potrebe ne bi bil hitel. Mudilo se mu je pa, recimo, na poroko.

Nekaterim se res preveč mudi na poroko, potem pa čofnejo kamorkoli in imajo vraga. Gotovo se je tudi gospodu v luži mudilo na poroko, kajti je imel nove čevlje in sploh: vsa obleka mu je bila nova. Zdaj pa je bil moker in blaten od pete do glave, s šimi — robčkom vred v levem zunanjem žepu in slavnostno cigaro v desnem znotraj. Pisal se je za Židana in je posebno smešno, če židan ni židan, ampak osvinjan sviné in je bila vrh tega luža taka, da je smrdela in si je vsa cesta tiščala nos, ko se je gospod židan pobral iz luže in ni vedel kam in kako.

In je v rokah držal velik poročni šopek — niti v luži ga ni bil izpustil, in je bil tudi šopek osvinjan in sploh neizrečensko smešen.

Takim rečem se izobraženo pravi situacija, občinstvo jih zelo ljubi in tudi kritika jih priporoča.

Ampak — če ne bi bilo ribic!

Povest bi lahko šla naprej, da bi na vogalu stal policaj z bridkim krepelcem v roki. Stal bi, čul bi hrup in se ozrl. Kaj vidi? — Blatnega dedca s potlačenim cilindrom na glavi — gotovo ni bil brez cilindra, ko je hitel na poroko — za njim pa se vali veselo razigrani narod in navdušeno vzklika: „Živio ženin!“ „Živiooo!“ — „Živela nevesta!“ „Živelaaa!“ — „Živio parfem!“ „Živio!“ in si tišči nos.

Tedaj se v policaju zbudi službena dolžnost in sveta jeza in odgovornost za javni red in sploh. Dvigne svoje krepelce, zastavi pot nesrečnemu gospodu in zagrmí kakor strela z jasnega: „V imenu postave — stoj! Maškare so prepovedane in sploh javni sprevedi in demonstracije!“

Imel pa je policaj službeni nahod, da ni čutil smradu, sicer bi bil omedlel in bi potem povest nemara tekla drugače. Tako pa je samo kihnil. „Bog pomagaj!“ se mu je odzvalo vse naokrog. V zahvalo je salutiral s krepelcem, nato pa aretiral gospoda Židana in ga ponosno ob živahnih ovacijah dobrega naroda tiral na stražnico.

Ta povest bi bila silno smešna in med brati vredna dvojnega honorarja. Toda mi smešne historije danes ne gredo izpod peresa niti ne za trojni honorar — temu so krive ribice. Ffej! Ribice jako škodujejo literaturi. — Oh, da bi kritika, ki je od Boga postavljena za jerofa naši literaturi, kaj ukrenila zoper ribice! Oh — za jerofa.

Gospod Židan me čisto nič ne zanima — mar mi je, ali je čofnil v lužo ali v zakon ali kamorkoli! Ni mi všeč, da mi prizadeva toliko — ne vem, kako bi rekel.

Prav privoščim mu, da je izgubil nevesto.

Nvesti je bilo ime Bogumila Koštrun. In je čakala, koprnela in medlela, ker ni bilo ženina. Vse je bilo pripravljeno, pojedina in župnik in sladoled in blagoslov staršev in fijakar — le njega ni bilo, gospoda v luži!

Z gospodom župnikom bi se nemara stvar dala urediti in s fijakarjem, da bi se oba preložila na drugi dan. Toda sladoled ne čaka in razne ribice tudi nikakor ne — fej jih bodi! ribice mi ne store dobro — in pljučna pečenka v omaki tudi ne, niti ne ocvrti piščanci. Ne, pojedina se ni dala preložiti!

Pa kó se ni dala slaviti poročna pojedina z gospodom Židanom, ni gospodična Bogumila Koštrun odlašala, nego se je jadrno odločila in se pri tej priči zaročila z najboljšim prijateljem gospoda Židana, ki je bil namenjen za druga priporoki in mu je bilo ime Zvonimir Cafuta in so potem slavili zaročno pojedino, da niso v nič šle dobrote, in so na pojedini sestavili zaročno naznanilo:

ZVONIMIR CAFUTA
BOGUMILA KOŠTRUN

vljudno sporočata svojo zaroko.

2.

Takšna bi bila ta povest in mislim, da bi bila dobra, če bi bila lepo na široko razpletena in s smešnimi besedami ozaljšana.

Toda sem snoči jedel ribice, moja duša je žalostna za smrt in ne morem pisati smešnih reči.

Sploh — kaj je smešno!

Nič!

Tudi povest ni smešna nobena!

Le nekaterim se nekatera zdi, da je, ker ne umejo povesti in ne vedò, da se povest ne konča tam, kjer se konča. Pravi konec povesti je vsak žalosten.

Na primer: gospod Zvonimir Cafuta in gospodična Bogumila Koštrun, zaročenca — mar sta vse veke do sodnega dne sedela za mizo kot zaročenca?

Čez trideset let, čez štirideset let, morebiti prej, morebiti kasneje jima je usojena bridka smrt. Umrla sta ali bosta — neizprosno! To ni veselo, ampak ravno narobe!

In ne le ona dva, nego zapisani so smrti preljubi njih starši in bratje in sestre, ako jih je kaj, in strici in tete, in če jima je Bog dal kaj poroda, tudi premili otročički jim so ali bodo pomrli, če ne prej pa čez šestdeset ali sedemdeset ali osemdeset let. Nepregledna bo mrka vrsta tužnih mrličev v njihovi rodbini! In taka povest naj je vesela? Tužno, pretužno je to veselje!

Ffej! Malo se mi zdi, kakor da usodnih ribic niti nisem jedel, nego jih je jedel Pepe, ta ki sedi v uredništvu. Jaz sem samo gledal in natakal. V glavi imam meglo in ne vem, kaj in kako. Ako niso bile ribice, mar je bilo kaj drugega? Strahovito je žalosten ta svet!

To-le pišem in bo natisnjeno in bodo brali v Ljubljani in v Celju in v Kočevju in v Moravčah... Pa naj pišem karkoli in kadarkoli, pravi in resnični konec mojega pisanja je ta in naj je zapisan ali ne, da bo tudi mene prej ali slej v svoje hladno krilo sprejela smrtna kosa. Kratkoterminalno in nič ne pomaga: umrl bom. Mar je to smešno?

In ako je kdo in se mu vidi moja smrt smešna, mar je smešno tudi to, da ne bom umrl le jaz, da boste marveč umrli tudi vsi, ki to berete, in bo umrla tudi vsa žlahta in žlahte žlahta in žlahtine žlahte žlahta.

To nemara vendarle ni smešno! Kako ste čudni!

In še bodo umrli tudi oni, ki tole tiskajo, in njih žlahta in žlahte žlahta, in uredniki in urednice, odgovorni in ne-

odgovorni, in poročevalci in poročevalke in vsa gospoda od malih oglasov in vsi in vse — celo oni gospod bo umrl, ki mi izplačuje honorar.

To bo najbolj žalostno!

Ampak bo umrl — ni drugače!

3.

Tužna, — joh pretužna je smešna ta zgodba! Toda takšna je, kakršna je, in sem jo dal rodnemu sinu najmlajšemu, naj jo nese v slavno uredništvo in počaka na denar. Za denar naj kupi škatljico sode, soda mi je bila vir zdravja že marsikdaj, morebiti mi bo tudi to pot.

Toda zgodilo se je drugače. Slavno uredništvo je rokopis odklonilo. Izjavilo je, da ni rokopis ne za psa, ne za mačko. Ta kruta prisodoba je bila doslej običajna le v trgovini z lesom — o, kako globoko je padlo nekatero slavno uredništvo! In mi je mesto denarja poslalo urednika za bolezni in zdravje, doktorja Gnido.

„Kakšnega hudirja pa pišeš?“ je dejal in me potipal za žilo. Še sem mu moral pokazati jezik, kar sem rad storil, iskreno in iz prepričanega srca.

Potem je povedal, da sedaj ni več le urednik za bolezni in narodno zdravje, ampak hkratu tudi za slovensko slovstvo in podlistke.

Pričel mi je tlačiti trebuh in je dejal, da vsa naša kritika ni vredna piškavega boba. Sploh — kaj je kritika? Same besede so je, besede in vse so puhle in prazne. Še nobena kritika ni fige na cesti izpremenila v kepo zlata niti ne iz klopotea izvalila Šekspirja. Ampak je figa ostala figa, klopotec klopotec, Šekspir pa Šekspir. Niti tolikšne moči nimajo njene besede, da bi prekratki tenorist zrasel vsaj pol palca in preokrogla primadona shujšala za en lot. Naročniki da so se že naveličali kritikov in kritik. Če je stvar dobra — čemu jim bo kritika! Če pa je stvar slaba, dovolj da so jo čitali ali videli, čemu naj čitajo še poročilo o slabi stvari! Rajši naj kritik sam spiše kaj dobrega! — Tako mi je dr. Gnida razkladal svoje literarne nazore, potem pa izjavil: Kar da se mene tiče, moja otroba da ni v onem redu, kakršen se priporoča po sedanjem stanju moderne vede: skratka: slepič da imam neusmiljeno vnet, tak slepič, da mi ne da s pridom pisati smešnih zgodb. Še danes in takoj da moram v bolnico, da mi bridki nož reže v drob in odreže slepič ali kali. To da je vse in edino, kar se da in mora storiti v prid moji bolezni in narodnemu zdravju, a hkratu v prid slovenskemu slovstvu in podlistkom.

Poslušal sem in strmел, udal se in ubogal in so me večje roke resnično še isti dan razparale in zopet zašile, oškrobile

in zlikale, da sem bil kakor nov, in je bilo narodno zdravje in slovensko slovstvo zopet spravljeno v prejšnji tir, vse to zgolj po zaslugi zdravniške vede, dočim ni kritika genila niti z mezincem leve zadnje noge in se je žalibog izkazala kot resnična pikra sodba dra. Gnide o njej.

In sedaj je minilo štirinajst dni, pa se mi že zdi, da ni več ovir, da je smešna zgodba smešna in je prav za prav celo jako smešna, še nevesta Bogumila Koštrun se ji je na veseli zaročni pojedini tako smejala, da je od smeha skoraj počila, ne dosti manj, in je bil že drugi dan krst.

Toda Zvonimir Cafuta je bil mož in značaj. Pogledal je v pratiko in dejal, da gre ura prav, in ni zameril nevesti.

Le zaročno naznanilo so izpremenili, da se je glasilo:

ZVONIMIR CAFUTA
BOGUMILA KOŠTRUN

vljudno sporočata svojo zaroko
in hkratu
rojstvo zdravega, krepkega sinčka.

Zdi se mi: kdor ni preveč izbirčen in siten, se bo lahko precej zabaval ob tej zgodbi in se ji smejal. In se le čudim, da se je meni poprej zdela žalostna.

Ne bi bil verjel, da je tolikšen vpliv slepiča na slovensko slovstvo. To reč bi morali preiskati gospodje profesorji z univerze!

Moj stric Julij.

Guy de Maupassant.

Star revež naju je poprosil miloščine. Moj prijatelj Jožef Davranche ga je obdaroval s sto souji in očitno sem kazal presenečenje vsled tolike radodarnosti in on je to opazil.

„Ta ubožec me spominja na žalostno zgodbo, ki ti jo bom pripovedoval in na katero se venomer spominjam“, je dejal.

„Moja rodbina, rodod iz Havra, ni bila premožna. S težavo smo shajali. Oče je garal, se vračal pozno iz pisarne, toda ni mnogo zaslužil. Dve sestri sem imel.

Moja mati je radi pomanjkanja, v katerem smo živeli, često očetu izražala svojo nezadovoljnost v pikrih besedah, prikritih in zlobnih očitkih. In ta ubogi človek je vso svojo bol izražal s kretnjo, ob kateri se mi je srce trgalo: z dlanjo si je šel preko čela, kot da bi si hotel obrisati pot, ki pa ga ni bilo, in je molčal. Čutil sem njegovo brezmočno boleost.

Štedili smo pri vsem. Nismo sprejemali vabil na obede, da jih ne bi bilo treba vračati. Moje sestre so si same šivale

obleke in so se dolgo pričkale za najcenejše blago, ki je stalo morebiti petnajst centimov meter. Naša hrana je obstojala iz juhe in govejega mesa, pripravljenega na vse možne načine.

Toda vsako nedeljo smo šli na izprehod na obalo. Moj oče je pričakoval v suknji, v rokavicah in z visokim klobukom, da se je mati napravila. Sestre so, že napravljene, pričakovale znamenja za odhod, toda navadno so v zadnjem hipu opazile pozabljen madež na očetovi suknji, ki ga je bilo treba hitro odstraniti s krpo, namočeno v bencin.

Nekako ceremonielno smo se uvrstili in šli. Moje sestre so hodile spredaj. Bile so že godne za možitev in so se zato rade kazale. Moja mati je hodila med menoj, ki sem bil na levi, in očetom, ki je bil na desni strani. Spominjam se tistega svečanega izraza na obrazih mojih ubogih staršev ob teh nedeljskih izprehodih, strogosti njihovih črt in resnosti njenega ponašanja. Hodila sta s trdim korakom, vzravnana in togih nog, kot da bi bilo neizmerno važno, kako se obnašata.

In vsako nedeljo je oče ob pogledu na prihajajoče prekomornike in druge velike ladje, ki so plule v luk, vedno in neizogibno vzklikal:

„Oh, če bi se sedaj Julij pripeljal s tem parnikom, to bi bilo presenečenje!“

Moj stric Julij, mojega očeta brat, je bil edina nada družine, dasi je bil preje njen strah in trepet. Slišal sem že v rani mladosti mnogo govoriti o njem in zdelo se mi je, da bi ga takoj spoznal, tako mi je postala misel nanj domača. Vedel sem o vseh podrobnostih njegovega življenja tja do dneva, ko je odšel v Ameriko, dasi so o tem vedno tiho in s šepetom govorili.

Bil je, izgleda, slabega obnašanja, to se pravi, zapravlil je precej denarja, kar je pri revnih družinah eden največjih grehov. Pri bogatih navadno tisti, ki se zabava, dela neumnosti. Smehljaje pravijo o njem, da je šaljivec. Pri revežih pa postane dečko, ki zapravlja denar svojih staršev, slab človek, postopač, malopridnež.

Ko je stric Julij popolnoma zapravlil svoj del dediščine in še malo od deleža mojega očeta, so ga vkrcali na ladjo, ki je plula v Ameriko, v New York. V Ameriki je stric Julij začel s trgovino, ne vem s čim, in je kmalu pisal, da po malem služi denar in da upa, da bo mojemu očetu povrnil, kar mu je zapravlil. To pismo je povzročilo v družini silno razburjenje. Julij, katerega so smatrali, da ni vreden ničesar, je postal na mah častivreden mož, pravi Davranche in pošten kot vsi Davranche-i.

Neki kapitan nam je povedal, da je Julij Davranche najel veliko trgovino, ki mu nese.

Drugo pismo je obvestilo očeta, da je on, Julij, zdrav, da mu gre dobro in da bo šel za nekaj let po kupčiji v Južno Ameriko. Čim si bo pridobil premoženje, se bo vrnil v Francijo.

To pismo je postalo nekaj evangelij družine. Brali so ga ob vsaki priliki in vsakemu.

Deset let ni bilo od Julija nobenih vesti; toda čim bolj je čas hitel od njegovega zadnjega pisma, tembolj je rasel očetov up; in moja mati je često dejala:

„Ko se bo Julij vrnil nam bo boljše!“

Vsako nedeljo je torej oče, ko je zagledal na obzorju približajoč se prekomornik, bruhajoč stebre dima v nebo, ponavljal svoj večni stavek:

„Oh, če bi priplul Julij, to bi bilo presenečenje!“

Skoraj pričakoval je, da bo zagledal Julija, ki mu maha z robcem in kliče:

„Pozdravljen Filip!“

Zamislili smo si tisoč načrtov, kaj da bi vse storili s stričevim denarjem; kupili bi majhno hišico v okolici mesta. Skoro bi dejal, da je oče že povpraševal in poizvedoval po kakšni hišici.

Moja starejša sestra je imela tedaj osemindvajset, mlajša pa šestindvajset let. Nista se še omožili in to je bilo žalostno. Za mlajšo se je pojavil snubač. Uradnik, ne bogat, toda ugleden. Toda vedno sem bil prepričan, da ga je stričvo pismo, ki so mu ga bili pokazali nekega večera, vzpodbodlo, da je poprosil za sestrino roko. Njegovo snubitev so seveda z velikim veseljem sprejeli in dogovorili so se, da bomo vsi skupaj po poroki napravili izlet na Yersey.

Yersey je ideal potovanja za revne ljudi. Ni tako daleč, dve uri plovbe in že si v tuji deželi, kajti Yersey pripada Angliji.

„Potovanje“ na Yersey je postalo naša skrb in nestrpno pričakovanje.

Končno je napočil težko pričakovani dan. Spominjam se ga, kot da bi bilo včeraj; ob granville-ski obali se je pozibavala ladja. Oče, ves zasopel, je nadzoroval vkrcanje naših treh svežnjev; mati, vsa nemirna, je držala za roko svojo še neomoženo hčer kot piško, zapuščeno od koklje; za nami sta stala novoporočenca in to, da sta ostajala zadaj, me je zelo vznemirjalo.

Sirena na ladji je zažvižgala. Vkrkali smo se in počasi se je ladja premaknila od obale in se usmerila na morje, ravno kot miza iz zelenega marmorja. Mi pa smo opazovali, kako se oddaljuje breg, presrečni in ponosni, kot vsi tisti, ki se malo vozijo.

Moj oče je napel svoj trebuh pod suknjo, ki je bila tisto jutro skrbno očiščena od vseh madežev, in okoli njega

je plaval duh po bencinu, tako značilen za naše nedeljske izprehode.

Kar je opazil dve elegantni dami, katerima sta dva gospoda nudila ostrige. Star, razcapan mornar je z udarci noža odpiral školjke in jih dajal gospodoma, ta dva pa sta jih izročevala ženskama. Oni dve sta jedli na čudno nežen način, držaje lupino s finim robcem in iztegovaje glavo naprej, da si ne bi umazale oblek.

Moj oče je bil brezdvomno očaran od njunega, tako elegantnega „pospravljanja“ ostrig. Zdelo se mu je vse to zelo okusno, ugajeno in približal se je moji materi in mojima sestrama in jih vprašal:

„Ali hočete, da vam naročim nekaj ostrig?“

Moja mati je omahovala, bala se je, da bi preveč stalo; toda moje sestre so ponudbo koj sprejele, kar je mater razjezilo.

„Bojim se, da bi me bolel želodec. Raje daj otrokom, toda ne preveč, da ne bodo bolni,“ je dejala.

Potem se je obrnila k meni in pristavila:

„Za Jožefa pa itak ni potreba. Bolje je, da se dečki ne razvadijo.“

Ostal sem torej pri materi, oče pa je svečano vodil svoji dve hčeri in svojega zeta proti staremu razcapanemu mornarju.

Kazal je hčerama, kako je treba vzeti školjko, ne da bi si pomazali obleko; skušal je pri tem posnemati oni dami, toda bil je tako nespreten, da se je sam pomazal.

Nenadoma pa je postal nemiren. Oddaljil se je za nekaj korakov, pozorno premotril svojo družino, zbrano okoli mornarja in nato hitro odšel proti materi in meni. Zdel se mi je zelo bled in oči so mu bile nenavadne. Polglasno je dejal materi:

„To je pa res čudno, kako je ta mornar, ki odpira ostrige, podoben Juliju.“

Mati je postala vznemirjena:

„Kateremu Juliju?“

„Mojemu bratu vendar. Če ne bi mislil, da je on v Ameriki in da se mu dobro godi, bi rekel, da je to on.“

Moja mati je prestrašeno zajecljala:

„Ti si neumen. Če veš, da ni to on, kaj govoriš potem.“ Toda oče je vztrajal:

„Pojdi ga pogledat! Raje imam, da se tudi ti prepričaš na svoje oči.“

Mati se je vzdignila in šla k svojima hčerama. Sedaj sem si tudi jaz ogledal onega človeka. Bil je star, umazan, od gub ves razoran in zdelo se je, da se samo za svoj posel zanima.

Mati se je vrnila. Opazil sem, da je trepetala. Hitro je dejala:

„Mislim, da je to on. Povprašaj kapitana po njem. Toda bodi previden, da ne bi ta zanikrnež padel zopet na naša ramena!“

Oče je odšel h kapitanu.

Kapitan „Expressa“, velik, mršav človek z dolgimi zalisci, se je izprehajal po krovu, važno, kot da bi poveljeval brzi ladji, ki plove v Indijo.

Oče ga je nekako ceremonielno nagovoril in ga začel, topeč se od vljudnosti, povpraševati o njegovem poslu. Povpraševal ga je o otoku Yersey, o njegovih prebivalcih in njihovih šegah s tako resnostjo, kot da bi šlo najmanj za Združene države. Zanimal se je za posadko in končno ga je z rahlo tresočim se glasom vprašal:

„Ta vaš mornar, ki odpira ostrige, se mi zdi zelo zanimiv. Ali morda veste kaj o tej dobričini?“

Kapitan, ki mu je ta pogovor že začel presedati, je suho odvrnil:

„To je neki star francoski klatež, ki sem ga prošlo leto pobral v Ameriki in se je z menoj vrnil v domovino. Zdi se, da ima sorodnike v Havru, toda se ne upa k njim, ker jim dolguje najbrž denar. Julij mu je ime, Julij Darvanche ali Darmanche, nekaj takega. Nekdaj je moral biti bogat, toda pogledjte, kako je sedaj nizko padel!“

Oče je postal prsteno bled, zbegan in komaj je iztisnil iz sebe besede:

„Ah, tako, tako. Ne čudim se temu. Lepa vam hvala, kapitan!“

Odšel je proti nam, kapitan pa ga je začudeno gledal. Povrnil se je k moji materi tako zbegan, da mu je ta morala reči:

„Vsedi se; opazili bodo, da nekaj ni v redu!“

Padel je na klop, jecljajoč:

„To je on, to je on!“

Potem je vprašal:

„Kaj naj storimo?“

Mati je hitro odgovorila:

„Otroke je potrebno takoj odstraniti od njega. Jožef, ki že vse ve, naj jih gre iskat. Predvsem naj gleda, da zet ne bo česa opazil!“

Moj oče je bil popolnoma potrč. Mrmral je:

„Kakšna nesreča!“

Moja mati je postala na mah besna in začela je bruhati iz sebe:

„Vedno sem vedela, da s tem malopridnežem ne bo nič dobrega, da nam bo padel na ramena. Kdaj se je že lahko pričakovalo kaj dobrega od koga Davranche-a.“

Moj oče je zopet z roko šel preko čela, kot je delal vedno, kadar mu je žena kaj očitala.

Mati je nadaljevala:

„Daj denar Jožefu in naj plača tiste ostrige. Še tega bi bilo treba, da nas bi ta berač spoznal. To bi napravilo na ljudi odličen vtis! Pojdimo na drug konec, da se nam ta človek ne približa.“

Vzdignila se je in oče z njo ter se oddaljila, prej sem pa še dobil denar za ostrige, sto soujev.

Moje sestre so presenečene pričakovale očeta. Povedal sem jim, da materi ni dobro, morje da ji slabo dene in vprašal sem odpiralca ostrig:

„Koliko smo dolžni gospod?“

Rad bi rekel: moj stric...

Odgovoril je:

„Dva franka petdeset.“

Dal sem mu sto soujev in vrnil mi je nekaj denarja.

Gledal sem njegovo roko, bedno roko mornarja, vso zgubano in gledal sem njegov obraz, star in beden obraz, žalosten, potrt in rekel sem si:

„To je moj stric, očetov brat, moj stric!“

Dal sem mu deset soujev napitnine. Zahvalil se je:

„Bog naj vas blagoslovi, mladi gospod!“

Rekel je to z naglasom reveža, ki sprejema miloščino.

Sestre so me presenečene gledale vsled moje radodarnosti.

Ko sem izročil dva franka očetu, me je mati presenečeno vprašala:

„Ali je stalo tri franke? To ni mogoče!“

Trdo sem odvrnil:

„Dal sem mu deset soujev napitnine.“

Vrglo jo je kvišku in jezno me je pogledala.

„Ti si neumen,“ je rekla. „Dati deset soujev napitnine temu človeku, temu klatežu...“

Obmolknila je pri pogledu na očeta, ki jo je opozoril na zeta.

Potem smo molčali.

Pred nami se je na obzorju dvigala vijoličasta senca. Yersey.

Ko smo se bližali obali, me je prišla silovita želja, da bi videl še enkrat svojega strica, da bi mu rekel kaj tolažljivega, nežnega...

Toda ker ni nihče več jedel ostrig, je izginil, brez dvomno na dno ladje, kjer je najbrž prebival.

Vrnili smo se v Saint Malo z ladjo in nismo ga več srečali. Nikdar več nisem videl svojega strica.

Sedaj veš, zakaj dajem toliko miloščine!“

(Prevedel V. B.)

Ludovik Zorzut:

Vsi sveti v Slovenskih goricah.

Le toži klopotec za gričem,
če grozdja ne moreš več brat.
Zvoníte vsi sveti mrličem,
a jaz grem življenja iskat.

Ob známenjih živih mejnikov
in belih prekrizanih cest
legendo goric vseh svetnikov
poslušat grem lepo povest.

„Oj lúdi — smo dolgo sejali,
Bog dáj dober den, dober den!“
Na mizi so polni bokali,
na mizi je hlebec ržen.

Nevesti popeljemo balo,
za ženina vtrgamo cvet.
Zapojmo zdaj Bogecu hvalo,
doklér nam vesela je klet.

Šentjánževca spijmo še čašo
za verne dušice iz vic.
In pláčajmo za sveto mašo
na zdravje Slovenskih goric.

Le toži klopotec za gričem,
zdaj živi klopotci smo mi.
Zvoníte vsi sveti mrličem,
zdaj štajerc vsem živim zvoní.

Radivoj Rehar:

Jutro Vincenca Skornika.

V incenc Skornik se je prebudil ob navadni uri, kakor vsak dan, si položil roke pod glavo in se zastrmel v okno. Zunaj je vstajalo sivo, oblačno jutro in strehe na nasprotni strani ozkega dvorišča so bile vlažne.

Ponoči se mu je sanjalo o udobnem domu z lepim vrtom, da je bil ves blažen, skoraj tako kakor v tistih dneh davne mladosti, ko je še kot študent sanjaril o bodočnosti ravnih in sončnih poti. Sedaj ga je pa obšla znova tista moreča tesnoba, kakor poslednje tedne skoraj vsako jutro. Bila je nekaj čisto svojevrstnega: pričenjala se je z grenkim občutkom v srcu, mu zlezla nato v glavo ter obtičala nazadnje

za senci. Razločno je čutil skeleči pritisk in bilo mu je vselej, da bi moral neutegoma seči po samokresu, nastaviti cev na uho in čelo ter sprožiti. Ko je zamižal in se dotaknil s kazalcem desne roke tistega mesta, za katerim se je skrivalo skrivnostno središče pritiska, se mu je zazdelo, da ga spreletava neko boleče-sladko občutje.

Pritisk v sencih ni odnehal. Vincenc je namršil obrvi in vstal. Ko je stopil pred ogledalo, je zagledal sključenega človeka z mrkim obrazom, po katerem so se risale poteze zagrenjenosti in naveličanosti. Z bolečino in odporom se je obrnil v stran ter se pričel oblačiti. Potem je odšel v kuhinjo, kjer je žena segrevala kavo, sin pa je zlagal knjige v šolsko torbo. Le mimogrede je ošvrknil s pogledom obraz svoje življenjske družice, pa je vendarle opazil na njem čisto svojim podobne poteze.

„Morda tudi njo tako pritiska v sencih!“ je pomislil. In kakor mu je bilo hudo ob pogledu na ženo, tako mu je bilo grenko tudi ob ogledovanju sina, ki je imel obraz še ves nebrizen in poln neke vere v nekaj nekdanj in nekje. Toda Vincenc Skornik je prav razločno čutil, da je tudi ta sinova vera prazna in da bo po končanem šolanju dosegel še težje in še slabši kruh, ako se seveda — ne zgodi čudež. Toda v čudeže Vincenc že davno ni več verjel, dasi se je še prav v zadnjih mesecih zalotil dvakrat ali trikrat pri neplodnem sanjarenju o nekih upih, o katerih je vedel, da mu pristojajo prav tako malo, kakor otroška ropotuljica.

„Upi ... Kakšni? Na kaj in v kaj? Kako bi mogel uradnik mojega položaja še upati na kaj drugega, kakor da bo že vsakega desetega ali petnajstega v mesecu brez denarja in se bo potem vedno znova pričelo tisto ponižujoče stikanje za beraškimi posojili, omejevanje najnujnejšega ter životarjenje z izkušnjavskim pritiskom v sencih?“

Samogibno si je natočil vode in se umil, potem pa stoji popil kavo in se napolil proti vratom.

„In denar za trg?“ je zaklicala za njim žena skoraj prestrašeno, da se je Vincenc zdrznil in zmedeno obstal.

„Koliko?“ je vprašal grenko in segel z desnico v žep.

„Deset bo morda zadostovalo“, je dejala žena negotovo.

Molče je dotipal zadnji desetak, ga izvlekel iz žepa in spustil v nastavljeno ženino dlan. Potem je suho pozdravil in odšel. Slišal je, kako je žena zavzdihnila, zaprla za njim vrata in se drsajočih korakov vrnila v kuhinjo. Potem so odmevali po starem stopnišču le še njegovi lastni koraki.

Zunaj ga je objelo hladno vzdušje vlažnega jutra in leglo nanj še bolj pritiskajoče. Vincenc se je ozrl po ulici, sivih hišah in čmerikaven nebu ter zaklel. Tako je zaklel vsako jutro že iz navade in odpora, ki ga je čutil do te ulice, teh hiš in tega neba. Vse to okolje se mu je zdelo ka-

kor kaznilniško dvorišče, po katerem mora hoditi vsak dan ob isti uri, po isti poti in med istimi skisanimi obrazi. Vsak dan, vsak teden, vsak mesec, vsako leto... Vedel je natančno, da bo srečal na ovinku prihodnje ulice kanclista Tepevnika, pred hišo št. 17 gospo Dretnjakovo s tržno košaro in malo dalje pismonošo Lubana. Zato je sovražil to pot, te stare, zveržene ulice in hiše in si ni želel ničesar bolj, kakor novih poti in novih ljudi. Vse to večno nespremenljivo ga je vsak dan znova dušilo z občutjem, da je vse njegovo življenje ječa, sicer res brez jetniške obleke, paznikov in samotnih celic, pa vendarle resnična ječa. In v tej ječi bo moral ostati do konca, prav do tistega dneva, ko bo napravil poslednji dihljaj. Pa še potem ga bodo odpeljali po isti poti, med istimi hišami in istimi ljudmi tja ven na pokopališče, na katerem se vrste prav tako dolgočasno drug zraven drugega razvrščeni grobovi s cenenimi križi in do obupa drug drugemu podobni napisi.

Vincenc Skornik je že izza mladih dni sovražil enoličnost. Njegova duša je, ko je bil še mlad, sanjala o velikih dogodivščinah, smelih dejanjih in ponosnih zmagah. Pa kje je že vse tisto...

Sključeno kakor starec je šel samogibno dalje in mislil na svoj kmečki rojstni dom, na brata v njem, na njegovo ženo in otroke. Garati morajo od jutra do večera, a so na svojem. Kar pridelajo, je njihovo. On pa ne dela zase in ne pridelava kljub vsemu garanju niti toliko, da bi živel brez skrbi od prvega do prvega, da bi mu bila vsak dan polna skleda in da bi se svoji izobrazbi primerno oblekel. In ko je tako mislil, je nenadoma doumel, da je človek brez zemlje odtrgan od naravnega življenja in je manj vreden.

„Kdor nima niti toliko svojega, da bi lahko na to svoje glavo položil, je kakor divja žival“, je modroval. „Žival, ki jo preganjajo in love; žival, ki mora po tujem oprezati za hrano in koticom za spanje.“

In naenkrat se mu je zdelo, da je vse njegovo življenje zgrešeno. Postati je hotel gospod, pa je postal uboga para brez zemlje, brez premoženja in še celo brez ugleda. Ugled... Faraonov pisar je bil suženj, pa so se mu klanjali, kajti bil je uradnik najvišjega. Cezarjev kanclist je nosil tuniko in je bil velik gospod. Srednjeveški kanclist je nosil viteška oblačila, pozneje se je oblačil po modi rokokoja in je nosil lasuljo, za časa Biedermeierja se je odeval v pisane salonske suknje in pokrival s cilindri. Še uradnik prejšnjega stoletja je hodil v črni salonski suknji in s črnim cilindrom na glavi. In sedaj?

„Kaj bi dejali faraonovi, Cezarjevi, srednjeveški in vsi poznejši tovariši, ako bi me srečali takega, sključenega, mr-

šavega, oguljenega, s ponošenim klobukom in pošvedranimi čevlji?“ se je skoraj na glas vprašal Vincenc Skornik. „Zavihali bi nosove in izgnili bi se mi, ker bilo bi jih sram svojega „tovariša“ iz dvajsetega stoletja. V časnikih in knjigah pa pišejo o modernem napredku, o dvigu kulture, o... Hudič! To je kultura, da človek gara ves dan v uradu, pa ne prigara niti toliko, da bi živel človeka vredno življenje.“

Vincenc je zavil v širšo ulico in videl dolge vrste sebi enakih, ki so sključeni, mršavi, v oguljenih oblekah, s ponošenimi klobuki in pošvedranimi čevlji hiteli v težke misli zatopljeni v svoje urade. In pritisk v sencih se mu je ponovil še bolj razločno.

Prav tedaj je prišel mimo trgovine z orožjem in se zastrmel v lepo, moderno pištolo.

Tedaj je prišel mimo njegov nekdanji sošolec, odvetnik. „Dobro jutro, Vincenc!“ ga je pozdravil odvetnik. „Kaj pa stojiš tu in oprezuješ? Kaj nameravaš? Ali bi si rad kupil puško? Si postal lovec?“

„Ne“, je odgovoril Vincenc trdo. „Daj mi cigareto!“

„Ná“, je dejal odvetnik, segel v žep po dozo, jo odprl in mu ponudil.

„Hvala!“ je zamrmral Vincenc. In že se je pripravljaj, da bi mu rekel: „Posodi mi petdeset dinarjev, samo do prvega. Glej, danes sem dal ženi zadnji denar za trg...“ rekel mu pa tega ni. Spomnil se je, kako je šel pred meseci k njemu v pisarno in ga poprosil za stotak. Namesto da bi mu ga posodil, mu je govoril dvajset minut o krizi, o pomanjkanju dela, o neplačevanju, o... vrag si ga vedi o čem vsem. Vincencu je bilo pri duši, da bi mu dal miloščino, ako ne bi sam iskal posojila, pljunil predenj in potem odšel, ne da bi ga še kdaj pogledal. Spomin na tisti dogodek ga je znova prevzel, da mu je hotel še to cigareto vrniti in pobrati rajši čik s ceste, a odvetnik jo je že odmahal dalje proti svoji pisarni. Potem je mislil, da bi jo odvrget, a se je nazadnje premislil in jo vtaknil v žep, kajti želja po kajti mu je v tistem hipu prešla. Še bolj je sklonil glavo in odta-val v urad.

Zahtevajte povsod
Fox kremo, najboljšo
za nego vseh vrst čevljev.

FOX je znamka
nedosegljive kvalitete!

Gustav Šilih:

Mladeničeva pesem.

I.

V poletni večer gre mi pot, stezica drobna —
kdo ve, kam vodi, kje je konec njen? —
kraj nje prepeva v žitu ptica drobna,
iz mraka vstaja topol zapuščen.

Poljana širna sniva in počiva,
kot žrtvenik kadi se mokra njiva.
Tišina, mir je vseokoli,
le v borni kmečki hiši moli
pobožno glas utrujeni težaka,
ki blagoslova kliče, dela čaka.

Neba obok se više pne in više
in širi se naprej v neskončno smer.
Zakaj mi duša hrepeneče vzdise,
ko se potaplja v svetolep večer...?

II.

Vihar razsajal je ponoči, z bliski zroč,
in goram razodeval svojo bol ponosno
in gozd napadal ko togoten lev.
Škrjančke vprašal zjutraj sem gredoč,
ko sem korakal čez poljano rosno,
zatopljen v misli, mrk in nevesel:
„Hej, lahkoživci vi! Odkod vam sila?
Polet je vaš, ko vedno, strelovit.
Kaj ni peruti groza vam zlomila,
kaj ni vas strla vihre strašna moč?“
„Ko je zablisnil jutra prvi svit,
je zarja naše pesmi prebudila
in k nebu smo se dvignili pojoč...“

(Iz mladinskega romana „Beli dvor“.)

Delaj, kot bi večno živel!

Zavaruj se, kot bi moral jutri umreti!

Zadrugarji! Državni nameščenci!

Zavarujte se pri Zadružnem zavarovanju Zveze Nabavljalnih zadrug v Beogradu.

Za primer smrti nudi Zadružno zavarovanje sigurno izplačilo pogojene zavarovalnine obenem z dobičkom vred, katerega je deležen vsak član v tej zadružni panogi.

Znesek se Vam lahko izplača že preje, če se tako pogodite.

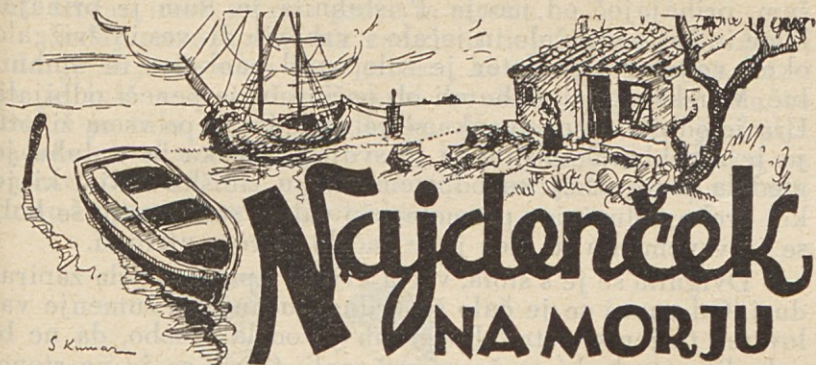
Na podlagi Zadr. zavarovanja lahko preskrbite svojim otrokom doto ali stipendijo za časa studij.

Ves čas našega življenja pa je Zadružno zavarovanje v pomoč nam vsem — ker bo izvrševalo program, kot ga vršijo zadružne zavarovalnice drugod:

finansiralo lahko gradbeno akcijo, nabavljalne zadruge, kreditne zadruge, samoprodukcijo.

Zadrugarji! Svoji k svojim!

Vse potrebne informacije o zavarovanju dobite v svojih zadrugah.

1.

V majhni obmorski vasi je živela dobrodušna mati Ivanka, žena ribiča Marka. Samo če ste pogledali njeno hišo, kako se je blestela v snažnosti, in njene štiri zdrave, rdečelične otroke, ste na mah vzljubili to skrbno gospodinjo in dobro mater.

Kar se pa tiče Marka, je bil pogumen in neustrašen mornar, ki mu ni bilo daleč naokoli enakega. Bil je znan kot vesten in spreten krmar ter dober ribič, ki se je vračal vedno z obilnim plenom domov.

Bilo je pred praznikom Vseh svetnikov. Marko se je mudil že več dni na morju in želel je, da bi preživel ta praznik v krogu svoje družine. Ivanka ga je pričakovala. Pometala je stopnice, čistila okna in se trudila, da bi dala skromnemu stanovanju veselo lice.

V vasi je odzvonilo poldne. Ogenj je živahno plapolal na ognjišču in kosilo je bilo pripravljeno. Mati je poklicala otroke, ki so se veselo igrali in kričali na dvorišču. Smehljajoči se in žarečih obrazov so priskakljali k njej, jo objeli in vzklikali: „Mamica, danes se bo vrnil naš očka!“

Popoldne je mati odšla v bližnje mesto nakupit živila. Sonce se je nagibalo k zatonu, ko se je vrnila domov. Nad vas pogreznjeno v tišino je legla noč. Le tu pa tam je zalajal pes. Luna je priplavala po nebu in obsevala temnomodro morsko gladino, ki so se nanjo vsedali in vzletavali beli galebi. Na milijone zvezd je migljalo in lahni valčki, gnani od večerne sape, so pljuskali na obrežje. Ivanka je prižgala luč in pripravila večerjo, ki so jo otroci med veselim in živahnim pomenkom s slastjo pojedli. Nato jih je trudne od celodnevne igranja odpravila spat.

V vaškem zvoniku je ura odbila devet. Ivanka je odmeknila petrolejko in privila stenj. Odložila je pletenje, se naslonila s komolci na mizo in zadremala. Zdramil jo je

šum, prihajajoč od morja. Prisluhnila je. Šum je prihajal bliže in že je vreščalo in ječalo v vrhovih dreves in žvižgalo okoli vogalov hiš. Veter je zaloputnil naoknice in upihnil luč. Morski valovi so butali ob pečine in se peneči odbijali. Ura je odbila deset. Ivanka se je zdrznila in po vsem životu jo je zazebló. Domislila se je svojega Marka in v duhu je gledala pred seboj na odprtem morju ribiško ladjo, ki jo kot orehovo lupinico premetavajo valovi sem in tja. Še bolj se je vznemirila in srce ji je začelo hitreje utripati.

Dvignila se je s stola, vzela ključe s police in šla zapirat duri. Od zunaj se je čulo še vedno bučanje in šumenje valov ter tuljenje vetra. Po prstih je odšla v sobo, da ne bi vzbudila otrok, ki so že mirno spali. Ozrla se je na steno, kjer so lunini žarki, prodirajoči skozi špranje pri naoknicah, obsevali podobo njenega Marka. Zazdelo se ji je, da se ji Marko smehlja, in nekoliko pomirjena je legla v posteljo. Okrog polnoči jo je iz spanja vzdramilo močno trkanje na vrata in začul se je dobro znani glas njenega Marka: „Žena, odpri hitro, popolnoma sem premočen!“ Ivanka je vstala in šla odpirat. Marko je vstopil ves moker od glave do nog. V rokah je držal zibelko s komaj deset mesecev starim otrokom. „Tu imaš otročička, ki je potreben tvoje oskrbe“, je dejal in ji izročil zibelko. „To je peti otrok, ki nam ga pošilja Previdnost“, je nadaljeval z globokim glasom.

„Ko smo pred štirimi dnevi zgodaj zjutraj odpluli iz pristanišča, je sonce prijetno sijalo in na nebu ni bilo oblačka. Morje je bilo mirno in lov izdaten. Lepo vreme je trajalo tudi naslednja dva dni. Današnja noč pa so se nenadoma pripodili temni oblaki, ki so zastrli nebo in nastala je tema kot v rogu. Bliski so švigali po nebu, grom je pretresal ozračje, morje se je vzvalovilo in vlila se je ploha. Napeli smo vse moči, da bi z vesli dosegli obalo, toda zaman. Valovi so naš čoln z vedno večjo naglico zanašali na odprto morje. Vsak poskus, da bi se vrnili k bregu, je bil brez uspeha. Opustili smo vsako upanje na rešitev in se predali valovom ter z njimi neznani usodi nasproti. Sedel sem na ladijskem krmilu in strmél v temno noč. Kar sem v daljavi zapazil belo premikajočo se točko, ki se je vedno večala, dokler nisem spoznal ladje, ki jo je gnal veter z neznansko silo proti skalnatemu otoku. Morski tok jo je usmeril naravnost proti pečinam! Nesreča je bila neizogibna. Naše oči so zaman iskale ladijskega poveljnika; ni ga bilo niti na krovu niti na ladijskem mostičku. Znakov, ki smo jih dajali, ali niso videli ali jih niso razumeli. Približali smo se tedaj ladji kar najbolj smo mogli, da bi poskusili rešiti nekaj žrtev bližajoče se katastrofe. Nismo se varali. Tok, ki je drevil proti skalam, je s silno hitrostjo

vlekel ladjo za seboj in že v naslednjem trenutku smo slišali močan tresk s kriki groze in strahu.

Sedaj sem zapazil na zadnjem delu ladje neko ženo; bila je najbrže mati tega otroka, ki je držala desko, ki si jo je bila v materinski skrbi za dete pripravila. Na to desko je bila pritrjena zibelka. V trenutku, ko je ladja zadela ob skalo, sem jo videl, kako je spustila desko na valove. Morski tok jo je zanesel naravnost proti našemu čolnu in jaz sem sprejel otroka.

Ladja se je potopila in niti eden izmed onih, ki so se nahajali na njej, se ni več rešil.“ Marko je pogledal otroka v zibelki, nato pa nadaljeval.

„Poglej, kako ljubeč je ta otročiček! Ubogi sirotek, gotovo je lačen ... Ne boš me grajala Ivanka?“

„Marko, jaz bi ne mogla grajati tega, kar je storilo tvoje dobro srce“, reče Ivanka in vzame otročička v naročje ter ga poljubi, kakor da bi bil eden izmed njenih lastnih otrok. „Če sva doslej lahko preživljala štiri, bova v bodoče tudi petega.“

Ta otrok, ki je bil iztrgan iz objema morskih valov, je gotovo pripadal bogati družini. Okoli vratu je namreč nosil

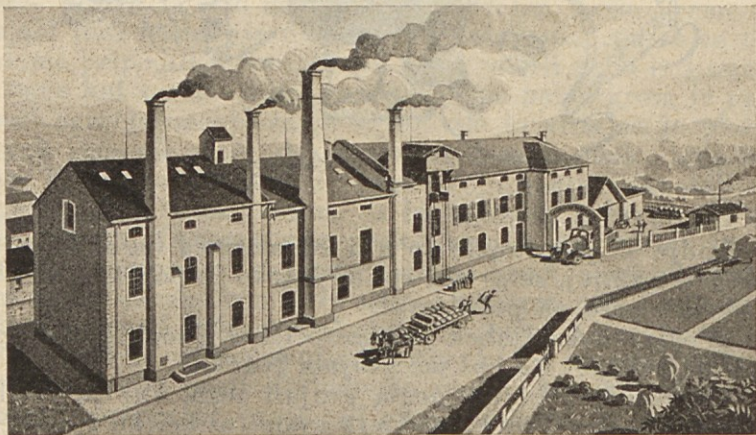
bleščeč medaljon z začetnima črkama P. L. Na povojih pa je bil pripet s srebrno zaponko velik zlat križ z dragocenimi vdelanimi kamni, ki ga ribič Marko preje ni niti zapazil. Uboga mati je brez dvoma upala, da bo vrednost tega dragocenega nakita spodbudila onega, ki bi rešil njenega otroka, da bo skrbel zanj. Toda Ivanka je domnevala, da bi mogel ta križ pomagati, da bi se našli otrokovi starši in ga je zato skrbno spravila. Niti od daleč ji ni prišlo na misel, da bi si ga prisvojila kot plačilo za trud, ki ga bo imela z otrokom.

Pavelček, tako sta Marko in Ivanka imenovala otroka, je doraščal. Bilo je sredi meseca maja. Dan pred Veliko nočjo je bil določen za prvo sv. obhajilo. Ta dan je Ivanka odprla svoj predal, vzela medaljon in ga pripela Pavelčku okoli vratu rekoč: „To je spominek na tvojo ubogo mamico. Ti je danes ne boš pozabil, kaj ne? In ko boš v cerkvi prejel sv. obhajilo, moli zanjo. Tudi ne pozabi svoje sedanje matere Ivanke. Bog ve, da te ona prav tako ljubi, kot tvoja umrla mamica.“

Ivanka je v resnici Pavelčka prav tako ljubila, kakor svoje otroke: iz čiste materinske ljubezni in požrtvovalnosti.

Ivanka je mislila tudi na Pavelčkovo bodočnost. Pavelček po svoji nežni in rahločutni naravi ni bil sposoben, da

Tovarna bučnega olja ALBERT STIGER
 Ustanovljeno 1904 **SLOVENSKA BISTRICA** Telefon števil. 7

*Proizvaja v najmodernejše in higienično urejeni tovarni:
 Najfinejše kvalitativno nedosegljivo jamčeno pristno*

bučno olje „Kronska znamka“

Zastopnik in skladišče: **Josip Holzmann**, Maribor, Maistrova ul. 9 - Tel. 24-84

bi postal ribič. Bil pa je zelo nadarjen, marljiv in ubogljiv deček.

„Marko“, je rekla žena некоč svojemu možu „gospod župan misli, da bi prodali nekaj kamenčkov iz Pavelčkovega križa, da bi ga mogla poslati v šolo. Če pa pozneje ne bi želel postati župnik, bi ga lahko gospod župan oddal svojemu bratu v mesto, kjer je eden izmed zelo slavnih zdravnikov.“

„Kakor hočeš,“ odvrne Marko, „posvetuj se o tem še enkrat z gospodom županom.“

Kamenčki, vdelani v križ, so bili dijamanti velike vrednosti. Gospod župan jih je nekaj prodal in izkupil zanje precejšnjo vsoto, tako da je bilo sedaj popolnoma preskrbljeno za Pavelčkovo prvo šolanje in še za njegove poznejše študije. Pavelček je v šoli čudovito napredoval. Bil je eden med prvimi učenci.

2.

Leta so minevala; Pavelček je doraščal in postal Pavel. Dokončal je šolo in čas je bil, da si izbere poklic. Želel je postati zdravnik in je, priporočen po gospodu županu, odpotoval v mesto k njegovemu bratu, slavnemu zdravniku. Ker ni imel otrok, se je le-ta tem bolj zavzel za Pavla in mu nameraval po dovršenih študijah izročiti svojo klientelo.

Nekega zimskega večera, ko je sneg močno naletaval in je mraz prisilil starega zdravnika, da je ostal v svoji sobi, ga je prišla klicat neka starka k zelo nevarno bolni deklici.

„Nemogoče mi je nocoj oditi z doma, moja draga,“ je odvrnil zdravnik. „Pač pa bi šel lahko ta,“ je pokazal na Pavla. „Imejte zaupanje v njega; je sicer mlad, toda že dovolj izkušen. Jutri pa pridem sam tja.“

Pavel si je v resnici pri starem zdravniku pridobil bogatega znanja v medicini. Napotil se je torej s starko na njen dom. V podstrešni sobici je našel nevarno bolno deklico. Starka mu je pripovedovala, da je to edini otrok, ki ji je ostal od cele njene družine. Zato je bila zanjo v velikih skrbih in Pavel je videl, da je starka od prečutih noči vsa izčrpana. Sklenil je, da bo storil vse, kar je v njegovih močeh, da ohrani deklici življenje.

Nekega dne, ko je naš zdravnik Pavel zopet prišel k starki, je deklica trdno spala. Starka ga je prosila, naj počaka, da se bo zbudila in ga je peljala v sobo nasproti one,

kjer je ležala mala bolnica. Ko se je Pavel oziral po sobi, se ga je nenadoma polastilo čudno vznemirjenje; na majhni omari pri oknu je namreč zagledal križec, ki je bil popolnoma podoben njegovemu. Križec je bil položen na blazinicu, na njo pa je bil poveznjen valj iz stekla. Stopil je bliže in prebral napis niže križca: „Moji hčerki za spomin!“ Starka ga je opazovala in ko se je obrnil proti njej, je izpregovorila: „Gospod zdravnik, gotovo vas zanima ta križec, ko ga tako ogledujete. No, dobro, naj vam povem nje-

govo zgodbo, ki je žal resnična. „Vidite,“ je nadaljevala, „kadar pogledam ta križec, se spomnim svoje edine hčerke. Pred odhodom v kolonijo, kamor je služba klicala njenega moža, je kupila dva taka križca. Enega je obesila nad posteljo svoje hčerke, ki mi jo je zaupala za časa svoje odsotnosti, drugega pa je pritrdila na zibelko svojega sinčka, ki ga je vzela s seboj.

Na svojem povratku iz kolonije je moja hčerka z mo-
žem našla smrt v morskih valovih, ko se je potopil parnik, s katerim sta se vozila.“

„O“, je vzdihnila starka in si obrisala solze, ki so ji pri-
vrele iz oči, „ko bi mi ohranili vsaj mojo vnukinjo!“ „Bo-

dite brez skrbi," je dejal Pavel, ki ga je očitno ganilo starkino pripovedovanje. S težkim srcem in globoko zamišljen je odhajal.

Drugega dne pa ga je starka vsa vesela čakala na pragu in hitela pripovedovati, da se je bolezen njene vnukinje obrnila na bolje in čez par dni je Pavel v veliko veselje starke izjavil, da je deklica zdrava in da lahko vstane. Na veliko začudenje starke ji je sedaj Pavel ponudil svoj križec, ki ga je bil prinesel s seboj, kajti iz njenega pripovedovanja je spoznal, da je ta starka njegova stara mati.

Starka je spoznala križec, od veselja je zajokala in objela Pavla. Pavel ji je sedaj pripovedoval vse, kar je vedel iz Markovega pripovedovanja.

Sreča in veselje sta dosegla svoj vrhunec, ko je Pavel odvedel svojo staro mater in svojo nedavno ozdravljeno sestro k Ivanki in Marku.

Napravili so veliko pojedino in povabili na njo tudi starega zdravnika in gospoda župana.

Kmalu potem je Pavel kupil veliko posestvo in lično hišico za svojo sestro in staro mater. Tudi za Ivanko in Marka ter njune otroke je kupil posestvo in jima postavil prijeten dom, kjer sta odslej s svojimi otroci srečno živela.

(Iz francoščine prevel W. V.)

KONEC

Jabolko življenja.

Na planini je pastiroval majhen deček. Bil je vedno vesel in zadovoljen. Najraje je posedal pri studenčku, ki je žuborel v bližini njegove bajtice, v katero se je zatekal ponoči ali kadar se je pripravljalo k hudi uri. Tu je presanjal po cele dneve, gledajoč krasoto divne planine in široke ravni, ki se je razprostirala pod njegovimi nogami, izginjajoč tam v daljavi. Zdelo se mu je tedaj, da je silno bogat, da je vse to njegovo in da je kralj na visoki planini. Pastirček pa je bil reven, njegova last je bila samo oblekca na njem in piščalka, iz katere je znal izvabljeni melodije.

Nekega poletnega dne je sedel spet ob studenčku in piskal na svojo ljubljeno piščalko. Čreda se je pasla v bližini in mulila sočno planinsko travo. Vmes se je slišalo enakomerno zvonjenje kravjih zvoncev in sonce se je poigravalo s planinskim cvetjem. Ko se je naveličal, se je vlegel v travo in trdno zaspal. V spanju je imel čudne sanje. Videl je vilo, ki je prišla k studenčku in zajemala z zlatim vrčkom vodo iz njega. Bila je čarobno lepa. Njeni zlati lasje so ji segali do tal. Oblečena je bila v dolgo obleko višnjeve barve in opasana z zlatim pasom. Stregli so ji palčki, ki so trosili pred njo srebrnobeke planinke, da se njene noge niso dotikale tal. Ko je zagledala spečega dečka, ga je prišla za roko, palčki pa so ga dvignili na zlat voziček, na katerega je stopila tudi vila. Palčki so peljali nato voziček v čarokrasen vrt, v katerem je rastlo krasno cvetje. Drevesa so bila obložena z zlatimi hruškami in jabolki. Na vejah pa so se zibali bujnopisani ptički, popevajoč rajskomile pesmi. Vse se je klanjalo čarobni vili. Palčki so pristali z vozičkom sredi vrta, kjer je vila izstopila. Pohitela je k enemu izmed dreves in utrgala zlato jabolko, katero je dala pastirčku rekoč: „Jaz sem vila Zlatolaska, kraljica te planine. Hvala tebi za mile pesmice, ki si jih izvabljal iz piščalke in ki so me večkrat zazibale v sladek sen. Vse, kar vidiš, je moje. Tukaj ti podarim jabolko življenja, ki ima v sebi moč, da postane vsakdo zdrav, ki okuša njegov sok. Vsako jutro se jabolko omehča in iz njega se pocedi zdravilna tekočina. To zavzij in živel boš večno, a varuj se, da ne poveš nikomur o tem, kar si videl in slišal. Bodi vedno tako priden in pošten. Ako pa se bodeš pregrešil, se ti bo jabolko skvarilo in izgubilo zdravilno moč.“ Po teh besedah mu še izroči biserno kupo, kamor je shranil zlato jabolko.

Nato ga popeljejo palčki spet k studenčku. Lahek veterček je zavel čez planino in deček se je prebudil. Začuden je gledal okrog, vse je bilo kakor poprej. Ko pa se je ozrl na studenček, je zagledal tam čudovito jabolko v biserni kupi. Sedaj se je še le zavedel, da je vse resnično doživel.

Vzradoščen je ponesel vilinski dar v svojo bajtico in ga skrbno hranil.

Minilo je po tem dogodku več let. Pastirček je dorastel in postal zal mladenič. Vsako leto je gonil spomladi čredo svojega gospodarja na planine, v jeseni pa zopet v dolino. Bil je vedno zdrav, vesel in postrežljiv. Ako je kdo zbolel, ga je vedno ozdravil s čudovitim jabolčnim sokom. Svojo skrivnost pa je skrbno prikrival.

Prigodilo pa se je, da je njegov gospodar smrtnonevarno zbolel. Bilo je pozno spomladi. Noben zdravnik mu ni mogel pomagati. Mladenič pa je že bil na planini. Pošljejo torej ponj in on se takoj odpravi proti domu. Prišel je ravno še ob pravem času, kajti domači so se že pripravljali na gospodarjevo smrt. Mladenič je hitro stopil k bolnikovi postelji in vлил nekoliko kapljic čudodelne tekočine na gospodarjeve ustnice. In glej! gospodar na mah ozdravi in vstane iz svoje postelje. Vsi so bili vzradoščeni. Gospodar pa mu podari iz hvaležnosti polovico svojega neizmernega premoženja. Da mu tudi svojo edino hčer za ženo. Mladenič je postal čez noč bogat. Od samega veselja in hvaležnosti do gospodarja je v naglici pozabil na prepoved. Izdal je, da ima jabolko življenja, katerega mu je podarila planinska vila Zlatolaska. Ko pa hoče isto tudi pokazati, vidi da je izginilo. Mladenič se je šele sedaj zavedel, kaj je storil. Postal je silno žalosten. S povešeno glavo je hodil dan in noč okrog. Ko tava neko noč spet po bližnjem gozdu, se mu prikaže vila in mu reče: „Nisi se sicer ravnal po moji zapovedi, a ker si ostal priden in pošten, ti ostanem še nadalje naklonjena. Jabolka življenja ti sicer ne morem dati, ker nimam več oblasti nad njim, a živel boš še dolgo let in v svojem življenju boš imel obilo sreče.“ Po teh besedah je vila izginila. Prikazala se ni nikdar več.

Mladenič se je vrnil nato potolažen na svoj dom in je doživel veliko starost v sreči in veselju.

Jabolko življenja pa je človeštvu odvzeto za vedno.

Zgodba o malem vinarju.

Janko in Stanko sta bila nerazdružljiva tovariša. Skupaj sta hodila v šolo in sedela celo v isti klopi. Domače naloge sta reševala vzajemno, prosti čas pa sta si krajšala z igranjem.

Nekega večera, ko je sonce že davno vtonilo v morju, sta se zamišljena igrala v pesku. Obdajal ju je tajinstven somrak, ki je napolnjeval okolico s čudno pravljичno tišino. Nenadoma je Janko začudeno vzkliknil: „Glej, Stanko, kaj sem našel! Pravi pravcati vinar!“ Stanko, ki je bil še

globlje zamišljen, je odgovoril ravnodušno: „Ah, kaj bi tisto, če je samo vinar!“ „Morda je pa vinar, ki pomeni srečo?“ — je vztrajal Janko. „Kakšno srečo naj pač prinese neznanen vinar!“ je malomarno odvrnil Stanko.

Toda glej! Mali vinar je nenadoma dobil drobne nožice, roke in glavo in je bil podoben drobnemu možičku ter se je globoko priklonil prestrašenima in zbeganima dečkoma!

„Kako ste pač prevzetni vi ljudje!“ se je s slabotnim glasom oglasil možiček. „Domišljujete si, da lahko z zaničevanjem gledate na nas drobne vinarje. Vendar pa morate pridno delati, da dobite dovolj vinarjev, da vas varujejo pred lakoto in mrazom.“

Stanko, ki je bil zelo dobrodušen, je začel tolažiti možička: „Saj nisva mislila tako hudo. Zavedava se, da nama je čestokrat nekaj takih drobnih vinarjev pripravilo že veliko veselja.“ Zadovoljen z opravičilom, je vinar zopet spregovoril: „Verjamem, da me ništa imela namena žaliti, kajti, kdor prezira vinar, ne zasluži, da dobi dinar. Toda, da bosta vedela, kaj vse zmoremo mi vinarji, vama bom povedal zanimivo dogodivščino.“

„Toraj poslušajta! Prosim pa vaju, da me vzameta na dlan, da me bosta bolje razumela in da se vama ne bo treba tako globoko sklanjati.“

Stanko je dvignil vinar iz prahu in ga položil na dlan. „Tako, sedaj se počutim ugodno,“ je priznal vinar in pričel pripovedovati:

„Vinarjev je mnogo po vsem svetu. Sicer se moji bratje in sestre ne imenujejo povsod vinarji, temveč imajo najrazličnejša imena, kakor pfenig, santin, peni ali kako drugače, kakršno imajo pač veljavo v državi. Toda povsod smo najmanjši novčič, ali združeni pomenimo veliko silo.“

Janko, ki je bil velik radovednež in je čestokrat v šoli utegnil več vpraševati, kot bi mu moglo deset učiteljev odgovarjati, je nestrpno prekinil možička: „Saj to vendar ni pravljica, ki si jo bil obljubil, da nama jo poveš!“

— „Moral sem napraviti majhen uvod, da bosta lažje razumela, kaj vse premoremo mi vinarji, kadar se zjedimo. — Sedaj pa k stvari!“

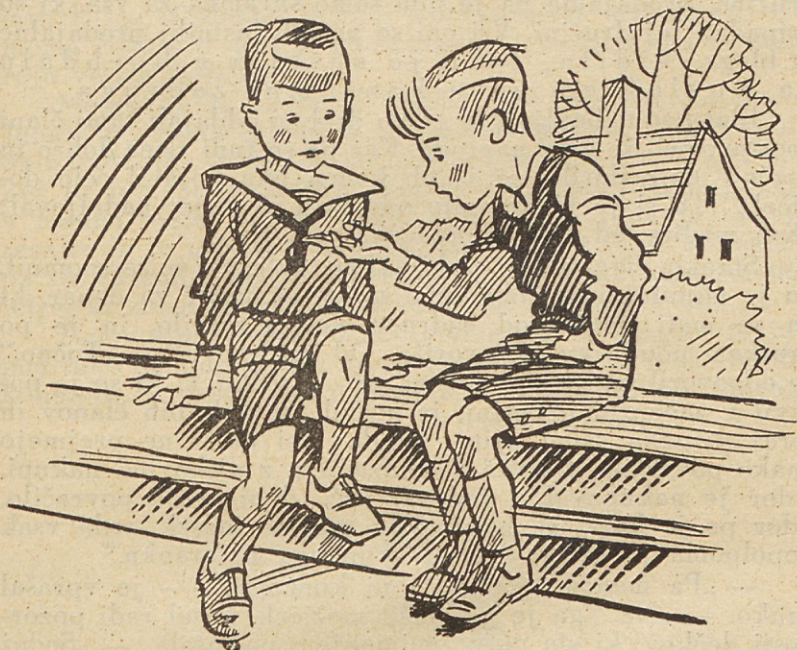
„Bilo je približno pred sto leti. Ljudje so takrat živeli v velikem pomanjkanju in bedi. Neki izumitelj, po imenu James Watt, je napravil parni stroj, ki je pričel opravljati mnoga težka dela, ki so jih pred tem vršili ljudje. Mnogi so radi tega prišli ob delo in zaslužek, radi česar so obubožali in trpeli veliko pomanjkanje.“

Janko ga je zopet prekinil: „Približno tako je tudi danes. Mnogi so brez zaslužka.“

— „Da,“ — je dejal možiček-vinar, „saj še vedno obstajajo isti vzroki. Torej, nekako pred sto leti je živel na Angleškem in Škotskem mnogo ubogih tkalcev, ki so se mučili v skrbah za vsakdanji kruh. Bili so brez sredstev in razmišljali so o tem, kako bi si pomagali iz zadrege.“

— „Točno tako, kakor danes“ — je dodal Stanko.

— „Prosim, da me ne motita, kajti mi vinarji smemo samo enkrat v letu govoriti in prav danes je dan, ko vama

lahko nekaj povem. Kakor hitro bo priplul mesec, bom izgubil dar govora in ne bom mogel končati zgodbe. — Ubogi tkalci so se sestali k razgovoru in razpravljali o svojih težavah in nadlogah. Med posvetovanjem pa se jim je rodila misel, da bi kupovali moko, ješprenček, zdrob, krompir in sladkor kar na vreče, pri čemer bi dosegli povoljnjejšo nakupno ceno. Manjše količine pa bi nato oddajali posameznim družinam, ki bi na ta način dobile cenejšo hrano. To misel so vsi prisotni odobraval, toda nastalo je vprašanje, kako dobiti potreben denar, da bi mogli na veliko kupovati. Med njimi pa je bil možakar, ki je dejal: „Res je, da smo veliki reveži, toda ob sobotah, ko nam v tovarni izplačajo zaslužek, bomo pač lahko pogrešali vsaj en vinar. Ako bo nekaj sto tkalcev vsak teden prihranilo po en vinar

in jih vlagalo v skupno blagajno, bodo iz vinarjev nastali dinarji, ki jih bo sčasoma toliko, da bomo za nje lahko kupili vrečo moke in cel voz krompirja. In tako je tudi bilo. Tkalci pa so kaj kmalu uvideli, da imajo take skupne nabave za nje še razne druge prednosti. Za težko prislužen denar so dobili razen pravične mere tudi blago boljše vrste.

Najeli so majhno prodajalno; zlobni in nevoščljivi ljudje pa so se norčevali iz njih, češ, da so postali veletrgovci. Toda tkalcem tako besedičenje ni šlo do srca, ker so se dobro zavedali, kaj hočejo. Hoteli so postati velika družina, prodajalna pa je bila samo shramba za vse, ki so pripadali tej družini. Vsi oni so postali lastniki prodajalne in blaga. Vidita, tako je nastala v Rochdalu na Angleškem prva konsumna zadruga.

Blago so nabavljali in ga na drobno oddajali sami člani prostovoljno in brez nagrade. Ker pa so tudi sicer dobro in varčno gospodarili, se je ob koncu leta pojavil celo dobiček. Tu si je vinar malo oddahnil in zopet nadaljeval: „Kaj mislita, od kod ta dobiček?“

Stanko, čigar starši so bili člani zadruge, se je spomnil, da je minulo zimo dobil lepe sanke za Božič za denar, ki ga je mati dobila od zadruge kot povračilo, in je po kratkem poudarku odgovoril: „Od nakupov!“ — „Točno,“ je odgovoril mali pripovedovalec — „pribitek, ki se je pojavil v zadružni blagajni, je nastal pri nakupih članov in toraj pripada samo njim. Vendar vsi člani ne prejmejo enako povračila, temveč v sorazmerju z njihovimi nakupi. Kdor je nakupoval v zadrugi več, dobi večje povračilo, kdor pa je kupoval manj, dobi manjši znesek, toda vsak popolnoma pravičen del od skupnega prihranka.“

— „Pa menda zgodba še ni končana?“ — je vprašal Janko. — „Ne,“ ga je potolažil možiček, vesel radi pozornosti dečkov, ki sta ga z zanimanjem poslušala. — „Sedaj pride šele najvažnejše. Od prebitka ostane tudi manjši del v zadrugi. Ta prihranek uporabi zadruga za olepšavo in boljšo ureditev prodajalne, kar je velikega pomena za življenske potrebščine, da se ne pokvarijo in da jih dobe člani sveže in zdrave. Razen tega zberejo vse zadruge v državi na stotisoče vinarjev, ki so jih prihranili posamezniki, in si ustanovijo centralo, ki kupuje prav na veliko za vse zadruge skupaj. Gradijo domove za oddih in odmor svojih članov in njihovih otrok. Ti, Stanko, si bil letos na letovanju v Martuljku. Sedaj vidiš, kako in zakaj je vaša nabavljalna zadruga dobila sredstva, da je zgradila za deco svojih članov tako lep počitniški dom. Polagoma bodo prišle na vrsto tudi tovarne, v katerih se proizvaja blago za zadrugarje. Tako so toraj nastale iz malih vinarjev velike zadruge in razne zadružne ustanove pri nas in po celem

svetu, v Ameriki, Afriki, Australiji in Aziji. Nad celim svetom že plapolata združena zastava mavričnih barv ...“

Toda preden je možiček utegnil končati svojo zgodbo, je posijal mesec. Beseda mu je zastala v grlu in spremenil se je na dlani v navaden vinar brez udov in glave. Plašno sta se ozrla Janko in Stanko okrog sebe, Janko pa je Stanku zašepetal: „Vendar sem prepričan, da nama je tale zagonetni vinar prinesel srečo. Sedaj vsaj razumem pomen pregovora: V slogi je moč!“ Stanko pa mu je pritrdil: „Res je tako! Tudi če pogledaš mravlje, ki so drobne in neznatne živalce, v slogi mnogo zmorejo. Kakšno je samo njihovo mravljišče! Podobno je tudi pri marljivih čebelah, ki trumoma donšajo med in ga polagoma s složnim delom naberejo velike količine.“

Mesec je že zaplaval visoko nad obzorje, ko sta se Janko in Stanko spomnila, da morata domov. Prihitela sta, da nagovorita starše, da ponesejo sleherni vinar v zadrugo, ker ju je zgodba malega vinarja prepričala, da iz malega v resnici raste veliko. Glede vinarja, ki jima je razodel resnico in ju osrečil s spoznanjem, da brez slege ni uspeha, pa sta sklenila, da ga prihodnjega dne v šoli oddasta učitelju, ki zbira prispevke za združni mladinski dom.

Zadovoljna radi poučne zgodbe sta se krepko prijela pod roko in si obljubila, da njunega tovarštva ne bo nikdar konec in da bosta, čim odrasteta, oba pristopila k zadrugi.

(Prosto po nemškem — V. C.)

Obiskujte

svoje zadružne
in letoviške domove!

Vrnjačka banja, najbolj posečano jugoslovansko kopališče.

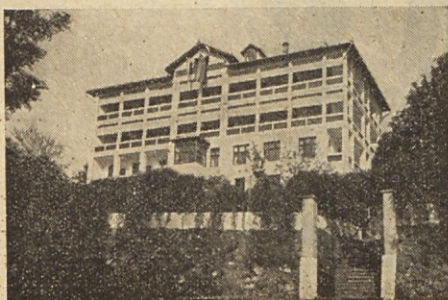
Indikacije za zdravljenje: bolezni prebavil (želodec, odvišna kislina, želodčni tvorci itd.), želodčne katarje; bolezni izločil, bolezni srca; bolezni organov za dihanje (nos in grlo); bolezni ženskih organov; slabokrvnost itd.

Kdor po zdravniškem nasvetu pride v Vrnjačko banjo, se naj nastani v

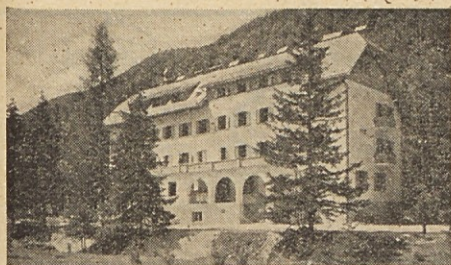
hotelu „KO-OP“

Hotel „Ko-op“ razpolaga s tremi največjimi in najlepšimi zgradbami v Vrnjački banji. (Dom M. Avramovića, K. Stojanovića in Sv. Djordja.) Sodobni komfort. V sobah topla in mrzla voda. Etažna centralna kurjava. Prvorazredna običajna in

dijetična hrana pod stalnim nadzorstvom društvenega zdravnika. - Lasten laboratorij za znanstveno preiskovanje krvi, želodčnih sokov, urina itd. - Prevoz potnikov v lastnem avtobusu po ceni 5 din za osebo. - Z avtobusom društva se prirejajo izleti v okolico.

Hotel 'Ko-op'

v Gozdu-Martuljku

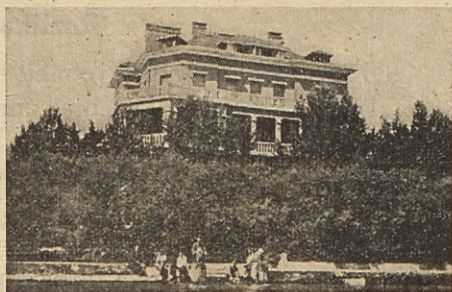
(Dom M. Vošnjaka)

se nahaja v neposredni bližini Kranjske gore pod prekrasno Martuljkovo skupino. Najmodernejši komfort omogočuje udobno bivanje poleti in pozimi. V sobah topla in hladna voda ter centralna kurjava. Okolica, ki predstavlja najlepši alpski predel Slovenije, nudi z zelenimi gozdovi izredno letovišče in prijetne počitnice za čas vročih poletnih dni. Hotel razpolaga s svojim kopalnim bazenom z instalacijami za ogrevanje vode. V okolici lahko gojite vse vrste zimskega sporta.

Po bivanju v slovenskih planinah preživite še nekaj dni tudi na sončnem Jadranu v

'Ko-op' hotelu 'Palace' v Kaštelu Starem

Biser Kaštelanske rivijere. Veliki lastni subtropski park v obsegu 24.000 m². Lastna plaža. Najmodernejši komfort. Ob večerih koncert in ples. Kompleten prvorazreden pension.

Vsi 'Ko-op' hoteli so odprti skozi vse leto. Cene zelo zmerne. Za zadruge znaten popust.

Vsa pojasnila daje **Hotelsko akcionarsko društvo 'KO-OP' BEOGRAD, Poincaréjeva ulica 21/II**

poštni predal št. 882

Trgovec in kmet.

Trgovec kmetu: „Poglej, tu imam zelo poceni kolo!“

Kmet: „Če bi imel denar, bi kupil kravo.“

Trgovec: „To bi bilo smešno, če bi kravo zajahal!“

Kmet: „Kako bi pa bilo smešno, če bi molzel kolo!“

Ni mogel izgovoriti.

„Ko si prišel včeraj domov, si rekel, da si bil s Tonetom v Kazini, sedaj pa praviš, da si bil v Excelsioru, zakaj lažeš?“

„Veš, tako je, včeraj mi je bilo nemogoče izgovoriti Excelsior...“

Program proslave.

Ob priliki neke poljedelske razstave je bil sestavljen tak-le program:

Ob 10. uri: Prihod nagrajenih živali.

Ob 11. uri: Sprejem gostov.

Ob 12. uri: Skupno kosilo.

Razlika.

„Oče, kakšna razlika je med navadno in strojno puško?“

„Taka na primer kot med menoj in tvojo mamo, kadar se razgovarjava.“

Hladnokrvnost.

Gospod opazi pod posteljo vlomilca. Pa se ne ustraši, ampak hladnokrvno reče:

„Ali bi bili tako ljubeznivi, ker ste že pod posteljo, da mi poiščete gumb od ovratnika, ki sem ga zjutraj zgubil. Najbrž mi je padel pod posteljo.“

Hvala za opozorilo!

„Gospod, vaš pes mi je pravkar pojedel piščanca!“

„Lepa vam hvala, da ste mi to povedali. Za večerjo ne bo dobil ničesar!“

Srce in možgani.

Mladenič je prosil Petriča za roko njegove hčerke.

„Usmilite se, gospod, ne odklanjajte me stalno. Omečite svoje srce!“

„Pri meni važne odločitve niso odvisne od glasa srca, ampak od možgan!“

„Ali morem potem računati na omehčanje vaših možgan?“

Pridna kuharica.

Gospa (novi kuharici): „Torej zajtrkovali bomo redno ob sedmi uri.“

Kuharica: „Mi je prav. V slučaju, da bom še spala, lahko zajtrkujete brez mene.“

Srečni oče.

Profesorju naznanijo, da je dobil deklico:

„Gospod profesor! Deklica je!“

Profesor: „Hm ... no, da ... Vprašajte jo, kaj hoče!“

Po devetih letih.

Löwenstein in Goldstein se dolgo časa nista videla, dasi sta bila velika prijatelja. Ko sta se srečala, sta se obadva iskreno razveselila.

„Točno devet let se nisva videla,“ je dejal Löwenstein. „Zvečer morava najino svidenje proslaviti!“

„To se razume,“ je odgovoril Goldstein. „Toda računaj s tem, da sem zadnjikrat ceho jaz plačal!“

Tudi on je še tu.

Pri sodni obravnavi se obtoženčev zagovornik spozabi in zavpije nad zastopnikom nasprotne stranke: „Vi ste največji lopov, kar sem jih kdaj videl!“ —

„Pazite na svoje besede in ne pozabite, da sem tudi jaz tu,“ ga je posvaril predsednik obravnave.

Radovedni Janezek.

Janezek je vedno učitelja nadlegoval s primernimi in neprimernimi vprašanji. Nekoč ga vpraša:

„Gospod učitelj, zakaj se ni Bog oženil?“

Učitelj po kratkem prevdarku:

„Ker potem ne bi bil več vseмогоčen.“

V umobolnici.

„Kje je tukaj pisarna?“ vpraša tuj zdravnik nekega pacienta na dvorišču umobolnice.

„Kdo pa ste?“ hoče vedeti pacient.

„Zdravnik,“ se je glasil odgovor.

„Potem pa lahko greste notri,“ pravi pacient. „Mene so sprejeli, ker sem rekel, da sem Hindenburg.“

Nista se razumela.

„Ali greš domov,“ vpraša gluhi svojega gluhega tovariša.

„Ne, grem domov,“ pravi ogovorjeni.

„A, tako, sem mislil, da greš domov,“ odgovori prvi.

Naše narodne reke.

spisal Jurček Frnikula učenic I. b gimn.

Reke so selo korisne javne naprave. sluzijo nam da mečemo not smeti miši in fse druge človeške otpatke. Vnih peremo umazano perilo in nam dajejo reke tako zdravo pitno vodo za ludi in druge domače zivali. gostilničarjem pomnozujejo zaloge vina. Poleti služijo da se koplemo kar je zdravo zlasti med šolskimi urami. V to svrho služi mari-borski otok. Če vidimo tam kakega profesora ot gimnazije ali drugega popolnoma nepotrepnega cloveka mu rečemo pardon in se zaletimo da štrbunkne u deroče valove pistrega basena. Tako si krepimo živce. Veckrat pa so reke škodljive za učence gimn. Kome je profesor od žemljepisa vprašal kaj je glavna reka na ruskem in sem rekel madrit sem dobil nezadostno kar je same gotovo selo škodljivo.

Praf posebno snamenite so jugoslovanske reke. Imenujejo se vse po cigaretah kakor tako na pr. Drava ibar drina vardar bled šumadija in t. d. Najslabša je drava ki se imenuje po dravski banovini zato ker je tam glavna reka sava. Tukaj stanujejo Slovenci za ktere je vse dobro. Na mogočni in široki donavi je beograd, kamor se stekajo iz Slovenije sava, davki in druge javne dajatve. Davke pa imenujemo za davke ker nas davčni uradi snimi davijo. Ot beograda pa ne pride nič nazaj ker voda dol teče. Selo važne so jugoslovanske reke ker se ponih rafnajo plače od držaunih namešencev, ki se imenujejo plače samo zato ker vsak držauni namešenec britko zaplače ko vidi kako malodenarja dobi. Če majo jugoslovanske reke preveč vode rečejo zdaj so poplave in sopet snižajo plače držaunim na-

mešencem. Če imajo reke premalo vode rečejo alo zdaj pa je suša in zopet snižajo plače držaunim namešencem. Če pa majo jugoslovanske reke ravno zadost vode pa rečejo na alzo sdej so razmere normalne in zopet snižajo normalno plače držaunim namešencem. Tako se ravnaajo gospotje po narodnih vodah in zato jim pravmo po fsej pravici daso to narodni voditeli. Tako vidimo da so jugoslovanske reke selo korisne in potrebne javne naprave za naš lubleni narod.

Anekdote.

Rubinsteinova prisebnost.

Anton Rubinstein, slavni virtuozi in kompozitor, je nekoč sedel v družbi dam in strahovito kadil. Opozorili so ga na to, on pa je odgovoril in kadil še dalje: „Tam kjer so angeli, morajo biti tudi oblaki.“

Pikri Napoleon.

Ko je bil Napoleon v Italiji, je priredil družabni večer, na katerem je bila tudi neka dama, ki se mu je neprestano prilizovala s slavonspevi. Tega se je končno naveličal.

„Kaj je mogoče še biti, če je človek že Napoleon?“ je vprašala med drugim.

„Dobra gospodinja,“ je na kratko odvrnil Korz.

Bernard Shaw.

Bernard Shaw se je sprehajal s psičkom, ki je bil privezan na vrvico, po parku. Nasproti mu je prišla znana londonska igralka, ki je vsled svoje debelušnosti ravno v tistem času izvajala kuro, da bi postala bolj vitka.

Čim jo je psiček zagledal, se je strgal z vrvice, se zagnal proti igralki, srdito lajal in komaj ga je Shaw ukrotil.

„Kako to, da me je vaš pes tako napadel,“ je igralka srdito rekla Shawu.

Hudomušni in pikri Irec je odgovoril:

„Veste, že dolgo časa ni moj psiček videl tako lepe zbirke kosti.“

Resnična.

Okrajni glavar v N. je zahteval od svojih podrejenih županov, da mu vsak mesec poročajo o klatežih in sumljivih elementih na svojih področjih. Od vseh je dobival zahtevana poročila, le župan občine K. je vztrajno molčal. Glavar ga je brezuspešno opozarjal na njegovo dolžnost. Ko je bil nekoč v njegovi občini na lovu, ga je radi njegove malomarnosti osebno oštel. Tudi to ni zaleгло. Čez dva meseca dobi župan pismo zadnji opomin, češ, da glavar ne bo več trpel omalovaževanja svojih nalogov. Tedaj je prispelo malce nerodno zavito poročilo:

„Gospod okrajni glavar, odkar ste bili Vi pri nas zadnjič na lovu, nismo videli v naši občini nobenega klateža ali sumljivega človeka.“

Zanimivo.

Univerza v Kaliforniji ima strojno pripravo, ki avtomatično izračunava matematične probleme, za katere bi človek porabil več dni. Kadar reši problem, se stroj sam od sebe ustavi.

*

V komaj 6 kg pognojene zemlje je približno 80 milijard bakterij.

*

Za barvno slepoto trpi baje 5% vseh ljudi.

*

Neka ameriška orožarna je dala v promet pištolo, ki je najmanjša na svetu. Njena dolžina znaša manj nego 2 cm, komaj toliko kolikor dober noht. Prospekt pravi, da je ta „igrača“ primerna prav posebno za dame. Na 20 m je mogoče z njenimi drobnimi krogli usmrtiti vsakega človeka.

*

Kača klopotača živi lahko dve leti brez hrane.

V občinski knjižnici v Citavi imajo knjigo, ki je vezana v pravo človeško kožo, in sicer v kožo nekega roparja.

*

Sv. pismo je prevedeno v 630 jezikov in izdano v 500 milijonih izvodov.

*

Eksplozijo ognjenika Krakatau l. 1883. je bilo slišati na 3000 milj daleč. To je bil najsilnejši zvok, kar jih je kdaj slišalo človeško uho.

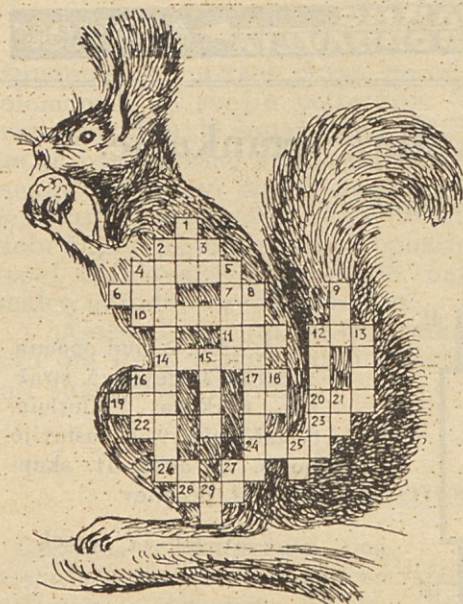
*

Kitajci pozdravljajo z besedami: „Ali ste jedli riž?“ Potrdilni odgovor na to vprašanje je znak za dober tek in torej za to, da gre nekomu dobro.

*

Na najnovejšem ameriškem nalivnem peresu je merilna priprava, ki kaže, koliko črk si že napisal s tem peresom in koliko jih še lahko napišeš, preden poide črnilo.

Križanka „Veverica“

Vođoravno: 2.) mirovanje, 4.) uradnik, 6.) vrsta teka, 7.) 100 m², 10.) mesto v Srbiji, 11.) veznik, 12.) nota, 14.) žensko ime (skl.), 16.) kratica, 17.) akademski naslov, 19.) ruska reka, 20.) japonski denar, 22.) vprašalna partikula, 23.) nota, 24.) angleški državnik, 26.) karta, 27.) 1100, 28.) število.

Navpično: 1.) gospodična (angl.), 2.) drogerija, 3.) egipt. bog sonca, 4.) vrsta kart, 5.) ravnina, 8.) obrtnik, 9.) tekočina, 12.) razčlenjen, 13.) začinjen, 15.) bajeslovni kralj, 16.) začimba, 18.) ital. nota, 21.) nota, 25.) literarni izraz, 27.) osebni zaimек, 29.) grška črka.

Za pravilno rešitev vseh štirih ugank smo določili 10 nagrad. Kakšne bodo te nagrade, tega za sedaj še ne izdamo. Reševalci naj pošljejo rešitve najkasneje do 1. februarja 1938, in sicer na naslov: Nabavljalna zadruga uslužbencev državnih železnic v Ljubljani, Masarykova cesta. Rešitvi naj priložijo svoj točni naslov ter navedejo, pri kateri zadrugi so včlanjeni. Na eno člansko štev. bomo sprejeli samo eno rešitev.

Ker pričakujemo večje število pravih rešitev, bo izbiral zreb. Mnogo srečel

Ordinacije žel. zdravnikov

v Ljubljani. Šef-zdravnik: Dr. Brabec Karel.

Priimek in ime	Stanovanje	Ordinira	Ob dne	Od—do
Dr. Avramovič P.	Aleksandrova cesta 4	v ambul. gl. kol.	vsak dan	14'30—15'30
Dr. Jamšek Miroslav	Stožice 48/I	v ambul. gl. kol.	vsak dan	15'30—16'30
Dr. Krisper Anton	Moste, Ciglerjeva ulica 18	v ambul. gl. kol.	vsak dan	13—14
Dr. Kačar Ivan	Stari trg 30	v ambul. gl. kol.	vsak dan	16'30—17'30
Dr. Jereb Stanko	Bolgarska ul. 17	v ambul. gl. kol.	vsak dan	7'30—8'30
Dr. Igličar Vinko	Tržaška cesta (Vič) 12	v ambul. Ljubljana gor. kol.	vsak dan	9'30—10'30
Dr. Rupnik Vilko	Ljubljana VII, Knezova ul. 37.	v ambul. Ljubljana gor. kol.	vsak dan	14'00—15'00

»HAG«

trgovačko d. d.

Z A G R E B

Kratka roba

na veliko

Hranilnica Dravske Banovine

Maribor

Vloge v Hranilnici dravske banovine so pupilarno varne, ker jamči za nje dravska banovina s celim svojim premoženjem in z vso svojo davčno močjo. Hranilnica izvršuje vse v denarno stroko spadajoče posle točno in kulantno.

SPECIALISTI V CENTRALNI AMBULANCI V LJUBLJANI.

Gospodsvetska cesta 22, telefon 22-75.

Priimek in ime	Specialist	Ob dneh	Od—do
Dr. Blumauer Rob.	za kirurgijo	ponedeljek sreda petek	11'00—12'30
Dr. Breclj Anton	za otroške bolezni	torek četrtek	10'00—11'30
Dr. Cirman Ciril	za rentgenizacijo	torek sreda petek	8'00—10'00
Dr. Debevec Franjo	za pljučne bolezni	torek četrtek	16'30—18'00
Dr. Haferle Henrik	za fizikalno zdravljenje	ponedeljek sreda petek	11'00—13'00
Dr. Ješe Leopold	za očesne bolezni	torek četrtek petek	15'00—16'00 9'30—10'30
Dr. Milavec Vladimir	za kožne in spol- ne bolezni, ord. Aleksandr. c. 16	vsak dan razen praznikov	13'00—15'00
Dr. Pintar Ivan	za ženske bolezni	ponedeljek sreda petek	8'00— 9'30 16'30—18'00 8'00— 9'30
Dr. Švajger Drago	za ušesne, nosne, vratne	torek četrtek sobota	9'00—10'00 11'30—12'30 9'00—10'00
Dr. Tavčar Igor	za notranje bolezni	ponedeljek torek četrtek sobota	11'00—12'30

ZOBOZDRAVNIKI V LJUBLJANI.

Priimek in ime	Stanovanje	Ob dne	Od—do
Dr. Logar Anton	Gledališka ulica 16	vsak dan	8—11 15—18
Dr. Muster Josip	Novi trg 4	vsak dan	8—12 14—18
Dr. Pirc Ivan	Pred Škofijo 1	vsak dan	9—12 14—18
Dr. Perko Milan	Vodmatska ulica 5	vsak delav- nik razen sobote	9—13 15—19

ZDRAVNIKI MARIBORSKIH RAJONOV.

Priimek in ime	Stanovanje	Ordinira	Od—do
Dr. Vrtovec Josip	Tattenbachova ulica 2	ambulanta Mb gl. k. na domu	11—12'30 14—15
Dr. Marin Vilko	Razlagova ul. 15	ambulanta Mb gl. k. na domu	8—9'30 14—16
Dr. Stopar Ludvik	Studenci, Kralja Petra c. 39	amb. delavnica Mb na domu	10—12 15—16
Dr. Korenčan Andrej	Jurčičeva ul. 8	na domu amb. delavnica Mb	8—10 14—16
Dr. Zorjan Ivan	Maistrova ul. 5	amb. delavnica Mb na domu	7'30—9'30 14—16
Dr. Daražio Aleksander	Magdalenska ul. 21	amb. delavnica Mb na domu	10'30—12'30 15—17
Dr. Vrečko Friderik	Gregorčičeva ul. 12	ambul. v Fran- kopanovi ul. 20 na domu	8—9'30 17—18
Dr. Cijan Davorin	Vrazova ul. 6	ambul. v Franko- panovi ulici na domu dr. Vrečka, Gregorčič. ul. 12	11—12'30 17—18

Iv. Bonač, Ljubljana

Šelenburgova ul. 5. Telef. 23-87

Zastopstvo za svetovno znani svetlopišni papir **OZALID**

NAJBOLJE SORTIRANA tr-
govina s pisarniškimi, stro-
jepisnimi, razmnoževalnimi,
tehničnimi potrebščinami itd.

SPECIJALISTI

podružnice Centralne ambulante v Mariboru.

Oddelek	Specijalist	Ordinira na domu	
		dne	od—do
za ženske bolezni in porodništvo	Dr. Benčan Josip Cankarjeva ul. 1	vsak delavnik	11—12 14—15
za oči	Dr. Dernovšek Janko Aleksandrova c. 40/I	ponedeljek sreda četrtek petek	14—15
za ušesne, nosne in vratne bo- lezni	Dr. Furlan Josip Vrazova ul. 2	vsak delavnik	15—16
za rentgenizacijo	Dr. Kovač Mila Krekova ul. 18	vsak delavnik	9—10 14—16
za kožne in spol- ne bolezni	Dr. Kreuziger Bogomir Kamniška ul. 2	ponedeljek torek četrtek petek	15—16
za notranje in pljučne bolezni	Dr. Lutman Stanko Kralja Petra trg 2	vsak delavnik	15—15
za kirurgijo	Dr. Majcen Josip Aleksandrova c. 21/II	vsak delavnik	11—12 14—15
za fizikalno zdravljenje	Dr. Pavlič Franjo Frankopanova 20	ponedeljek sreda petek	16'30—18'30
za otroške bolezni	Dr. Valjavec Valerija Gregorčičeva ul. 10	ponedeljek sreda petek	8—9 14—15 14—15

POGODBENI ZOBOZDRAVNIKI V MARIBORU.

Dr. Kac Rudolf, Aleksandrova c. 22, od 8. do 12. in od 15. do 18. ure.

Dr. Krajnovič Bosiljka, Glavni trg 23, od 9. do 12. in od 15. do 18. ure.

Dr. Kristan Boris, Tattenbachova 2, od 8. do 12 in od 15. do 18. ure.

"VSE ZA PISARNO" nudi
A. PRELOČ LjUBLJANA
 telefon 3456

Poštne pristojbine

A. Navadna pisma.

1. Tuzemstvo.

Teža do g	Krajevni promet		Medkrajevni promet	
	navadna	priporoč.	navadna	priporoč.
20	1'—	3'—	1'50	4'50
50	2'—	4'—	2'—	5'—
250	3'50	5'50	3'50	6'50

2. Inozemstvo.

Teža do g	I.		II.		III.	
	navadno	priporoč.	navadno	priporoč.	navadno	priporoč.
20	3'—	6'—	3'—	7'—	4'—	8'—
40	4'50	7'50	4'50	8'50	6'—	10'—
60	6'—	9'—	6'—	10'—	8'—	12'—
80	7'50	10'50	7'50	11'50	10'—	14'—
100	9'—	12'—	9'—	13'—	12'—	16'—

I = Grčija, Rumunija, Turčija,

II = Češkoslovaška, Italija,

III = vse ostale države.

B. Dopisnice.

Tuzemstvo Din 1'—, Grčija, Italija, Turčija Din 1'50, ostale države Din 2'—.

C. Paketi.

Teža do	do km	do km	nad km
	100	300	300
1 kg	3'50	3'50	3'50
5 „	8'50	8'50	8'50
10 „	10'50	15'50	20'50
15 „	15'50	20'50	30'50
20 „	20'50	30'50	40'50

D. Vzorci brez vrednosti.

Teža do	Tuzemstvo	Inozemstvo
100 g	Din 0'50	Din 1'—
za vsakih nad. 50 g	„ 0'25	„ 0'50
Največja teža 500 g.		

TELEFONSKE PRISTOJBINE.

V krajevnem prometu za vsake 3 minute Din 1'—.

V medkrajevnem prometu za vsake 3 minute:

do 25 km	Din 6'—
„ 50 „	„ 10'—
„ 100 „	„ 15'—
„ 200 „	„ 20'—
„ 400 „	„ 25'—
nad 400 „	„ 30'—

BRZOJAVNE PRISTOJBINE.

Vsaka beseda Din 0'70. Najnižja pristojbina Din 7'—. Belica Din 0'50.

Koliko blaga potrebujemo

Predmet Za:	blago za obleke	klot	rokavina	kanafas	platin-jedro- vina	fazonaka žima	moleskin (že- povina) hlače	krouzé (žepo- vina) suknjič	vata, fazonaka	svila za podlogo	elastik	vatelin
moško obleko	3.20	1.20	2	1	1	0.40	0.60	0.60	1	—	0.25	—
moški suknjič	1.60	0.90	0.75	0.50	0.80	0.40	—	0.60	1	—	0.35	—
moške hlače, dolge	1.20	0.05	0.30	—	0.25	—	0.60	—	—	—	—	—
moške hlače, pumpar.	1.35	0.05	0.30	—	0.25	—	0.60	—	—	—	—	—
moški telovnik	0.35	0.30	1	0.50	—	—	—	—	—	—	—	—
moški „jankerl“ suknj.	1.80	—	—	0.50	—	—	0.40	1	—	—	—	—
moško suknjo, podlož.	2.60	1.60	0.80	0.80	1.15	0.50	—	0.60	1	—	0.30	1.50
moško suknjo, nepodl.	2.90	0.70	0.80	0.80	1.15	0.50	—	0.60	1	—	0.30	—
moški površnik	2.60	1.50	0.80	0.80	1.10	0.50	—	0.60	1	—	0.30	—
moški trenčkot	2.90	1.60	0.85	0.80	1.15	0.50	—	0.60	1	—	0.30	—
plašč Hubertus	2.90	—	—	0.50	—	—	0.30	—	—	—	0.50	—
pelerino s kapuco	2.90	0.10	—	0.50	—	—	—	—	—	—	0.50	—
kratki suknjič	2.10	1.10	0.80	0.70	1	0.50	—	0.80	1	—	0.30	1.20
službeno obleko (unif.)	2.75	0.80	0.85	0.40	0.60	—	0.60	0.60	—	—	0.30	—
službeni plašč (unif.)	2.90	0.70	0.80	0.40	1	—	—	0.60	1	—	—	—
obleko, ¹ dečka 10 let	2	1	1.50	0.80	0.80	0.30	0.50	0.40	1	—	0.25	—
hlače, krat. deč. 10 let	0.55	0.05	0.25	—	0.20	—	0.50	—	—	—	—	—
suknjič, dečka 10 let	1.20	0.75	0.70	0.40	0.60	0.30	—	0.40	1	—	0.25	—
suknjo, dečka 10 let	2.20	1.20	0.60	0.60	0.80	—	—	0.40	—	—	0.25	1.20
obleko, ² dečka 15 let	2.50	1.10	1.70	0.90	0.90	0.30	0.50	0.70	1	—	0.30	—
hlače, dolge deč. 15 let	1	0.05	0.20	—	0.20	—	0.50	—	—	—	—	—
suknjič, dečka 15 let	1.40	0.85	0.70	0.45	0.70	0.30	—	0.50	1	—	0.30	—
suknjo, dečka 15 let	2.50	1.50	0.70	0.70	1	—	—	0.50	—	—	0.30	1.30
plašč Hubertus	2.60	—	—	0.45	—	—	—	—	—	—	0.30	—
damski plašč	3	—	—	0.30	1.10	—	—	—	—	3	0.30	1.50
damski kostim	3	—	—	0.30	0.80	—	—	—	—	2	0.25	—
damsko krilo ³	0.90	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
damski suknjič	1.50	2	—	0.30	0.80	—	—	—	—	—	0.25	—
damski letni plašč	3	—	—	0.30	—	—	—	—	—	3.50	1.10	—

¹ s kratkimi hlačami

² z dolgimi hlačami

³ za močnejše dame do 1.60 m

Konzulati.

v Ljubljani:

Avstrija: Tyrševa cesta 31.	Italija: Erjavčeva cesta 11.
Belgija: Ulica rimske legije 10.	Portugalska: Pražakova ulica 10.
Češka: Erjavčeva cesta 21.	Rumunija: Emonska cesta 2.
Danska: Gosposvetska cesta 1.	Španija: Tyrševa cesta 15.
Francoska: Beethovnova ulica 4.	

v Zagrebu:

Amerika: Zrinjski trg 19.	Nemčija: Mihanovičeva ulica 2.
Anglija: Strossmajerjeva ulica 5.	Poljska: Boškovičeva ulica 2.
Grška: Jelačičev trg 24.	Švica: Preradovičeva ulica 24.
Madžarska: Draškovičeva ul. 15 a	

v Beogradu:

Brazilijska: Terazije 11.	Kuba: Gračanička ul.
Finska: Knez Mihajlova 20.	Letonija: Skopljska 3.

Opomba: V Zagrebu in Beogradu so navedeni samo tisti konzulati, ki jih ni v Ljubljani.

Registrski znaki motornih vozil.

Banovinski:

Beograd 1. Dravska banovina 2. Savska banovina 3. Vrbaska banovina 4. Primorska banovina 5. Drinska banovina 6. Zetska banovina 7. Dunavska banovina 8. Moravska banovina 9. Vardarska banovina 10.

Državni:

Jugoslavija — Y, Avstrija — A, Belgija — B, Švica — CH, Čehoslovaška — ČS, Nemčija — D, Francoska — F, Anglija — GB, Grčija — GR, Madžarska — H, Italija — I, Poljska — PL, Rumunija — R, Turčija — TR.

Malinovec
Brandy Rum

F. S. Lukas - Celje

Liker Žganje
na veliko

'JUGOBRUNA'

KRANJSKE TEKSTILNE TOVARNE

DRUŽBA Z O. Z., KRANJ

Telefon interurban št. 61
Brzljavi: Jugobruna Kranj
Račun pošne hranilnice 15.301

Kazalo.

Koledar za navadno leto 1938	7
Dnevnik prejemkov in izdatkov	33
Letni obračun za leto 1938	46

Zadružništvo:

Miha Vošnjak — oče slovenskega zadružništva	48
Zadružna misel in svetovni nazor	55
Zadružna misel med mladino	63
Kreditno zadružništvo med Slovenci	65
Hranilni in posojilni konzorcij — Kreditna zadruga drž. uslužbencev v Ljubljani	71
Nabavljalna zadruga državnih uslužbencev v Velenju	75
Kako so uslužbenci državnega rudnika v Žabukovci ustanovili lastno zadrugo	76
Zadruga državnih nameščencev za nabavo kredita v Kranju	79
Zadruga državnih uslužbencev v Kočevju	80
Nabavljalna zadruga drž. uslužbencev v Kranju	85
„Žegoza“ železničarska splošna gospodarska zadruga v Ljub- ljani	85
Ob 15-letnici obstoja Zadruge državnih nameščencev za na- bavo potrebščin v Ljubljani	88
Zadružništvo državnih uslužbencev v Novem mestu	93
Nabavljalna zadruga uslužbencev državnih železnic v Ljub- ljani	99
Nabavljalna zadruga drž. uslužbencev v Mariboru	101
Stanje nabavljalnih zadrug državnih uslužbencev v Sloveniji	103
Pregled slovenskega zadružništva	104
Zveza nabavljalnih zadrug državnih uslužbencev	104
Jugoslovansko zadružništvo	112
Svetovno zadružništvo	113
Zadugarji v Verdunu	114

Žena in dom:

Duševni razvoj otroka	119
Ne strašite otrok	120
Kaj in kako poklanjamo darove	122
Udoben kotiček v kuhinji	123
Beljak v gospodinjstvu in zdravstvu	125
Korist krompirja in čebule	126
Sadje in surova zelenjava čisti zobe	126
Terpentinove skrivnosti	127
Sreča in uspeh v življenju	128

Vrt in cvetlice:

Naš zelenjadni vrt	129
------------------------------	-----

Zdravstvo:

Borba med ljudsko in šolsko medicino	135
Železničarska deca na letovanju pod Martuljkom	146
Prva pomoč proti zobobolu	152
Matere, skrbite za mlečno zobovje svojih otrok!	153
Koliko časa prebavlja želodec?	155
Domača telovadba	156

Razgledi:

Država in njena vloga v današnjem gospodarstvu	164
Britanski imperij	170
Bodi svetloba	175

Po svetu:

Iz Odese preko step v rajski Krim	179
---	-----

Leposlovje:

Pretužna povest o smešni zgodbi in zadovoljni njen konec	187
Moj stric Julij	191
Vsi sveti v Slovenskih goricah	197
Jutro Vincenca Skornika	197
Mladičeva pesem	201
Najdenček na morju	205
Jabolko življenja	210
Zgodba o malem vinarju	211

Humor	218
-----------------	-----

Naše narodne reke	220
-----------------------------	-----

Anekdote	221
--------------------	-----

Zanimivo	222
--------------------	-----

Uganke	223
------------------	-----

Inserati	234
--------------------	-----

„Patria“

tvornica konjaka i finih likera d. d

Zagreb

Pecara šljivovice, komovice i borovičke

Import i proizvodnja ruma

Prešaona voćnih sokova

*Zahtevajte pri nakupu
vedno in samo perilo z znamko*

LABUD

ker je solidno in lepo izdelano,
po kvaliteti pa najtrpežnejše.

Ivan Medic, Novomesto

Industrija perila

Manufaktura na veliko in malo

**Kopica perila?
Kar brez skrbi!**

Brez truda boste o-
pravili to delo, kajti
Schichtov Radion
pere sam. Torej:

Ne muči se!
Vzemi

**SCHICHTOV
RADION**

R.J. 10-34

ZOBNI KAMEN

velika nevarnost!

Na notranji strani zob se tvori nevarni zobni kamen, kateri lahko tudi najbolj zdrave zobe razmaja, tako da končno izpadejo. Ni vsaka zobna pasta dobra, da Vas obvaruje te nevarnosti.

Skrbite torej malo več za svoje zobe — uporabljajte Sargov Kalodont! V Jugoslaviji vsebuje samo Sargov Kalodont sulforicinoleat dra Bräunlicha, ki odpravlja polagoma zobni kamen in prepreči njegovo ponovno tvorjenje.

Prijetno poživilo: Kalodont voda za usta! Koncentrirane sestavine, izborno razkuževalno sredstvo, varčna v uporabi.

SARGOV

KALODONT

PROTI ZOBNEMU KAMNU

Za vsa soboslikarska, pleskarska
in črkoslikarska dela
se najtopleje priporočata

Albert Špeletič
in Stane Vojska

Ljubljana, Krakovski nasip 26
ali Cerkvena ulica 11

Telefon 31-75

Izvršujeta dela po konkurenčnih cenah
tudi na deželi.

Učiteljska tiskarna v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6

izvršuje vsa tiskarska dela od najfinejših do najpreprostejših.

Vsa naročila izvršuje točno po naročilu po ugodnih cenah.

**V knjigarni Učiteljske tiskarne in njeni podružnici
v Mariboru imate bogato zalogo šolskih knjig za vse šole.**

Pri nas dobite vse tiskovine in potrebščine
za urade, zadruge in društva.

Pri nas je bogata izbira vsakovrstnih knjig. Posebno priporočamo
mladinske knjige po znižanih cenah!

Pri nas naročajo svoje potrebščine **zadruge, trgovci, indu-
strijska podjetja, obrtniki in rokodelci.**

Naše knjigarne v Ljubljani in v Mariboru preskrbujejo hitro in po-
ceni knjige in modne revije iz inozemstva.

Restavracije, hoteli in gostilne

imajo v naših knjigarnah bogato izbiro papirnatih servijet.

**Naša knjigoveznica izdeluje vsa v njeno stroko spadajoča
dela od najpreprostejših do najfinejših po zelo zmernih cenah.**

Učiteljsko tiskarno in njeni knjiga ni v Ljubljani in v Mariboru pri-
poroča dobro blago, solidna postrežba in **zadružna zavest.**

Benger-ovo Ribana

spodnje perilo

*Glavno skladišče moškega,
ženskega in dečjega doma-
čega perila*

TT. Vilim Benger Sinovi
Stuttgart-Bregenz

„Zora“

tvornica konfekcije

MARIBOR - Ruška cesta 45

Gradbeno podjetje
in tehnična pisarna
Ing. Aleksandra Pretnerja

pooblašteni gradbeni inženir

Ljubljana
Gledališka ulica 4

Telefon 3542

izvršuje in projektira vsa stavbna dela:
najmanjše hišice (po ca 40.000 Din), večje
in velike stavbe, združne domove, pro-
dajalne in poslovne zgradbe, tovarniške
zgradbe in vsa ostala inženirska dela.

Lepi, zdravi zobje

SPECIALE MELANGE

Menard Tea

Priprava čaja:

Uporabljaj izključno za čaj določeno posodo; naj bo iz niklja ali emajla; če je iz aluminija, jo pred uporabo dobro izkuhaj. — Zavri svežo, pitno vodo; — polivaj čaj z vrelo vodo v ilovnati, kameniti, stekleni ali porcelanasti posodi; — (za veliko čašo vzemi eno žličko čaja, 2 grama, ne manj, ker poslabša okus). Čaj polij samo enkrat. — Tako pripravljen čaj je okusen, aromatičen, jak in zdrav.

Tvrdba

Menard Luka

uvažata najfinejše vrste čaja, direktno iz dežel, kjer rastejo. S strokovnim znanjem in finim okusom sestavlja iz raznih vrst, čajne mešanice v najnežnejših nijansah. Vse te vrste pakerira v srebrne zavitke, katere prodajamo v naši zadrugi

Tiskarna Jereb Franjo

Ljubljana VII

nasproti velesejma

izvršuje: tiskovine v blokih, prospekte,
tabele, cenike, hranilne knjižice, in
sploh vsa v tiskarsko stroko spadajoča
dela v eno ali večbarvnem tisku, lično
in solidno ter po zmerni ceni.

Telefon 35-52

Mariborska mehanična tkalnica

in apretura

DOCTOR IN DRUG

MARIBOR

Poljedelske stroje najboljše vrste, ki delujejo z jamčeno brezhibno, motorje na bencin in nafto, vsakovrstni stavbni material, kakor: železo, Isteg-jeklo, nosilke, cement, stavbno in pohištveno okovje, vodovodne in plinske cevi, armature, pločevino, žico in žičnike, železne peči in štedilnike, črpalke, tehnične predmete za industrijo, vsakovrstne predmete za kuhinjsko in hišno opremo ter vse ostalo, v železninarsko stroko spadajoče blago, Vam nudi po brezkonkurenčnih cenah tvrdka:

trgovina z železnino,
vsakovrstnimi stroji
in orodjem

Schneider & Verovšek

LJUBLJANA

Tyrševa (Dunajska) cesta šte. 16

Vidmar

tovarna **dežnikov, nogavic**
in **trikot-perila**

Ljubljana-Savlje 18

Podružnice:

Ljubljana: Pred Škofijo, 19
Prešernova ulica 20

Zagreb: Jurišičeva 8
Ilica 41 a

Beograd: Kralja Milana 5

Novi Sad: Kralja Aleksandra 22

Prvovrstne kvalitete —
najmodernejši vzorci in modeli — zmerne cene!

Marko Schlesinger i drug

Z a g r e b

Trg Kralja Petra broj 6

**stovarište i veletrgovina
vunениh tkanina**

Cenjene gospodinje, zahtevajte

= K I S =

za vlaganje kumarc in sočivja, najfinejši vinski in
naravni kis, katerega izdeluje ter za njegovo jakost
in kakovost jamči

Tovarna kisa: BRATA PEČNIK

d. z o. z.

JEŽICA PRI LJUBLJANI

TELEFON JEŽICA št. 6

Zadrugarji!

Zahtevajte v vseh zadrugah in trgovinah
samo čajne mešanice znamke

„ČAJANKA“

katere so sestavljene iz
najboljših čajnih vrst

Glavna zaloga pri tvrdki

F R A N K O V A Č

Ljubljana, Poljanska cesta 29
trgovina s čajem in dišavami na veliko

P. n. državnim uslužbencem priporočamo
vse pisarniške, šolske in tehnične potrebsčine

v veletrgovini s papirjem

M. Tičar - Ljubljana

Šelenburgova ulica 1 in Sv. Petra cesta 26

Telefon 29-34

Primerna darila za vse prilike.

Največja izbira nalivnih peres.

Samozastopstvo za

AGRIPPO KARTOTEKO v obliki knjige.

Luščilnica riža

družba z omejeno zavezo

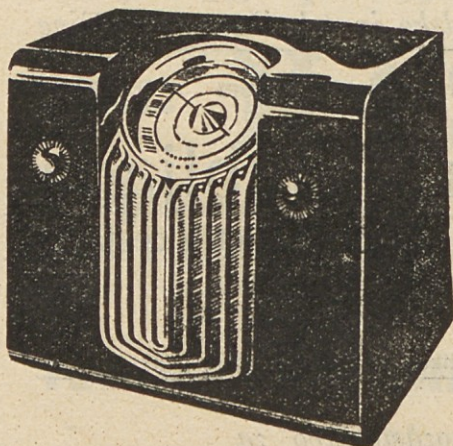
Obrati:

Ljubljana, Linhartova ulica št. 35
telefon 30-74

Beograd, Jevrejska ulica br. 32
telefon 27-910

Predeluje in prodaja vse vrste riža - riževo hranilno moko

Kvalitetne radijske aparate

za gotovino ali
na ugodne obroke
dobite pri nas!

Radijske aparate
tudi izposojamo!

Zahtevajte
prospekte!

„RADIO“, reg. zadr. z o. z., Ljubljana
Miklošičeva cesta št. 7 Telefon št. 31-90

Tovarna kisa „Produkta“

družba z o. z.
LJUBLJANA

Natural kis 13% - Vinal kis 9%. Natural
estragon kis za vlaganje kumare in so-
čivja 12%.

Tehnično in higijenično
najmodernejša kisarna v državi

Slovenska gospodinja

uporablja za pranje
perila vedno le
domača,
slovenska
izdelka

Hubertus milo
in
Perion
pralni prašek.

Hubertus

Uporabljajte tudi Vi
in zadovoljni boste!

**Svetovna
znamka**

kvalitetnih
priborov je

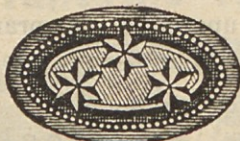
Krupp - Berndorf

ALPAKA
SREBRO

in nerjeveče jeklo

„NICRO“.

**ČARAPE I BERETKAPE
sa ovim znakom**

SU NAJBOLJE!

Zima

vseh vrst vedno na zalogi
po najnižjih dnevnih cenah pri

J. KNIFIC

TOVARNA ZA ŽIMO

stražišče pri Kranju

Telefon interurban šte. 2.

Zaletel Franc

žganjekuha in destilerija

Št. Vid nad Ljubljano

Poštni ček. račun 14.094 - Tel. 8

METKA

mehanična tkalnica d. z o. z.

Celje

Izdeluje bombažovo blago
najboljše kvalitete.

STALNE BARVE

„Travarica“

zdravnik želodca

vsebuje izvleček **najboljših
zdravilnih zelišč**, urejuje
prebavo, pospešuje tek, od-
vaja želodčne in črevesne ve-
trove, odpravlja vse strupene
snovi. Pomaga posebno proti
bolečinam v želodeu, napenja-
nju, slabemu teku in slabi
prebavi. Nadomestuje razne
zdravilne čaje.

Josip Bauman

veležganjarna - izdelovanje likerjev -
ruma - konjaka in sadnih sokov

Št. Ilj pri Mariboru

Dravska banovina

vse za pisarno
dobavila

a-prelog
Ljubljana

Cvetličarna Korsika

pasaja NEBOTIČNIK
v Ljubljani

*Se priporoča članstvu za-
drug za izdelavo vencev,
šopkov, aranžmajev in vseh
v to stroko spadajočih del.*

*Vsem p. n. članom odobri
proti izkazilu s člansko
izkaznico 25% ni popust.*

Postrežba točna,
izdelava solidna

Telefon št. 2489, 3188

Pri nakupu zahtevajte le znamko „Pax“. Pod to znamko dobite ceneno in v dobri kvaliteti vse vrste namiznih sveč, nagrobne lučke, stearinske in voščene (oltarne) sveče. Na zalogi imamo stalno voščene nagrobne sveče, bakle, čebelni vosek, parafin, stearin, dušice, kadilo itd. Kupujemo čebelni vosek in voščeno satje po dnevni ceni.

Svečarna „PAX“, Kopač & Stele

družba z o. z.

LJUBLJANA, Celovška cesta šte. 14

Tovarna zaves

„Stora“ d. d., Ljubljana

pošta Št. Vid nad Ljubljano
centralna tovarna Zapuže št. 26
podružnična tovarna
v Zg. Gameljnah

Podjetje izdeluje: gardine vseh
vrst, preproge iz jute, dekora-
cijsko blago in blago za pohištvo
in vse vrste frotte izdelkov.

Š

umi

TOVARNA
BONBONOV
IN PECIVA
LJUBLJANA

ZA VSAKO
A.PRELOC

ROKO PRIMERNO DERO
LIUBLJANA

Ljubljanska kartonažna tovarna
in papirna industrija

I. Bonač sin, Ljubljana

Telefon: 3481, 2307.

Brzjav: Bonač sin Ljubljana.

Centrala: Ljubljana, Čopova ul. 16.

Tovarna za papir in lepenko,
Količevo pri Domžalah:

proizvaja vsakovrstne ovojne papirje, papir za kopije, papir za servijete, toaletne papirje znamke „Sanol“ in „Hermes“, dalje sivo in barvasto lepenko, sivi, beli in barvasti karton, specialni kromonadomestek, jacquard itd.

Kartonažna tovarna,
Ljubljana, Čopova ul. 16:

Izdeluje vse vrste kartonažne in papirne embalaže za razno industrijo, lekarne in slaščičarne, dalje servijete, stročnice za tekstilno industrijo, registratorje in sploh vse proizvode, ki spadajo v to stroko.

Tvornica čokolade
Adolf Zavrtanik

Lesce pri Bledu

priporoča vsem cenjenim odjemalcem svoje prvovrstne izdelke

Triko perilo

iz bombaža, volne in svile, kopalne obleke, športne drese itd. izdeluje v priznано odlični kakovosti

„LANA“ tekstilna tovarna
LJUBLJANA, Gregorčičeva ul. 5

Kišne kabanice
marke

CLIMATIC

zadovoljavaju
kvalitetom i cijenom.

Kolodvorska restavracija
Maribor gl. kolodvor

Alojzij Malcen

se cenjenim potnikom priporoča za obisk.

Odprto od 2. ure ponoči.

Ljubljanska
kreditna banka

L j u b l j a n a

Tyrševa (Dunajska) cesta

Ustanovljena leta 1900

Čekovni račun št. 10.509

Brzjavni naslov: Banka Ljubljana

Telefoni: 28-61 — 24-13 — 25-02 — 25-03

Delniška glavnica in rezerve skupno cca.

din 32,000.000.—

P o d r u ž n i c e :

Celje, Kranj, Maribor, Novi Sad, Ptuj,
Rakek, Slovenjgradec, Split, Šibenik,
in Zagreb

Se priporoča za vse v bančno
stroko spadajoče posle

Za nego kože prva zapoved!

Kaj koristi najskrbnejša nega, če nima uspeha radi uporabe slabega mila. Samo tako milo, katerega ime jamči za kakovost, neguje kožo tako kakor je treba, da postane lepa.

IZBIRAJTE MED SLEDEČIMI

ELIDA MILI

ELIDA FAVORIT
že deset let ljubljene-
nec razvajenih žensk.

ELIDA BELI ŠPANSKI BEZEG
milo snežnobeke barve
— omamljivega vonja.

ELIDA 7 CVETIC
luksusno milo, ki si ga
lahko privošči vsakdo.
Posebno močnega vonja.

ELIDA KREMA MILO
popolnoma novo! Posebno bla-
go za občutljivo kožo. Posreče-
na dopolnitev nove Elida kreme.

IME ELIDA JAMČI ZA KAKOVOST

„BIZJAK KEKSI“

Vsak napreden trgovec,

kateremu je glavni namen, da
zadovolji svoje odjemalce, ima
trajno v zalogi

MURSA MILL **mape in kovertе.**

ker so „MURSA MILL“ proiz-
vodi priznani kot prvovrstni
tako v kvaliteti kakor v iz-
delavi.

Industrija svile d. d. Varaždin

priporoča

svoje

izdelke

Zavarovanja

proti nesrečam
na voznjah,
proti odgovornosti
in jamstvu,
proti ognju
in vlomilcem,
zavarovanja na do-
živetje in smrt

s p r e j e m a

»Slavija«

jugoslovanska
zavarovalna banka

v Ljubljani

Justin Gustinčič

MARIBOR

Tatenbachova ul. 14

Telefon štev. 21-30

Mehanična delavnica, trgovina
koles, šivalnih strojev in otro-
ških vozičkov. Nakup in pro-
daja rabljenih strojev, železa,
kovin, litin, cunj, papirja itd.

BERMET

znamenito fruškogorsko vino

iz Sremskih Karlovcev je pi-
jača, ki res krepi in zdravi.
Zahtevajte ga v vsaki gostilni.
Razpošilja ga od 50 litrov
naprej

B. MARINKOV, Sremski Karlovci.

VSE ZA PISARNO
DOBAVLJA - POPRAVLJA

A. PRELOČ

„SIDOL“

*priznano najbolje
sredstvo za čiščenje in
poliranje vseh kovin,
zrcal in ostalih
steklenih predmetov*

d a j e

*popolnoma nov izgled
in oživljajoč*

s i j a j

**Prva mariborska
tovarna pletenin** d. z o. z

Maribor - Klavniška ul. 5

Izdelujemo damske, moške in
otroške veste in puloverje,
virkane in tkane robce, šale,
modne robce itd. od najfi-
nejše do najcenejše izdelave.

Ljudska samopomoč

reg. pomožna blagajna

Maribor, Aleksandrova cesta
v lastni palači

Ljubljana, podružnica
Tyrševa cesta 24

Zavaruje vse zdrave osebe od starosti
17 do 70 leta za pogrebno in vse
mladoletne za doto.

Medić & Zankl

barve, laki, firnež in

vse druge v to stro-

ko spadajoče stvari

M A R I B O R

Glavni trg šte. 20

Točna in hitra postrežba

Solidne cene

**PRI
PRILIKAH**

**POKLANJAJTE
POLNILNA PERESA**

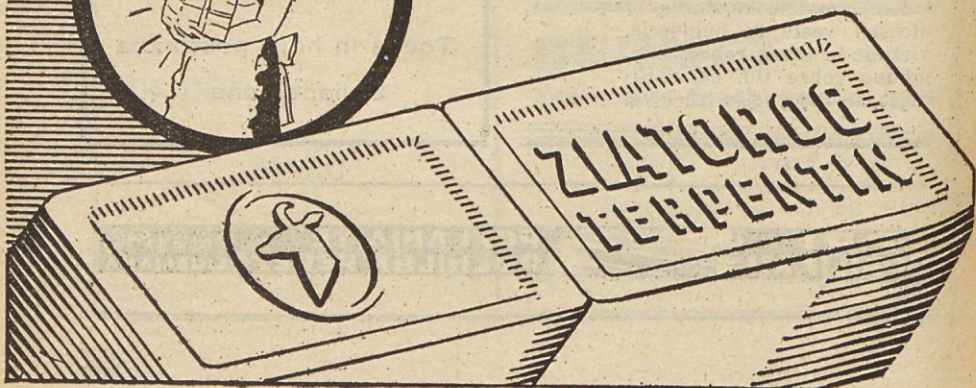
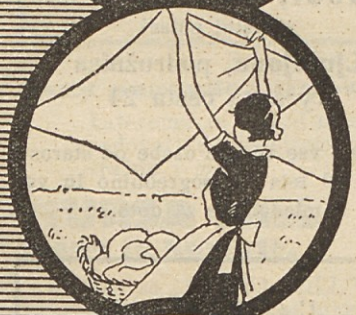
**A. PRELOČ
LJUBLJANA**

Ni vseeno,

s katerim milom
Vaše perilo perete!
Zato zahtevajte vedno izrečno

Zlatorog terpentinovo milo!

ZLATOROG TER-
PENTINOVO MILO
Vas ne bo nikdar razočaralo, ker vedno
več nudi kot pa obljublja!

Bratje Tuma

Moste pri Ljubljani

Pod Ježami

Telefon 5

Skladišče eteričnih olj, parfumskih kompozicij, esenc in barv, drog in kemikalij za apoteke, parfumerije, tvornice mila, sodavičarje itd. Transparentni papir (celofan) in vreče za bonbone, kavo itd.

Welle Rudolf, ml.

mesarija
prekajevalnica
gostilna

K O Š A K I

prodaja in priporoča
lastne izdelke, osobito
klobase, salame,
šunke

M A R I B O R

Aleksandrova 49

En detail En gros

Telefon št. 22-37

Vsakovrstno sveže meso
vedno na razpolago!

. . . da, ali

kulski štofovi

su još bolji — udovoljavaju i najvećim zahtevima, a dobivaju se u svakoj boljoj u tu struku zasecajućoj radnji.

Tvornica sukna

Franje Brandeker
k. d.

KULA (Dunavska banovina)

Domaći proizvodi!

M A R I B O R

Pri nakupu mislite
na svoje zdravje in
KARO kvaliteto!

Zahtevajte v zadrugi
nakaznico na „**KARO**“!

Le naše res domače praške

ADRIA

Filip Šibenik, Ljubljana
Pod Rožnikom

Zahtevajte

„Alko“

Brandy

Medicinal

Dobiva se v vseh naših
poslovalnicah.

Kupujte

BG nogavice

ker so najboljše

Braća Graner

*tvornica čarapa,
vrpca i trakova*

Č a k o v e c

MOTOROIL

d. z o. z.

MARIBOR

Kralja Petra trg 4

Poštni čekovni račun štev. 13.832

Tel. 29-23

BENCIN

in

OLJE

na drobno

in na veliko

1846

Prva Hrvatska Štedionica

Première Caisse d'Épargne
Croate

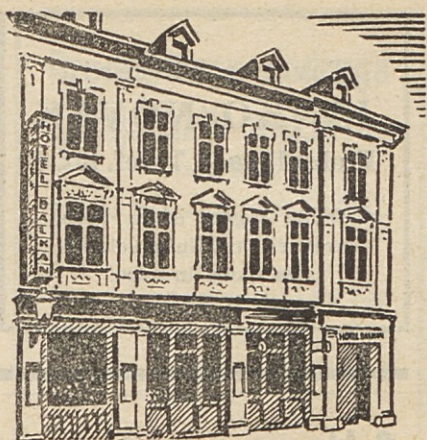
First Croatian Savings Bank

Erste Kroatische Sparkassa

Središnjica — Siège Central —
Head Office — Zentrale

Z a g r e b

Jugoslavija

HOTEL BALKAN LJUBLJANA

Sv. Petra c. 25 Tel. 39-12

Lepe sobe, centralna kurjava, topla in
mrzla tekoča voda. — Železničarji in
državni nameščenci POPUST!

*Moj ljubljeneč
oves-*

*jaz
pa*
Eta *ovsene kosmiče*

ker hočem postati odporen in
krepak, kajti „**Eta**“ ovseni
kosmiči so odlična ljudska
hrana za otroke in odrasle.

Priporočà se tvrdka

Gregorc & Co.

veletrgovina specerijskega
in kolonijalnega blaga

Brzjavni naslov:

Gregorc Ljubljana

Telefon: 22-46

Tovarna pletenin
JANKO NOVAK
Radovljica - Telef. int. 8

stalna bogata izbira vseh
vrst priznana finih pletenin
za dame in deco.

Albus-milo
daje
Albus-perilo!

ALBUS je belo in ime
drži, kar obljublja. Raz-
krajajoča moč terpen-
tina, spojena s čistilnim
učinkom močno se pe-
nečega ALBUS-MILA
daje idealno pralno
sredstvo

ALBUS-
terpentinovo milo!

Pri nakupu masti,
slanine in ogrske salame, kon-
zerv vseh vrst, Salaminov,
pršuta, ital. „Capocollo“ in
suhega mesa, pazite na pri-
znano najboljšo znamko

HERZ
Banatski Karlovac
SKLADIŠČE MARIBOR

„CETINA“

najveća jugoslavenska
tvornica tjestenina i keksa

OMIŠ SPLIT ZAGREB

Telefon 3 Telefon 168 Telefon 64-94

preporuča svoje produkte od-
lične kvalitete - Ilustrov. kata-
lozi i cjenici na zahtjev gratis

Industrija
platnenih
izdelkov d. d.

Jarše pošta Domžale

izdeluje

vse vrste platna za krojače,
platno za ležalne stole, pre-
vlake za preproge, gradl za
zavese in žimnice, belo la-
neno platno, brisače, brisalke,
namizno perilo,

impregnirano platno za plahte,

platno za vreče in slamnjače,
modne tkanine za letne oble-
ke dam in gospodov, gasilske
cevi ter razne druge v stroko
spadajoče proizvode.

Tražite

„Aboza“ hubertus

jer je trajan i jeftin

**Zahtevajte pri Vaši
nabavljalni zadrugi**

„Naš čaj“!

Mešanica domačih čajnih rastlin!

**Najboljši nadomestek za
inozemske čaje!**

Po odobrenju Ministrstva socijalne po-
litike in narodnega zdravja v Beogradu
z dne 11. maja 1935 I. S. br. 14.004

**Na prodaj pri vseh nabav. zadrugah in
Kmetijski družbi r. z. z o. z. v Ljubljani**

Pri nabavi **vsakovrstne železnine,**
kakor **posode, okovja za pohištvo**
in **stavbe, vodovodne in svinčene ce-**
vi, bakrene, železne in pocinkane plo-
čevine, kopalne kadi in peči, angl.
stranišča in vse armature, kose in
bruse, različno orodje, se obrnite na

Sošterič, Petan & Erker

Ljubljana, Resljeva cesta št. 20

telefon št. 24-64

**kjer boste najceneje in dobro
postreženi.**

Prva kranjska tvor-
nica pletenin in tkanin

Dragotin Hribar

v Ljubljani

Izdeluje vse vrste moških,
damskih in otroških noga-
vic, damsko in moško pe-
rilo kakor tudi rokavice
in razne športne artikle.

Produktivna zadruga ljubljskih mizarjev

r. z. z o. z.

LJUBLJANA-VIČ

se priporoča za vsa
stavbna in pohl-
štveno mizarstva
dela.

I z d e l a v a
najsolidnejša.

Cene zmerne.

Telefon šte. 24-10

Kolodvorska restavracija na Jesenicah

nudi cenj. gostom vedno sveža
mrzla in topla jedila.

Izborna vina, vedno sveže pivo.

Špecialiteta kranjskih klobas.

Za obilen obisk se priporoča

Malešič Božidar,
restavrater.

Ugoden nakup

raznih budilk, žepnih in stenskih
ur, zlatnine, srebrnine in optičnih
predmetov po nizkih cenah
priporoča trdka

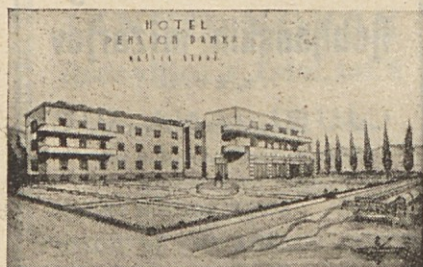
J. VILHAR

urar

LJUBLJANA

Sv. Petra cesta šte. 36

Hotel - Pension „Danka“ Kaštel - Stari - Dalmacija

Tražite prospekte kod „Putnika“ ili uprave Hotela. Za vreme sezone potpuni prvorazredni pension od din 45—, mimo sezonu din 35— po osobi dnevno. Gorska tekuća voda i elektr. svetlo u sobama. Jamčimo, da nema komaraca. — Vlasna plaža pred kućom. — Celu godinu morske tople kupelji. — Autogaraža.

Vlasnik i hotelier
Marin Kovačev

Mariborska tekstilna tvornica

družba z o. z.

Maribor

Predilnica - tkalnica -
belilnica - apretura -
barvarna - tiskarna
tkanin

Maribor-Melje

Tkalnice Maribor in Varaždin

Telefon 24-15

Brzjavlj: „Tekstiltvor“

Železn. postaja:
Maribor gl. kolodvor

Erklavec Gustav

LJUBLJANA-MOSTE

KODELJEVO ŠT. 10

Trgovina na veliko in
malo s kislim zeljem in
repo lastnega proizvo-
da, dalje s krompirjem
in deželniimi pridelki —
Gene konkurenčne!

Brzjavke: Erklavec

Ljubljana Moste

Telef. interurb. 25-91

Vse vrste zidne in strešne opeke, ka-
kor strešno zarežno, bobrasto, dvo-
zarežno prešano opeko, luknjasto
opeko, tlakovnike, lahke gradbene
plošče „Porolith“ in votlo opeko v
2 in 6 kratni velikosti navadne zid-
ne opeke za štedljivo zidanje do-
bavlja po najnižjih cenah in naj-
boljši kakovosti

Opekarna Lajteršberg - Franc Derwuschek

Košaki pri Mariboru

Samo prvovrstna, na najmodernejši
način strojno izdelana „Laporit“
strešna in zidna opeka posebno ve-
like trdnosti in izredne odpornosti
proti vsem vremenskim vplivom.
Ima najmanj trikratno trpežnost od
navadne opeke iz ilovice in abso-
lutno ni skrivljena! Lastni indu-
strijski tir ali na željo dovoz do
odjemalca. Zahtevajte brezplačne
prospekte in cenike!

A. Sarabon

Ljubljana

Uvoz kolonijalne robe

Veletrgovina s špecerijo

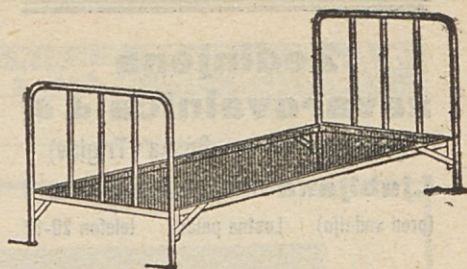
Velepražarna za kavo

Mlini za dišave

Glavna zaloga
rudninskih vodá

Ustanovljeno leta 1886

Telefon 26-66

Strgulec Pavel

Ljubljana

Gospodsvetska cesta šte. 13

Kolizej Telefon 28-97

Špecialno ključavničarstvo za
železo-pohištvo in izdelo-
vanje žičnih posteljnih mrež

Najsolidnije vrelo
za galanteriju
na veliko:

Galanterija

Vigolit

Zagreb, Radišiva 6

Zahtevajte
povsod
nogavice
z znamko

A. R. K.

tovarna pletenin

d. z o. z.

POLZELA

Zedinjena zavarovalnica d. d.

(Vardar - Herceg - Bosna - Triglav)

Ljubljana - Cigaletova 1

(pred sodnijo) Lastna palača telefon 29-17

Jamstvena sredstva: cca din 100,000.000

Delniška glavica: din 6,000.000

Zavarovalni kapital
življenjskega oddelka:
din 250,000.000

Prevzema zavarovanja vseh vrst, osobito se priporoča za požarna, vlomska in življenjska zavarovanja

Zahtevajte prospekte!

Zelo ugodni pogoji!

AUGUST EHRlich MARIBOR

**Vigogne-predilnica
Tkalnica
Tvornica vate**

Gornjeradgonska občinska opekarna Boreci

postaja Križevci pri Ljutomeru

dobavlja iz svoje naj-
moderneje zurejene
tovarne

zidno in strešno opeko

priznano najboljše kva-
litete po konkurenčnih
cenah.

Zahtevajte ponudbo in vzorce!

R. Willmann

strojno podjetje

Ljubljana

Slomškova ulica števil. 3

Izdeluje različne vrste
strojev za lesno industrijo,
transmisijske naprave, to-
vorna dvigala vseh vrst,
rebraste cevi iz kovanega
železa, prevzema projekti-
ranje mehaničnih naprav
ter izvršuje vsa v strojno
stroko spadajoča dela in
popravila točno, solidno in
po možnosti najhitreje

P.P.P.

PRAVO DOLNILNO PERO

A. PRELOČ

LIUBLJANA

a odslej

kupujte
odlične
TESTENINE

Franz Makaroni
KUHARSKA ŠOLA • MARIBOR • USTAN. 1948

FRANZA
SINOVI
MARIBOR

VSE ZA PISARNO dobavlja in popravlja A. PRELOČ

LIUBLJANA

„Obnova“

lastnik F. Novak

dobavlja vse kompletne stanovanjske opreme in tapetniški pribor
zajamčeno najceneje

Maribor

Jurčičeva ulica števil. 6

Telefon števil. 29-05

Siegel & drug

Ljubljana

pleteni in bomba-
ževi izdelki

Lastne mehanične
tkalnice

**Svitavi ČSR,
Wien**

Celovška cesta števil. 108

P. J. Klefiš

v Jagodini

tovarna salame
in mesnih izdelkov

priporoča vsem
svoje izdelke.

ADOLF FÜHR **LJUBLJANA**

Masarykova cesta št. 19

Telefon 2060

Diamant

Prva slovenska tovarna
metel

Ivan Zupančič

LJUBLJANA

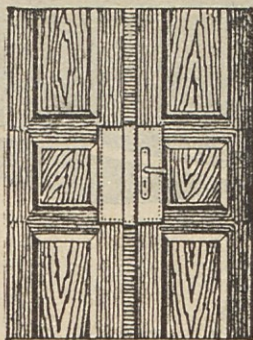
Kersnikova ul. 3

Telefon 27-58

Čekovni račun

št. 11.880

priporoča svoje priznано naj-
boljše kvalitetne izdelke

Franjo Zrnec

steklarstvo

LJUBLJANA, Kopitarjeva ul. 1

Izdelava celuloidnih ščitov za
vrata v vseh oblikah in barvah

Elektro- aparate

za gospodinjstvo, likalnike, ku-
hala, peči, grelne blazinice, rešoje,
štedilnike, aparate za obsevanje,
ogrevanje in masažo.

Električne svetilke,

lustre, balone, svetilke za stan
in poslov. lokale, žarnice raznih
vrst in razne ostale elektrotehn.
predmete

Vam nudi najugodnejše in v ve-
liki izberi

„Elektroindustrija“ d. d.
Ljubljana

Gospodsvetska c. št. 13 (Kolizej)

Telefon 23-14

Persil

Henkel

za pranje perila!

Kakšno iznenadenje, da Vas dobim tukaj!

„Seveda, to si gotovo niste mislili, ker veste da imam danes veliko pranje perila. Poprej sem natakdan pa tudi komaj mogla iti z doma.“

„Ah tako — Vi imate zdaj pomoč?“

„In še kako vestno. Sicer pa, tu stoji na prodajalni mizi, dobro in zvesto Schichtovo terpentinovo milo. Ono tako olajša pranje perila, da Vam ne morem povedati. Poleg tega postane perilo tako belo in čisto ter dobi prijeten duh po mladem smrekovem gozdu.“

„Veste kaj? To milo bom od- slej tudi jaz uporabljal!“

SCHICHT^{ovo}

TERPENTINOVNO MILO

... in za namakanje [♥]Ženska hvala

Vsak dan
pohvala
odkar pišem
na

Royal

ROYAL stroj, model
VICTORY, ima lahek
udarec. Letos je bil
zopet prvi v hitropisu.
ROYAL je prvi tudi
v priročnosti in pisavi.
Preizkusite ga
tudi Vi!
Zahtevajte brezobvezno
predvajanje in prospekte
pri gl. zastopniku:

A. PRELOČ

LJUBLJANA - TYRŠEVA (DUNAJSKA) 1 NASPROTI
HOTELA SL

TELEFON 34